

I. N. 3.
DE

ACTIONIBUS FORENSIBUS
INVESTIGANDIS ET CAUTE
ELIGENDIS.

SECTIO I.

De Actionibus Personalibus.

MEMBRUM I.

De Generali Obligationum
Fundamento.

§. I.

Etiam ignorantiae segetem circa mate- *Actionis*
riam Actionum in foro produxit vul- *nomen*
gata illa sententia : Hodie necessarium *hodie non*
non esse, ut nomen actionis exprima- *expri-*
tur in libello : quæ sententia, utut ex *mendum.*
Jure nostro non satis evinci possit, de
quo vid. Bachov. *ad Tr. vol. 1. Disp. 4.*
16. 10. lit. C. Juri Canon. tamen omnino
conformis est, per *C. Dilecti 6. X. de judic.* ubi subtilis inqui-
sitio, qualis actio sit intentata, prohibetur. Quæ sententia
Pontificis facile applausum in foro meruit, vid. Carpzov.
P. 1. Const. 2. def. 13. Unde exiguam adhiberi industriam videre

A

licet

licet a plerisque Advocatorum, quo genere actionis experiendum sit, sed facti narratione, & qualicunque petitione, subjecta impetratione Nobilis officii Judicis contenti, Processuum anfractibus non sine clientum periculo se committunt.

Actio tamen nihilominus curate indaganda.

§. II. Verum & reo parata sic erit exceptio non competentis actionis, si minus prudenter actorem ad iudicium provocare viderit. Et ipsi quoque Judici incumbit, attendere, an & quale jus agendi actori competat, ne alias sine actione reum condemnasse videatur; unde ex officio libellum ineptum rejicere, & actori, ut aptam actionem proponat, per Decretum injungere tenetur, Gail. *Lib. 1. O. 67. num. 1.* Imo & in Camera Imperiali prima Referentis cura esse solet, ut inquiret, quæ actio sit instituta, & an illa sit fundata secundum omnia sua requisita, in tantum, ut, si unicum actionis requisitum non satis probatum, reus ab actione absolvatur, Blum. *de Proc. Tit. 75. §. 24.* Insuper quoque actori nunquam liquido constare potest, quid petere debeat, si, qua actione experiendum sit, ignoret; Plus enim sapius consequi potuisset, si commodam actionem instituisset, ut taceam, nec aptas opponi posse exceptiones, si de qualitate actionis non constet, Cothman. *Vol. 4. Consil. 1. num. 6.* Inde scitu maxime necessariam futuro Advocato materiam existimo, nosse, qua actione in casu obveniente experiendum, quo hac ratione cuiusvis via pateat, facillimè negotio jus suum prosequendi; pariterque Judex de actione certus mox videat, an ad desiderium actoris iudicandum sit, vel non.

Actio utilior eligenda.

§. III. Cæterum non sufficit nosse, quæ actio institui possit, sed ibi præcipue opus est cautione, ut illud remedium eligam, quo rem meam, vel facilius, vel brevius, vel plenius recuperare valeam. Prout enim expedit, ita quisque vel hanc actionem vel illam eligere debet, §. 5. *Inst. quod cum eo, qui in al. pot.* in quo §. Imp. eum vocat stultissimum, qui omissa actione, qua facillimè rem suam consequi possit, probatu difficiliorem actionem, vel qua solidum consequi non possit,

De GENERA
 prode eligat. Eapro
 nes sed & investigat
 debita; quo pacto
 lus ostendendum
 §. IV. Fun
 in vulgato illo, p
 dum existimo:
 Aquil. effertur:
 quandoque factu
 de V. O. Unde
 rantur, L. 47. ff
 ex qualitate fa
 ubi sapius, vel
 ne experiendum
 cor. dicit, ex RE
 da actione mand
 currit in vestime
 gorio pro diversu
 actio nasci potes
 Imo & ipsum in
 non ex jure, L. 2
 cedenda actione
 gationum regulis
 nis nomen deficia
 in factum actio co
 L. 2. §. 5. ff. de R. V.
 quisque actor accu
 nestum habeat, ne
 illatur.
 § V. Quapro
 obliqua nobis acqu
 speciem non demon
 jus exinde tenetur.
 jus quæritur, vel solita

possit, eligat. Eapropter non tantum ratio investigandi actiones, sed & investigatas caute secernendi & eligendi probe attendenda; quo pacto autem id fieri debeat, id nobis in sequentibus ostendendum.

§. IV. Fundamentum autem Actionum indagandarum in vulgato illo, probe tamen intellecto, brocardico quaerendum existimo: *Ex facto jus oritur, quod in L. 52. §. 2. ff. ad L. Aquil. effertur: In causa jus esse positum.* Quamvis enim quandoque factum juri opponatur, *L. 38. §. 6. vers. cui vero ff. de V. O.* Unde & quaestiones facti a quaestionibus juris separantur, *L. 47. ff. de donat. int. vir. & uxor.* certum tamen est, ex qualitate facti praecedentis omnem actionem dependere, ubi saepius, vel una circumstantia efficit, ut plane alia actione experiendum sit; Et hoc est, quod Jctus in *L. 1. §. 3. de Sicar.* dicit, *ex RE constituendum esse.* Exemplum in distinguenda actione mandati, locati & praescriptis verbis famosum occurrit in vestimenti confectione sartori commissa, ex quo negotio pro diversitate circumstantiarum modo haec, modo illa, actio nasci potest, vid. *§. 1. Inst. locat. & §. ult. Inst. mandat.* Imo & ipsum interesse ex facto aestimandum esse dicitur, & non ex jure, *L. 24. ff. de R. J.* Et tandem tanta facti in concedenda actione habetur ratio, ut, si negotium ordinariis obligationum regulis applicari nequeat, & hinc proprium actionis nomen deficiat, aequitas tamen evidens pro actore militet, in factum actio concedatur, *L. 1. ff. de praescript. verb. L. 11. ff. eod. L. 23. §. 5. ff. de R. V. Bachov. de Act. Disp. 4. th. 34.* ut adeo unusquisque actor accuratissime in facti circumstantias inquirere necessum habeat, ne postea in eligendo genere actionis fallat & fallatur.

§. V. Quapropter cum sine facto aliquo, nec res, nec obligatio nobis acquiratur, factum autem diversi generis sit, speciatim jam demonstrandum, quotuplex sit factum, & quale jus exinde derivetur. Factum autem omne ex quo nobis jus quaeritur, vel *solitarium* est, vel *relatum*. Illud nobis cum

nullo hominum intercedit, sed eodem rem aliquam nostram facimus beneficio juris, accedente simplici nostro facto seu occupatione. Et hic modus acquirendi Grotio originarius dicitur, cum non per alterius manum res ad nos deferatur, sed mediante facto nostro in potestatem nostram transeat. Sic E. nec illarum rerum, quas natura destinavit occupanti, acquirimus dominium, nisi præcedente facto nostro, scil. occupatione; nam ex naturali apprehensione cœpit dominium, *L. 1. §. dominium ff. de acquir. poss.* Quare post occupationem rei, quæ nullius est, omne jus ex dominio descendens, nobis simul quæsitum est, scil. jus tuendi, & arcendi alterum, *Grot. de Jur. B. & P. Lib. I. cap. 2. §. 1. & jus repetendi possessionem, Grot. Lib. 2. cap. 8. §. 3.*

*Res nostra
sine facto
nostro non
transfer-
tur.*

§. VI. Verum cum rari in foro casus sint, ubi originaria illa acquisitio obtineat; pleraque enim Regalibus Principum adscripta; Eapropter præcipua adhibenda est cura, ut in modis acquirendi derivativis certi simus, quorsum pertinent facta, quæ vocamus RELATA, quæ inter duos de re transferenda, vel persona obliganda intercedunt: Et hic iterum ex facto nascitur jus & actio; quippe principium Juris vulgatum est: *Res nostra sine facto nostro ad alium transferri nequit, L. 11. ff. de R. J.* Ubi tamen sub facto, etiam non factum seu patientiam & negligentiam Domini comprehendendi, ex Decio recte monuit Hieron. Franci *in Comment. ad d. L. 11. de R. J.* Imo in transferendo rerum dominio non sufficit unius factum, sed & accipientis factum pariter necessarium. Quamvis enim Grotius, *L. 2. cap. 6. §. 1.* acquisitione derivativa rem nostram fieri dicat, aut facto hominis, aut legis; attamen & posteriori casu factum non exulat, sicut in legato conspicuum, cujus dominium jure transit in legatarium, *L. 80. ff. de legat. 2. & L. 64. ff. de furt.* factum tamen legantis, & agnitio legatarii necessario concurrat, necessum est, cum nec lex in invitum transferat dominium, sed traditionis factum tantum suppleat.

§. VII. Hoc factum autem relatum seu mutuuum non *Animus* ex solo actu exteriori, nec etiam ex sola interiori destinatione *transfe-* animi dependet, sed utrumque concurrere debet. Non enim *rendi cum* mox, qui rem tradit, dominium transfert, si animum trans- *facto con-* ferendi dominii non habeat, Grot. *L. 2. cap. 6. §. 1.* qui animum *currere* exinde colligitur facile, si tale negotium cum altero suscipia- *debet.* tur, quod translationem dominii ex Gentium institutis pro fine habere solet: Cessat vero hic animus, si de usu rei nostræ alteri communicando, aut opera circa rem nostram impendenda agatur, quorsum pertinet commodatum, depositum, locatio &c. Et illud titulum appellant Interpp. ad dominium transferendum habilem: Verum ille animus & factum in *Idem in* tradente nondum sufficiunt, nisi & in altero correlatorum ea- *accipi-* dem intentio sit, ut scil. rem animo acquirendi dominium ac- *ente.* cipiatur, vid. Dn. Pufendorf. *de I. N. & G. Lib. 4. cap. 9. §. 3.* quod si & hinc dissensio quædam sit, & accipientis mens alia, quam tradentis, translatum non censetur dominium, de qua materia multum certant inter se Dd. *ad L. 18. ff. de reb. credit. & L. 36. ff. de A. R. D.* Cum autem dominio semel quæsito res mea sit, jam ex juris permissione videndum, quantum cuique circa rem suam liceat, & quibus remediis illam contra iniquos petitores defendat, vel ab iniquis possessoribus revocet, quod cum non amplius ex obligatione, sed juris realis effectu dependeat, de eo *infra sect. 2.* agendum.

§. VIII. Ulterius circa actionem ex facto uni civium cum *Obligatio* altero intercedente eliciendam, observari meretur, factum *ex facto* omne, ob quod alter alteri ad præstandum vel faciendum obli- *licito.* gatur, aut *licitum* esse; aut *illicitum*: Factum licitum iterum vel *nostrum* est, vel nobis *imputatum*: Illud vel oritur ex facto *naturali*, vel *civili* seu ex conventionem, quæ iterum vel *expressa*, utriusque voluntate constans: vel ex *tacita*, quæ pro fundamento habet unius factum, & alterius præsumtum consensum. Hoc, sive factum imputatum est, quod ex alterius persona, ad promovendam nostram utilitatem electa in nos derivatur. Hoc

factum licitum iterum vel simplex est, quod terminos conventionis non egreditur, vel traditione consummatum. Ex illo titulus nascitur, cui si accesserit traditio, dominium, vel aliud jus reale inde nascitur *L. 20. C. de pact.*

*Ex facto
illicito.*

§. IX. Factum *illicitum* pariter vel nostrum est, vel nobis imputatum, ex utroque læsio vel concernit personam singularem, vel interesse totius Societatis. Priori casu vel vindictam privatam quis intendit civili judicio; vel publicam, judicio criminali. Posteriori casu etiam publicum manet, si Reip. interesse persequamur, alioqui populari judicio experiendum. Factum illicitum nobis tunc imputatur, si in eligenda opera malorum hominum culpam committimus, ubi certa ratione iterum vel civiliter vel criminaliter agi potest.

MEMBRUM II.

De Actionibus ex facto naturali vel ex æquitate oriundis.

§. I.

*Datur ob-
ligatio ex
facto natu-
rali.*

His fundamentis præcipue nititur ratio investigandarum actionum, quod per singula jam demonstrandum capita. Factum licitum ex naturali ratione dependens extra Juris Civilis considerationem quidem esse videtur, utpote quod naturali rationi plerumque non assistit. Dantur tamen casus, ubi nullum aliud, quam naturale factum subest, de cætero vero, nec contractus vel quasi, nec delictum vel quasi concurret, & tamen in personam nascitur actio; ut inde assertum illud Imp. in §. ult. *Inst. de Oblig.* ubi omnem obligationem ex contractu vel delicto nasci dicit, ampliandum sit, vel ex æquitate naturali; quorsum & respexit Gajus in *L. 1. pr. ff. de O. & A.* ubi, aut ex contractu, aut maleficio, nasci obligationes, dicit, aut *ex proprio quodam jure, ex variis causarum figuris*, quæ verba ad actiones in factum ex naturali

tutali æquitate resolu-
L. 20. ff. de reb. co-

§. II. Obligatio
natas ad duo mem-

strum naturale; aut
alterum ex necessi-

ad factum speciale
scilicet coitionem im-

gitur ad omne il-
generis obligatio-

nerationis, vel ex
derivati sanguis

stabilitum. Po-
quitas ad sociale

enim inter nos
et propter conse-

§. I. inde actio d
vel patitur fieri,

præjudicat; vel
strum, causamque

nec cum damno n
§. III. In p

naturali; quippe
rationis, unde nasci

§. N. G. & C. Qui
in se est, prospicere

una necessaria. Gro-
generationis, ca-

§. Pufendorff. d
Dum prius persuasum

gatum liberos alevi-
injunctum videtur non so-

rentum liberos, tum libe-
prois sue nequam fac-

turali æquitate resultantes commode applicari possunt, Bart. ad L. 32. n. 4. ff. de reb. cred.

§. II. Obligaciones autem illas ex æquitate naturali oriundas ad duo membra revoco: Aut enim habent præexistens factum naturale; aut sola æquitate nituntur, quæ ad factum aliquod alterum ex necessitate socialis vitæ constringit: quamvis & illa ad factum speciale; hæc ad factum commune, seu universale, scil. coitionem in societatem, referri possit; quo ipso constringitur ad omne illud, quod societatis conservatio exigit. Prioris generis obligaciones quod attinet, nascuntur illæ vel ex facto generationis, vel ex facto contracti, connubii. Illi cohaeret vinculum derivati sanguinis; huic vinculum unitatis carnis a DEO ipso stabilitum. Posterioris generis obligatio est, quam inducit æquitas ad sociale vinculum inter homines conservandum; Cum enim inter nos cognationem quandam constituerit natura, & ea propter consequens sit, ne alter alteri insidietur, L. 3. ff. de F. & F. inde actio descendit, qua alterum compellere possumus, ut vel patiatur fieri, quod nostri fieri interest, ipsi vero factum non præjudicat; vel etiam, ut quod ex re nostra citra factum nostrum, causamque Legibus probatam percepit, nobis restituat, nec cum damno nostro locupletetur, L. 106. ff. de R. F.

§. III. In prima specie obligatio proprie nascitur ex facto naturali; quippe inter patrem & filium intercedit factum generationis, unde nascitur obligatio ad educandum, arg. pr. Inst. de F. N. G. & C. Qui enim causa est, ut homo existat, is, quantum in se est, prospicere ei debet de his, quæ ad vitam humanam sunt necessaria. Grot. d. F. B. & P. Lib. 2. cap. 7. §. 4. Et factum hoc generationis, causam obligationis ad alimenta esse, agnoscit Dn. Pufendorff. de F. N. & G. Lib. 4. cap. 11. §. 4. quando dicit: Nobis potius persuasum est, parentibus perfectam incumbere obligationem liberos alendi, quamdiu ipsi sese alere nequeunt; eaque injuncta videtur non solum ab ipsa natura, sed etiam proprio parentum facto, dum liberos generant atque tollunt. Sane enim proli suæ magnam facerent injuriam, si eam ideo tantum generassent,

Æquitas naturalis interdum obligat sine facto.

Obligatio ex facto generationis.

rassent, ut periret. Ergo generando videntur sese ultro obstrinxisse, quod, quantum in se, operam velint dare, ut, quam dederunt, vita conservaretur: Sic igitur in liberis erit perfectum jus a parentibus alimenta habendi. Idem factum generationis pro causa obligationis ad alimenta agnoscit Stephan. Fagund. *def. ad Decal. L. 4. c. 1. num. 1.* Ad omnia ergo illa, quæ ad educationem pertinent, obligatur pater. Quare nullum est dubium, Patrem ad alimenta teneri filio, non ex simplici honestate, ut putat Grot. *Lib. 2. cap. 7. §. 4.* Sed ex stricta obligatione juris naturæ, & ita ex justitia expletrice, cum necare videatur, qui alimenta denegat, *L. Necare 4. ff. de agnosc. & alend. liber. Dn. Pufend. d. l. Fagund. d. c. 1. n. 3.*

Educatio ad vitam naturalem & socialem dirigenda.

§. IV. Verum cum pater, non tantum qua per naturam talis est, sed & qua civis est, seu membrum Reipubl. obligetur, ad educandam sobolem, perpendendum ipsi erit, filium non sibi, nec Parentibus, sed & patriæ, seu Reipubl. nasci; quapropter hæc educandi necessitas eo usque se extendit, non ut vivat filius, sed & ut Reipubl. vivere aliquando possit. Unde nascitur obligatio paterna ad filium disciplinis instruendum, *arg. L. 5. §. 12. ff. de agnosc. liber.* Et hoc est, quod asserunt Grot. & Pufend. *dd. ll. ad vitam, tam naturalem, quam socialem filii instruendam teneri patrem.*

Quæ actio ad alimenta competat?

§. V. Qualis vero hoc casu competat actio, nominatenus proditum non est; Generatim tamen observandum, quod quoties æquitas naturalis actionem producit, nec specifica lex adest, quæ illam actionem confirmet, (nam sic daretur condictio ex *Lege L. un. ff. de condict. ex Leg.*) tunc datur actio in factum, vel imploratio officii Judicis, quod ultimum in materia alimentorum insinuat Ulpian. quando *in d. L. 5. §. 12. ff. de agnosc. & al. lib.* notanter dicit: *Non tantum alimenta, verum etiam cætera quoque onera liberorum patrem a Judice cogi præbere, Surd. de Alim. T. 3. qv. 1. num. 1.*

An eadem obligatio matris?

§. VI. Matri æque non incumbit necessitas alendi iiberos, quam patri, ne quidem per naturam: Pater enim cum caput familiæ

familie sit, omnibus
ri, de necessariis vita
eruat sepius, pa
stem esse, Matri v
valeat: pietas ipsa
bem produxit, ul
gante ergo pietate
actione deficient
ascendentes, Ju
æquitate hæc re
gulum accuri
currat, moment
E. & hic actio co
tamen, ut hic p
tur. Unde si ma
usque de suo alu
ipsi tribuunt ad re
Nesennius 34. ff. d
gest. n. 1. in fin.

§. VII. Se
quo compelli pot
adit? Ita videtur
ita intelligunt, qu
contra patrem ag
n. 13. & quos in han
6. num. 4. Alii m
nem obligari, ex
tenentis opus haber
pam explicat Goth
rum appellatio latior
hoc non imponendu
ctu intam se genito
& 10. ff. de agnosc. & al. l.
lactare possit intam

familiæ sit, omnibus qui sunt de familia, & sic quoque ipsi uxori, de necessariis vitæ subsidiis providere tenetur. At vero cum eveniat sæpius, patrem vel bonis spoliatum, vel jam tum defunctum esse, Matri vero superesse bona, unde se & liberos alere valeat: pietas ipsa constringit matrem, ut illis, quos vivos in orbem produxit, ulterius vivendi subsidia non deneget. Suffragante ergo pietate, jura nostra non refragantur, sed ordinaria actione deficiente, qua compellatur mater, vel per matrem ascendentes, Judici injunxit, ut se interponat, ita, ut cum ex æquitate hæc res descendat, caritateque sanguinis, desideria singulorum accurate perpendat, & pro qualitate personarum succurrat, monente Ulpiano *in L. 5. §. 2. ff. de agnosc. liber.* Eadem E. & hic actio contra matrem, quæ contra patrem, datur, ita tamen, ut hic principaliter, illa tantum in subsidium obligetur. Unde si mater, quod præcipue in stuprata contigit, hucusque de suo aluerit infantem, negotiorum gestorum actionem ipsi tribuunt ad repetenda alimenta a patre stupratore, *arg. L. Nefennius 34. ff. de neg. gest. Bartol. ad L. alimenta 11. C. de Neg. gest. n. 1. in fin.*

§. VII. Sed annon mater intra triennium remedio aliquo compelli potest ad alimenta liberis præstanda, etiamsi pater adsit? Ita videtur ex illorum sententia, qui *L. 9. C. de patr. potest.* ita intelligunt, quasi non nisi post triennium filius ad alimenta contra patrem agere valeat, Covarruv. *de sponsal. P. 2. cap. 8. §. 6. n. 13.* & quos in hanc sententiam adduxit Coler. *de aliment. L. 1. c. 6. num. 4.* Alii matrem intra triennium ad lactandum infantem obligari, existimant, triennio autem elapso aliis demum alimentis opus habere filium; Unde trimum quasi lacte depulsum explicat Gothofred. *ad d. L. 9.* Verum cum alimentorum appellatio latior sit, quam ut lactatione absolvatur, matri hoc onus imponendum non erit, sed pater a primo orbis aspectu infanti a se genito victum & amictum præstabit, *L. 5. §. 1. 7. & 10. ff. de agnosc. & al. lib.* Imo ipsam matrem alere debet, ut lactare possit infantem, Carpz. *P. 4. Const. 27. def. 5. & in Jurispr.*

rispr. Confist. Lib. 3. def. 81. num. 9. Et cum in primo triennio, etiam si pater sumtus suppeditet, cura materna carere nequeat infans, placet admodum sententia Coleri *cap. 6. num. 5.* dicentis: *Infanti tertium ætatis annum nondum egresso a patre ita constituenda esse alimenta, ut ei apud matrem sit commorandi facultas.*

De obligatione matris ad lactandum.

§. VIII. Hoc E. discutiendum remanet, annon ipsa mater, implorato Judicis officio compelli possit ad lactandum infantem? Non loquor de casu, si maritus ipse hoc non desideret, sed nutricem conducatur, quæ matrem hoc debito naturali liberet. Extra hunc casum omnino matrem a Judice compellendam puto, ne illud, quod DEUS & natura destinaverunt partui, huic deneget, sed officium maternum in præbendis uberibus expleat. Pravam enim hanc consuetudinem vocat Jus Canon. *in Can. fin. Dist. 5.* si mulier filios, quos gignit, negligat, eosque aliis mulieribus ad nutriendum tradat. Nec nobilitas aut dignitas matrem liberat, cum & Reginae suis uberibus filios a se genitos aluisse, variis exemplis ostendat Tiraquell. *de Nobilit. cap. 20. num. 93.* Covarruv. *de matrim. P. 2. cap. 8. §. 6. num. 13.* nisi tamen vel morbus vel natura defectus matri resistat, Coler. *de Alim. Lib. 1. cap. 6. num. 7.* Gargasias *de Expens. cap. 3. num. 31.* Surd. *de Alim. Tit. 7. qu. 13.* Non E. dubitandum est, cæteris paribus Judicis officium implorari posse, ut vel mater lactet, vel si præfracte nolit, suis sumptibus nutricem alat.

Generatio etiam extra matrimonium ad alimenta stringit.

§. IX. Ex hoc consequitur, cum ex facto generationis, seu ex naturali vinculo resultet obligatio alendi, omnem Parentem, de quo saltem naturaliter constat, quod parens sit, officio Judicis ad alendum compelli posse. Quamvis vero jure nostro is demum censeatur pater, quem justæ demonstrant nuptiæ; In materia tamen alimentorum etiam generatio extra matrimonium obligationem producit: Unde & pater naturalis, qui ex concubina suscepit filium, alere illum teneretur: hinc & post mortem alimenta ipsi ex bonis patris assignan-

affirmatur, Nov. 89. quod alere ipsum patrem, quam quod mater vero filium pater. lib. cum i. §. 1. Quod si aut pater hoc pro-

suberit, Grot. d. 1. tate spurium filium minatus Moroni etiam extendit finetur in vim num. 5. & 177. §. X. Ex adversantem liberatur; unde vit Jus civile, Auv. de alimentis man. Lib. 2. Dub. 7. libus intelligamus cum Parentum ejgantur, Auth. Inoc recipiant; quod ullum facti impranza Tr. de Pari. 1. 3. lit. G.

§. XI. Comm. incestuosos lib. 1. de eo, q. illi. de adulter illo casu, si quis dux adulterum vellet, alere debet, cum re nulla prohibio juris

assignantur, *Nov. 89. cap. 12. §. 6.* Spurium filium excipiunt, quod alere ipsum pater non teneatur; Verum ratio nulla alia subest, quam quod constare nequeat, an ille pater sit, vel non. Mater vero filium vulgo quæsitum omnino alet, *L. 5. §. 4. ff. de agnosc. lib.* cum illa per naturam incerta esse nequeat, *Grot. d. §. 8.* Quod si E. quovis modo constet, quis fuerit pater, aut pater hoc pro explorato habuerit, eadem necessitas alendi suberit, *Grot. d. L. 2. cap. 7. §. 8.* Et hinc de Canonica æquitate spurium filium a patre alimenta petere posse, docet *Illuminatus Moronius Resolut. Illustr. Resp. 65. num. 37.* ubi hoc *n. 38.* etiam extendit ad dotationem filix spurix, quatenus dos sustinetur in vim alimentorum, *Surdus de Aliment. tit. 1. quest. 10. num. 5. & seqq.*

§. X. Ex damnato coitu suscepti, & ipsam naturam quasi *De natis* adversantem sibi habent, quippe quæ talem concubitum de- *ex da-* testatur; unde non inique liberis ita natis alimenta denega- *muatq* vit Jus civile, *Auth. Ex complexa C. de incest. nupt.* quod quam- *coitu.* vis de alimentis civilibus explicet *Marstertius de Just. LL. Roman. Lib 2. Dub. 7.* nil tamen vetat, quo minus & de naturalibus intelligamus; non quasi fame necandi tales liberi; sed cum Parentum ejusmodi incestuosorum bona in Fiscum redigantur, *Auth. Incestas. C. d. t.* ex publico alimenta necessaria recipiant; quo ipso simul puniuntur parentes incestuosi, ne ullum facti improbi ipsis supersit solatium, *Conf. Alph. a Caranza Tr. de Part. legit. cap. 3. n. 53. Bachov. ad Tr. Vol. 2. Disp. 16. th. 3. lit. G.*

§. XI. Communiter tamen a Dd. traditur, Jure Canon. *Quid Ju-* etiam incestuosos liberos esse alendos, per textum in *C. Cum re Canon.* haberet *5. X. de eo, qui duxit in ux. quam adult. poll.* Verum ille textus de adulterinis liberis tantum loquitur, & quidem de illo casu, si quis duxerit foeminam, quam viva priori uxore adulterio polluerat, & postea ex ea susceperit liberos, an hos alere debeat, cum revera ne quidem sint adulterini; imo nulla prohibitio Juris divini hoc casu adest, *Strauch. Disp. 11.*

§. 21. Cum tamen generaliter capiant hanc Decisionem Juris Canon. Dd. quod omnes ex damnato coitu nati alendi sint, *Surd. de Aliment. Tit. 1. qu. 10. n. 5.* & praxis quoque hodierna id receperit in foris, *Gail. Lib. 2. Obs. 88. num. 4.* nullum est dubium, talibus liberis ad consequenda hæc alimenta usu fori implorationem officii Judicis competere. Sed an dotem pariter petere poterunt? Affirmat hoc ex æquitate Canonica *Gonzal. Tellez. ad d. C. 5. X. de eo, qui dux. in ux. in fin.* de cuius praxi dubito.

*Obligatio
alendi re-
ciproca
est.*

§. XII. Jus alendi inter parentes & liberos reciprocum esse, vulgo asseritur; non tamen utrobique idem alendi vinculum. Liberi in orbem prodeunt omni destituti vitæ subsidio; Consulendum E. illis eorum industria, a quibus geniti, *Grot. Lib. 2. cap. 7. §. 5.* Parentes vero ea jam conditione vivunt, qua ipsi sibi prospicere valent; unde a liberis præter reverentiam & obsequium nihil exigere possunt. Cum tamen amor inter parentes & liberos debeat esse reciprocus, amor vero salvus esse nequeat, si, cum possim, non succurram egen- ti, ex lege charitatis liberi quoque parentes alere tenebuntur; *Mart. Bonacin. Theol. Moral. Tom. 2. ad 4. Decal. Præcept. Disp. 6. quæst. unic. Punct. 5. Azor. Instit. Moral. Lib. 11. qu. 1. cap. 3.* quod eatenus rationi naturali conveniens, *L. 5. §. 16. ff. de alend. lib. & iustum dicitur, L. 1. C. d. t.* Quare & si parentes se ali a liberis desiderent, Judex de ea re cognoscere debet, *L. 5. pr. ff. de al. lib.* Et competens Judex jubebit, a filio ali parentem, si habeat, unde alere possit, *L. 2. C. d. t.* Ex quo pariter conspicuum est, hic implorationem officii Judicis competere; Sed an extrema famis necessitate patri magis, quam filio alimenta sup- peditanda? Ita volunt *Cardinal. de Luca Theatr. Verit. & just. Tr. 1. P. 3. de Legitima, Discurs. 10. n. 16. Azor. d. lib. 11. qu. 16.* ob duplex vinculum, sanguinis & gratitudinis, quod probabilius esse fatetur *Fagund. ad Decal. lib. 4. c. 2. n. 13.* Sed cum amor magis descendat, & gratitudo ad impossibilia non obliget, filii causam potioem judico.

§. XIII.

De ACTIONE
§. XIII. Veru-
get, hoc filium suu-
m, an pater sit, in-
Antequam es-
cessat Decretum ali-
lis admodum sit p-
videri poterit Joh-
quæst. 10. & 12. pr-
sui huic præjudic-
quoad quæstio fi-
licebit enim ip-
provisionalem,
alimenta tamdiu
Conf. L. 11. ff. de
qu. 16. n. 3. Rebuff-
in præfat. num. 27.
testamento exclu-
alimenta interim
quo ipso tamen
catur causa princ-
ff. de agnos. lib.
§. XIV. No-
dulget, sed impetr-
cognitionis, vel vi-
Pontan. de aliment.
ratio ad consequen-
qu. 35. (sed accura-
tinas petatur. Nova
petere obtinet, qu-
ma sibi assignari p-
paravisse neget, vel
spectum reddidit, con-
cis, ut inim ex bon-
causa principia fuerit

§ XIII. Verum hæc omnia procedunt, si pater non neget, hunc filium suum esse, vel vice versa; sic enim quæstio ^{Negata} filiatione illa, an pater sit, imprimis a Judice examinanda. *L. ult. C. de al. lib.* Antequam enim de hoc summatim cognitum fuerit, cessat Decretum alimentorum, *L. 5. §. 8. ff. d. t.* Ast cum difficilis admodum sit probatio filiationis, de cujus probandi modis ^{locus Decreto Provisionali?} videri poterit Joh. Maria Novarius *Tr. de Elect. & variat. Fori. quest. 10. & 12.* prudenti Advocato eo laborandum, ne processui huic præjudiciali se committat aliter, quam filio interim, quoad quæstio filiationis finita, de alimentis fuerit prospectum; licebit enim ipsi implorare officium Judicis, ut per sententiam provisionalem, sive Decretum interimisticum provisionaliter alimenta tamdiu assignet, quamdiu causa Principalis pendet, *Conf. L. 10. ff. de his, qui sui vel al. jur. Covarruv. quest. Pract. qu. 16. n. 3. Rebuff. ad Constit. Regn. Gall. Tr. de sentent. pr. jud. in præfat. num. 23.* quod remedium quoque obtinet, si filius testamento exclusus, ubi pendente lite super testamento ipsi alimenta interim decernenda, *L. 27. §. 3. ff. de inoff. testam.* quo ipso tamen Decreto alendum esse filium, non præjudicatur causæ principali; Hinc non sequitur, E. est filius, *L. 5. §. 9. ff. de agnosc. lib.*

§ XIV. Non vero promiscue Judex hoc beneficium indulget, sed impetrans probare debet, se esse in quasi possessione ^{Quid hoc casu probandum?} cognationis, vel vinculi illius, cujus intuitu alimenta petuntur, *Pontan. de aliment. cap. 3.* Sufficit enim hic præsumptiva probatio ad consequenda interim alimenta, *Menoch. de A. F. Q. L. 1. qu. 35.* (sed accuratioꝝ filiationis probatio necessaria est, si hereditas petatur. *Novar. Tr. de Elect. Fori quest. 10. n. 13.*) Et hoc præcipue obtinet, quando filii extra matrimonium suscepti, alimenta sibi assignari petunt; unde qui stuprum fatetur, licet se patrem esse neget, vel qui de stupro incusatus, per fugam se suspectum reddidit, contra illum implorari poterit officium Judicis, ut interim ex bonis ejus partui decernat alimenta, donec causâ principalis fuerit finita, *Carpzov. Jur. Eccles. Lib. 2. def.*

242. & Lib. 4. Resp. 60. Plura de remedio hoc alimentario vid. in Disp. Inaugur. Fratris mei de Decreto Interimistico cap. 2. n. 84. seqq. quæ extat Vol. 1. Disp. meorum.

Extenditur illa provisio ad alias personas.

§. XV. Hæc ipsa autem imploratio Judicis pro obtinendo provisionaliter Decreto ad consequenda interim alimenta, quamdiu causa principalis ventilatur, non tantum inter parentes & liberos obtinet, sed & inter personas reliquas, quæ lite tali non mota sibi invicem ad alimenta obstringerentur. Unde quoque inter Conjuges obtinebit, si vel maritus negaverit, se esse cum uxore copulatum, vel illam adulterii incusaverit, & ita expulerit, ubi utroque casu interim alimenta suppeditabit, Petr. Rebuff. de Sentent. Provision. Art. 3. gl. 1. n. 6. vid. d. Disp. de Decret. Interimist. cap. 2. n. 75. & 99. Et eodem remedio sponsæ consuli potest, contra sponsum refractarium, matrimonium consummare nolentem, Carpz. Jur. Eccles. Lib. 2. def. 236. Et hæc provisio non tantum ad alimenta, sed & ad sumtus litis se extendit, de quibus plura vid. in Disp. de Decret. Interimist. cap. 2.

Ingratitudo an tollat obligationem ad alimenta?

§. XVI. Cæterum obligationem illam naturalem, & exinde oriundam alendi necessitatem cessare dicunt Dd. ob ingratitude: In hac vero determinanda recurrunt ad causas illas, quas Imp. in Nov. 115. cap. 3. ad Exheredationem sufficientes existimavit, adeo ut affirmative & negative ducant argumentum: Ob quam causam filius exheredari, ob eandem etiam alimentis privari potest, Pontan. de Alim. c. 5. n. 2. quod per singulas causas ostendit Steph. Fagundez. ad Decal. lib. 4. c. 3. n. 43. seq. Eneckel de Privil. Parentum, Privil. 7. cap. 5. num. 15. Covarruv. de Matrim. P. 2. cap. 8. §. 6. num. ult. Verum ad hoc primo observamus: Pendente lite super ingratitude, filium provisionaliter alendum esse; sicuti id quoque procedere dixi, pendente lite super testamento, quo filius est exheredatus, L. 27. §. 3. ff. de inoff. test. Deinde observandum, non omnem illam causam sufficere ad tollendum debitum naturale inter parentes & liberos, quæ ad exheredationem sufficiens visa, Sed inter alimenta naturalia & civilia distingvendum.

dem. Hæc, quæ pro
menio denegantur
tunc conservatio
debetur, per in
& Jur. Tr. 2. Disp. 1.
naturale vinculum
paternæ infidias
piatur, de quot. r.
linquens filius ma
debitum tollere

§. XVII.

ad consequenda
naturalia, certe n
tandis libidinis ac
Sequitur E. filium
patrem adigat, ad
præcise ad studia
affirmare debere ju
nandum puto; si
imperu in studia fe
rentis desiderio in

§. XVIII.

his tunc succurrere
debetur; non ne
consulatur filio, que
sed non tantum
sed impetrandam
ita beneficia obtin
quæ, ff. de Alim.
& tunc sine dubio
filius venit contra
consequatur aliat. Fa
luis sponte impetris und
to præmittant, sed de

dum. Hæc, quæ pro statu & conditione parentum æstimanda, merito denegantur ingratis; illa vero, quæ ad necessitatem vitæque conservationem pertinent, & ita ipso jure naturæ jubente, debentur, per ingratitude non tolluntur, Molin. *de Just. & Jur. Tr. 2. Disp. 168. n. 14. & Disp. 176. n. 43.* nisi qua filius ipsum naturale vinculum inter se & patrem destructum ivit, E. G. si vitæ paternæ insidias struxit; si eo fine detulerit, ut ad mortem rapiatur, de quo textus est in *L. 5. §. 11. ff. de agnosc. lib.* Alias filius delinquens filius manet; nec ipsa quoque pœnæ gravitas naturale debitum tollere potest, *L. 17. §. 1. ff. de pœn.*

§. XVII. Quæ hucusque de imploratione Officii Judicis ad consequenda alimenta diximus: Illa, licet ratione non æque naturali, certe naturali & civili, obtinent quoque in suppeditandis subsidiis ad discendam disciplinam, de quo dictum §. IV. Sequitur E. filium pariter Judicis officium implorare posse, ut patrem adigat, ad sumptus disciplinæ suppeditandos. Sed an præcise ad studia? Existimant aliqui, hoc ex conditione Parentis æstimare debere Judicem. Ego vero ex ingenio filii id determinandum puto; si enim hoc admodum docile, & filius omni impetu in studia feratur, plus favori publico, quam privato Parentis desiderio indulgendum.

§. XVIII. Quia vero in §. XIII. dictum, Judicem his tunc succurrere, si vinculum illud, ob quod alimenta debentur, non negetur. Inde jam videndum, qua actione consulatur filio, quem pater pro filio agnoscere non vult, quod non tantum quoad consequenda alimenta, sed & quoad impetrandam successionem, cæteraque filiis competentia beneficia obtinet. Et hæc est præjudicialis actio, de qua in §. 13. *Instit. de Act.* quippe quæ ex statu hominis oritur, & ita etiam sine dubio ad statum familiæ pertinet, qua actione filius experitur contra patrem, ut se filium agnoscat, & per consequentiam alat. Facta enim agnitione, alendi necessitas sua sponte sequitur; unde & Rubrica *ff. de Agnoscendis & alendis liberis.* Est vero

An filio actio competat pro addiscenda disciplina?

De actione ad agnoscendum filium.

verò illa actio reciproca, cum & patri contra filium pari modo competat; Imo & inter matrem & filium, cum non ex jure potestatis, sed e vinculo naturali oriatur.

De probatione filiationis. §. XIX. In hac autem actione, sicut in omni alia, fundamentum actionis præjudicialis ostendat actor, scil. paternitatem vel filiationem, quæ tamen cum correlata sint, eorum æqua probandi ratio est. Cæterum probatio hæc vel naturalis est, quæ quoad matrem non adeo difficilis; quoad patrem vero impossibilem dicunt, nisi per decem menses cum uxore carceri inclusus fuerit; vel civilis, ubi probandum matrimonium, & se durante matrimonio natum esse, Pacian. *de Probat. Lib. 2. cap. 6. n. 24.* Menoch. *Lib. 6. Præsumpt. 53.* quo casu eatenus fundatam habet intentionem, ut nec matri asserenti judicialiter filium esse adulterinum credatur, *L. Imperatores 29. ff. de Probat. Idem si hoc testamento expressum, L. 27. §. 1. ff. de inoff. testam.*

De probanda ejus quasi possessione. §. XX. Quod si vero parentes in locis peregrinis forte matrimonio juncti fuerint, ita, ut filio non constet, unde probationem matrimonii contracti petere debeat, consultum est, ut ad probationem quasi possessionis ipsius filiationis se conferat, quorsum pertinet (1) Tractatio filialis, se a Parentibus pro filio fuisse habitum, Richter. *Vol. 2. Conf. 68. n. 9.* (2) Fama, se a vicinis & aliis in civitate semper pro filio æstimatum. (3) Nominatio, si pater eum sæpius filium vocaverit, Pacian. *d. Lib. 2. cap. 6. n. 29.* Mascard. *de Probat. Vol. 2. concl. 786. seqq.* quo ipso hoc obtinebit filius, ut onus probandi in adversarium devolvat, licet ex hoc solo filius non fiat, §. *fin. Inst. de adoption.* Menoch. *Lib. 6. præf. 53.* Vultej. *Consil. Marpurg. Vol. 4. Conf. 13. n. 63.* de qua mat. quasi possessionis legitimatis, ejusque effectum in judiciis pluribus egit Paul Rubeus *Decision. Rot. Rom. 330.* Cæterum in dubio inter personas sibi constanter cohabitantes, & in eo statu manentes, potius præsumendum, quod sint conjuges, quam concubinari; cum omnis præsumptio sit delicti exclusiva, Menoch. *Lib. 6. præf. 54. num. 20. seqq. & num. 40.* Gratian. *discept. forens. Tom. 3. cap. 562. num. 5. seq.* Besold. *Consil. Tubing. P. 6. Conf. 296.*

§. XXI.

De ACTIONE
 §. XXI. Eade
 tum talibus, obtin
 a nobis nata, per la
 gales adoptivi, qu
 est obstrictus, Con
 quidem in adopti
 de adoptione vero
 tali filio pater no
 cap. 6. Sed con
 iniquum esset, i
 trem adoptivur
 Alim. Tit. l. qu.
 petit E. & hoc c
 consequendis al
 præjudicialis acti
 extendendum, J
 tamen puto, pat
 obligari; quan
 um educare velle
 stringendus, mo
 dia ignorare neq
 num. ult.
 §. XXII. No
 enim inter hos nu
 tre & liberis subest
 in subsidium sibi in
 Struv. Exerc. 39.
 nullis, nam & cum
 l. cap. 32. n. 1. Add.
 eminet, si illi al
 nexu obligatos volu
 tione nullius alend
 in subsidium fut. N
 tur alimenta, quem ta

§. XXI. Eadem, quæ hucusque diximus de liberis per natura-
 turam talibus, obtinent quoque in reliquis personis, quæ non
 a nobis natæ, per legem tamen in locum liberorum adscitæ,
 quales adoptivi, quibus pater ex necessitate legis ad alimenta
 est obstrictus, Conf. Surd. *de Aliment. Tit. 1. qu. 114. n. 4.* quod
 quidem in adoptione plena & arrogatione nihil dubii habet;
 de adoptione vero minus plena dubitant, cum jus succedendi
 tali filio pater non habeat. *L. pen. C. de adopt. vid. Fachin. Lib. 12.*
cap. 6. Sed contrarium verius, cum enim sibi elegerit filium,
 iniquum esset, ipsi alimenta denegare: Onera enim in pa-
 trem adoptivum transeunt, *L. Onera 45. ff. de adopt. Surd. de*
Alim. Tit. 1. qu. 2. num. 6. Coler. de Alim. Lib. 1. cap. 4. num. 3. Com-
 petit E. & hoc casu imploratio officii Judicis filio adoptivo pro
 consequendis alimentis; Et si forte adoptio negetur facta,
 præjudicialis actio locum habebit; quod & ad liberos unitos
 extendendum, Jac. Rick. *Tr. de union. Prol. cap. 7. seqq.* Non
 tamen puto, patrem liberis ejusmodi ad sumptus studiorum
 obligari; quamvis enim quis promiserit, se aliquem ut fili-
 um educare velle, non tamen mox ad sumptus studiorum ad-
 stringendus, modo curet, ut illa addiscat, quæ sine verecun-
 dia ignorare nequit. Blas. Michalor. *Tr. de Fratibus P. 1. cap. 25.*
num. ult.

§. XXII. Non dissimilis decisio est in fratribus; quamvis
 enim inter hos nullum intercedat factum, quale quidem in pa-
 tre & liberis subest, attamen cum eodem sanguine creti sint,
 in subsidium sibi invicem alimenta necessaria præstare tenen-
 tur, Struv. *Exerc. 30. th. 78.* sive sit frater germanus, sive unila-
 teralis, nam & cum hoc sanguinis communio est, Michalor.
P. 3. cap. 32. n. 1. Add. Carpzov. Lib. 4. Resp. 59. 60. 61. Iniquum
 enim foret, si illi alimenta sibi denegare vellent, quos tanto
 nexu colligatos voluit natura: quapropter justa interpreta-
 tione necessitas alendi ad fratres extensa, sed ita tantum, ut
 in subsidium fiat. Non tamen frater fratri ad alia obligabi-
 tur alimenta, quam tantum ad necessaria; frater enim ut ex

dignitate alterius fratris vivat, nulla ratio exigit; quod secus in filio, qui participat de dignitate parentis, non frater de dignitate fratris. Unde certum puto, fratrem fratri ad sumptus studiorum suppeditandos non obligari, Michalor. *de Fratrib. P. 1. cap. 25. n. 1.*

De ali-
mentis ex
feudo
præstan-
dis.

§. XXIII. Filiabus etiam ex feudo alimenta deberi, arg. 1. Feud. 6. §. 2. junct. 2. Feud. 36. unanimes calculo concludunt Dd. Hartm. Pistor. *Lib. 2. qu. 37. num. 2.* Brunn. *Conf. 65. num. 45.* Carpz. *Dec. 172. num. 4.* ad quæ alimenta non tantum pater obstringitur, sed & ipsi fratres in feudum succedentes, sororibus ad hoc obligantur, Mev. *P. 3. Dec. 367.* Struv. *de Feud. cap. 14. th. 17.* ubi hoc onus per mores Germaniæ ad omnes successores feudi extensum esse asserunt, add. Coler. *de Aliment. Lib. 1. cap. 9. num. 11.* modo allodium deficiat, in subsidium enim demum, ex feudo præstanda sunt alimenta. Struv. *d. l. Carpz. P. 2. Const. 46. def. 16.* Actionem autem pro alimentis ex feudo consequendis quod attinet, præsertim quantum ad collaterales & agnatos, locum esse puto conditioni ex moribus, Coler. *de Alim. Lib. 3. c. 4. n. 14. & c. 8. n. 31.* dum enim Germaniæ mores filiabus ex feudo hoc beneficium indulgent, ex his moribus conditio recte dabitur, arg. *L. un. ff. de condict. ex lege.* Imo & hypothecaria actio filiabus non deneganda, cum hypotheca tacita ipsis eapropter tribuatur, non tantum in Saxonia, Carpz. *Decif. 172. n. 6. & seqq.* Sed etiam in aliis locis, Mev. *P. 3. Dec. 376. num. 3.* Müller. *Pr. For. March. Resol. 77. n. 4.* Imo hanc hypothecariam actionem pro alimentis omnibus aliis, quibus illa de jure debentur, applicandam puto, quoties illa ex certo fundo præstanda sunt, arg. *L. 2. §. fin. ff. de alim. & cibariis leg. Surd. de Alim. tit. 8. privil. 51. Pontan. de Alim. cap. 17. n. 29.*

Actio pro
alimentis
an etiam
ad præte-
rita per-
tineat?

§. XXIV. An autem actiones illæ, quæ pro alimentis competunt, tantum ad futura pertineant, an vero & præterita pariter peti possint, non una Dd. sententia est. Nec de præteritis dubitandi ratio deficit, dum in præteritum non vivimus, Faber. *in Cod. Lib. 4. tit. 7. def. 20. num. 2.* & sic necare amplius dici nequit, qui alimenta præterita non solvit. Placet distin-

gven-

DE ACTIONE
grentium sententia
ca officio debentur,
P. 1. Dec. 16. n. 13. Me-
n. longinvis alimen-
tractu vel ob re-
na recte peruntur
6. 4. n. 7. & 13. Et
cata fuerit, vivo
habere, quod si
rori præstanda,
dine junctos g
annorum alime-
iam, ipsa morti
Resol. 24. num. 6.
§. XXV. N
cessitas dotandi,
omnino paterni
donationem, pro
prom. Mater ve
obligatur, sc. ex
L. Neque mater 14.
res, filia inops, &
nire nequeat. Et
dote liberis comp
pellatur pater offic
et captis pignorib
§. 95. An vero ic
nem teneantur, ic
nam a contra
Alim. tit. ubi dici
nati, an alter ea vo
dabit dum sorori g
sententia et Michalo
scimus, sed, quod jus

gventium sententia, quod, quoties alimenta non nisi ex Judicis officio debentur, toties præterita peti non possint, Carpzov. *P. I. Dec. 16. n. 13. Mev. P. 3. Dec. 367. n. ult.* quod contingit, si jure sanguinis alimenta præstanda sint. Quoties vero ex quasi contractu vel ob rem possessam debentur, toties etiam præterita recte petuntur, *L. 18. §. 1. ff. de alim. legat. Coler. de Alim. c. 4. n. 7. & 13.* Ex quo colligo, filiam, si apud cognatos educata fuerit, vivo patre jus ad petenda alimenta præterita non habere, quod si vero a fratre vi pacti alimenta ex feudo sorori præstanda, & hæc per aliquot annos alibi apud necessitudine junctos gratis vixerit, recte ipsam ex pacto etiam horum annorum alimenta a fratre petere posse, quod jus petendi etiam, ipsa mortua, ad heredes transit, Müller. *Pr. For. March. Resol. 24. num. 6.*

§. XXV. Necessitati alendi quadantenus annexa est ne- *De obli-*
cessitas dotandi, quod quoad patrem expeditum est; quippe *gatione*
omnino paterni dicitur esse officii, dotem vel ante nuptias *ad dotem*
donationem, pro sua dare progenie, *L. ult. in fin. pr. C. de dot. dum.*
prom. Mater vero pariter uti in alimentis, hic in subsidium
obligatur, sc. ex magna causa in casu nimirum inopiæ mariti,
L. Neque mater 14. C. de jur. dot. & ibi Dd. hoc est, si mater di-
ves, filia inops, & alias honestam nubendi occasionem inve-
nire nequeat. Eadem ergo Juris remedia pro consequenda
dote liberis competunt, quam quæ pro alimentis, scil. ut com-
pellatur pater officio Judicis, quod etiam quandoque fieri so-
let captis pignoribus. Carpz. *P. 2. Const. 42. def. 12. Gail. Lib. 2:
Obs. 95.* An vero idem sit in fratribus, ut & illi in subsidium ad
dotem teneantur, id clara lege decisum non est. Argumen-
tum tamen a contrario sensu capere solent, ex *L. 12. §. 13. ff. de
Administ. tut.* ubi dicitur: *Sed non dabis dotem sorori alio patre
nata, licet aliter ea nubere non possit:* Unde colligunt: Ergo
dabit dotem sorori germanæ & consanguineæ, quæ communis
sententia est, Michalor. *P. 3. c. 33. n. 2.* Nos æquitatem hic agno-
scimus, sed, quod jus ipsum attinet, argumentum a contrario

fenſu fallax eſſe cenſemus. Conf. Joh. a Sande *Decif. Friſc. Lib. 2. Tit. 8. def. 2.* multo minus naturalem obligationem hic ſubefſe credimus.

Obligatio ex factō Connubii. §. XXVI. Sequitur jam matrimoniale vinculum, quod ſanguinis vinculo junximus ſupra §. 2. *hoc Membr.* in eo tamen potentius eſt, ad producendam actionem, quod expreſſa utriusque conjugis conſenſione, & ſic non ſola carnis unitate, ſed vinculo etiam Civili, Steph. Fagund. *ad Decal. l. 4. c. 10. num. 2. Sanchetz. de matrim. l. 8. Diſp. 5. num. 2.* nitatur. Vi illius nexus matrimonialis maritus uxori ad alimenta, velut Grot. *Lib. 2. c. 5. §. 8.* loquitur, ad domicilium conſtituendum adſtringitur; neque attenditur, an uxor dotem intulerit, vel non; Surd. *de Alim. c. 1. qu. 32. num. 11. & ſeqq.* cum matrimonium ſine dote poſſit eſſe, niſi uxor dotem promiſerit & illam ſtudio non ſolvat, & uxor marito ad obſequium & ad operas domeſticas, ipſi vero ſibi invicem ad cohabitationem conjugalem obligantur; Steph. Fagund. *ad Decal. Lib. 4. cap. 7. num. 5.* Corporum enim traditio mutua eſt, & hinc alter alteri corporis copiam ad uſum conjugalem denegare nequit, nec debet. *1. Cor. VII.* In omnibus hiſ casibus eadem remedia competunt, quæ ſuperius quoad alimenta adduximus. Sic datur imploratio officii Judicis pro compellendo conjuge ad explendum officium conjugale, *C. pen. & ult. X. de adult.* quo caſu ſi admonitiones non ſuffecerint, carcere vel alio modo coërceri conjux refractarius poſteſt. Carpz. *Jur. Eccleſ. Lib. 2. d. 208. n. 8.* Imo ex eadem ratione uxor a judice compelli poſteſt, ut maritum tanquam caput ſequatur, ſi domicilium ex juſta cauſa mutet, Fagund. *d. lib. 4. cap. 12. n. 7.* per *c. unaqueque c. 13. qu. 2.* niſi ab initio aliud pactum ſit. Sanchetz. *lib. 1. D. 41. n. 2.*

Que actio, ſi negetur matrimonium?

§. XXVII. Quod ſi præjudicialis quæſtio moveatur, ſeu matrimonium negetur, ad illa remedia recurritur, quæ ſupra §. XIII. competere diximus. Scil. præjudicialis actio inſtituitur illo caſu, ſi alter ex conjugibus neget matrimonium: Antequam vero huic actioni ſe committant conjuges, pariter illa

illa Remedia inter
rius inter liberos &
hic casus, an prære
tum matrimonium
compellendi alter
in ordinaria actio
ſalia mutuum ſtip
L. 1. ff. de Sponſal.
Cujac. ad Tit. Co
idem erat, quæ
elegans locus
Noſt. Attic. L.
ploratio officii
ſine mora ad
prens de Sponſal.

ſi ſit refractarius
ſunt prodita, ſc. n
ne conſentire no
ſentiente declara
ung ſagen würde/
Lib. 2. def. 135. num
eſſe odium, ita,
prævideri poſſit, i
compellere ad con
ſolvere Sponſalia;
inter ſatiſfactione
matrimonium, imp
Juriſ. Brunn. L. 2.
Mox. 6. Dec. 351.
tum in alio caſu a
ceſſit impregatio
beat, & quæque ac
genti deterendum præ

illa Remedia interimistica sibi locum vindicabunt, quæ superius inter liberos & parentes obtinere dixi. Separandi autem hic casus, an prætendatur tantum desponsatio, an consummatum matrimonium? Ex vinculo desponsationis nascitur jus compellendi alterum ad complendum matrimonium, quo spon-
 salia mutuam stipulationem & repromissionem contineant, arg. *L. 1. ff. de Sponsal.* Et olim de sponsu hæc actio dicebatur, teste Cujac. *ad Tit. Cod. de Sponsal.* Ex sponsu enim agere, veteribus idem erat, quam ex stipulatu, *L. 19. §. 2. ff. de Adil. Edict.* Conf. elegans locus de actione illa ex sponsalibus apud A. Geilium *Noct. Attic. L. 4. c. 4.* quamvis hæc actio omitti, & pariter imploratio officii Judicis institui possit, quo probatis Sponsalibus sine mora ad consummationem compellatur. Add. Paul. *Cypræus de Sponsal. cap. 12. §. 1. n. 2.*

§. XXVIII. Adhibenda autem eo casu, si unus ex Sponsis sit refractarius, illa remedia, quæ alias contra contumaces sunt prodita, sc. multa & incarcerationio; ubi, si altera pars plane consentire nolit, Consistorium eam quandoque pro consentiente declarat, E. G. daß seit Neit/ so Er bey der Vertrau-
 ung sagen würde / vor Ja solle auffgenommen werden; Carpzov. *Lib. 2. def. 135. num. 16.* Quamvis si gravissimum appareat subesse odium, ita, ut non nisi infelix illius matrimonii exitus prævideri possit, juxta *C. 17. X. de Sponsal.* consultum sit, non compellere ad consummationem, sed indicta alia poena dissolvere sponsalia; quo casu inter alia nocentia in poenam præter satisfactionem alteri parti præstandam interdici solet matrimonium, imposito cœlibatu; vid. præjudicia in *Not. ad Jus Eccl. Brunn. L. 2. c. 16.* Add. Carpzov. *d. Lib. 2. def. 136. num. 5.* Mev. *P. 6. Dec. 351.* Unde, quod ex Carpzovio antea adductum, non alio casu adhiberi solet remedium, quam ubi præcessit imprægnatio. Alias quomodo Judex hic se gerere debeat, & quousque actori matrimonii consummationem urgenti deferendum prudenter exponit Mev. *Part. 3. dec. 382.*

cujus hæc sunt verba : *Connubialis contractus mutuus & ita correspectivus, atque invicem obligatorius est, ut ex eo fidem pascere non possit, nisi qui ei congrua ipse præstare velit & possit; Ideo si quid circa hæc unius voluntati atque potestati deest, non est jus pascendi ab altera, ut servet, nec jus judici alterum eo compellendi; Non enim ita cæca aut pactorum observantia, aut ad hanc coactio divino vel humano jura requiritur, vel salva pietate, justitia & ratione requiri potest, ut sine discrimine aut consideratione circumstantiarum fieri debeat; sed circumspicte attendendum, primo an, a quo postulatur, observare debeat, quod ex illius exceptionibus statuendum; deinde an etiam qui postulat, actionis jure se indignum reddiderit, vel in alio existat, quod non compelli mereatur. Tertio, annon ubi illius debitum, hinc jus sit, pia tamen ratio alia sit, quare a coactione adhuc abstinendum, & vel expectandum aliquamdiu, vel a petitione actor dehortandus sit. Quælia cum sæpius accidant, Judicis est, considerate ad compulsionem progredi. Pluribus hac de re actum est tribus Disp. de Dissensu Sponsalitio.*

*De im-
missione
in bona
sponsi.*

§. XXIX. Sed annon Sponsa in casum, si contumaciter nuptias consummare nolit Sponsus, in bona ipsius immittere poterit, pro consequendis interim alimentis? In casu Sponsæ imprægnatæ hoc extra dubium, Carpz. *Jurispr. Eccles. Lib. 2. def. 136.* sed sic magis favore partus fit immissio, quo pertinet tit. ff. de ventr. in poss. mitt. Verum idem quoque juris esse puto quoad ipsam sponsam, si alimentis opus habeat, quod immissionem in bona sponsi pro illis consequendis petere possit. Si enim contumax in consummando matrimonio non fuisset Sponsus, alimenta ipsi præstare debuisset; Ergo & ob contumaciam, ne ex delicto suo consequatur commodum, pariter tenebitur. Quo remedio etiam consuli potest sponsæ, si sponsus penitus eam deserat, vel matrimonium consummare nolit, ut immitteretur in sponsi bona, pari effectum, quam si cum sponso legitime copulata fuisset, Carpzov. *lib. 2. def. 136. num. 7. seq.*

§. XXX.

Di. ACTIONI
 §. LXX. Si r
 sed aliud in contin
 ratur interim, nisi
 monii esse, seu le
 more fuisse habit
 mentis ipsi decer
 Artic. 3. Gloss. 1. u
 Quæ ipsa provis
 cis consequitur
 evictum, nullu
 super observat
 per agenti con
 possessionem p
 foris fruatur, &
 restitutum devot
 §. XXXI.
 illis remediis luc
 lariter non incu
 matrimonii ad n
 tamen veniat c
 liande subsidia v
 omnis fortunæ se
 tus 73. §. 1. ff. de j
 hanc esse maritu
 sionem maritale
 vor, donec praju
 ab alendo ma
 Bald. ad L. 29.
 §. XXXII. Ca
 inop. sed & si divi
 res, a venia cert
 poterit officium judi
 tionem dotioso ma

§. XXX. Si matrimonium consummatum prætendatur, *De uxore* sed illud in continenti probare nequeat uxor, non ei succur-*provisio-*retur interim, nisi probaverit, se in quasi possessione matri-*nem pe-*monii esse, seu se ipsi uxorio more cohabitasse, & ab aliis pro-*tente.* uxore fuisse habitam, quo probato, demum provisio de ali-
mentis ipsi decernitur ad interim. Rebuff. *de Sentent. Provis.*
Artic. 3. Gloss. 1. num. 6. Menoch. de Præsumpt. Lib. 1. qv. 35. n. 18.
Quæ ipsa provisio, quam mediante imploratione officii Judi-
cis consequitur, eousque durat, donec præjudiciali iudicio
evictum, nullum inter ipsos subfuisse matrimonium. Ubi in-
super observandum, tam inter conjuges quam liberos, sem-
per agenti consultum esse possessorio experiri, & ita ad quasi
possessionem provocare; hac enim probata, commodis posses-
soriis fruitur, & onus probandi in iudicio præjudiciali in ad-
versarium devolvit.

§. XXXI. An autem vice versa marito contra uxorem *An uxor* illis remediis succurri possit, videndum? Et sane uxori regu-*obligata*lariter non incumbit necessitas maritum alendi, cum onera *ad alen-*matrimonii ad maritum spectent, *L. 20. C. de jur. dot.* Sed si *dum ma-*tamen eveniat casus, ubi maritus ad inopiam pervenit, & a-*ritum?*liunde subsidia vitæ sibi parare nequeat, ipsa uxor, tanquam
omnis fortunæ socia, ad alimenta eidem obligabitur, *L. si mu-*
rus 73. §. 1. ff. de jur. dot. Quod si E. & hoc casu uxor neget,
hunc esse maritum suum, hic vero probaverit quasi posses-
sionem maritalem, interim ad alimenta condemnari poterit
uxor, donec præjudicialis actio finita. Quo casu autem u-
xor ab alendo marito delinquente se liberare possit, de eo
vid. Bald. *ad L. 29. C. de jur. dot. numer. 2. Menoch. Consil. 107.*
num. 3.

§. XXXII. Caterum non saltem hoc casu, si maritus sit *An venea-*inops, sed & si dives quidem sit, uxor vero, quæ pariter di-*tur ad*ves, ex avaritia certam dotem constituere nolit, implorare *constitu-*poterit officium Judicis, ut uxor ex bonis suis certam por-*endam*tionem dotis loco marito assignet, ad ferenda facilius matri-*dotem?*monii

monii onera, de quibus præjudicium adduximus in *Caut. Contr. Sect. 3. cap. 8. §. 9.*

Separatio quoad thorum & mensam non tollit alendi necessitatem. §. XXXIII. Dicta hucusque constante matrimonio procedunt; Verum cum sæpius divortium intercedere soleat, obligatio illa inter Conjuges vel deliquium patitur, vel exspirat penitus, prout divortium vel parziale est, quoad thorum & mensam, vel totale, quoad vinculum. Separatio quoad thorum & mensam revera divortium non est, sed remedium saltem, quo salutem alterius conjugis consulatur, ob sævitiam, vel insidias vitæ structas, quare cohabitatio tantum ad tempus reconciliationis suspenditur, ipse vero matrimonii nexus non dissolvitur. *Carpz. Jurispr. Eccl. Lib. 2. def. 210. num. 9.* Unde sua sponte sequitur, necessitatem alendi uxorem taliter separatam adhuc incumbere marito, *Carpz. d. l. def. 213.* nisi bona ad alimenta sufficientia restituerit uxori. *Carpz. d. l. def. 214. num. 7. seqq.*

Quid si culpa uxoris illa facta sit? §. XXXIV. Limitat quidem *Carpz. d. def. 213. num. 8.* hanc alendi necessitatem, nisi uxor propria abesset a marito, quod tunc ob culpam suam alimenta petere non possit. Verum hoc facile admitto in uxore maritum deserente, *Cavalcan. P. 3. Dec. 21.* modo non ob culpam vel sævitiam mariti discedere necessum habuerit, *Trentacincqu. Lib. 1. Resol. 1. tit. de alim. num. 31.* quamvis hic, si maritus aufugienti uxori cautionem de non ulterius offendendo præstiterit, & illa redire renuat, causam denegandi alimenta iterum adesse, existimet *Sanchez de Matrim. L. 9. Disp. 4. num. 24.* Sed in uxore a Judice separata quoad thorum & mensam id nego, utut ipsa causam separationi dederit. Nam contra illam ob desertionem malitiosam ad divortium procedi potest, non contra hanc. Quamvis enim & hæc deliquerit, non tamen tale commisit delictum, (E. G. adulterium) quod ipsum matrimonii vinculum rumpat. Hoc autem non nego, tali casu, si ipsa uxor malitia sua causam separationi dederit, alimenta longe parciora a Judice decernenda esse; non enim meretur pro dignitate

gnitate mariti alii, quod maritus concurreat.

trium, utpote ob ad
est dubium (quamvis
ni tolli, & per co
ad quas conjuges
cessant alimenta, B
g. n. par. n. num
dam asserat, quo
media, quæ alia
ff. de ventr. in p
partus evites, ill
præscriptum.

tium deveniatur
quid interim juris
lam inculpationem
necessitate alendi
implorari posse, q
hoc casu præter ali
strabit, donec cau
Deal. l. 4. cap. 9. n. 2
procedere dicit, si
Vol. 1. Disp. de Decret.
mula & amplexus ali
in lib. 10. Disp. 8. n. 2
§. XXXVII. Se
Iurisdem D. d. quo
annobis adhuc ex
Th. 1. n. 4. Greg. T
quod ex utrobque
maritum subsequa inf
fm. hinc merito ipsi ad

gnitate mariti ali, quæ ipsa improbitate sua meruit, ut domo mariti ejiceretur.

§. XXXV. Quod si vero plenarium intercesserit divor- *Separatio*
tium, utpote ob adulterium, vel malitiosam desertionem, non *quoad*
est dubium (quamvis id nolint Canonistæ) vinculum matrimo- *vinculum*
nii tolli, & per consequens omnes illas præstationes cessare, *tollit ali-*
ad quas conjuges sibi invicem obligabantur; & sic sine dubio *menta.*
cessant alimenta, Bonacina *Theol. Moral. Tom. 2. de contract. Disp. 3.*
q. 11. punct. 11. num. 4. nisi forte uxor se ex marito adhuc gravi-
dam asserat, quo casu in favorem partus illa ipsi patebunt reme-
dia, quæ alias ventri vel partui concessa, per *L. 1. pr. & §. 19.*
ff. de ventr. in possess. mitt. Ipse vero maritus, quo suppositionem
partus evitet, illo remedio utetur, quod in *Tit. ff. de ventr. inspic.*
præscriptum.

§. XXXVI. Cum vero, antequam ad plenarium divor- *Pendente*
tium deveniatur, processu opus sit, quo adulterium probetur, *divortii*
quid interim juris sit, videndum. Et certum esse puto, ob so- *contro-*
lam inculpationem vel accusationem adulterii non liberari a *versia, de-*
necessitate alendi maritum, & si hæc præstare nolit, Judicem *bentur a-*
implorari posse, quo ad illa præstanda ipsum adigat. Imo & *limenta.*
hoc casu præter alimenta maritus uxori sumtus litis submini-
strabit, donec causa adulterii fuerit finita; Steph. Fagund. *ad*
Decal. l. 4. cap. 9. n. 26. Bonacin. *d. punct. 11. n. 25.* ubi hoc pariter
procedere dicit, si uxor contra maritum de adulterio agat. Vid.
Vol. 1. Disp. de Decret. Interim. cap. 2. n. 121. Multo minus ergo ob
oscula & amplexus alimenta denegari possunt. Sanchez. *de Ma-*
trim. lib. 10. Disp. 8. n. 27. Fagund. *d. l. n. 25.*

§. XXXVII. Soluta alias per mortem matrimonio, vo- *Au soluta*
lunt quidem Dd. quod vidua non dotata, nec gravida, durante *matri-*
anno luctus adhuc ex bonis mariti alenda sit, Surd. *de Alim. monio per*
Tit. 1. n. 4. Petr. Greg. Tholosanus *in Syntagm. L. 9. cap. 20. n. 19.* *mortem?*
quod ex eo defendi posset, quia uxor interea lugere tenetur
maritum sub pœna infamiae, *L. 8. & seqq. ff. de his, qui not. in-*
fam. hinc merito ipsi alimenta eo usque assignanda. Sed de

hoc rarior hodie controversia est. Nam aut inops est vidua relicta, & gaudebit vel portione statutaria moribus locorum assignata, vel quarta illa, quam Jus Civile novissimum ipsi tribuit in *Auth. Præterea. C. unde vir. & ux.* Aut inopia non laborat vidua, ita ut ne quidem portionem statutariam desideret, dotem & illata repetere potest; hoc vero quibus actionibus fiat, inferius apparebit.

De obligatione ad hoc, quod tibi non nocet, J. & J. vi cuius alter alteri illa, quæ ad societatem inter homines conservandam quam maxime spectant, facere, vel, ut alter id faciat, pati tenetur, idque ex vi pacti taciti, quod inter concives, dum in societatem coiverant, initum censetur. Quoties ergo aliquis sine damno suo damnum alteri imminens avertere potest, toties ad hoc ex æquitate naturali obligatur. Quorsum pertinet æquissima juris regula: Quod tibi non nocet, alteri vero prodest, ad id poteris compelli, L. 2. §. 5. ff. de aqu. & aqu. plu. arc. ubi subjicit Jctus: hoc æquitas suggerit, etsi jure deficiamus. vid. infr. Membr. X. §. 45.

Descendit inde actio ad exhibendum.

§. XXXIX. Hactenus de obligatione ex facto naturali vel generationis vel connubii oriunda actum est, sequitur jam adductum §. II. commune illud vinculum, quod per cognationem quandam inter homines constituit natura, juxta *L. 3. ff. de non nocet, J. & J. vi* cuius alter alteri illa, quæ ad societatem inter homines conservandam quam maxime spectant, facere, vel, ut alter id faciat, pati tenetur, idque ex vi pacti taciti, quod inter concives, dum in societatem coiverant, initum censetur. Quoties ergo aliquis sine damno suo damnum alteri imminens avertere potest, toties ad hoc ex æquitate naturali obligatur. Quorsum pertinet æquissima juris regula: Quod tibi non nocet, alteri vero prodest, ad id poteris compelli, *L. 2. §. 5. ff. de aqu. & aqu. plu. arc.* ubi subjicit Jctus: hoc æquitas suggerit, etsi jure deficiamus. vid. infr. *Membr. X. §. 45.*

§. XXXIX. Ex hoc principio nascitur actio ad exhibendum; nam & hæc contra illum datur, qui nullo jure nobis obligatus, & de quo etiam non constat, an quicquam habeat, quod nostrum est: Et quavis aliqui hic delictum subesse existiment, ob id, quod contumaciam committat jubente Judice exhibitionem detrectando; ex hac tamen contumacia non mihi demum jus nascitur, sed causa præcedere debet, ob quam jus implorandi Judicem habeam, quo alteri exhibitionem injungat. Fundamentum ergo actionis hoc est, quod actor versetur in damno ob rem amissam, & deficientem facultatem vindicandi, cum ipsi non constet, ubi res sit; alteri vero e contrario non noceat, si mihi facultatem inspiciendi res suas concedat, quo videam, an res vindicanda ibi existet.

Et

De ACTIONE
Et quomodo hoc ca
subleat possit, huic t
colonia. L. 15. ff.
pennam. testam. of
necesse exhibitio
ad eam restituere
prius a perente p
præcederet, ho
in vivo domino
exhib. num. 7.
§. XL
pellendi vicini
ita quidem, ut
non factis, dam
de aqu. & aqu. plu
jectus fuerit, & i
dem vicinum co
factum intercessio
rem reficere veli
In quo textu sim
tem intentanda,
rus aggerem; v
quamvis hac mi
ab adversario evi
imploratio officii
§. XLI. Ex
interdicta, quando
re vel publica pr
hac ratione no
quia publica ir
pau. impediatur
faciat. temorem, L.
seccione. natio. priva
in refectione. cinaz,

Et quamvis hoc casu in petente exhibitionem forte malitia subesse possit, huic tamen occurri poterit, mediante juramento calumniæ. *L. 15. ff. ad exhib. vid. L. fin. C. de fid. instrum. L. pen. C. quemadm. testam. aper.* Si ulterius opponatur: Atqui forte nocebit exhibitio, si res exhibita sit actoris, ita enim possessor ad eam restituendam obligabitur: Respondeo, dominium prius a petente probandum, quo probato, si reus interesse prætenderet, hoc foret ex injusta causa, quippe rem alienam invito domino detinere nefas est. *Conf. Franzk. ad ff. Tit. ad exhib. num. 7.*

§. XL. Pariter ex æquissima illa regula resultat jus com- *Item a-*
pellendi vicinum, quod sine ejus incommodo expediri potest, *Etio de*
ita quidem, ut eo facto utilitas mea promoveatur; eo vero *aqua plu-*
non facto, damnum incurram. Exemplum est in *d. L. 2. §. 5. ff. via ar-*
de aq. & aq. pluv. arc. Si agger, qui in fundo vicini erat, de- *renda.*
jectus fuerit, & ita mihi aqua pluvia noceat, non possum qui-
dem vicinum compellere, ut ipse reficiat, quia ipsius nullum
factum intercessit; ad patientiam tamen obligatur, si ego agge-
rem reficere velim, cum ipsi hoc non noceat, mihi vero profit.
In quo textu simul actio proponitur hoc casu contra impedi-
entem intentanda, scil. vel Interdictum, ne vis fiat ei, qui refectu-
rus aggerem; vel etiam utilis actio de aqua pluvia arcenda,
quamvis hac minus commoda videatur, cum hac ratione nihil
ab adversario exigam, quam patientiam. Sufficit E. hoc casu
imploratio officii Judicis pro obtinenda inhibitione.

§. XLI. Ex eodem principio derivanda puto omnia illa *Ut & In-*
Interdicta, quando vis fieri prohibetur illi, qui commoda sua, *terdicta*
in re vel publica promovere cupit, sed ab altero, cui incommo- *ne vis*
dum hac ratione non infertur, impeditur; E. G. ne vis fiat ei, *fiat, re*
qui in via publica ire vel agere vult, *L. 2. §. fin. ff. ne quid in loc. sua vel*
publ. ne impediatur refecturus viam publicam, modo eam non publice
faciat deteriorem, *L. 1. pr. ff. de via publ.* Idem obtinet in re- *licite*
fectione itineris privati, *L. 3. §. 11. ff. de itin. actuque priv.* ut & *ntenti.*
in refectione cloacæ, *per L. 1. pr. ff. de Cloac.* quamvis autem

hi casus eatenus huc non pertineant, quod prævium alterius factum exigant, scil. vim impeditivam, quæ in delictum degenerat, hic vero tantum de Actionibus, quæ citra factum alterius oriuntur, solliciti sumus; attamen fundamentum, quare tertio jus impediendi non competat, mihi vero jus implorandi auxilium Judicis pateat, in eo omnino consistit, quod factum meum impediendi non noceat, mihi vero vel publico proficit.

De obligatione ad innoxium transitum.

§. XLII. Non aliena ab hoc loco est materia illa de UTILITATE INNOXIA a Grotio proposita, *Lib. 2. cap. 2. §. 11.* quæ pariter ex fundamento illo, quod §. 38. adduximus, originem habet; ex quo principio defendit Grotius, Principem Principi ad transitum concedendum obligari, si ille sit innoxius, h. e. si domino territorii nullum inde immineat damnum. Verum hoc quidem in transitu expeditionis bellicæ causa non suscepto, planissima ratione nititur, quia nemo prohibendus est via publica uti, ob quam causam nec privatis ille usus denegandus, *L. 2. §. 5. & fin. ff. ne quid in loc. publ.* Sed in expeditione militari vix est, ut innoxius ille transitus fingi possit. Si ergo periculum tantum immineat domino territorii, quod a transeunte etiam, si cautionem præstiterit, averti nequeat, sine dubio transitus denegari posset: Nocet enim tunc domino territorii, quod transeunti prodest, & hinc cessat obligatio. *Conf. Disp. nostra de Transit. Milit. Membr. 1. Sect. 3. n. 4. & seqq.*

De obligatione ob lucrum ex re nostra questum.

§. XLIII. Restat ultimum fundamentum in §. II. adductum, vi cujus citra factum nostrum ex naturali æquitate nobis nascitur actio, si scil. alter occasione rei nostræ lucrum non illicite quæserit, cujus lucri vel pecuniæ repetitio mihi conceditur. Sedes hujus materiæ est in famosissima illa *L. Si & me & Titium 32. ff. de reb. credit.* quæ decidendi rationem in æquissima illa regula collocat: Pecunia mea, quæ ad te pervenit, eam a te mihi reddi bonum & æquum est. Et ad hanc regulam, tanquam ad anchoram sacram confugiunt communiter, qui alio æquitatis remedio destituuntur, quo damni reparationem obtinere valeant.

§. XLIV.

DE ACTIONIBUS
 §. XLIV. O
 cium dicitur L. 32. p
 ratio illius Legis ex
 les sumi opere ex
 tur, ut ultra calu
 admittant. Calu
 quam pecuniam;
 deratam Mevio p
 Titii debitorem
 tra Mevium co
 Ratio dubitand
 mecum gestum
 disse, quia hoc
 hic ratione accip
 cuniam accipere.
 quia pecunia mea
 & æquum est.
 §. XLV. E
 illorum sententia
 quia pecunia mea
 rationem eo ipso
 pecuniam tibi credit
 factum meum inte
 consensientes fieri
 factum illud, quo r
 paratum esse debere
 non consistet, alioqui
 non creditis. Con
 tributum, L. 55. ff.
 si pium est, ut pecu
 nit, tibi restitatur;
 nostro ab us manus p
 facto nostro ad alium t
 vid. Supr. Membr. 1. §. 6

§. XLIV. Operæ tamen pretium erit, prius in facti spe. *Casus L. ciem dicta L. 32. propositam inquisivisse, & postea, quousque 32. ff. de ratio illius Legis extendi possit, iustrasse: a multis enim dicta reb. cred. Lex nimio opere extenditur, ab aliis vero in tantum restringitur, ut ultra casum in Lege expressum, ejus decisionem non admittant. Casus hic est: Mevius a me & Titio desiderat mutuatam pecuniam; ego meo debitori mando, ut pecuniam desideratam Mevio promittat: Mevius postea ab hoc, putans ipsum Titii debitorem esse, pecuniam accipit, quæritur, an mihi contra Mevium competat actio ad illam pecuniam repetendam? Ratio dubitandi ab ipso Jcto subjicitur, quia nullum negotium mecum gestum est; nec possum dicere, me pecuniam credidisse, quia hoc non nisi inter consentientes fit, consensus vero hic ratione accipientis deficit, utpote qui putabat se Titii pecuniam accipere. Ratio decidendi ergo illa tandem redditur; quia pecunia mea ad te pervenit, hinc eam a te mihi reddi bonum & æquum est.*

§. XLV. Ex hoc apparet, non convenire verbis textus *An hic re- illorum sententiam, qui rationem decidendi hanc existimant: quiratur quia pecunia mea facto meo ad alterum pervenit. Hanc enim factum rationem eo ipso exclusisse videtur Jctus, dum dicit: non quia praece- pecuniam tibi credidi, (quod idem est, ac si dixisset; non quia dens? factum meum intervenit) subjecta ratione; hoc enim nisi inter consentientes fieri non poterit. Scilicet hoc innuit Jctus; Factum illud, quo res unius in alterum transferenda, ita comparatum esse debere, ut alteri de animo facientis, & de facto ipso constet, alioqui tale factum nihil operabitur, per *L. 18. pr. ff. de Rebus creditis. Concurrere enim utrinque affectus debet circa illud factum, L. 55. ff. de Obligat. & Action. Accedit & hoc, quod si justum est, ut pecunia nostra, quæ ad te facto nostro pervenit, nobis restituatur; justum quoque erit, ut illa, quæ sine facto nostro ad tuas manus pervenit, restituatur; cum res nostra sine facto nostro ad alium transire non possit, per *L. 11. ff. de Reg. Jur. vid. supr. Membr. I. §. 6.***

*Extensio
dictæ Le-
gis non
impro-
banda.*

§. XLVI. Quamvis ergo casus dictæ *Legis 32.* tantum in eo versetur, si res mea ex contractu ob errorem personæ invalido ad alium pervenit, & inde ulteriorem extensionem admittere nolit Dn. Lauterbach *speciali Dissertatione ad hanc L. Si & me & Titium, part. 2.* Quia tamen ratio decidendi longe generalior est verbis in textu occurrentibus, non video, quare hic pariter, quam in aliis legibus extensiva interpretatio non sit admittenda, & similibus casibus Lex applicanda, quia hoc generatim permissum est in *L. 12. & 13. ff. de Legibus*, præsertim cum extensio ex æquitate desumpta maxime commendetur Judicibus in *L. Placuit 8. C. de Judiciis.*

*Requisita
ad exten-
sionem
necessa-
ria.*

§. XLVII. Ne vero promiscue illius Legis extensio fiat, certis limitibus practica ejusdem circumscribenda. Et primo quidem exigo, ut damnum senserim in re mea amissa; cessante enim damno cessabit actio, & obstabit exceptio; tua non interest. (2) Ut illa amissio contigerit sine culpa; nam ubi mea culpa vel facto damnum sentio, illud ne quidem sentire intelligor, *L. 203. ff. de Reg. Jur.* (3) Ut alter in lucro hæreat; qui enim titulo oneroso bona fide ex re mea lucrum percepit, pariter damnum incurreret, si ad id restituendum teneretur, cum tamen in pari causa melior sit ratio possidentis. Suppono autem rem ipsam penes alterum non amplius stare, alioqui nullo obstante titulo vindicandi licentia competeret, sine refusione pretii, *L. 23. C. de Rei vindicatione.* Et (4) mihi contra illum, qui damnum intulit, non supersit actio; Est enim subsidiarium hoc remedium, nec gravandus est tertius, quamdiu ab illo, a quo læsi sumus, damnum reparari possit. (5) Attendendum puto, ut bona fide possidens conveniatur ante impletam præscriptionem, quippe quæ autoritate publica jus alterius intervertit: Idem est, si possessor pro se habeat judicatum, cujus rescissionem pariter prohibet interesse publicum. vid. *L. Cum putarem 36 ff. Famil. Eriscund.*

*De lucro
ex re fur-*

§. XLVIII. Exemplum hujus rei exhibet sequens casus: Equus mihi furto ablati, & Sempronio, in bona fide constituto,

De ACTIONE
tuto, mandas 30. th
Trio vendit 57. th
nino vendidisse
ne equum jam ad
dicatio ejus obtin
hinc nec actio per
in damno ego ha
quod equum qua
enim ultra preti
sima decisione
conveniri pote
tum passo. Vid.
Q. 87. num. 7.
§. XLIX.
Sessor rem nostra
ubi quidem cer
non vero confus
Serv. Exerc. 9. th
volunt, ut in tan
fructibus consum
ad lucrum hoc re
& plures ibi citat
quam ex d. L. 32.
& inde justum est
Verum in hoc exer
abducta, præcipue
tus in rem suam
indamnum suæ cu
§. 7. Quod si
ob remam justam
in res inquirere
foret admittendus.
§. L. Vom hoc
ceperit, & hoc in alim

tuto, venditus 30. thaleris; Sempronius vitii ignarus equum Titio vendit 55. thaleris, quo facto, demum rescisco, Sempronium vendidisse equum furto mihi subtractum. Titius emptor equum jam ad peregrina & ignota loca deduxit, unde vindicatio ejus obtineri nequit: Fur ipse pariter discessit, ut hinc nec actio personalis contra furem institui possit. Interim in damno ego hæreo; & Sempronius in lucro, non obstante, quod equum quæsi verit titulo oneroso & bona fide; quod enim ultra pretium consecutus, hoc lucrum est, hinc ex æquissima decisione dictæ Legis *Si & me & Titium 32. ff. de Reb. creditis*, conveniri poterit Sempronius, ut 25. thaleros restituat mihi furto passo. Vid. *Franzk. Resolut. Lib. 2. c. 8. n. 12. Carpz. Prax. Crim.*

Q. 87. num. 71.

§. XLIX. Referunt etiam huc casum: Si bonæ fidei Possessor rem nostram diu possederit, & fructus inde perceperit; ubi quidem certum, quod fructus exrantes nobis restituat, non vero consumptos, etiamsi ex his locupletior factus. vid. *Struv. Exerc. 9. th. 23.* Communiter tamen in foro receptum volunt, ut in tantum, quantum locupletior factus possessor ex fructibus consumptis; domino ex æquitate concedatur actio ad lucrum hoc repetendum. vid. *Carpz. Part. 3. c. 22. d. 28. n. 20.* & plures ibi citati. Quo casu non aliud datur remedium, quam ex *d. L. 32.* quia lucrum ex re mea ad alterum pervenit, & inde justum est, ut hoc mihi restituatur, *arg. L. 206. ff. de R. F.* Verum in hoc exemplo non adsunt Requisita omnia §. XLVII. adducta, præcipue enim hic obstat Actori culpa, quod non citius in rem suam inquisiverit, eamque vindicaverit, unde hoc damnum suæ culpæ vel negligentiae imputare debet, *L. 203. ff. de R. F.* Quod si vero supponamus casum, ubi Actor vel ob absentiam justam, vel ob aliud legitimum impedimentum in res suas inquirere non potuit, merito ad beneficium *d. L. 32.* foret admittendus.

§. L. Porro huc referunt casum: Si pater mutuum acceperit, & hoc in alimenta liberorum impenderit, postea ve-

tre in uti- ro decedat obæratuſ, & liberi ſea paterna hereditate abſtineant:
litatem Hoc caſu ex contractu paterno non obligabuntur liberi, cum
liberorum filius, qui heres non eſt, nec debita paterna exſolvere teneatur,
impenſa. tot. Tit. C. Ne filius pro patre. At vero cum per hanc pecuniam
 creditam utilitas liberorum promotâ, ita ut illi commodum
 inde habeant, & ego damnum, ad æquitatem noſtræ Legis re-
 curri poſſe cenſent Doctores. Conf. Surduſ de Alimentis Tit. 8.
 Privileg. 48. n. 5. ſeqq.

Qualis a- §. LI. Qualis autem Actio ex d. l. 32. ff. de Rebus Credit.
ctio detur oriatur, controverſum inter Doctores memini. Aliqui locum
ex L. 32. ff. habere dicunt conditionem certi generalem, Klock. Vol. 2.
de R. C.? Conſil. 50. num. 7. Alii conditionem ſine cauſa hic admittunt,
 quæ tamen hoc caſu videtur eſſe inconveniens, quia ſupponit,
 negotium aliquod interceſiſſe, quod tamen in caſu d. L. 32. ne-
 gatur. vid. Lauterbach. in Diſputat. ad d. Leg. Si & me & Titium,
 part. 2. §. 2. Verum cum actionis nomen in noſtra Lege ex-
 preſſum non ſit, optimum eſt recurrere ad Conditionem ex
 Lege, arg. L. unic. ff. de Condict. ex Lege. Vel locus erit implora-
 tionis officii Judicis, juxta Klockium dict. Conſil. 50. n. 10. ubi & n. 11.
 concedit actionem in factum ſubſidiariam, quæ tamen ineſt
 implorationi officii Judicis.

De Remed- §. LII. Affine remedium eſt in L. Si cum ſervum 23. ff.
io affini de Reb. Credit. ubi, ſi quis rem alienam quaſi ſuam b. f. poſſede-
 L. 32. ff. de rit, & eam poſtea vendiderit, pretium ab eo condici poteſt,
 R. C. cum ex re alterius locupletior factus ſit: Sive ut rationem
 d. L. 32. ff. de Rebus Credit. repetam, quia lucrum ex re mea ad te
 pervenit, unde hoc a te mihi reſtitui æquum eſt. Apparet er-
 go exinde, quamvis in judicio ſingulari pretium non ſuccedat
 loco rei, quando tamen pretium ex re aliena titulo lucrativo
 penes me eſt, ex æquitate naturali contra me dari actionem, ſi-
 ve per modum implorationis Officii Judicis, ſive etiam per
 Conditionem ex dict. L. 23. & L. 32.

MEMBRUM III.

De Actionibus ex Conventione expressa & quidem simplici, oriundis.

§. I.

Huc usque de Actionibus, quæ ex facto naturali vel æquitate originem ducunt, actum est: Sequuntur jam illæ, quæ ex facto mutua conventionem declarato descendunt; seu quæ pro fundamento habent expressam partium conventionem: Conventiones vero illæ vel in terminis pacti subsistunt, vel transcunt in contractum specialem, eundemque iterum aut nominatum, aut innominatum. Illæ ulterius aut ex nudo pacto dependent, vel ex non nudo seu vestito.

Ex qua conventionem nascatur actio?

§. II. Pactum nudum Jure Naturæ quidem obligationem & actionem producere expeditum puto: cum enim Jus Naturæ ad efficacem obligationem nihil amplius exigat, quam potestatem de re disponendi, voluntatem, quæ supponit intellectum, & actualem consensum se vel rem suam obligandi, sine dubio quoque effectum hujus obligationis adesse voluit; scilicet ut ex illa conventionem daretur alteri jus compellendi alterum ad fidem pacti servandam, cum grave sit, datam fidem fallere, *L. 1. pr. ff. de Pactis. L. 1. pr. ff. de Constitut. pecunia.* Jus Romanum vero ex pacto actionem denegavit, non quasi prohibeat pactum servare, sed quod actionem ad compellendum alterum eapropter non esse dandam existimaverit, cum imputare sibi debeat actor, quod solenni illo paciscendi & contrahendi more per stipulationem usus non sit, qui Legibus Reipublicæ præscriptus. Quod si ergo quis sponte solverit, hoc Juri nostro non repugnat, sed & eo usque approbatur, ut repetitionem solventi deneget, & ita possidentem exceptione pacti securum reddat, *L. 16. §. 4. ff. de Fidejuss.* Imo & compensationi hic locum faciat. *L. 6. ff. de Compensat.*

De actionem ex pacto nudo.

Hodie habet vim stipulationis.

§. III. Moribus nostris major pactorum validitas est; quia unanimiter fere censent Doctores, quod hodie ex omni pacto deliberato inito valida detur actio; *Mev. part. 5. decis. 408.* & quod habeat vim stipulationis, *Carpz. part. 2. Const. 19. defm. 17. n. 8.* modo in persona pacifcente non adsit defectus, seu inhabilitas ad obligationem civilem ineundam; nam qui contrahere aut stipulari nequit, ille nec pacifcendo se obligare firmiter poterit. An vero illa obligatio tantum ex moribus, vel an etiam fundamentum habeat ex Jure Canonico, non conveniunt Doctores: Mihi affirmativa verior videtur; nam in *Cap. I. X. de Pactis* non agitur de exceptione, sed petitione ex præcedente facto instituta: & licet non ordinaria actio ibi concedatur, sed magis imploratio officii Judicis Ecclesiastici, attamen dum & hæc conceditur, jus petendi ex pacto superesse asseritur. *vid. Usus modern. ff. tit. de Pactis, §. 2. Add. Gonzalez Tellez in Comment. ad d. c. 1. X. de pact.*

Qualis actio ex pacto detur?

§. IV. Qualis autem ex pacto hodie nascatur actio, in obscuro esse nequit, si supponamus, consuetudinis eandem esse efficaciam, quam Legis: Unde sicut ex pacto Lege confirmato nascitur condictio ex lege, per *L. unic. ff. de Condict. ex Lege*: ita quoque ex pacto per consuetudinem probato dabitur Condictio ex moribus, *vid. Lauterbach. Conclusionum Forensium Exercit. 8. Tit. 6. th. 9. Conf. Usus Modern. ff. Tit. de Pactis §. 3.* Quod si vero Jure Canonico pactis vim agendi adscribamus, condictio ex Canone sibi locum vindicabit, quæ tamen pariter, sicuti condictio ex moribus, in effectu cum condictione ex lege coincidit; cum diurni mores legis effectum habeant, *L. 32. & 37. ff. de LL.*

Attendendum, an persona ad pacifcendum habilis?

§. V. Cum autem, prout in §. III. dictum, actori in judicio experturo probe attendendum sit, non tantum an pactum pro se habeat, sed an persona, cum qua pactum initum, pacifcendi facultate instructa; nam in hac si defectus adsit, frustra ex pacto in judicium vocatur; paucis, quorsum hic respiciendum actori, exponendum est, cum hoc in reliquis contractibus

De Act. Ex C
 bus omnibus pari
 illatum est, ibi no
 quidem persona
 vel etatis laboran
 tibus regularite
 ra Juris Civilis e
 L. 11. pr. ff. de pac
 §. VI. O
 mente capti, &
 nitaverit furor.
 cum ipsis gest
 de obl. & actio
 furioso inito
 dat, anno doc
 terralla habuisse
 tur, arg. L. 9. C. q
 & sic ex pacto e
 autem si desitua
 quod ex pacto a
 verum sit, eate
 rum actionem, t
 non ex consensu,
 nascatur, per L. j
 negot. gest.
 §. VII. Cu
 tem sapius inculca
 ff. quando dies le
 Oblig. Verum
 pona sua pupillo
 frater illius pact
 inde alia prejudici
 tur, per L. 11. ff. de O. &
 ff. de condit. inst. lic
 habeat, d. L. 23. pr. e

bus omnibus pari ratione observandum sit. Ubi enim pactum illicitum est, ibi nec stipulatio subsistit, *L. 7. §. 16. ff. de pact.* Et quidem personæ, cum quibus pacta ineuntur, vel defectu iudicii, vel ætatis laborant, aut etiam lege pactio illa interdicta, quibus casibus regulariter nulla in iudicio valida nasci potest actio. Contra Juris Civilis enim regulas pacta conventa rata non habentur, *L. 18. pr. ff. de pact.*

§. VI. Ob defectum iudicii pacisci nequeunt furiosi, & De pacto mente capti, & hinc, etiam si sub specie inumbratæ quietis latitaverit furor, per *L. 18. §. 1. ff. de acquir. possess.* tamen quod cum ipsis gestum est, obligandi efficacia destituitur *L. 1. §. 12. ff. de obl. & action.* Quapropter actor videns sibi ex pacto cum furioso inito exceptionem furoris obtaturam, probe attendat, annon docere possit, furiosum tempore pacti dilucida intervalla habuisse: eo enim casu sine dubio valide obligatur, arg. *L. 9. C. qui testam. fac. poss.* Alciat. *Præsumpt. 18. limit. 2.* & sic ex pacto efficacem habebit actionem. Hac probatione autem si destituatur, actionem omittat, aut videat, annon hoc, quod ex pacto ad furiosum pervenit, in ejus utilitatem conversum sit, eatenus enim validam habebit negotiorum gestorum actionem, tam contra furiosum, quam infantem, cum hic non ex consensu, sed ex re, seu promotâ furiosi utilitate actio nascatur, per *L. furiosus 46. ff. de O. & A. L. 3. §. 5. & 6. ff. de negot. gest.*

§. VII. Cum pupillo si pactum iniverit, jure nostro quidem sæpius inculcatum est, hunc naturaliter obligari, per *L. 25. cum pu- §. 1. ff. quando dies legat. ced. L. 1. in fin. ff. de novat. L. 127. ff. de pillo.* Verb. Oblig. Verum cum potestas disponendi de bonis & persona sua pupillo ob ætatem per Leges Reipubl. adempta, frustra ex illius pactis deducitur obligatio in foro valida, & inde in sui præjudicium ne quidem jure naturali obligari dicitur, per *L. 59. ff. de O. & A.* nec per naturam aliquid debet, *L. 47. ff. de condict. indeb.* licet ipse ex pacto suo alterum constrictum habeat, *d. L. 28. pr. vers. ex diverso. ff. de pact.* cum condi-

tionem suam meliorem reddere possit, *pr. Inst. de auctor. tutor.* ut sic claudicans pactum cum pupillo irritum reddatur, *L. 13. §. 29. ff. de act. emt. Molin. de J. & J. Tract. 2. Disp. 224. n. 32.* Quare si contra pupillum experturus, sine auctoritate tutoris pactum initum esse videat, nulla ipsi supererit actio, nisi pariter, ut de furioso antea dictum, docere possit, pupilli utilitatem illo pacto promotam, & sic ipsum locupletiozem factum esse; in tantum enim ex Rescripto D. Pii contra ipsum actio datur, *L. Pupillus 5.*

De Actio-pr. in fin. ff. de auctorit. tutor. L. 13. in fin. ff. de condict. indeb. Sed ne ex Requænam illa actio est, quam D. Pius concedit? Non nova hæc est, aut plane ab aliis separata, sed ex ipso principali negotio alias oriunda, quæ hoc casu utilis dicitur. Sic si pupillus ex commodato locupletior factus, dabitur utilis actio commodati, per *L. 3. pr. ff. commod.* quæ ibi D. Pio in specie adscribitur; quapropter si simplex pactum adesset, utilis condictio ex moribus daretur. Quamvis ergo Lauterbach. *in Comment. ad tit. ff. de pact.* existimet, illam actionem D. Pii non esse nativam, sed dativam, h. e. non ex ipso negotio cum pupillo gesto nasci, sed propter naturalem æquitatem a D. Pio datam esse; non tamen id congruit *d. L. 3. pr. ff. commod.* Pupillus enim potuisset contrahere, nisi lex restitisset; quatenus vero lex non resistit, sc. in quantum utilitas ejus promota, eatenus in ejus persona sustinetur contractus.

De pupillo, qui dolose contraxit. §. VIII. Porro attendat actor, annon ostendere possit, pupillum malitiose vel dolose circa contractum versatum esse, vid. *L. 3. C. Si min. se maj. esse dix.* Si enim naturaliter & civiliter ex illo pacto tenetur, ne ex dolo suo lucrum capiat, *L. 1. §. 15. ff. de pos.* Annon vero hoc casu actione de dolo, aut ex principali contractu oriunda, agendum erit? Sane si pubertati proximus fuerit, & dolo quicquam commiserit, maxime si locupletior exinde factus, doli actionem institui posse constat, ex *L. 13. §. 1. ff. de dol. mal.* sicut & doli exceptio contra ipsum locum habet, *L. 4. §. 9. & 26. ff. de dol. mal. except.* Verum cum doli actio sit subsidiaria, quæ locum non invenit, nisi alio reme-

*Qualis
hoc casu*

De Act. Ex C
remedio deficiente,
an contractus bona
pillo, an stricti ju
doli contineat ille
pugari possit, L. 1
dolum actione or
actionem deposi
est, quod action
contractus stricti
tionis, non act
bitur, arg. L. 7
eadem hoc ca
§. IX
dum, an ille cur
nebit, quam de
um, L. 3. C. de in
nascitur quidem
restitutionis per
Quamvis & ipsa
cludat, L. 2. & fin
in integr. Qu. 22. n
ex illo contractu
cesserit, *Da. in tit.*
cessisset, quod ex
ni ex *Auth. Sacrame*
Verum cum hoc jur
ncha confirmato
§. X. Cum
viam, an pater ca
iponditur obliga
quidem ex facto illic
pecilli, an inuito ca
verit, eo cum respec
potest, L. 2. de Sta. M.

remedio deficiente, *L. 1. §. ff. de dol. mal.* hinc attendendum est, *detur a-*
 an contractus bonæ fidei sit ille, in quo dolum commisit pupillus? *actio?*
 an contractus bonæ fidei sit ille, in quo dolum commisit pupillus, an stricti juris? sin illud, cum sui natura præstationem
 doli contineat ille contractus, & hinc actione ex ipso contractu
 purgari possit, *L. 13. §. 4. ff. de act. emt.* etiam contra pupillum do-
 losum actione ordinaria ex contractu agendum, sicut hoc quoad
 actionem depositi, circa quod dolose pupillus versatus, certum
 est, quod actione depositi teneatur, *L. 1. §. 15. ff. de pos.* Si vero
 contractus stricti juris, & in hoc dolum commissus; E. G. stipula-
 tionis, non actio ex stipulatu, sed de dolo contra pupillum da-
 bitur, *arg. L. 7. §. 3. in fin. ff. de dol. mal.* Pacti vero & stipulationis
 eadem hoc casu ratio est.

§. IX. Cum minore si pactum initum sit, tunc attenden- *De pacto*
 dum, an ille curatorem habuerit, & eadem decisio in ipso obti- *cum mi-*
 nebit, quam de pupillo dedimus, ob ademptum de bonis arbitri- *nore.*
 um, *L. 3. C. de in integr. restit.* Si curatore destitutus contraxerit,
 nascitur quidem contra ipsum actio, sed lubrica, ob imminens
 restitutionis periculum, nisi læsionem docere non valeat.
 Quamvis & ipsa curatoris præsentia hanc restitutionem raro ex-
 cludat, *L. 2. & fin. C. si tut. vel curat. interven.* Sfort. Odd. *de Restit.*
in integr. Qu. 22. n. 2. Quare & hic simul attendendum, annon
 ex illo contractu locupletior factus, aut annon dolum ejus inter-
 cesserit, *Dd. in tit. C. si min. maj. se dix.* Quod si juramentum ac-
 cesserit, quod ex minori majorem facit, aliqui putant, condictioni
 ex *Auth. Sacramenta puberum C. Si advers. vendit.* locum fore.
 Verum cum hoc juramentum tantum confirmatorium sit, ex con-
 tractu confirmato dabitur actio ordinaria.

§. X. Cum filiofamil. si pactum initum sit, videat Ad- *De pacto*
 vocatus, an pater cum filiofamilias pactus sit, & nulla inter *cum filio-*
 ipsos nascitur obligatio vel actio, §. 4. *Inst. de inutil. stipul.* ne *familias.*
 quidem ex facto illicito, *L. 16. ff. de furt.* ergo ratio habenda
 peculii, an intuitu castrensis, vel quasi castrensis pactum ini-
 verit, eo enim respectu ut paterfamilias agere & conveniri
 potest, *L. 2. de SCro Maced. L. 4. ff. de judic.* Cum aliis autem

personis si pactus sit, nihil resistit actioni, per *L. 57. ff. de judic. & L. 39. ff. de O. & A.* modo ipsi pecunia non credatur, ob exceptionem SCti Macedon.

De obligatione prodigi.

§. XI. In prodigis nullum quidem naturale impedimentum est, quo minus se obligare, & ex obligatione conveniri possint. Cum autem ille rerum suarum furiosum faciat exitum, *L. 12. in fin. ff. de tut. & curat. dat.* inde ipsi, postquam prodigus declaratus per sententiam, omnis facultas contrahendi ablata, per *L. 18. ff. qui testam. fac. poss.* quæ interdictio bonorum ex sententia illa ipso jure fluit, etiamsi illius ibi non facta mentio, Hill. in *Don. Lib. 12. cap. 22. lit. T.* hinc postea nullam voluntatem in *L. 40. ff. de R. J.* nec quicquam in bonis suis amplius habere dicitur, *L. 10. ff. curat. furios.* Quapropter si actor docere non possit, pactum ante interdictionem bonorum initum esse, frustra actionem movebit, nisi versionem in rem ipsius docere possit juxta *L. furiosus 46. ff. de O. & A.* Verum an de dolo actio contra prodigum, si dolose contraxerit, locum habebit? Videbatur quod sic, per illa, quæ de pupillo antea dicta sunt §. VIII. Sed furioso, non pupillo comparandus est prodigus, per *d. L. 12. in fin. ff. de tut. & curat. dat.* & sic quantum ad facultatem obligandi bona, doli particeps non est, aut alioqui per dolosas suas circumventiones Interdicti judicialis effectum eluderet.

An actio doli?

De pacto cum Advocato.

§. XII. Ex Advocati pacto cum Cliente inito actionem non dari, si quotam litis concernat, ex *L. 6. §. 2. C. de postul. & L. 53. ff. de pact.* constat; ergo ipse Advocatus de honorario sibi prospecturus, prudens in eo sit, ne, si a petendo honorario removeri nolit, in casum victoriæ pactum concipiat; nec enim necessarium præcise est, ut quota litis promittatur, sed vitium in eo consistit, quod in casum victoriæ fiat promissio, quamvis palmarium ipsi indulgeant *Dd. L. 1. §. 12. ff. de extraordinar. cognit. L. 5. C. de postul. & ibi Dd. Conf. Carpz. Lib. 3. Resp. 1. Gail. L. 1. Obs. 44.*

De pactis

§. XIII. Cum autem conditiones plerumque accedant pa-

pactis, nonum satis
fuiti posse actionem
de *L. 41. ff. de*

promissum; Na
omino obligatus
L. 8. ff. de peric. &

cap. 9. num. 176.

existente. Idem

enim hic adsit c

ante diei lapsu

procurat. *L. 46.*

§. XIV.

vel plane non,

fuiti, interim ve

inam redder

Facit ipsi recurfu

potest ad interpo

causam viderit Ju

illa de bonæ fide

diciis eundem r

Hering. de Fidejuss

tatis ratio in his

erit. Existimat t

hoc in stricti juris

is. Ergo in actio

actu oriunda ad

ne sententia exind

com: agit, & qu

com in *L. 38. ff. pro*

de: per extensitu

§. XV. Circa

sequenti eam contra

forum promissio: Si

privatorum exema si

pactis, notum satis est, ante conditionis eventum nullam institui posse actionem, cum ne quidem obligatio adsit, *L. 213. ff. de V. S. L. 41. ff. de condit. & demonstr.* ad præstandum sc. id, quod promissum; Nam ad expectandum conditionis eventum omnino obligatus est, ut hinc pœnitendi licentia non supersit, *L. 8. ff. de peric. & commod. rei vend. Gædd. de contrahend. stipul. cap. 9. num. 176.* Ergo actio non instituenda, nisi conditione existente. Idem quoque obtinet, si dies adjecta; quamvis enim hic adsit obligatio & actio; exactio tamen frustranea est, ante diei lapsum, *L. 44. pr. & §. 1. ff. de O. & A. L. 42. §. 2. ff. de procurat. L. 46. pr. ff. de V. O.*

§. XIV. Cum ergo actio ante conditionem existentem, vel plane non, vel ante diem venientem non cum effectu institui, interim vero bonis labi debitor, & ita futuram inanem reddere possit, quid remedii supererit Advocato? Patet ipsi recursus ad *L. In omnibus 41. ff. de judic.* scilicet agere potest ad interponendam cautionem, cujus petendæ si justam causam viderit Judex, deferre ipsi debet. Verum cum Lex illa de bonæ fidei judiciis tantum loquatur, in stricti juris judiciis eundem recursum ad Judicem concedere nolunt Dd. Hering. *de Fidejuss. cap. 3. n. 50. & seqq.* cum tamen eadem æquitatis ratio in his subsit, justa interpretatione extensio fieri poterit. Existimat tamen Petr. Barbof. ad *d. L. 41. ff. de judic. n. 28.* hoc in stricti juris judiciis fieri non *jure actionis, sed officio Judicis.* Ergo in actionibus bonæ fidei actio ordinaria ex illo contractu oriunda ad petendam cautionem foret instituenda; quæ sententia exinde defendi potest, quod *in d. L. 41.* expresse dicatur: *agat, & quod judicio societatis eadem cautio peti posse dicatur in L. 38. ff. pro soc.* ubi hoc ad reliquas actiones bonæ fidei pariter extenditur.

§. XV. Circa materiam quoque pactorum, & per consequens etiam contractuum, sollicitus sit actor, antequam ad forum profiliat: Si enim hæc ita comparata, ut commercio privatorum exemta sit, frustra ex pacto desuper inito expectantur.

Pacta contra jus inita, obligationem non producant.

ritur actor. Huc pertinent omnia, quæ publicis Legibus interdita, & quidem non tantum illa, quæ juri publico derogant, de quibus in confesso est, quod Jus publicum privatorum pactis immutari nequeat, *L. Jus publicum 38. ff. de pact.* de quo pluribus vid. Paul. Galeratus *de Renunciat. Tom. 2. Renunc. 7.* Sed & reliqua, quæ ob justam rationem, etiam ob privatorum commodum, legibus prohibita; Omne enim illud nullum est, quicquid contra leges prohibitivas susceptum, *L. Non dubium 5. C. de LL.* Nam contra Juris Civilis regulas pacta conventa rata non habentur, *L. Contra 28. pr. ff. de pact.* adeo ut nec juramento confirmare possint, *L. 7. §. 16. ff. d. t.*

Pacta super negotio turpi invalida sunt.

§. XVI. Pertinent huc in specie pacta ad delinquendum invitantia, quæ reprobata, cum jura nostra malitiis non indulgeant, *L. in fundo 38. ff. de R. V.* Unde pacta turpem causam continentia non sunt observanda, *L. 27. §. 4. ff. de pact.* Frustraneum ergo pactum est, ne dolus futurus præstetur, *d. l. 27. §. 3.* aut ne furti adhuc committendi agatur, *d. l. 27. §. 4.* nec societas super re turpi inita obligatoria est, sed potius foeda dicitur, *L. 53. pro soc.* rerum enim inhonestarum nulla societas est, *L. 57. ff. eod.* Idem in mandato obtinet, quod si pro objecto rem turpem habeat, aut contra bonos mores sit, obligatorium non est, *§. 7. Inst. mandat. & L. 6. §. 3. ff. eod.* Ubi vero periculum ulterioris peccati cessat, ibi pactum non reprobatur, E. G. ne de dolo, vel furto jam commissio agatur. *L. 28. §. 3. ff. de pact.*

De pacto super re aliena.

§. XVII. De rebus etiam alienis quandoque pacta ineuntur, quæ si in præjudicium veri domini vergant, merito pro illicitis reputantur. Ubicunque ergo de dominio transferendo, aut jure reali constituendo non agitur, res aliena intervenire potest, sed ita, ut actio quidem inter paciscentes vel contrahentes nascatur, non tamen ut domino supervenienti præjudicetur, arg. *L. bona fides 31. ff. de pos. Conf. tot. Tit. Cod. de reb. alien. non alienand.* Quapropter nec commodatarius, nec depositarius, nec conductor exceptionem dominii deficientis

De Act. Ex
cientis opponere po
tori, potest suis locis
na domino restitue
inducuntur contra
gunt. act. imo ex
corde doli compe
pact. Dn. Brunnen
tu. de pact. n. 6. in
§. XVIII.
ceptio compete
alterum stipula
inutil. stipulat.
d. t. vel stipula
poena adiecta.
lenius jure Rom
rum efficaciam re
sine dubio præfca
sum pro debito ag
ter alteri paciscen
Dec. 112. Cum alt
Romanum penitu
quæ diximus in U
dubium tollatur, c
expresse ratificet
pacti statuunt, vid.
volentibus varios r
tatio concedatur.
§ XIX. Qua
super pacto litem
committant in rem
cta, ut eorum effect
tio ad testes extend
ceptio quæritur. L. 25.
ctio ad peritiam non

cientis opponere potest commodanti, aut deponenti, aut locatori, prout suis locis ostendetur. De cætero si pactum de re aliena domino restituenda initum sit, ipsi domino utilem actionem inde acquiri constat ex *L. pen. C. ad exhibend. junct. l. 13. ff. de pignorat. act.* imo ex pacto tertii Jure quoque nostro si non pacti, certe doli competebat exceptio, per *L. 25. §. fin. & L. 26. ff. de pact. Dn. Brunnem. Comment. ad d. L. 25. n. 2. Hahn. ad Wesenbec. tit. de pact. n. 6. in med.*

§. XVIII. Sed an ex pacto alterius alteri actio vel ex-*De actio-*ceptio competere possit, pariter attendendum? Sane alteri *ne ex pa-*alterum stipulari non posse expeditum est, per §. *Alteri 18. Inst. de eto alte-**inutil. stipulat.* nisi vel vinculum potestatis concurrat, §. 4. *Inst. rius.* *d. t.* vel stipulantis hoc fieri intersit, §. 19. *Inst. d. t.* vel demum pœna adjecta. Verum hoc pertinere puto ad stipulationum solennia jure Romano excogitata: Si enim ad simplicem pactorum efficaciam respiciamus, quam ex Jure Gent. habent, & quam sine dubio prisca Germanorum fides approbavit, omne promissum pro debito agnoscens, nihil obstare videtur, quo minus alter alteri paciscendo obligationem acquirere valeat, *Mev. P. 4. Dec. 112.* Cum alterius conditionem meliorem reddere nec Jus Romanum penitus improbet, *L. solvendo 39. ff. de negot. gest.* Vid. quæ diximus *in Usu Mod. ff. ad tit. pact. §. XII.* quamvis, ut hoc dubium tollatur, optimum consilium sit, si tertius pactum hoc expresse ratificet: Ita enim utilem actionem ipsi competere non pauci statuunt, vid. *Carpz. P. 2. Const. 29. def. 20. n. 18.* ubi in præcedentibus varios recenset casus, quibus alteri ex facto alterius actio concedatur.

§. XIX. Qua occasione quoque observandum erit illi, *De pactis* qui ex pacto litem suscepturus, an verba pacti in personam *in rem &* concepta, an in rem? Quædam enim ita ad personam restri- *in perso-*cta, ut illorum effectus extincta persona expiret, nec obliga- *nam con-*tio ad heredes extendatur, nec fidejussoribus etiam inde excep- *ceptis.* tio quærat, *L. 25. §. 1. & 2. ff. de pact.* quod si hæc restrictio ad personam non appareat, ad heredes obligatio transit,

etiam si eorum mentio non facta, *L. tale pactum 40. ff. de pact. L. Veteris 13. C. de contrab. stipul.* Proderit ergo etiam fidejussoribus, *§. fin. Inst. de replicat. L. 21. §. fin. ff. de pact.* si horum pactum non mox proderit principali debitori, *L. 23. ff. d. r.* nisi manifeste debitoris personam comprehenderit; tunc enim doli exceptionem debitori competere constat ex *L. 25. in fin. ff. de pact.*

De actione ex pacto ante-cessoris. §. XX. Sed quid de singularibus successoribus dicendum, numne & his ex pacto antecessorum agendi & excipiendi facultas competet? Et breviter asserendum puto: Quotiescunque pactum paciscenti alias vel plane inutile futurum, vel parum profuturum, si non & singulari successori competat, toties ejus effectus merito ad hunc extendendus. Sic itaque venditoris pactum emtori prodest, *L. 17. §. 5. ff. de pact.* quia alioqui de evictione conveniretur venditor. Ob quam causam etiam exceptiones venditoris profunt emtori. *L. 28. C. de eviction. L. 4. §. De autoris ff. de dol. mal. except.* Conf. omnino *Strauch. Dissert. 12. ad Jus Justin. th. 5.* Sed hoc admittendum puto quoad exceptionem, non quoad actionem, ad quam cessione opus foret.

De pactis successoris. §. XXI. Ad pacta Legibus interdicta pertinent etiam illa, quæ de viventis hereditate concepta; hæc enim turpia censentur & plena tristissimi eventus, *L. 15. §. fin. C. de pact.* Verum cum & hæc pacta Germaniæ moribus probata, in specie autem inter Illustres pacta *Confraternitatis & Ganerbinatus*; inter privatos vero pacta *unionis prolium*; & inter conjuges pacta *successoria* mutua ubivis recepta, nullum superest dubium, non amplius obligandi efficacia hujus generis pacta destitui, sed illam actionem, quæ ex aliis pactis moribus Germaniæ competit, etiam ex his locum sibi vindicare; de quo prolixè actum est in *Tract. de Success. ab intest. dissert. 8.* De cætero etiam petitionem hereditatis ex his pactis nasci, adductum est inferius *Secl. 2. membr. 3. §. 24.*

De pacto tacito. §. XXII. Hactenus de expresso pacto, quod si pro Actore non

De Act. Ex C
non adis, videat, at
derivare possit; No
sam conventionem
dici potest pactum
se præsumpra co
trahunt, de qu
tamen quædam pa
exemplum occur
chirographum re
cum hoc pactum
pertinet, sed ex
tori, vid. Bach
vis. pactor. n. 4. C.
§. XVIII. Q
Instrumento plu
obligatio uni red
tra reliquos eod
Menoch. Lib. 3. P
Quod alii tunc a
chirographum, pa
hoic pauperi dona
nius Tr. de pact. cap
§. iii. de solution. v
bachio in Dissp. de
chirographi Jure h
tionem, non novu
tali asserendum; s
non cui redditum c
sancti, quod defen
in fine de pact. quæ
aliis eorum plan
ratione ipsorum adest
aut dicendum, reliqu
chirographum, tonata

non adsit, videat, annon ex tacito quodam pacto Jus agendi derivare possit; Non enim exempla desunt, ubi citra expressam conventionem, concurrente tamen utriusque facto, induci potest pactum. Et quidem tacitæ ejusmodi pactiones seu præsumptæ conventiones plerumque in quasi contractus transeunt, de quibus speciatim agendum inferius. Dantur tamen quædam pacta præsumpta, ab illis plane diversa. Solenne exemplum occurrit in L. 2. §. 1. ff. de pact. ubi creditor debitori chirographum reddens, ei debitum remisisse censetur. Verum cum hoc pactum liberatorium tantum sit, ideo ad actiones non pertinet, sed exceptionem taciti pacti remissorii tribuit debitori, vid. Bachov. ad Lib. 2. ff. tit. de pact. cap. 2. de secunda divis. pactor. n. 4. Costal. ad l. 2. ff. de pact. n. 17.

§. XXIII. Quia vero casus contingere potest, ubi in uno Instrumento plures se obligarunt, quæri a Dd. solet, an obligatio uni reddita, ille jus agendi inde consequatur contra reliquos eodem instrumento obligatos? Et affirmat hoc Menoch. Lib. 3. Præf. 140. n. 6. Busius ad d. L. 2. ff. de pact. n. 7. Quod alii tunc admittunt, si ille ex debitoribus, cui redditur chirographum, pauper sit, & creditor dives, quod sic creditor huic pauperi donasse videatur actiones contra reliquos. Vinnius Tr. de pact. cap. 12. n. 13. in fin. Trentacinqu. Lib. 3. Var. Resol. tit. de solution. resol. 17. n. 2. quæ sententia displicet Lauterbachio in Disp. de Tacito pacto remissor. §. 63. cum illa redditio chirographi Jure nostro tantum sit medium tollendi obligationem, non novum jus transferendi, & hinc tacente lege nihil asserendum; sed vel statuendum erit, tantum illi debitori, cui redditum chirographum, suam debiti partem remisissam esse, quod defendit Dn. Brunnemann. in Comment. ad L. 2. in fin. ff. de pact. quæ sententia ex eo probabilis est, quia cum aliis creditoribus plane nihil gestum, ideoque nullum factum ratione ipsorum adest, ex quo remissio debiti colligi valeat. Aut dicendum, reliquas debiti partes etiam illi, cui datum chirographum, donatas esse, quod inde præsumendum, quia

nullum fundamentum actionis contra ipsos retinuit, nec tamen etiam ipsis quicquam remisit, dum tam tacita, quam expressa voluntatis declaratio quoad reliquos deficit. Ergo vi donationis ipsius chirographi, etiam actiones chirographo contentas in accipientem translatas esse, censeo, cum & legato chirographo legetur debitum, *L. 44. §. 5. ff. de legat. 1.*

*Pacta vestiantur
(1) Legis assistentia.*

§. XXIV. Sequuntur jam Pacta non nuda, quæ vulgo vestita vocantur, eapropter, quod extrinsecus adminiculum recipiant, vi cujus civilem obligationem producere possint. Et hoc adminiculum habent vel 1. ex expressa Legis assistentia, pacto tali vim actionem producendi concedentis, ob quod etiam *legitimum* vocatur hoc pactum, per *L. 6. ff. de Pactis.* Unde & actio inde resultans, vocatur *Condictio ex Lege* per *L. un. ff. de Condict. ex lege.* Cum vero ejusmodi conditiones ex lege ex specialibus textibus dependant, utile erit, singulos textus adduxisse, ex quibus illa conditio institui possit.

Huc pertinet donatio.

§. XXV. Prima species legitimi pacti est DONATIO. Hac enim contractuum numero hucusque adscripta non est, sed remansit pactum, cui confirmando olim necessum habebant stipulationem adhibere, quo postea actione ex stipulatu rem donatam petere possent: Postquam vero speciali lege necessitas donatori imposita, ut tradat illud, quod donando promisit, per *L. Si quis argentum 35. §. 5. C. de Donat.* non opus est amplius stipulationem adhibere, sed ex ipsa hac Lege actio patebit. Cum vero non exprimat ibi, qua actione res donata petenda sit, admittenda erit conditio *ex d. L. 35.* Absurdum itaque foret, hic *actionem donati* fingere velle, nunquam enim ex nomine pacti denominatur actio.

De actione ex donatione propter nuptias.

§. XXVI. E contrario singulare quidpiam occurrit in donatione propter nuptias, quam vulgatus interpres *sponsalitiæ largitatem* appellavit in *Nov. 119. c. 1.* cum tamen græcus textus expresse de donatione propter nuptias agat, & illud quoque verba dictæ Novellæ evincant, quod sermo sit de donatione, quæ fit propter dotem, & ad æqualitatem dotis: Hac vero

vero donatio proprie
numero pactorum
tratum nominat
vero inde detur a
prehenditur, & f
ditionem ex ad
mero ipsam ad
nominati action
appellanda erit
nemo Doctoru
expreserit;
novi contract
fica actio. Et
teritico, ex quo
enim & hic a qu
jure Emphyteutic
numero adscript
minanda actio.

personalis ex no
contra maritum
missorem, ad pr
secura esse valeat
acceptatione, ad
nem sufficit, nec
vel non, per d.
uxori consultur
hypothecam ipsi
vulatio ipsi majo
potestante m
per L. 2. C. de jur. dot
te nuptias donatione
nio desiderium n.
lato matrimonio in

vero donatio propter nuptias est. Cæterum illa ipsa donatio numero pactorum legitimorum exempta, & in ordinem contractuum nominatorum expresse relata, per *d. Nov. 119*. Qualis vero inde detur actio, a Doctoribus vix unquam tactumprehenditur, & forte hic quoque recurrerent plerique ad conditionem ex *alleg. Nov.* Verum cum ibi contractuum numero ipsam adscripserit Imperator, contractus vero omnes nominati actionem sui nominis producant, etiam hoc casu appellanda erit *actio donati propter nuptias*, quamvis forte nemo Doctorum adsit, qui hanc actionis speciem hucusque expresserit; exprimi tamen ita debebat, cum absurda foret novi contractus constitutio, si non exinde nasceretur specifica actio. Exemplum simile occurrit in contractu emphyteutico, ex quo actio emphyteuticaria concedenda est. Male enim & hic a quibusdam recurritur ad conditionem *L. 2. C. de Jure Emphyteutic.* Ibi enim non pactis legitimis, sed contractuum numero adscripta emphyteusis, ergo & ab hoc contractu denominanda actio.

§. XXVII. Est itaque actio donati propter nuptias actio *Ex Don.* personalis ex novo hoc contractu oriunda, quæ datur uxori *p. N. da-* contra maritum, vel alium donationis propter nuptias promissorem, ad præstandum hoc, quod promisit, quo de dote *tur actio* missore esse valeat. Sola ergo promissio, non tamen exclusiva *personalis.* acceptatione, ad contractum hunc & producendam actionem sufficit, nec attenditur, an ad acta publica hoc relatum sit vel non, per *d. Nov. 119. cap. 1.* Sed plenius adhuc Jura nostra uxori consultum voluerunt, dum hujus donationis intuitu hypothecam ipsi concesserunt, per *Nov. 61. cap. 1.* imo & rei vindicatio ipsi majoris securitatis causa indulta, qua uti etiam poterit constante matrimonio, si maritus ad inopiam vergat, per *L. 29. C. de jur. dot. & Nov. 79. cap. 6. §. 1.* ibi: *cum etiam ante nuptiales donationes res vindicare etiam constante matrimonio dederimus ei.* Quam vindicationem multo magis soluto matrimonio instituere potest, supposito scilicet casu, certas *Et realis.*

res ob donationem propter nuptias obligatas fuisse *d. Nov. 61. cap. 1. §. 1. & Auth. Permissa. C. de donat. propter nupt.* Quod si vero dotem salvam habeat uxor, illam tantum partem donationis vindicabit, quæ vi pactorum dotalium lucro uxoris relicta: Quamvis ad hanc partem petendam etiam ex pactis dotalibus actio institui possit.

*De actio-
ne adre-
vocan-
dam do-
natio-
nem.*

§. XXVIII. Antequam vero donationes inter vivos dimittam, observandum est, sæpius de revocandis illis controversiam in iudicium deduci, ubi pariter sciendum, donationem revocari, vel quod lædat aliorum legitimam, vel quod ingratum se reddiderit donatarius, vel modum donationi adjectum non impleverit. Primo casu intra quinquennium querela inofficiosa donationis competit ad revocandam donationem, quatenus illa legitimam actoris lædit, de qua actum

*De actio-
ne ingra-
ti.*

est *Secl. 2. Membr. 3. §. 26.* Secundo casu si donatarius vel infamam, vel bona, vel vitam donatoris quid molitus fuerit, tota revocatur donatio, & quidem conditione *ex L. fin. C. de revocand. donat.* Quamvis alii hanc in specie ACTIONEM INGRATI dicant. Coll. Argentorat. *ad Tit. de Donat. th. 24.* verum hæc in jure nostro non ad impugnandam donationem, sed ad revocandum libertum in servitutem prodita, *L. 3. C. de libert. & eor. lib.* Tertio casu conditionem causa data, causa non secuta competere colligunt *ex L. 1. C. de donat. sub. mod.* imo si modus ille in præstatione alimentorum consistat, etiam rei donatæ vindicationem competere, *ex d. L. 1. C. de donat. sub. mod.* colligunt Dd. Cardin. Mantica. *de tacit. & ambig. convent. Lib. 13. cap. 44. num. 5.* quæ actio in hoc utilior est, quod etiam contra tertium rei donatæ possessorem detur, quod in revocatione ob ingratitudinem eapropter non procedit, cum illa sit mere personalis.

*De reme-
dio L. 8.
C. de rev.
don.*

§. XXIX. Specialis causa revocandæ donationis est supervenientia liberorum: si scilicet is, qui liberos non habet, vel bona omnia, vel partem insignem donaverit, & postea liberos susceperit, ubi actio ad revocandam donationem integram

De Act. Ex
gram ipse concedit
quam C. de revoc
eum ille textus
conulit, tantum
nime practica e
res, cum favor li
indulta, in aliis
cum nemo liber
Cum aris 102. ff
quell. ad L. Si
seqq. Cæteri
natarum pos
nem revocand
resolutor. Ut
competere, Cu
§. XXX.
proprie non per
donatore prod
fiant, & hinc le
donation. L. fin.
quoad modum
nem absolvantur
donationis nom
attendendum hi
conventionis sub
nata in eventum
no accesserit, con
ta, cum stipulat
cessit, per sit.
illa non interven
etiam iudicio ex L.
moy. tal. numer. 7.
instar legitimam re
ff. de Publ. in rem. ad.

gram ipsi conceditur, quæ sine dubio erit condictio ex *L. Si unquam 8. C. de revocand. donat.* Carpz. *P. 2. C. 12. d. 32.* Quamvis enim ille textus de donatione, quam patronus in libertum contulit, tantum loquatur, usu fori tamen & communi Dd. opinione practica ejus legis extensa est ad omnes alios donatores, cum favor liberorum, in quorum gratiam hæc revocatio indulta, in aliis parentibus æque militet, quam in patrono, cum nemo liberos suos extraneis postposuisse censeatur, vid. *L. Cum avus 102. ff. de condit. & demonstr.* de quo prolixè vid. Tiracquell. *ad L. Si unquam C. de revoc. donat. sub voc. libertus n. 41. & seqq.* Cæterum condictionem illam magis dari ad rerum donatarum possessionem repetendam, quam ad ipsam donationem revocandam, communis placuit, cum donatio ipso jure resolvatur. Unde quoque condictionem sine causa hoc casu competere, Cujac. *ad d. t. Cod.* recte monet.

§. XXX. Donationes MORTIS CAUSA huc quidem *De actio-* proprie non pertinent, cum nullum jus agendi validum vivo *ne ex do-* donatore producant, sed eo demum mortuo irrevocabiles *natione* fiant, & hinc legatis fere per omnia æquiparatae, §. 1. *Inst. de mort. C.* *donation. L. fin. C. de donat. mort. caus.* Interim tamen cum quoad modum contrahendi per promissionem & acceptationem absolvantur, non alienum hoc loco erit, actiones hujus donationis nomine competentes investigasse. Quapropter attendendum hic erit, an donatio mortis causa in terminis conventionis subsisterit; an vero donator insuper rem donatam in eventum mortis tradiderit? Priori casu, si stipulatio accesserit, contra heredem donatoris ex stipulatu agi poterit, cum stipulationis obligatio etiam ab heredibus incipere possit, per *tit. Cod. ut action. ab hered. & contra hered.* Si illa non intervenerit, hodie quidem *ex pacto*, sed jure nostro etiam *condictio ex Lege* dari posset, Perez. *ad tit. Cod. de donat. mort. caus. numer. 7.* Quod si vero res certa donata sit, ad instar legati etiam *rei vindicationem* ipsi tribuunt, per *L. 1. & 2. ff. de Publ. in rem. act.* Mynsing. *Dec. 7. Resp. 69. num. 3.* Lauterbach.

bach. *Disp. de mort. caus. donat. tb. 38.* Imo cum in effectu legatis æquiparetur hæc donatio, *L. ult. C. d. t.* hypothecariam actionem ipsi denegandam non puto. Posteriori casu si res a vivo donatore tradita sit, alia actione opus non habebit, sed re admissa aliis actionibus experietur, quæ alias rerum dominis competunt.

Qua actione illa donatio revocetur?

§. XXXI. Cum vero donatori huic pœnitendi licentia semper salva sit, & ita rem donatam jam traditam pro lubitu revocare possit, dabitur ipsi rei vindicatio, cum dominium per traditionem non nisi conditionaliter translatum, scil. nisi pœnituerit, vid. *L. 14. & 29. ff. de donat. mort. caus.* Bachov. *ad Treutl. Vol. 2. Disp. 19. tb. 9. lit. F. & G.* Imo si quantitas donata, & hæc consumpta sit, condictio sine causa locum habebit, *L. 19. 23. 24. ff. de mort. caus. donat.* Meier *Colleg. Argentorat. d. tit. tb. 15.*

De promissione dotis.

§. XXXII. Secunda species pacti legitimi occurrit in *L. Ad exactionem 6. C. de dotis promissione* : Ubi promissio dotis valida dicitur, quibuscunque verbis facta, sive scriptura acceperit aut stipulatio; sive non. Cum ergo nomen actionis ibi non exprimat, qua deficiente stipulatione experiendum sit, merito ad condictionem ex *d. L. 6.* ad dotem promissam consequendam recurritur. Nec hoc casu ad fictam stipulationem, quæ favore dotis subesse creditur, provocari potest; quod enim in *L. unic. prin. & §. 1. C. de Rei Uxor. actione* dicitur, actionem ex stipulatu semper locum habere, id ad casum non petendæ a promissore, sed repetendæ a marito dotis acceptæ pertinet. Quapropter minus provide asserit Bachov. *ad Tr. Vol. 1. D. 6. tb. 2. lit. D.* post *d. L. un. C. de R. U. A.* non magnum esse usum *L. 6. C. de dot. prom.* Longe enim alia dotis petendæ, quam repetendæ ratio est.

De Constituta Pecunia.

§. XXXIII. Et hæc illæ species sunt Pactorum legitimorum, quæ ex ipsis legibus civilibus dependent; verum cum & Edicta Prætorii Juris habeant autoritatem, ratione effectus ad pacta legitima referri debet (III.) pactum de constituta pecunia.

De Act. Ex C.
ria. Quamvis enim
prætorios referat
expropter quod
domini convenien
stuz pecunie in
stutum per sim
violasse *L. 1. ff. de*
a Prætor tribu
hoc pactum per
do resultantia
cta *L. 1. §. 5. &*
poterit, quam
cunia, quæ con
de constituta pec
tuz nihil aliud
actionem efficac
Hahn. ad *Wesentho*
L. 2. C. de Constit. P.
dici possit, cum
perit; Quia tam
cepit, inde & Præ
§. XXXIV.
libus, accenseri so
L. 17. §. 2. ff. de Pactis
ex pacto nasci actio
et reliquis pactis o
nis, nascatur actio
C. de Pactis
Impozet quæratu
ris traditione pe
sed amittas præto
non enim totum el
potuit, ut dominum
traditione tranca in

nia. Quamvis enim Constitutum ad contractus nominatos præteritos referat Zoësius *ad ff. Tit. de Constitut. Pecun. num. 3.* eapropter quod speciale nomen a Prætorē habeat, & actionem nomini convenientem; appellatur enim expresse actio constitutæ pecuniæ in *L. 1. C. de Constit. Pecun.* attamen quia constitutum per simplex initur pactum, quod Prætor turpe censuit violasse *L. 1. ff. dict. tit.* deinde nec forma certa huic negotio a Prætorē tributa, cum non tantum ad pecuniam debitam hoc pactum pertineat, sed ad omnia debita alia, ex pacto nudo resultantia, constitutum sit extensum, per *L. 2. C. d. t. juncta L. 1. §. 5. & 6. ff. eod.* Hinc nec nomen actionis aliud esse poterit, quam condictio ex edicto prætorio de constituta pecunia, quæ compendii causa actio (qualis omnis condictio est,) de constituta pecunia nominatur. Apparet exinde, constitutum nihil aliud esse, quam pactum a Prætorē confirmatum, actionem efficacem vi illius confirmationis producens. vid. Hahn. *ad Wesenbec. Tit. de Constitut. Pecun. n. 4.* Quamvis post *L. 2. C. de Constit. Pecun.* etiam hoc pactum proprie legitimum dici possit, cum specialem assistentiam civilem per *d. L. 2.* receperit; Quia tamen originetenus confirmationem a Prætorē accepit, inde & Prætorii pacti nomen retinuit.

§. XXXIV. IV. Pactis legitimis, autoritate prætoria talibus, accenseri solet Pactum hypothecæ: Expresse enim in *hypothecæ. L. 17. §. 2. ff. de Pactis* dicit Jctus; In pignore jure honorario ex pacto nasci actionem. Dubium quidem est, qui fiat, cum ex reliquis pactis omnibus, sive a Lege, sive a Prætorē confirmatis, nascatur actio tantum personalis, *arg. L. 3. ff. de O. & A. & L. 20. C. de Pactis*; quare ex pacto pignoris mox jus reale hypothecæ quæratur creditori, cum nec ipse contractus pignoris sine traditione perficiatur. Verum existimo, non vi pacti, sed autoritatis prætoricæ illud Jus reale hypothecæ produci: non enim dubium est, sicuti in Legato autoritate legis effici potuit, ut dominium rei legatæ, mox in momento mortis, sine traditione transeat in Legatarium, per *L. 64. ff. de Furtis*, etiam

Prætozem efficere potuisse, ut vi confirmationis suæ jus reale hypothecæ per pactum nudum acquireretur creditori; Et hoc intuitu in *L. 1. pr. ff. de pignorat. act.* dicitur, quod *nuda conventionione* contrahatur pignus, etiam si traditum non sit. Conf. Bach. ad *part. 1. ff. Tit. de Pactis. Rubric. de pactis legitimis n. 6. pag. 576.* Hoc tamen singulare hic occurrit, quod Prætor hujus pacti legitimi nomine speciale, & quidem nominatam dederit actionem, scilicet Servianam & quasi Servianam, quæ hypothecaria vulgo appellatur. §. 7. *Inst. de Actionibus*, de qua inferius *Seç. 2. Membr. 5.*

De delatione juramenti.

§. XXXV. V. Ad Pacta Legitima a Prætoze confirmata referre solent JUS JURANDUM, in casu, si quis deferente adversario juraverit, ex quo juramento Prætor postea actionem concedit, qua nihil amplius quæritur, quam an juratum sit, per §. 11. *Inst. de Actionib.* Displicet quidem illa sententia Bachovio *cit. loc. n. 7.* quod actio hæc non ex pacto nascatur; sed potius exinde, quod juramentum inducat confessionem, & habeatur pro judicato, *L. 56. ff. de Re jud.* Ipsa vis tamen juramenti revera in conventionione præcedenti consistit; consentiunt enim inter se, alterum, si alter juraverit, velle hoc, quod juratum est, præstare. Ex qua conventionione postea nascitur illud assertum, quod juramentum habeat vim transactionis, transactione vero æquiparetur judicato, *L. 20. C. de transact.* Caterum Prætor non omne juramentum confirmavit, aut actionem inde dedit, sed tantum juramentum delatum. Ex juramenti ergo promissorii si agendum sit, ex Jure Canonico hoc repetendum est. vid. *infr. §. XLII.*

De pacto compromissorio.

§. XXXVI. VI. Huc referunt PACTUM COMPROMISSORIUM ex *L. Cum antea 5. C. de Recept. Arbitr.* ubi si partes nudo etiam pacto convenerint, se arbitrio alicujus stare velle, tunc sententia arbitri subsecuta, exinde actio & exceptio vi *dict. Leg. 5.* nascitur; Unde hoc pactum legitimum civile est, & non prætorium: Et quamvis hic iterum dissentiat Bachovius *d. l. num. 8.* eapropter quod hic actio concedatur ad

De Act. Ex C
ad instar judicati, si
dierum; atamen p
exillimo, cui Lex
lenti. Et cum e
d. l. j. vocetur ex
non & actio ex illo
dici possit?

§. XXXVII.
que certi casus, u
E. gr. Si res fu
etiam nudo pa
Ufuris. Parit
cto ad usuras ob
obtinere in licen
riam prætorum §.
argentariis accep
eapropter singula
latio accesserit, n
Quare ut usura ta
dictis Legibus op
gimus n. 9. pag. 5.

§. XXXVIII.
RATORIA, quibu
commissorium, A
in Lib. 18. ff. Pact
Ufuris; de quibus
tate non nascatur
tanta tantum sol
Quam actiones
sub pro commissor
ria emptoris ostende

§. XXXIX. Seq
dorum seu veterum
RENTIAM CONTR

ad instar judicati, si ad sententiam Arbitri accedat silentium 10. dierum; attamen principale fundamentum in pacto consistere existimo, cui Lex assistit perfecte, accedente illo 10. dierum silentio. Et cum exceptio, quæ ex sententia Arbitri nascitur, in *d. L. 5.* vocetur ex pacto, & non ex iudicato, non video, quare non & actio ex illo pacto, cui Lex judicati effectum tribuit, nata dici possit?

§. XXXVII. VII. Ad pacta legitima civilia pertinent quæ certi casus, ubi USURÆ nudo pacto promissæ peti possunt, *De pacto usura-*
 E. gr. Si res fungibiles præter pecuniam mutuo dentur, usuræ *rum.*
 etiam nudo pacto promissæ præstandæ sunt. *L. Frumenti 12. C. de Usuris.* Pariter si a civitate quis mutuum acceperit, ex nudo pacto ad usuras obligatur, *L. etiam ex nudo 30. ff. de Usuris.* Idem obtinet in fœnore nautico per nudum pactum promisso, *L. Periculi pretium 5. §. 1. ff. de nautic. fœn.* Quod etiam in mutuo ab argentariis accepto procedit, per *Nov. 136. c. 4.* Et hi casus omnes eapropter singulares sunt, quia alias usuræ in mutuo, nisi stipulatio accesserit, non debentur, *d. Nov. 136. c. 4. L. 3. C. de Usuris.* Quare ut usuræ tali pacto promissæ peti possint, conditione ex dictis Legibus opus est, vid. Bachov. *ad 1. part. ff. Tit. de Pactis legitimis n. 9. pag. 577.*

§. XXXVIII. Cæterum dantur & Pacta legitima LIBE- *De pactis liberato-*
 RATORIA, quibus ipso jure tollitur obligatio. Ex. gr. Pactum *riis.*
 commissorium, Additionis in diem, de quibus speciales tituli in *Libr. 18. ff.* Pacta super delicto privato, *L. 11. §. 1. in fin. ff. de Injuriis;* de quibus vid. Bachov. *cit. loc. pag. 578.* Verum cum exinde non nascatur actio, sed exceptio, nos vero de actione inquirenda tantum solliciti simus, illa pacta liberatoria mittimus. Quæ autem actiones competant ad repetendam rem venditam sub pacto commissorio, vel additionis in diem, infra in materia emptionis ostendetur.

§. XXXIX. Sequitur altera species pactorum non nu- *De pactis contra-*
 dorum seu vestitorum, quæ pro adminiculo habent COHÆ- *ctui adje-*
 RENTIAM CONTRACTUS, & eapropter pacta adjecta *ctis.*

appellantur: cum enim pacta dent legem contractui per *L. 7. §. 5. vers. Idem ff. de pact.* adeo ut ipsi contractui inesse dicantur, si in continenti adjiciantur, inde actionem ex contractu formare s. informare dicuntur, *d. L. 7. §. 5. princ. ff. de pact.* Quapropter eadem ex tali pacto nascitur actio, quæ ex ipso contractu, pariter quam si paciscens ex natura contractus obligaretur ad illud præstandum, quod contrahendo promisit. Cum vero hic varias forment differentias, distinguantque casus; an pacta contractui b. f. aut stricti juris; an ex intervallo, aut in continenti; an circa substantialia vel ejus adminicula adjecta, & an quid addant vel detrahant, de quibus singulis accuratissime agit Frantzk. *Comm. ff. tit. de pact.* nos operæ pretium non æstimamus in illa prolixius inquirere, cum in foro notum sit, omne pactum serio & deliberato initum stipulationis vim habere, & validam producere actionem, etiamsi ex intervallo adjiciatur, de quo dictum est in *Usu modern. ff. tit. de pactis §. 3. & 4.*

*De pactis
traditioni
adjec-
tis.*

§. XL. Tertia species pactorum vestitorum est, si ipsi rerum TRADITIONI pactum fuerit adjectum: quicquid enim traditione conventum, illud pro valido reputatur. *L. 48. ff. de Pactis.* Ratio, quia qui tradit, adhuc dominus rei est, & hinc rei suæ legem dicere potest, quam velit. *Conf. L. ult. C. de pactis int. emtor. & vendit.* Hoc vero in casu, si contractus nominatus præcipue consensualis præcedat, exigo, ut alter consentiat, cui jam jus ad rem ex contractu præcedente quæsitum est, quo compellere alterum poterat ad tradendum. In contractibus vero innominatis (idem esse puto in realibus contractibus nominatis, quia hic ex consensu nondum valida adest obligatio,) pro lubitu tradens legem rei suæ dicere potest, cum ob facultatem pœnitendi penitus a contractu resilire possit; Idem ergo & ipse facere potuit, si alter conditionem rei adjectam acceptare recuset: unde ex hoc pacto traditioni adjecto actio præscriptis verbis nascitur, per *L. 6. C. de Permutat.* *Conf. Bachov. ad part. 1. ff. Tit. de Pactis adjectis*

De Act. Ex C
n. 1. pag. 77. Ubi
ita illa traditioni a
dicitur applicari p
§. XLII. T
no cognitio, add
70 vestitum:
est, cum certum
bui, quam nud
risjurandi 7. pr.
tione jurisjura
non est exten
te juramento
ras, si liberus
de Fidei. ut in
pactis, pari mo
legitima, & ob
tum hoc verbis
ratarum operar
referri solet, pr
per *L. 13. princ.*
nisi in casu, ubi
eod. Quamvis
pactum legitim
munitum. Si
sine juramento s
urgeri solet exem
nes vendit. ubi
sistentur. Ver
Viterii Imperato
commune habet;
sed de contractu ra
firmetur, unde tali
minorem instituitur
§. XLII. Quæ

n. s. pag. 587. Ubi tamen in solis contractibus innominatis pacta illa traditioni adjecta tantæ efficacis reputat, quod modo jam dicto explicari potest.

§. XLI. Tribus illis speciebus vestiti pacti Jure Romano cognitis, addunt quartam, scilicet pactum JURAMENTO vestitum: quod adminiculum jure civili cognitum non est, cum certum sit, non majorem efficaciam juramento tribui, quam nudo pacto. Obstare quidem videtur *L. Ut jurisjurandi 7. pr. ff. de Oper. Libert.* ubi de contrahenda obligatione jurisjurandi agitur. Sed hoc ultra casum ibi expressum non est extendendum, quando scilicet libertus patrono mediante juramento promisit operas. Unde qui jurato promisit operas, si libertus non sit, ea propter non obligatur. *L. 56. pr. ff. de Fidej.* ut inde hæc juramenti species merito legitima dici possit, pari modo, quo pacta quædam ex assistentia Legis fiunt legitima, & obligandi vim consequuntur. Et cum juramentum hoc verbis exigatur & præstetur, hæc ipsa obligatio juratarum operarum ad verbalem obligationem a quibusdam referri solet, præsertim cum acceptilatione iterum tollatur, per *L. 13. princ. ff. de Acceptilationib.* Quæ alibi non obtinet nisi in casu, ubi adest obligatio verbis contracta. *L. 8. §. 3. ff. eod.* Quamvis Juri convenientius videatur, si hoc juratum pactum legitimum esse dicam, siue speciali Legis assistentia munitum. Si enim stipulatio operarum adest, hæc etiam sine juramento subsisteret. Porro pro auctoritate jurisjurandi urgeri solet exemplum ex *Auth. Sacramenta Puberum C. si adversus vendit.* ubi contractus minorum juramento confirmati sustinentur. Verum illa Authentica non Justiniani est, sed Friderici Imperatoris, ideoque cum Jure Justiniano nihil commune habet; nec ibi de nova actione producenda agitur, sed de contractu tantum confirmando, ne ex capite ætatis infirmetur, unde tali casu ex ipso contractu oriunda actio contra minorem instituitur.

§. XLII. Quapropter certum remanet, Jure Romano Ex juramento

promissorio non jure Civ. sed Canon. datur actio.

facta juramento non vestiri, nec alias ex juramento promissorio actionem nasci, (excepto tantum casu delati juramenti, de quo in §. XXXV. dictum, quamvis hoc ad promissorium non pertineat,) sed omnem efficaciam agendi ex juramento Juri Canonico deberi, quod pro fundamento supponit regulam: Omne juramentum, quod citra dispendium salutis æternæ servari potest, servandum esse. *Cap. Quamvis 2. de Pactis in 6to Cap. Cum contingat 28. X. de jurejurando.* Ubi in dicto *Cap. Quamvis.* solennis illa materia pacti successorii occurrit, quod quamvis jure Romano penitus sit improbatum, *L. 15. & fin. C. de pactis,* hoc tamen juramento accedente, jure Canonico sustineatur. vid. *supr. §. XXI.* Quam jurisjurandi efficaciam mores Germaniæ eo facilius recepere, cum & nudo pacto obligationis vim tribuant.

Qualis actio ex juramento datur?

§. XLIII. Quæ actio autem ex juramento promissorio nascatur, rarius exponunt Doctores. Actio enim in factum ex jurejurando ad hunc casum non pertinet; sed ad casum delati juramenti. Quare existimo conditionem ex canone hic admittendam esse, ad instar conditionis ex lege *arg. L. unic. ff. de condict. ex Lege.* Cum enim per canones, sive de jure Canonico generaliter illa efficacia juramento tributa, nec actionis nomen expressum, conditione ex canone vel capitulo opus erit. Quamvis non negem, & hic implorationem officii Judicis, quam vulgo etiam actionem in factum vocant, locum habere posse, ad quæ remedia generalia semper in casu concurrentis æquitatis recurri solet: sed condictio illa ex canone magis specificam actionem designat.

Scriptura an vestiat pacta?

§. XLIV. Quinto ad vestimenta pactorum referre solent SCRIPTURAM, ita ut ex pactis in scripturam redactis valida nascatur obligatio & actio. Verum id juri nostro conveniens non est; Idem enim hic valet, quod ore prolatum, quam quod literis consignatum, *L. non figura 38. ff. de Oblig. & Act.* Et scriptura in dubio probationis tantum gratia accessisse præsumitur, *L. 4. ff. de pignor. L. 5. Transact.* Jam vero nil

nil quicquam in obligationis, an p
tur, *L. r. C. de
actis, quod pro
hac solenniter
C. de contrab. si
id procedit in
an stipulatio in
pro instrumen
que stipulatio
præsumi sole
intercesisse
pactum ob lo
mus. Inter
considerandus
formam a legi
accensetur: i
aliquid, sed cor
inferius dicend
& seq.*

§. XLV.

mentum, quod
exemplum const
liquis promiseri
victuram; qu
L. §. 1. in fin. ff. a
put, jam valida
principium, pollic
Bartol. ad
ctum est, cum
tinet, remine a
speciatim prom
ges, sed eo nam c
re; quia inde veni

nil quicquam interesse poterit quoad effectum producendæ obligationis, an per testes, an per instrumenta aliquid probeatur, *L. 15. C. de Fid. Instrument.* Et quamvis si instrumentum adsit, quod promissionis mentionem facit, jura præsumant, hanc solenniter factam esse, scilicet prævia stipulatione, *L. 1. C. de contrab. stipul. §. 11. & 16. Instit. de inutil. stipul.* attamen id procedit in casu, ubi non constabat, an nudum pactum, an stipulatio intercessisset, ubi ob præsumtionem solennitatis pro instrumento militantem promissio solennis, & ita quoque stipulatio supponitur, sicut & alias semper via validior præsumi solet. Nos vero agimus de casu, ubi constat, nudum intercessisse pactum, & hoc in scripturam esse redactum; & hoc pactum ob solius scripturæ accessionem validius esse negamus. Interim cum hoc pacto in scripturam redacto non confundendus est contractus literarius, utpote, qui specialem formam a legibus accepit, & inde contractibus nominatis accensetur: ut taceam, in contractu literario non pactum aliquod, sed contractum mutui præcedentem supponi, de quo inferius dicendum. *Conf. Caut. Contract. Sect. 2. cap. 7. §. 51. & seqq.*

§. XLV. Habent adhuc Doctores sextum Pacti vestimentum, quod vocant REI vel FACTI PRINCIPIUM: cuius exemplum constituunt in POLLICITATIONE, si nimirum aliquis promiserit Reipubl. se in gratiam ejus opus aliquod exstructurum; quo casu ex simplici promissione non obligatur, *L. 1. §. 1. in fin. ff. de Pollicitas.* Quod si vero opus facere cœperit, jam valida adest obligatio *dict. L. 1. §. 2.* Ut hinc facti principium, pollicitationi conciliet effectum obligationis & actionis, Bartol. *ad L. 7. ff. de pactis.* Verum pollicitatio pactum non est, cum nudam promissionem tantum unius contineat, a nemine acceptatam, *L. 3. pr. ff. de pollicitat.* Unde speciatim huic promissioni ob favorem publicum assistunt leges, sed eo tantum casu, si vel promittens opus cœperit facere; quia inde constat de certo se obligandi proposito; vel

si ob causam præcedentem facta promissio, *L. 1. §. 1. & L. 3. pr. ff. d. tit.* Quapropter cum diversa a pactis indole gaudeat pollicitatio, de quo plur. vid. Albert. Alderis. *de Contract. Symbol. T. 1. c. 2. n. 14. seq.* ne quidem pactis legitimis, quibus tamen quam proxime accedit, annumeranda, sed pro implemento pollicitationis simplex imploratio officii judicis adhibenda, quod & innuit JCTus in *L. 8. ff. de pollicitation.* ubi ad judicium cognitionem pollicitationes pertinere dicit. Quamvis alii in pollicitationibus supponant tacitam Reipublicæ acceptationem, Gomez. *Tom. 2. Variar. Resolut. cap. 9. num. 1.* aut leges loco Reipublicæ, cui facta est pollicitatio, illam acceptare, vel pro acceptata habere, Johann. de Lugo *de Just. & Jur. Disput. 23. Sect. 1. num. 40.* Verum non quadrat hoc Juris Romani principii, cum alioqui ex sola pollicitatione danda foret actio, quod tamen fallere, antea dictum est. Conf. Meier. *Colleg. Argent. Tit. de Pollicitat.*

De obligatione ex voto.

§. XLVI. Occasione pollicitationis etiam de obligatione ex voto oriunda paucis dicendum. Hac de re Ulpianus ita respondit: Si quis rem aliquam voverit, voto obligatur, *L. 2. ff. de pollicit.* Ut autem votum factum esse dicatur, tria hæc conjunctim requirunt, deliberationem, propositum, & promissionem, ex qua demum obligatio nascitur, Petr. Gregor. *Partit. Juris Canon. Lib. 3. tit. de voto cap. 1.* Deliberatio supponit in vovente iudicium: Propositum voventis voluntatem & intentionem respicit: Sola enim verba de vovendo non sufficiunt, Bonacin. *Theol. moral. Disp. 4. ad præcept. decal. 2. quest. 2. P. I. num. 7.* Promissio autem requiritur, ut constet, propositum vovendi nondum inducere obligationem, nisi ipsa promissio DEO facta sit, *C. 3. X. de vot.* Laymann. *Theolog. Moral. Lib. 4. cap. 1.* Quamvis fatear, externam promissionem non respectu fori poli, sed fori soli tantum necessariam esse, scilicet ut constet judici, votum revera factum fuisse; Quod si de hoc constet, aderit obligatio juxta Ulpianum in *d. L. 2.* quæ ipsa sine actione esse nequit; Qualis vero illa actio sit,

DE ACT.
 sit, expressum
 quod de pollic
 obsequit illu
 in C. X. de P
 voventem, ut
 semel nata,
 Gibalin. Scien
 & seqq. Dom
 violat votum
 sicuti conte
 Matrim. Lib
 cipiis juris
 committit
 bium, licet
 de votis V
 materia voti
 & quid occal
 Maria Novari
 397. & 450.
 De Int
 Nam huc us
 An conventi
 nati sine vestiti
 ordinem descen
 oriantur et conve
 contractus habent
 sua sponte fluit.

fit, expressum ab Ulpiano non est: Ergo idem hic obtinebit, quod de pollicitatione dictum antea. Et si ullibi, certe hic obtinebit illud, quod de pactorum observantia dixit Pontifex in *C. 1. X. de Pact.* Censura Ecclesiastica compellendum esse voventem, ut votum servet. Cæterum an obligatio ex votis semel nata, auctoritate superioris irritari possit, vid. Joseph. Gibalin. *Scient. Canon. & Hieropolit. Tom. 1. Lib. 2. cap. 3. n. 87. & seqq.* Domin. a Soto *de Just. & Jur. Lib. 6.* Sed quod is, qui violat votum, quod millies renovavit, semel tantum peccet, sicuti contendit Gibalin. *d. l. Lib. 8. princ. 5. n. 7.* Sanchetz. *de Matrim. Lib. 7. Diss. 27. n. 25.* vix admittendum: Sane ex principiis juris nostri, toties quisque delinquit, quoties in legem committit; sicuti hoc quoad satisfactionem civilem extra dubium, licet pœna criminalis sæpius eadem maneat. Plura de Votis Votorumque commutationibus, & qua ratione materia voti surrogatæ priori proportionata esse debeat, & quid occasione Jubilei hic liceat, prolixè proposuit Joan. Maria Novarius in *Tract. de Elect. & variat. fori Respons. 98. n. 307. & 450.*

MEMBRUM IV.

*De Investigandis & distinguen-
dis Contractibus.*

§. I.

Actum huc usque in Membro præcedenti de actionibus *Connexio.* ex conventionione simplici oriundis, h. e. quæ ex pactis sive nudis, sive vestitis dantur, nec ex præcedente quodam contractu ordinario descendunt: Sequuntur jam actiones illæ, quæ oriuntur ex conventionibus formatis, seu quæ indolem veri contractus habent, ex quibus contractibus postea jus agendi sua sponte fluit. Et hi contractus eo accuratius distingvendi,

H

quo

*Contra-
ctus de-
scriptio.*

quo facilius hic contingere potest confusio, cum contractus unus ad alium quam proxime accedat, & levi pacto adjecto unus in alterum convertatur. De qua materia ex professo egit Albert. Alderisius *Tract. de Symbol. contract.* Contractus autem dicitur conventio sui natura obligationem efficacem producens, Franzk. *ad tit. ff. de pact. n. 30.* quam definitionem plerique sequuntur, & ita ab effectu obligandi contractuum indolem delineant. Non tamen satis explicatur a Doctoribus, in quonam singularis illa contractuum natura actionis productiva consistat. Sane si principia naturæ gentiumque juris consulamus, nulla specialis contractuum indoles, qua præ pactis simplicibus emineat, nobis ostendetur; & si verum fateri fas est, omnes contractuum distinctiones meri juris civilis sunt, cum nusquam gentes præter datam semel fidem quippiam ad necessitatem obligandi requisiverint: Cur enim permutatio in nudis terminis conventionis subsistens non æque obligaret jure gent. quam venditio, si consensus fit in rem & pretium? Et cur promissio de commodando vel custodiendo rem alienam absque rei interventu imbecillior esset eodem gentium jure, quam promissio de mandato alterius exequendo? Sane Germanos pariter contractus distinctos ignorasse, & soli consensui obligandi efficaciam tribuisse, alibi ostendam plenius. Quapropter illam singularem naturam contractuum non juri gent. sed mero juri civili acceptam ferunt, in cujus potestate fuit conventionibus civium certam præscribere formam, qua demum observata, juris vinculum inter ipsos nasceretur, rei alicujus præstandæ vel faciendæ, *arg. pr. f. de obligat.*

*Contra-
ctus vel
veri, vel
quasi.*

§. II. Interim cum in foro secundum LL. civiles formato versemur, insistendum est juris nostri principiis, & ex contractibus probe distinctis investigandæ sunt actiones. Sunt autem contractus vel veri, vel quasi. Veri iterum vel nominati, vel innominati. Verus contractus expressa partium conventionione nititur; quasi contractus autem ex unius quidem facto,

De In
facto, alterius
autem ille ex u
contra comm
§. III. P
distinguntur:
cont, & eapro
præstationes a
conventionis
Pertinet huc
& ex quasi
ditatis aditi
gationem &
uterque com
ne, locum
directa action
alter ex possi
agendi conseq
sibi obligat, a
vel ob damnu
quas in illam
consequitur, &
tatem dantur.
mandato, & in
le administrati
§. IV. In
tunc ac forma
habetur; inter
ben, quod pluri
in hanc obli
que h. venerit
gitur, ut sua qu
quod in l. 1. §. 2.
tos non nomen,
ad fundandam acti

facto, alterius vero præsumpto consensu nascitur; consensus autem ille ex utilitate alterius promota elicitur, cum nemo contra commoda sua militaturus præsumatur.

§. III. Porro contractus in unilaterales & bilaterales *Vel unilaterales.* distingvuntur: Illi ex una tantum parte obligationem produ-
cunt, & eapropter etiam stricti juris esse dicuntur, cum ejus præstationes adeo se diffundere nequeant, ut ultra terminos conventionis hic arbitrio judicis aliquid sit relinquendum. Pertinet huc mutuum, stipulatio, literarum obligatio, imo & ex quasi contractibus ad unilaterales referendi sunt hereditatis aditio, & indebiti solutio. Hi sunt, qui utrinque obli-
gationem & actionem produ-
cunt, & quidem vel ex eo, quod *Vel bilaterales.*
uterque contrahentium mox ab initio obligetur, ut in emptio-
ne, locatione, societate; & hic uterque ex illo contractu mox
directa actione experiri potest. Vel quod unus ab initio, *Funda-*
alter ex postfacto, ob impensas in rem alienam factas, jus *mentum*
agendi consequatur; ubi quidem ille, qui ab initio alterum *actionis*
sibi obligat, actione directa; alter vero, qui ex postfacto, *contra-*
vel ob damnum, quod ex re accepta sensit, vel ob impensas, *ria.*
quas in illam facere necessum habuit, contrariam actionem
consequitur, & inde omnes contrariæ actiones ad indemni-
tatem dantur. Exemplum in commodato, deposito, pignore,
mandato, & in quasi contractibus, negotiorum gestione, tute-
læ administratione.

§. IV. Innominati contractus sunt, qui specifico no-
mine ac forma speciali ad actionem producendam habili de-
stituuntur; interim nomen facti seu vagum & generale ha-
bent, quod pluribus negotiis applicari possit: Adest tamen
in his causa obligationis productiva, videl. datio, vel factum,
quæ si intervenerit, alter, cui quid datum, vel valide adstrin-
gitur, ut a sua quoque parte promissum præstet; Et hoc est,
quod in *L. 7. §. 2. ff. de pact.* dicitur: Contractus innomina-
tos non nomen, sed causam habere, & implementum unius
ad fundandam actionem supponere, adeoque omnes hi con-
tractus

tractus sunt reales, *L. 1. §. 2. ff. de rer. perm. L. 5. pr. & §. 1. & seqq. ff. de præscr. verb.* una tamen ex omnibus innominatis contractibus actio tantum nascitur, quae dicitur praescriptis verbis, *L. 4. ff. d. t.*

*Nomina-
ti vel re,
vel ver-
bis, vel
litteris,
vel con-
sensu con-
stant.*

§. V. Contractus veri, & quidem nominati iterum diversi sunt, pro ratione modi contrahendi: quaedam enim obligationes non solo consensu, sed rei interventu demum contrahuntur, & inde nascuntur contractus reales, ut in mutuo, commodato, deposito & pignore; non quasi res per hunc contractum afficiatur; eousque enim se vis contractuum non extendit, *L. 3. ff. de obl. & act.* sed quod sine rei interventu, ex solo consensu obligatio non inducatur; unde actiones quoque inde oriundae non in rem, sed tantum in personam proditae sunt. Qaedam verbis expressis opus habent, & per interrogationem, & responsionem aptam demum obligare incipiunt, quorsum pertinet stipulatio; Qaedam vero confessionem scriptam exigunt, ut literarum obligatio. Qaedam ex solo consensu, citra rei interventum producuntur, quod contingit in contractibus consensualibus, qui soli genuinam indolem suam, quam omnes conventiones ex jure gent. habent, retinuerunt, quorsum pertinet emptio & venditio, locatio & conductio, societas & mandatum, quibus additur emphyteusis, per *L. ult. C. de jur. emphyteut.* imo addendam etiam puto donationem propter nuptias, sicuti ostensum supra Membr. præced. §. XXVI.

*Ex quali-
tate con-
tractus
cogno-
scenda
actio.*

§. VI. Quod ergo actiones ex Contractu oriundas attinet, illas inquisivisse non adeo difficile est, modo prius constet, ad qualem contractum referendum sit illud, quod intercessit negotium: Ad hoc vero accurata circumspeditione opus est, quis contractus initus sit? Negotia enim quaedam ita confusa, ut ex parte ad hunc, ex parte ad alium contractum referri possint. Contractus vero non commodius cognosci possunt, quam ex objecto, circa quod principalis contrahentium intentio versatur, juncto simul ipso contrahendi modo. Quare ideam
sive

De Ist
sive schema in
hibebat, quoriam
tionibus exp
§. VII.
cum quis cel
poteat, ut se
vel solitarie,
ubi plures sin
majoris fidei
mine contr
gationem;
res incorp
§. V.
nem in eo, t
gaur de trans
nimo. USU
tur de transla
tatis, de quo
eadem, sed r
gibilis, & illa
quamvis enim
minium, *L. 1.
repetendi pec
ipsa pecunia tr
alii nobis debe
tendum intent
retri potest.
nimo accepta,
nimo choregrap
sionem, cum est
lis, & taliter co
2. ff. de rer. venut
res nobis reddant
Sin illud, usus*

sive schema investigandorum contractuum in sequentibus exhibebo, quorsum recurri possit. Et primo quidem de conventionibus *expressis*; postea de *tacitis* vel *præsumtis* agam.

§. VII. Expressam conventionem sive verum contractum quis celebrat aut *suo nomine*; & sic iterum vel *principaliter*, ut se ipsum ex contractu obligatum reddat; idque vel *solitarie*, ubi nemo alius se simul obligat; vel *concurrenter*, ubi plures simul se obligant: vel *accessorie*, si alterius obligationi majoris fidei causa accedat. Aut *non suo*, sed plane alieno nomine contrahit. Utrobique vel *res* vel *factum* venit in obligationem; ubi sub rebus etiam Jura comprehendimus, nam & res incorporales veram rerum speciem constituunt.

§. VIII. Quoties *meo nomine*, principaliter conventionem in eo, tunc vel *res* intervenit, vel *factum*: illo casu vel agitur de transferendo rei *usu*, vel *custodia*, vel *possessione*, vel *dominio*. USUS rei vel transfertur vel communicatur: Hic agitur de translatione usus: communicatio fit in contractu societatis, de quo infra §. XXXIII. Transfertur autem vel ut non eadem, sed res ejusdem generis reddatur; & tunc aut *res fungibilis*, & illa vel revera intervenit, & nascitur contractus *mutui*; quamvis enim in mutuo ex recepta sententia transferatur dominium, *L. 18. princ. ff. de reb. credit.* quia tamen ratione juris repetendi pecuniam mutuo datam, magis usus pecuniæ, quam ipsa pecunia translata videtur, & inde *æs nostrum* dicitur, quod alii nobis debent, *L. 213. §. 1. ff. de V. S.* eatenus commodius secundum intentionem mutuum desiderantis hic contractus huc referri potest. Vel fecte, si intercessit scripta confessio de re mutuo accepta, quam tamen non accepi, & inde nascitur *contractus chirographarius*, qui elapso biennio post illam confessionem, cum effectu producit actionem. Aut *non est fungibilis*, & nascitur contractus *innominatus*, *Do, ut des, L. 1. pr. & §. 2 ff. de rer. perm. L. 5. C. eod.* Vel usus transfertur, ut eadem res nobis reddatur, & hic usus iterum vel gratuitus est, vel non: Sin illud, usus ille vel determinatus est, & nascitur contractus

Diversi modi contrahendi.

Quando usus rei nostra transferatur, qualis contractus?

commodati, L. 17. §. 3. ff. *Commod. vel indeterminatus*, & nascitur *precarium* L. 12. pr. ff. *de precar.* Si usus non gratuitus, tunc est *Locatio*, modo res pro usu interveniat §. 2. *in fin.* *F. quib. mod. re contrab. obligat.* secus si factum vel reciprocus usus, ubi nascitur contractus innominatus, §. 2. *F. locat.* Caterum interdum usus, cum plenaria libertate disponendi circa utilitatem transfertur, quod *utile dominium* appellatur, sed id huc non pertinet, cum simul translationem juris realis contineat, ideoque de eo infra circa casus transferendi domini erit agendum.

*Quid se
custodia
commis-
sa?*

§. IX. Si CUSTODIA rei per contractum transferenda, tunc illa res vel *extra litem* est, vel *in lite*. Illo casu aut custodia suscipitur gratis, ubi si res *immobilis*, erit *mandatum*, L. 5. §. 4. ff. *de P. V. L. 1. pr. ff. depos. si mobilis*, erit *depositum*, quod iterum vel in sola custodia substitit, & est *depositum regulare*; quo casu si res fungibilis est deposita, degenerat in mutuum, L. 9. §. *fin.* ff. *de reb. cred.* si species certa, in *commodatum*, modo usus fit determinatus, alias *precarium*. Si rei *litigiosæ* custodia transferatur, oritur inde *Sequestrum*, quod naturam depositi retinet, si gratuitum: si vero merces certa sequestro constituitur, in locationem operæ degenerat; Sicut & alias, si rei custodia suscipiatur pro certo pretio, erit locatio conductio; si pro alia re fungibili, erit contractus innominatus, Do ut facias, per L. 5. §. 2. ff. *de præscriptis verbis*.

*De pos-
sessione
translata.*

§. X. Si POSSESSIO rei transferatur, hoc vel contingit ob executionem contractus præcedentis, & ita ad numerum contractuum non pertinet, sed ad eorum implementum: vel principaliter ob securitatem præcedentis crediti; quo casu vel sola possessio creditori conceditur, & est *contractus pignoratitius*; vel præter possessionem etiam utilitas rei, in compensationem usurarum, & nascitur in specie *contractus antichreticus*, qui tamen sub pignoratitio comprehendi solet.

*Domini-
um quibus*

§. XI. Si de DOMINIO transferendo agatur, tunc hoc vel contingit titulo lucrativo, vel oneroso: Si *lucrativo*, tunc vel simplex promissio & acceptatio intervenit, & aderit *donatio*; vel

De Ius
vel precitit
adent nohorum
cedente don
ni numerata
& aderit emp
berum sit ac
erit contract
non, interv
pretium inte
§. 2. Inst. d
contrahen
bratam ve
de quo in
§. XII
quis intend
feu dominium
utilitas libera
feudalis: vel
phyreicus: v
aliena tantum
Hi ipsi tamen
forma a reliqu
riter donande
directum.
pariter per illo
ur, acquirunt
tem constituen
im pactum,
fenti constituta
ter in herum r
Unde dicitur ex
sed commum
dam hypothecam
§. XIII

vel præcedit stipulatio de re danda, & sequitur promissio, & *bus transferatur* *verborum obligatio*. Si titulo *oneroso* seu pro alia re *inter-*cedente dominium transferendum, tunc aut intervenit pecunia numerata, ita ut ad illam solvendam simpliciter obligetur, & aderit *emptio venditio*; Aut pretium ita promittitur, ut liberum sit accipienti, an pretium, an rem restituere velit, & erit *contractus æstimatorius*; vel alias res sive fungibilis, sive non, intervenit, & aderit *permutatio*: Si partim res, partim pretium interveniat, ab eo, quod prævalet, æstimatur contractus, §. 2. *Inst. de emptio*. Si utrumque æquale, ad intentionem contrahentium respiciendum; in dubio permutationem celebratam volunt. Carpz. P. 2. *Consl. 32. def. 15.* quod dubium est, de quo inferius.

§. XII. Porro in domini translatione attendendum, an *De utilis* quis intendat *plenam* ejus translationem, an tantum *utilitatem* *dominii* seu dominium minus plenum? Transfertur vero rei nostræ *trans-*utilitas libera vel sub *lege fidelitatis*, & inde nascitur contractus *trans-*feudalis: vel sub *lege annai canonis*, & nascitur *contractus em-**phyteuticus*: vel utilitas restricta, ut scil. libertas ædificandi in re aliena tantum acquiratur, & aderit *contractus superficiarius*. Hi ipsi tamen contractus non sunt speciales, sive non differunt forma a reliquis, sed tantum objecto; nam dominium utile pariter donando, permutando, vendendo consequi possum, quam directum. Idem de reliquis juribus realibus dicendum, quæ pariter per illos contractus, quibus rerum dominia transferuntur, acquiruntur: Singulare tantum est in *hypotheca*, quod ad eam constituendam non stipulatione opus sit, sed sufficiat nudum pactum, de quo dictum supra §. XXIX. Quod si vero semel constituta sit hypotheca, permutando, vendendo pariter in alterum transferri poterit, quam ipsa rerum dominia. Unde actione ex illo contractu agendum non contra tertium, sed contra illum, cum quo contraxi ad tradendam vel cedendam hypothecam.

§. XIII. Huc usque de contractibus, qui rem pro Obje- *De obli-*
cto

gatione
facti libe-
ralis.

cto habent, sequuntur jam obligationes *facti* vel *faciendi*, facta enim in obligationem venire posse certum est, ex *L. 3. pr. ff. de obl. & act.* Quod si ergo factum principaliter in contractum veniat, tunc hoc vel LIBERALE est, sive ejus expeditio ex liberalibus artibus dependet, qualia dici solent facta locari non solita; Vel ILLIBERALE, seu mechanicum. Factum *liberale* vel *gratis* expediendum alteri committitur, aut suscipitur, & aderit contractus mandati: vel stipulanti factum promittitur, & stipulatio aderit, §. *ult. Inst. de verb. oblig.* Vel non *gratis* suscipitur, & tunc vel intervenit pretium, aut res qualiscunque alia, quod hoc casu perinde est, & aderit contractus innominatus, Do ut facias: Vel factum *reciprocum* promittitur, & aderit contractus innominatus, Facio ut facias, dabiturque actio præscriptis verbis. Quod si factum utriusque ad communem utilitatem jungatur, societas inde nascitur, quæ pro objecto etiam facta liberalia admittit. Sic in *L. 71. pr. ff. pro soc.* exemplum est, ubi inter duos societas inita de docenda Grammatica, & lucro inde redundante participando.

De factis
illiberali-
bus

§. XIV. Factum *illiberale* pariter vel gratuitum est, vel non: Si *gratis* suscipiatur ex prævia commissione, erit mandatum, *L. 3. §. 1. & 2. ff. mandat.* Si ex prævia stipulatione & promissione, erit contractus stipulationis; §. *fm. Inst. de verb. oblig.* si sine prævia commissione factum suscipiatur, negotiorum gestio aderit. *L. 10. §. 1. & L. 46. ff. de negot. gest.* Si non *gratis* suscipiatur, tunc illud, quod pro facto promittitur, vel erit pecunia numerata, & aderit contractus locati conducti, §. *2. inst. locat.* vel *alia res* sive fungibilis sive non, & aderit contractus innominatus, Do ut facias, *L. 5. §. 2. & 4. ff. de P.V.* Hillig. in *Don. Lib. 6. cap. 13. lit. F.* vel *aliud factum*, & aderit contractus innominatus, Facio ut facias. Eadem fere ratio est non facti, *L. 189. ff. de V. S.* quamvis ex hoc nunquam contractus nominatus oriatur, sed tantum innominatus, E. G. Do tibi centum, ne eas Romam.

De pro-

§. XV. Cæterum quæ de obligatione facti huc usque dixi-

De Isv
diximus, hæc
in contractum
Inst. de inst.
ex promissione
committitur. Se
§. XVI.
dom est, hu
terum ex re
sapius res v
in contractu
rum, & in
quentiam
qui & ren
& L. 36. ff.
& legibus n
facere posse
illorum null
dimus. Sic
nequeunt, L
cum quibus
nec impossibi
culationem pr
§. XVII.
§. VII. propos
ne vel concan
casu videndum
simul contraxe
vligatos. Pri
nec ultra suar
ditur actio, c
celebrus. Pos
solidum esse est
respondenti alias
qua pariter vide

diximus, hæc procedunt, si factum promittentis proprium *missione* in contractum veniat: Facti enim alieni nulla obligatio. §. 3. *facti ali-*
Inst. de inutil. stipul. L. 83. ff. de verb. obligat. Qua ratione vero *eni.*
 ex promissione facti alieni nasci possit obligatio, dixi in *Cautelis*
contractuum. Sect. 2. cap. 5. §. 6.

§. XVI. Antequam dimittamus res & facta, observan- *Facta*
 dum est, hucusque de utrisque actum esse, quatenus in al- *quatenus*
 terum ex re vel facto meo utilitas transferenda. Cum vero *ad socie-*
 sapius res vel factum non ob unius sed utriusque utilitatem *tatem*
 in contractum veniat, ex illa collatione vel rerum vel facto *pertine-*
 rum, & inde descendente communione lucri & per conse- *ant.*
 quentiam etiam damni, nascitur contractus societatis, utpote
 qui & rem & factum seu operam pro objecto habet. *L. 29. pr.*
& L. 80. ff. pro soc. Supponimus tamen ubique facta honesta,
 & legibus non interdicta: quæ enim turpia sunt, illa nec nos
 facere posse credendum est, *L. 15. ff. de condit. instit.* Unde
 illorum nullam obligationem esse Membr. III. §. XVI. osten-
 dimus. Sicut & facta impossibilia in obligationem venire
 nequeunt, *L. Impossibilium 155. ff. de R. J. L. 35. ff. de verb. oblig.*
 cum quibus tamen facta difficilia non sunt confundenda, sicut
 nec impossibilitas ex facto vel culpa promissoris resultans, ex-
 cusationem præstat.

§. XVII. Sequitur jam alterum Membrum superius *De con-*
 §. VII. propositum, si scil. quis se una cum alio obligavit, quod *curso plu-*
 fit vel *concurrenter seu æque principaliter*; vel *accessorie*. Illo *rium in*
 casu videndum, an plures se simpliciter obligaverint, sive *contractu.*
 simul contraxerint; an expresserint, se in solidum velle esse
 obligatos. Priori casu quisque pro rata tantum obligatus est,
 unde ultra suam portionem conveniri nequit, quo casu talis
 dabitur actio, quæ resultat ex illo contractu, qui inter plures
 celebratus. Posteriori casu, si plures illi expresserint, se in
 solidum velle esse obligatos, vel hoc ex modo stipulandi, &
 respondendi alias apparuerit, nascitur correalis obligatio, de
 qua pariter vide *Caut. contract. Sect. 2. cap. 5. §. 10. seqq.* Cum
 vero

vero correi in omnibus contractibus constitui possint, in Deposito, Commodato, Vendito, Locato &c. illa actio instituenda erit contra correos, quæ ex contractu principali cum ipsis gesto resultat.

De correis sociis.

§. XVIII. Ulterius quoad plures contrahentes observandum, an inter ipsos præcesserit conventio, de communicando lucro & damno, an non: Priori casu adest contractus societatis, & inde actione pro socio alter alteri ad communicandum lucrum vel refundendum damnum obligatur. Posteriori casu, quicumque ex correis solidum solverit, regressum non habet, cum sibi imputare debeat, quod exceptione divisionis non fuerit usus; pariter quoque is, qui solidum exegit, alteri non communicat, quia suum recepit.

De accessorie obligationis.

§. XIX. Si non concurrenter seu æque principaliter, sed accessorie plures personæ sint obligatæ, tunc hoc vel sit interveniente stipulatione, vel nudo pacto: Illo casu contrahitur fidejussoria obligatio, ex qua quoad illum, cui obligatio quæsita, oritur actio ex stipulatu, qua fidejussor compellitur, ut stet promissis. Quoad illum vero, pro quo accessorie quis se obligavit, attendendum, an ipso sciente, & adierit contractus mandati; sin ignorante, negotiorum gestorum actio inde resultabit: Quod si prohibente ipso, nihilominus obligationi ipsius accessero, cum ita nec expressus, nec præsumtus consensus adsit, per consequentiam nec verus, nec quasi contractus adierit, & ita cessabit obligatio alterius, pro quo fidejussi, per *L. fin. C. de Negot. gestis*. Ego tamen nihilominus ex mea fidejussione obligor. *L. 39. ff. de N. G.*

De his, qui nudo pacto alienam obligationi accedunt.

§. XX. Vel nudo pacto quis alienam obligationem in se recipit, & nascitur inde actio de constituta pecunia, de qua dictum est supra hoc membro, §. IX. Cum vero hodie fidejussiones etiam nudo pacto fiant, parum refert, an fidejussionem, an constitutum subesse dicam, præsertim cum constituentibus eadem competant beneficia, quæ fidejussoribus. Eadem actio obtinet, si quis obligationem alienam ita in se

rece-

De I
recepit, ut al
tatur, quod con
ne; hoc omni
expediretur,
mibus locum
§. XXI.
ne obligatio
in alterius po
nem alteri p
rius volunt
vel general
adest, ubi
vel mariti
terrestri, &
dum conce
actio tributo
recta produ
quoties alter
nascitur actio
§. XXII.
gulariter ipsi
aliter, nisi per
minus contrah
ejus nomine o
vel ratihabitio
propositis utilit
negotiationi ali
reponenter
non expediunt
etiam VIII. &
ctus cum illo, q
tus, ex quo conta
non contra ipsum
mere intendam

repperit, ut alter penitus liberetur, vel ab obligatione dimitatur, quod contingit in expromissione, novatione, delegatione; hæc omnia enim per stipulationem, vel hodie per pactum expediuntur, & inde vel actio ex stipulatu, vel condictio ex moribus locum invenit.

§. XXI. Quod si tandem quis non suo, sed alieno nomine obligationem contrahat; videndum est, an contrahens sit in alterius potestate, an sui juris? Illo casu acquirere obligationem alteri potest, sed eum obligare non potest, nisi adsit alterius voluntas vel expressa vel tacita: Si expressa, hæc iterum vel generalis est, vel specialis. Voluntas generalis expressa ibi adest, ubi quis alterum negotiationi suæ præposuit, & quidem vel maritimæ sive nauticæ, & nascitur exercitoria actio; vel terrestri, & nascitur institoria: vel ubi peculium ad negotiandum concessit, quo casu nascitur actio de peculio, & interdum actio tributaria. Voluntas specialis ad certum contractum directa producit actionem quod iussu. Tacita voluntas adest, quoties alterius utilitas per contractum promovetur, quo casu nascitur actio de in rem verso.

§. XXII. Si contrahens alieno nomine sui juris sit, regulariter ipsi contrahenti acquiritur actio, & principalis non aliter, nisi per cessionem actionum inde jus acquirit. Multo minus contrahens suo facto tertium obligare potest, etiamsi ejus nomine contraxerit; nisi tertii vel mandatæ præcedat, vel ratihabitio subsequatur. In casibus tamen præcedenti §. propositis utiliter receptum, ut etiam tunc, si libera persona negotiationi alienæ præposita, utilis actio inde nascatur contra præponentem. Cum vero negotia illa, quæ alieno nomine expediuntur, iterum varii generis sint, prius adductum §. VIII. & sequentium inquirendum erit, qualis contractus cum illo, qui alienæ negotiationi præpositus, sit celebratus, ex quo contractu instituenda est actio. Sed cum illam non contra ipsum contrahentem, sed ejus principalem instituere intendam, ex ordinariis vero Juris Civilis regulis id

De contractibus alieno nomine initis.

Quatenus quis ex alieno facto obligetur?

fieri non possit, inde Prætor hanc qualitatem illis actionibus addidit, quo contra principalem intentari possint; hinc nomina illa, Exercitoria, Institoria, Quod jussu &c. sunt tantum epitheta prætoria, ordinariis actionibus ex contractu superaddita; Unde datur actio Institoria Venditi, Locati, Depositi, Præscriptis verbis &c. Et idem quoque in reliquis casibus obtinet; Quod inferius *Membr. VII. §. V. & seqq.* pluribus demonstrandum.

Alteius nomine contrahens ipse conveniri potest.

§. XXIII. Cum ergo omnis liber homo alieno nomine contrahens, jure civili ipse directo obligetur, per *L. 1. §. 17. ff. de Exercitor. Actione*, juncta *L. 11. ff. de obligat. & action.* inde contrahenti dictis casibus electio datur, an actione ex illo contractu resultante directa, ex. gr. Actione venditi contra Institorem, an actione prætoria, (quæ hoc respectu etiam utilis dicitur,) scilicet actione venditi institoria contra præponentem experiri velit: Quo casu tamen observandum, quod illæ actiones directæ ex contractu administratoris alienorum negotiorum oriundæ non ulterius obtineant, quam quousque durat officium, cujus intuitu contractum, per *L. fin. ff. de Instit. Act. Carpzov. P. II. Constit. 20. defin. ult.*

De tutore propupillo contrahente.

§. XXIV. Non dissimilis ratio est in tutoris contractu nomine pupilli inito, nam ex facto tutoris vel curatoris obligatio quidem acquiritur active & passive ipsi pupillo sive minori, per *L. 2. ff. Quando ex facto tutor. L. 2. & 4. C. eod.* sed revera tantum hæc actio utilis est, non directa, per *L. ult. C. Quando ex fact. tutor.* juncta *L. 11. ff. de obligat. & action.* At vero tutores & curatores durante administratione ipsi conveniri possunt actione directa ex illo contractu, qui nomine pupilli, vel minoris gestus, resultante; sed hoc effectu, ut non ex suis, sed pupilli vel minoris bonis satisfaciant; per *L. 1. §. 3. ff. de administrat. tutor.* Verum & hæc actio contra tutores cohæret eorum officio, inde finita tutela vel cura amplius conveniendi non sunt, per *L. 1. C. Quando ex facto tutor.* certis casibus exceptis, quos vide apud Berlich. *part. 1. dec. 13. Carpz. L. 5. Resp. 77.*

§. XXV.

§. XXV. Hactenus de veris contractibus, expressam con-
 ventionem pro fundamento habentibus, actum est: Cum au-
 tem & ex præsumptis conventionibus, seu quasi contractibus
 actiones nascantur, quomodo hæ inquirendæ, generatim di-
 spiciendum. Et quidem cum hi quasi contractus pariter fa-
 ctum aliquod supponant, quo faciens quidem aperte se adstrin-
 git, alter vero, dum ejus utilitas promota, per consequentiam
 pariter obligatur ad præstandum illud, quod in rem ipsius im-
 pensum; inde ad indagandam actionem, necessarium est ad fa-
 ctum illud obligatorium respicere. Quæ vero illa sint, specia-
 tim nobis ostendendum erit infra Membro VIII.

§. XXVI. Ex his, ut puto, non difficulter constabit, qua
 ratione contractus a se invicem separandi, & quales inde acti-
 ones eliciendæ? Verum cum sæpius incidat dubium, qualis con-
 tractus revera celebratus sit, cum negotia quædam ejusmodi
 circumstantiis involuta, ut ad diversos contractus referri posse
 videantur; hinc controversi solet ab Interpretibus, qualis in du-
 bio contractus censeatur esse celebratus? Et breviter dicimus,
 primario ad intentionem contrahentium esse respiciendum:
 contractus enim talis censeatur celebratus, qualem contrahen-
 tes inire voluerunt, Card. Mantic. *Tr. de tacit. & ambig. convent.*
Lib. 2. tit. 2. n. 1. & seqq. Si de intentione contrahentium non
 constet, recurrendum ad conjecturas, Mantic. *d. l. n. 3.* Conje-
 cturæ vero desumendæ ex substantialibus negotii, quod gestum
 est; ad quæ substantialia magis respiciendum, quam ad nomen,
 quod contractui indiderunt contrahentes, Mantic. *d. l. n. 13.*
 Error enim in nomine, contractum, qui re vera gestus est, vi-
 tiare nequit, Mantic. *d. l. n. 18.* In dubio etiam præsumendum
 est, illum contractum iniisse partes, qui de jure quam maxime
 subsistere potest, Mantic. *d. l. n. 24. & 27.* Ex quo autore plu-
 ra huc pertinentia repeti possunt. Add. Menoch. *lib. 3. presf. 122.*

MEMBRUM V.

*De Specialibus Actionibus ex
Contractibus re, verbis vel literis initis.*

§. I.

*Qualitas
contra-
ctuum at-
tendenda*

EXhibuimus hucusque rationes investigandorum contractuum, quo contractu reperto ex ejus indole desumi possit Actio: Jam speciatim per singulos contractus demonstrandum, quæ actio pro re nata sit instituenda. Hic vero in antecessum adhuc monendum, attendi debere in quovis contractu, an ille unilateralis sit, an bilateralis? Si *unilateralis*, ex parte unius tantum producet actionem: Si *bilateralis*, actio vel utrinque directa, vel etiam directa & contraria ex negotio nascitur, de quo dictum *membr. præced. §. 3.*

*De actio-
ne ex mu-
tuo.*

§. II. Quod ergo attinet speciales ex contractibus oriundas actiones, secundum methodum membro præcedenti §. V. propositam, primo se sistit contractus MUTUI, qui utut nominatus sit, ejusdem tamen nominis actionem ipsi non indulserunt jura; sed ejus loco conditionem certi ex mutuo substituerunt. Certum enim hic est, quod debetur, hoc est, constat, quid, quale, quantumque sit, *L. Certum. 6. ff. de Confess.* Sed cum idem eveniat in chirographo & stipulatione, aliisque contractibus, *L. 9. pr. & §. 3. & L. 24. ff. de reb. cred.* distinctionis gratia additum a Dd. *Conditio certi ex mutuo*, qua actione contra debitorem experitur creditor, ad rem creditam in eodem genere, qualitate & quantitate restituendam.

*An detur
actio con-
traria ex
mutuo?*

§. III. Cum vero hic contractus sit unilateralis, mutuatio non dabitur actio contraria, sed si forte ex re mutuo accepta damnum senserit, quod facile contingere poterit, ex. gr. si frumentum a vermibus corrosus mutuo datum, & hoc frumentum bono admixtum; vel si pecunia adulterina credita, ex *Lege Aquilia* agendum erit, qua omne damnum vindicatur, quod

DE SPED.
quod ordinaria
creditor sciens r
oni dei tanqu
IV. V
actionem inflit
habet pecuni
est, an is, qui
tur, quales sun
de reb. credit.
tegr. restit.
realem habet
lic. Quod
psam consu
mum condit
credit. Idem
enim si sine co
dominus illos
L. 11. §. 2. in fin.
convalescit, &
si accipiens utr
riter reputabit
illis rei vindic
dicabit, L. 131. ff.
§. 3. ff. de R. V. L.
§. V.
mutuum, E. G.
centorem habet
im. obligation
centum nasci, e
ff. in solut. indeb
vindicatio habetur
erit, quod inde lo
patebit actio, per
vero illa sit, expo

quod ordinaria actione ex contractu reparari nequit. Vel si creditor sciens res vitiosas ignorantem crediderit, locus erit *actioni doli* tanquam subsidiariae.

§. IV. Verum enim vero multum interest, quantum ad actionem instituendam, an is, qui pecuniam mutuo dedit, jus habeat pecuniam illam credendi, quod exinde cognosci potest, an is, qui pecuniam credidit, facultate alienandi destituitur, quales sunt pupilli, tutoris auctoritate destituti, *L. 19. §. 1. ff. de reb. credit. minores, curatorem habentes, L. 3. C. de in integr. restit.* Hi ergo si de facto mutuum dederint, actionem realem habent ad vindicandos nummos, §. 2. *Inst. quib. alien. lic.* Quod si vero bona fide consumpti fuerint, per hanc ipsam consumptionem conciliatur mutuum, & ita nascitur demum condictio ex hoc contractu, per *L. 12. & 13. §. 1. ff. de rebus credit.* Idem etiam obtinet, si nummi alieni mutuo dati, hoc enim si sine consensu domini fiat, mutuum non contrahitur, sed dominus illos, si apud accipientem adhuc extent, vindicabit, *L. 11. §. 2. in fin. ff. de reb. credit.* illis vero consumptis, mutuum convalescit, & locus est condictioni, *L. 13. §. 1. ff. d. t.* Quod si accipiens utroque casu mala fide nummos consumpserit, pariter reputabitur, quam si dolo possidere desiisset; & hinc vel utilis rei vindicatio, vel actio ad exhibendum sibi locum vindicabit, *L. 131. ff. de R. F. L. 11. in fin. & L. 12. ff. de reb. credit. L. 27. §. 3. ff. de R. V. L. 5. §. 2. ff. ad exhib.*

§. V. Quod si defectus appareat in persona accipientis mutuum, E. G. si pupilli sine tutorum auctoritate, & minores curatorem habentes, sine horum consensu mutuum acceperint, obligationem ex mutuo, & sic quoque condictionem certi non nasci, expeditum est, *L. 6. ff. de V. O. L. 13. §. 1. & L. 14. ff. de condict. indeb.* Quapropter si nummi adhuc extent, rei vindicatio dabitur; aut si consumpti sint, probandum actori erit, quod inde locupletiores facti, quo casu ex Rescripto D. Pii patebit actio, per *L. Pupillus. 5. pr. ff. de auctorit. tutor.* Qualis vero illa sit, expositum est supra *Membr. 3. §. 7.*

Quae actio competat, si creditor non possit mutuo dare?

De nummis alienis mutuo datis.

Quid si accipiens ex mutuo obligari nequeat?

De mutuo civitatis. §. VI. Si civitati credita sit pecunia, probe consideret actor, an in mutuuum hoc consenserit tota civitas, aut pecunia in ejus utilitatem versa sit, & hoc probari possit; quo casu actionem ordinariam ex mutuo contra civitatem dari, dubium nullum est, *L. 15. ff. ad SCt. Maced.* Knipschild. *de Jur. Civit. Imp. Lib. 5. cap. 6. n. 4.* Quod si vero non civitas ipsa, sed illius administratores creditum acceperint, & versio in rem civitatis probari nequeat, frustra condictio contra civitatem instituitur, sed soli administratores conveniendi erunt; per *L. Civitas. 27. ff. de reb. credit. & ibi Dd.*

De mutuo filii familiaris. §. VII. Si filiofamil. credita sit pecunia, notissima exceptio SCti Macedon. obstabit, per *L. 1. ff. ad SCt. Macedon.* Ergo attendendum actori mutuuum condicturo, an filiusfam. castrense vel quasi castrense peculium habeat, intuitu cujus creditori non obstabit exceptio, *L. 2. ff. ad SCt. Macedon.* Card. Mantic. *de tacit. & amb. convent. Lib. 8. tit. 7. n. 18.* Quod plerique etiam ad peculium adventitium irregulare extendunt, *Carpz. P. 2. Const. 10. def. 16.* Deinde attendendum, annon pater ulla ratione debitum illud agnoverit, *L. 2. C. ad SCt. Maced.* vel annon in talem causam mutuuum filius acceperit, quæ patris oneribus incumberebat, *L. 7. §. 13. & seqq. ff. d. t. L. 2. C. eod.* vel si alias pecuniam in rem suam vel patris verterit, ubi actio de in rem verso datur, *d. L. 7. §. 12. & 1. 3. §. 1. ff. de in rem vers.*

De conditione triticiaria. §. VIII. Si res fungibiles mutuo data, & illæ justo tempore non restituta, ita, ut jam interesse incipiat creditoris, non rem amplius, sed ejus æstimationem petere, locus in specie erit *conditioni triticiariae*, quæ est actio personalis prætoria ad præstandam æstimationem rerum, quas ob moram a debitore commissam recipere sine incommodo non potest, quo casu tantum refundendum creditori, quanti res a tempore moræ, usque ad tempus moræ actionis unquam plurimi fuit, *L. 3. ff. de condict. furtiv.* Conf. *Franzk. ad d. t. n. 3. & seqq.* Et huc pertinet etiam dispositio *L. Vinum. 22. ff. de reb. credit.* ubi pluribus de æstimatione præstanda agunt Interpretes.

§. IX. Mutuo plerumque accedunt usuræ, quæ tamen *Usuræ* jure nostro aliter hic non debentur, nisi promissæ sint, per *L. 1. quomodo C. de condict. indeb. & L. 3. C. de usur.* hodie tamen etiam in mutuo illas ob moram præstandas esse, per extensivam interpretationem *Recessus Imp. de A. 1600. §. 50* vel nun. communiter placuit; quo supposito, ipsa conditio certi ex mutuo, etiam ad usuras extenditur, & hinc si non petita, & in sententia omissa, actio specialis earum nomine non superest, quia judicis officium per sententiam finitur. Quod si pacto vel stipulatione promissæ, exinde actionem dari, negandum non est. Quamvis ergo usu fori, cum mutuo simul eadem actione petantur: Si tamen hic non petita, etiam post sententiam ex pacto vel stipulatione separatim peti poterunt.

§. X. Hoc quoque secundum practicam fori hodiernam *De processu executivo ex chirographo.* actori summopere attendendum, annon pro se habeat instrumentum aliquod liquidum, quod vulgo *gwarantigiatum* vocant; hoc enim si adsit, non ordinaria actione ex mutuo agendum, & litis contestatio petenda, sed mox urgenda instrumenti obligatorii recognitio, aut ejus jurata confessio; quo casu facta recognitione vel confessione debiti demonstrata, ad ipsam statim sententiam & executionem devenitur, *Carpz. Proc. Tit. 22. art. 2. n. 25. & seqq. Coler. de Proc. execut. P. 3. c. 1. n. 90. & seqq.* Inde usu fori, præsertim Saxonici, cavendum, ne actor tali casu a reo petat: daß er auf die Klage antworte/ oder sich darauf einlasse; sed ita tantum: daß Beklagter seine Hand und Siegel recognoscire/ oder eydlich dissiire. Et hujus executivi Processus commodum non tantum in celeriori expeditione causæ, sed & in remotione exceptionum altioris indaginis consistit; aliæ enim exceptiones non admittuntur, nisi quæ pariter in continenti per instrumenta doceri possunt. *Carpz. d. Tit. 22. art. 3.*

§. XI. Verum nec chirographo semper tuto niti poterit ipse creditor, si biennium nondum elapsum, quia interim *De exceptione non numeratæ pecuniæ.* exceptione non numeratæ pecuniæ repelli potest, per *L. 4. C. non numeratæ pecuniæ.* quam etiam inter mercatores locum habere,

bere, verior est sententia. Marquard. *de Jur. Mercat. L. 3. cap. 8. n. 15.* Richter. *Decif. 21. 24.* & ad cambia quoque eandem extendunt: vid. Berlich. *P. 2. Decif. 294.* licet hoc casu praxis locorum variet, Marquard. *d. l. cap. 11. n. 55.* quapropter in casum negatæ numerationis de probando mutuo sollicitus sit, necessum est. Quamvis hic omnino consultum foret, contra iniquos debitores, manum æque quam numerationem negantes, in usum reducere poenam dupli in *Autb. Contra qui. C. de non num. pec. & Nov. 18. cap. 8.* saluberrime introductam.

Qualis actio ex chirographo?

§. XII. Quod si autem elapsum sit biennium, dum citra probationem mutui ex contractu chirographario experiri potest creditor, quæ actio quibusdam ab ipso contractu desumpto nomine, chirographaria dicitur: In textu vero §. *unic. Inst. de Literarum Obligat.* vocatur *Condictio*, quæ ut ab aliis condictiombus distingvatur, vocari solet *Condictio certi ex chirographo*. Cum vero, uti dictum, intra biennium huic actioni obstat exceptio non numeratæ pecuniæ, unicuique creditori in conscribendo chirographo eo laborandum, ut illa exceptio elidatur; quod qua ratione fieri possit, diximus in *Tr. de Cautelis Contract. Sect. 2. c. 7. §. 9. seq.*

De actione ad repetendum Chirographum.

§. XIII. Hac occasione etiam observandum pro debitori, qui chirographum spe futuræ numerationis creditori misit, actionem ipsi proditam esse, quæ chirographum ante lapsum biennii repetere possit, quæ condictio chirographi dicitur in *L. 7. C. de non num. pecun.* quamvis in specie condictio sine causa dici possit, per *L. 1. §. 1. ff. de condict. sine caus.* quod si etiam cum chirographo pignora certa transmisisset ad creditorem, ut eo facilius creditum consequatur, spe tamen sua excidat, dubium non est, actionem pignoratitiam directam competere debitori, mediante qua simul chirographum, tanquam accessorium pignoris repeti posset, *arg. L. Solutum. 11. §. 2. ff. de pignorat. act.* quamvis ne quidem opus existimem ordinaria actione, sed sufficit, per modum denunciationis aut protestationis ante lapsum biennii negotium ad Judicem deferre, de non

De SE
non numerata p
diciam creetur,
Brunum, in C.
rel. ad. Thef. s.
cui non dum
da, triginta d
adeo, ut poste
§. 2. C. de non n
§. XIV.
vel etiam e
annon in f
Inde enim
pothecaria
sorem exper
ni ex mutuo
jura L. Sicut
contra debito
d. iii. modo, si
huc possideat
ditur, ut pote
C. Que res pign
Sect. 2. membr. 1
§. XV. Se
contractus real
tum, h. e. anteq
nans rem ce
illare possit, Sti
na stipulatu
quod pater in
nobilitatem ta
dubio, qui hod
commotum datur
§. XVI. Q
nascitur inde co

non numerata pecunia queri, & ne sibi ex lapsu temporis præjudicium creetur, protestari, per *L. 8. & 14. §. 4. C. d. t. &* ibi Dn. Brunnem. in *Comment. Lauterb. in Colleg. Theor. Pract. ad ff. tit. de reb. cred. Thef. 58. & 59.* Idem hoc in repetitione Apochæ, pecunia nondum numerata, observandum creditori, modo attendat, triginta diebus repetitionem apochæ circumscriptam esse, adeo, ut postea nec contrarium probaturus audiatur, per *L. 14. §. 2. C. de non num. pecun.*

§. XIV. Porro consultum est actori, ex contractu mutui vel etiam ex chirographo actionem instituturo, attendere, annon in securitatem crediti ipsi constituta sit hypotheca? Inde enim non tantum id commodi habebit, ut actione hypothecaria tanquam reali, contra tertium hypothecæ possessorem experiri possit, sed & si forte 30. anni elapsi, & ita actioni ex mutuo vel chirographo tanquam personali præscriptum, juxta *L. Sicut. 3. C. de Prescript. 30. annor.* adhuc hypothecaria contra debitorem salva erit, usque ad 40. annos, per *L. 7. C. d. tit.* modo, si specialis hypotheca constituta sit, rem illam adhuc possideat debitor; quod in generali hypotheca non attenditur, utpote quæ se extendit etiam ad bona futura, per *L. fin. C. Quæ res pign. oblig. non poss.* de qua actione pluribus agendum *Seç. 2. membr. V.*

§. XV. Sequitur contractus Commodati, qui ipse, sicut alii contractus reales, actionem nullam producit ante implementum, h. e. antequam res tradatur; unde Jure Romano, ne promittens rem certam alteri commodato dandam a promissione resilire possit, Stipulatio adhibenda erat, quo postmodum actione ex stipulatu compelleretur, ad rem commodato dandam; quod pariter in mutuo & deposito obtinebat: Sed cum hodie nudum pactum tantæ sit efficaciam, quantæ olim fuit stipulatio, non dubito, quin hodie actione, ex pacto, ille, qui promisit se rem commodato daturum, conveniri possit, ut fidem liberet.

§. XVI. Quod si vero res jam tum commodata fuerit, nascitur inde commodanti actio commodati directa, qua con-

Quid si hypotheca mutuo juncta?

De Commodato.

De actione ex Commodato.

tra commodatarium ejusque heredes experitur, ad rem commodatam restituendam, & damnum dolo vel quacunque culpa datum recuperandum: Unde hæc actio salva manet, licet res commodata perierit, modo aliqua culpa præcesserit; nam alias ad casum commodatarius non tenetur *L. 5. §. 4. & L. 18. pr. ff. Commod.* nisi illum in se receperit, *L. 1. C. d. t.* Quod si a tertio res commodata repetenda, actio commodati, utpote personalis, non proderit, sed vel *Rei vindicatione* vel *Publiciana* opus est, de quibus infra *Sect. 2.* dicendum. Hoc certum, si damnum in re commodata datum, etiam ex *L. Aquilia* agi posse, quod generale est & in aliis contractibus, ita tamen, ut si ex *L. Aquilia* egerim, actione ex contractu ad damni reparationem agere nequeam, per *L. 18. §. 1. ff. Commod.* quod si vero actione commodati actum, *L. Aquil.* actio adhuc salva erit, quatenus hæc plus continet, *L. 7. §. 1. ff. d. t. junct. L. 34. §. fin. de O. & A. Frantz. ad d. tit. n. 37.* Cæterum & si rei immobilis usus alicui gratis concessus sit, actionem commodati locum habere non dubito, cum res mobilis pro unico commodati objecto nusquam venditetur vid. *L. 1. §. 1. ff. commod.* In specie tamen, si habitationem tibi gratis concessero, *Vivianus* ait, commodati agi posse; sed est tutius, præscriptis verbis agere, *L. 17. pr. ff. de P. V.* Verum quæ ratio, quare hoc tutius existimet *Ulpianus*? Communiter respondetur, cum usus hic determinatus non sit, magis ad precarium, quam commodatum, gratuiam habitationem referendam esse.

De actio-
ne contra-
ria.

§. XVII. Commodatarius ipse, si vel damnum senserit ex re commodata, vel impensas in eandem fecerit, actione commodati contraria sibi consulere potest, per *L. 17. §. 3. & L. 18. §. 2. & 3. ff. Commod.* Quæ actio & illo casu competit, si commodatarius rem amiserit, & pro ea pretium commodanti solverit, postea vero res in commodantis potestatem pervenerit, ubi actione contraria commodatarius experiri potest, ut commodans vel rem vel pretium restituat. *L. 17. §. fin. & L. 21. pr. ff. d. tit.* Observandum tamen in genere quoad contrarias

DE SUC
trarias adiones
posse non enim
tionis obin
confidum, ut
commodatari
sive res com
restituendam
ult. ff. d. t.
cum non vic
contractus,
titate non
§. X
eadem ex
eo citius n
quod datur
concessam re
actio civilis
de Precario &
verbis actio
tar. non tam
minato nasci
diaria coincid
appellatur.
§. XIX.
scilicet direct
finit deponen
ndam, & dam
quod mod. re co
reparibus d
venit, ut unu
ter enim rata
deposuerim, quis
depositi, nullus
sed præstita cau

trarias actiones, idem illud, quod contraria actione petimus, posse nos etiam regulariter per modum exceptionis aut retentionis obtinere, si alter directa actione nos conveniat: quare consultum, ut ante restitutionem rei *Jure retentionis* utatur commodatarius, vel etiam, terminis habilibus suppositis, (si forte res commodata per culpam perierit & ita ad aestimationem restituendam agat commodans) *Jure compensationis*, per *L. 18. §. ult. ff. d. t.* Alias vero compensatio proprie dicta hic sibi locum non vindicat, per *L. fin. C. b. t.* non quasi resisteret natura contractus, sed potius qualitas objecti, species enim cum quantitate non compensatur. *L. 4. C. de compensat.*

§. XVIII. Precarium affine est commodato, non tamen *De precario* eadem ex utroque nascitur actio: Quippe pro precario ad rem eo citius repetendam concessum est *Interdictum de precario*, quod datur illi, qui rem precario concessit ad rem precario concessam restituendam. Hoc hic singulare est, quod nulla actio civilis seu ordinaria precarii nomine detur, per *L. 14. ff. de Precario & L. 14. §. 11. ff. de Furtis*. Et quamvis praescriptis verbis actio hic locum habere dicatur in *L. 2. §. 2. ff. de precar.* non tamen illa hic intelligitur, quæ ex contractu innominato nascitur, sed quæ alias cum actione in factum subsidiaria coincidit, unde etiam in *L. 19. §. 2. d. t.* incerti condictione appellatur.

§. XIX. Ex contractu *depositi* pariter duplicem actionem, *De deposito* scilicet directam & contrariam nasci, expeditum est. Illam in-stituit deponens contra depositarium, ad rem depositam restituendam, & damna dolo vel lata culpa data reparanda. *§. 3. Inst. Quib. mod. re contrah. oblig.* Cum vero res sæpius apud plures *De re a pluribus deposita.* vel a pluribus deponatur, attendendum hic erit, annon convenit, ut unusquisque rem totam repetere possit? Regulariter enim pro rata hic tantum nascitur obligatio, unde si plures deposuerint, quisque ratam suam tantum repetit *L. 1. §. 44. ff. depositi.* nisi sit res individua, ubi singuli solidum petere possunt, sed præstita cautione. *L. 1. §. 36. ff. depos.*

An si ex
pluribus
deponen-
tibus, qui
suum re-
cepit, te-
neatur
commu-
nicare?

§. XX. De eo controversi solet, si vel plures certam quantitatem deposuerint, vel, quod in facto contigisse memini, si pater certam quantitatem deponat, cujus ratam quisque liberorum repetere debeat, si nuptias contraxerit; an si primus & secundus portionem suam acceperit, depositarius vero bonis labatur, antequam juniores liberi nuptias contraxerint, an seniores junioribus actione aliqua teneantur ad communicandum illud, quod ex deposito perceptum? Et quamvis æquitas pro junioribus militare videatur, ne penitus destinata dote paterna priventur; attamen si ordinarias juris regulas attendamus, res deposita fuit dividua, & seniores liberi nihil, nisi portionem sibi a parente assignatam, acceperunt, hinc nullum factum obligatorium hic adest. Et quamvis juniores liberi de damno vitando certent, seniores tamen re vera in lucro non hærent, quia suum tantum receperunt; unde his actio non dabitur. Brunnem. *ad L. ult. C. depos. Mantic. de tacit. & ambig. convent. Lib. 10. tit. 7. n. 9.* quod si tamen socii forent, præsertim omnium bonorum, actio pro socio sibi locum vindicaret, *L. 63. §. 5. ff. pro soc.*

Quando
tertius
depositi
agere
possit?

§. XXI. Hoc quoque observandum est, ex pacto contractui adjecto, de deposito tertio alicui restituendo, huic nasci actionem ad rem depositam sibi restituendam, per solennem textum *L. Publica Mevia 26. ff. depos.* quod tamen ad reliquos contractus reales pariter pertinet, in quibus facilius, quam in consensualibus jus agendi tertio acquiri potest, per *L. 9. §. ult. ff. de R. C. Bachov. Vol. 1. Disp. 26. th. 5. lit. C.*

De vindicatione
depositi.

§. XXII. Actionem depositi contra tertium, non extendi, patet ex *L. 16. ff. depos.* actio enim hæc personalis est, & sic personam contrahentis non egreditur, contra tertium E. vindicatione opus est, quæ & contra ipsum depositarium dari potest. *L. Officium 9. in fin. ff. de R. V.* sed sine dubio stolidè ageret deponens, si contra depositarium onus probandi dominium subire vellet. Hoc quoque remedium contra tertium competit deponenti, ut cessis a primo depositario actionibus experiatur. *d. L. 16. ff. depos.*

§. XXIII.

De Sæc.
§. XXIII.
quando tempor
nes aliorum
nem in dupl
de om. quam
nostris comm
hodie cum fr
pellimos hos
Imo in Duca
receptam ell
bat Lauterb
§. XX
n. fus rerun
illas in gen
L. 16. §. 1. ff. de
degeneret in
ram depositi
positi, sed co
fungibiles de
simotuum sit
per L. Incendit
hic institui po
depos. quam t
breviser dicen
re, si illa exp
L. 9. §. 1. ff. de
tenuatur, ut ta
hæbilis ipsum
etiam peremo
necesse est, sed L
ff. depos. in ver
intelligenda de o
per pactum imp
concellus, actio

§. XXIII. Hoc quoque notum est, in deposito miserabili, *De deposti-*
quando tempore *incendii, ruinae, tumultus & naufragii* res pe- *to misera-*
nes alterum deponitur, hic vero restitutionem detrectat, actio- *bili.*
nem in duplum sibi locum vindicare, *L. 1. §. 1. ff. de pos. §. 23. Inst.*
de action. quam dupli poenam generaliter abrogatam esse in foris
nostris communiter asserunt; sed non video rationem, quare
hodie cum fraudatoribus mitius sit agendum, & quare contra
pessimos hos aliosque fures Legum rigori non sit insistendum.
Imo in Ducatu Würtemberg. poenam dupli hoc casu expresse
receptam esse, ex jure provinciali Würtemb. *p. 2. tit. 3. §. ult. pro-*
bat Lauterbach. *Comment. ad tit. ff. de pos. th. 29.*

§. XXIV. Dari quoque depositum irregulare, quando *De deposti-*
usus rerum fungibilium depositarum simul conceditur, ut *to irregu-*
illas in genere restituat depositarius, constat ex *L. 25. §. 1. & lari.*
L. 26. §. 1. ff. de pos. circa quam speciem conveniunt Dd. quod
degeneret in mutuum. Sed quaeritur, an ea propter natu-
ram depositi penitus perdat, ita, ut non amplius actione de-
positi, sed conditione certi ex mutuo, repeti possint res illae
fungibiles depositae? Utilitas controversiae in hoc consistit, ut,
si mutuum sit, etiam re peremta, conditione certi repeti possit,
per *L. Incendium II. C. Si cert. petat.* quod si vero actio depositi
hic institui possit, non foret locus compensationi, per *L. II. C.*
de pos. quam tamen admittit conditio certi ex mutuo. Et
breviter dicendum existimo, actionem depositi salvam ma-
nere, si illa experiri velit deponens, quod liquido apparet ex
L. 25. §. 1. ff. d. t. ubi iudicium depositi datur, etiam si pecunia
deponatur, ut tantundem reddatur. Pactum enim de usu rei
fungibilis ipsum quidem depositarium arctius constringit, ut
etiam re peremta teneatur, verum deponenti non adimit be-
neficia juris, sed Lex contractui dicta, servanda est. *L. 24. in fin.*
ff. de pos. ubi verba praecedentia: *si depositi actio non teneat:*
intelligenda de ordinaria contractus indole, non prout illa
per pactum ampliatur. Quod si species deposita, & ejus usus
concessus, actionem commodati locum habere existimo, ut
pra-

præstetur a depositario major culpa, quam in deposito; ad levissimam tamen ipsum non obligari puto, quia utriusque utilitas intercedit, quam deponens ex custodia, depositarius autem ex usu rei percipit. *L. 18. pr. vers. at. si utriusque. ff. Commod.* Quamvis hoc casu depositum irregulare agnoscere nolit Lauterb. *Comment. ff. tit. Depos. §. 2. in fin.*

*Actio de-
positi con-
traria.*

§. XXV. Ipsi depositario *contraria* depositi *actio* competit, qua, si damnum occasione depositi passus, vel impensas in rem depositam fecerit, a deponente recipit, *L. 5. pr. ff. Depos.* Sed huic *contrariae* actioni tantum privilegium non competit, quam *directæ*; unde nec infamat, per *L. 6. §. fin. ff. de his, qui not. infam.* nec compensationem respuit, cum illa regulariter ubique sit permessa, §. 30. *Inst. de action. & L. 11. C. Depos.* uti contextus docet, ad actionem *directam* tantum pertineat. Retentionem tamen depositi ob impensas non competere in confesso est apud Dd. quamvis si hæc in ipsam rem depositam factæ, iniquum videatur, retentionem denegare, præsertim si liquidæ sint, *Arg. L. 23. ff. depos. Struv. ad d. tit. th. 44.*

*De Actio-
ne ex Se-
questro.*

§. XXVI. Cum vero depositi speciem constituent sequestrum poss. si scilicet res litigiosa deponatur, nascitur inde actio depositi sequestraria in *L. 9. §. 3. ff. de dol. mal.* interdum vero tantum actio Depositum dicitur in *L. 5. §. 1. ff. Deposit.* Et hæc vel *directa* est, si sequestrum sit voluntarium, h. e. si voluntate partium res apud Sequestrem deposita: Vel *utilis*, si sequestrum sit necessarium seu *Judiciale*, & datur victori adversus sequestrem ad rem illam cum omni causa restituendam; quamvis utraque illa *directa* dici possit, quatenus hæc vox opponitur *contrariae*. Unde in sequestro *voluntario* ipsi Sequestri ad indemnitatem consequendam, dabitur actio Sequestraria *contraria directa*: In *judiciali* dabitur actio sequestraria *contraria utilis*, ad repetendas impensas in rem sequestralem factas. vid. de hac materia Gœdd. *de Sequestrat.*

§. XXVII.

§. XXVII. Verum cum controversum adhuc inter Dd. *Actio* sit, annon, si custodia rei immobilis alicui commissa, hoc in *Mandati* mandatum degeneret, de quo inferius, inde supposita hac *sequestraria* sententia, omnino concedendum erit, in casu sequestratæ rei immobilis, simili ratione dari actionem mandati sequestrariam, eamque vel directam vel utilem vel contrariam; quod nomen actionis, ut forte apud Dd. non occurrat, admittere tamen illud debent omnes illi, qui custodiam rei immobilis ad mandatum referunt. Actio enim sequestraria non est actio per se subsistens, sed tantum qualitas adjectitia contractus principalis. Unde ulterius existimo hodie cum sequestro *Actio locati sequestraria* rarius celebrari contractum depositi, nemo enim eorum gratis in se suscipiet munus hoc, præsertim si immobilia sequestranda, quæ simul annexam habent necessitatem administrandi, se regulariter annum ipsis constituitur salarium, quo ipso sine dubio contractus Locati - Conducti intervenit. Quare hic iterum nascetur actio locati *sequestraria*, & sequestri dabitur actio conducti sequestraria, quæ utraque vel directa vel utilis est, prout Sequestrum vel voluntarium vel Judiciale est.

§. XXVIII. Id vero obscurum est, quare aliquando in casu *Quando* sequestrationis nascatur actio doli, interdum actio præscriptis *hic locus* verbis, *L. 9. §. 3. ff. de dol. mal.* cum tamen nil commune ha- *sit actioni* beat sequestrum cum contractu innominato. Resp. in *d. L.* casus *doli?* est, ubi post rem sequestratam alter litem suscipere volebat, quo casu contra hunc datur actio de dolo, contra sequestram vero, cum conditio sequestrationis non extiterit, seu iudicium ejus rei nomine susceptum non fuerit, ad rem repetendam actio præscriptis verbis subsidiaria, quæ tamen revera actio in factum est, *arg. L. quia actionum 11. ff. de præscr. verb.* Anton. Faber. in *Rational. ff. ad d. L. 9. §. 3.*

§. XXIX. Hoc adhuc observandum, si quis sequestra- *Quo re-* tionem jam factam impugnare, ejusque relaxationem impe- *medio se-* trare cupiat, imploratione officii Judicis opus esse, quæ contra *questrat i* ipsum Judicem datur, si ipse in modo sequestrationem decer- *impu-* nendi *gnanda?*

nendi peccaverit, contra *L. un. C. de probib. sequestrat.* quamvis alii consultius existiment, si hæc imploratio contra illum proponatur, qui impetravit sequestrationem; ad hujus enim instantiam Judex alterum possessione privavit. Andr. Cludius *de Fur. sequestrat. cap. 10. §. 30.* unde nunquam relaxari debet sequestratio sine citatione partis adversæ, Cluden. *d. l. n. 33.* quod si partes ipsum judicem, coram quo litigatur, sequestrem elegerint, quod facere possunt, Caroc. *de sequestrat. P. 7. qu. 1. principal. n. 3.* & ipse sponte victori rem sequestratam non restituat, non est dubium, quod sequestraria actione teneatur.

Actio pignoratitia directa.

§. XXX. Sequitur contractus pignoratitius secundum ordinem *membr. præced. §. VIII.* propositum. Ex eo nascitur actio pignoratitia directa ad pignus soluto debito restituendum; Quæ actio omni illo casu locum invenit, quo creditori quacunque ratione satisfactum, *L. 9. §. 3. de pign. Act.* aut debitum compensando, novando, aliterve sublatum sit *d. L. 9. §. 2. & L. 11. §. 2. d. t.* datur vero non tantum ad restituendum pignus & refusionem damni in pignore dati, *L. 5. C. d. t. & L. 15. ff. eod.* sed etiam ad restituendos fructus, tam perceptos, quam percipiendos *L. 3. C. de pign. act.* quod tamen, ne penitus malæ fidei possessori comparetur creditor, ita temperandum, ut restituat fructus, non quos dominus seu debitor, sed quos ipse creditor pro conditione sua percipere potuisset; malæ fidei possessor illos, quos dominus percipere potuisset, utut ipse pro sua conditione tantos percipere non valuisset, restituere tenetur.

*De Actio-
ne ex An-
tichresi.*

§. XXXI. Non dispar ratio Antichreseos, nam & hic contractus revera pignoratitius est, nisi quod facultas utendi fruendi re oppignorata creditori simul fuerit concessa. Quamvis forte dici posset, hic concurrere locationem prædii, & pensionis loco debitorem retinere usuras pecuniæ creditæ. Verum cum Jus reale insuper transferatur, quod per contractum locationis fieri nequit. *arg. L. 39. ff. Locat.* merito ad speciem pignoratitii contractus refertur Antichresis, & inde ad prædium Antichreticum soluto debito recuperandum dabitur actio pignoratitia directa.

§. XXXII.

§. XXXII. Cæterum cum in antichresi fructuum ratio *De fru-*
 haberi soleat, ut inter illos & usuras seruetur proportio, com- *Etibus in*
 muniter recepta distinctio est inter fructus certos & incertos, *antichresi*
 ita ut in his toleretur aliquis excessus *L. 17. & 23. C. de usur. in*
 illis vero, quantum excedunt legitimum usurarum modum, *restituendis.*
 tantum forti detrahatur, Berlich. *P. 2. Concl. 170. n. 24. Carpzov.*
P. 2. Const. 30. def. 40. & 41. Mev. in Discus. levam. inop. debit. cap.
4. n. 14. & seqq. inde non dubito, actione pignoratitia hic sibi
 consulere posse debitorem, ut sorte per nimios fructus con-
 sumpta, fundus antichreticus restituatur.

§. XXXIII. Sed an eadem actione ad *rationes reddendas* *An ad ra-*
 de fructibus perceptis & percipiendis compelli potest creditor *tionem te-*
 antichreticus? Affirmativa communiter recepta, ob genera- *neatur*
 litatem *L. 3. C. de pignorat. act.* Si enim fructus excessivi in *creditor*
 sortem imputantur, rationes omnino reddendæ sunt ipsi de- *antichre-*
 bitori, Carpz. *P. 2. Const. 30. def. 41. Escobar. Rat. cap. 3. n. 1. seqq.*
 Et cum etiam fructus percipiendi hic in computum veniant ex
 recepta Dd. sententia, sæpius evenit, ut fors penitus absorbea-
 tur. Interim si dicendum, quod res est, multis creditoribus
 hac ratione injuriam fieri censeo. Certum enim est, posse
 unumquemvis debitorem prædium suum minori pretio lo-
 care, quam fructus inde redigi possunt; in locatione enim
 pariter læsio toleratur, quam in venditione, modo dimidium
 non excedat; *arg. L. 2. C. de rescind. vendit.* Quid ergo ve-
 tat pro usuris locare prædium, ita ut plus inde capias, quam
 quidem admittit usurarum quantitas, qualem locationem
 expressa sanctione confirmavit Alexander Imp. in *L. si ea pa-*
 ctione *14. C. de usur.*

§. XXXIV. Quapropter separanda est antichresis ex- *In anti-*
 pressa a tacita: In illa ultra legitimam usurarum modum *chresi ex-*
 fructus percipere licet, non in hac. Tabor, *Tr. de Altero cant. pressa ex-*
P. 3. Art. 12. ib. 7. Rauchbar. P. 1. qu. 20. n. 25. Et de hac expressa *pressus*
 antichresi, quæ revera est locatio fundi pro usuris, intelli- *fructuum*
 genda *d. l. 14.* Jam vero uti conductor de fructibus perceptis *non at-*
 & *tenditur.*

& percipiendis rationes reddere non tenetur, ita nec creditor talis antichreticus, ob quam causam illos, qui eum ad rationes vocant, errare dicit *Mev. Discuss. Levam. inop. deb. cap. 4. sect. 11. n. 23. pag. 302.* quamobrem *L. 3. C. de pignor. act.* restringenda est ad creditorem, cui prædium quidem pignori datum, sed cui fructuum perceptio expresse non indulta; hoc casu enim aliud obtinere abunde constat ex *L. 17. C. de Usur.* Unde dubito, an satis defendi possit sententia, quæ fructus certos hic eximit; nam ex fundo certi fructus percipi vix possunt; nec video rationem, quare non, ubi fructibus certi, minoris rem locare creditori liceat, juxta *d. L. 14. C. de Usur.* Facit & hæc ratio, quod creditori minus percipienti non detur actio ad petendum supplementum usurarum, *Mev. in Levam. inop. debit. cap. 4. n. 40.* prout de facto consulti respondimus in *Facultate Jurid. Francofurt. d. 12. Octobr. A. 1687.* Add. *Lauterbach. Disp. de Jure antichres. tb. 53.* cur ergo ob excessum, quem debitor expresse indulgit, danda contra ipsum esset actio pignoratitia? Non tamen diffiteor, communem sententiam esse in contrarium; sed hæc veritati juris convenientior.

De actione pignoratitia contraria.

§. XXXV. Vice versa ipse creditor, in cujus securitatem pignus constitutum, ad indemnitatem pignoris nomine consequendam actione pignoratitia contraria utitur. Omni ergo casu ad hanc actionem recurrit creditor, quoties vel ex ipso pignore damnum sentit, vel in pignus impensas fecit, E. G. si res aliena pignori data, vel res quidem non aliena, alteri tamen jam tum obligata, *per L. 9. pr. ff. de pignor. act.* quo casu etiam stellionatus crimen concurrit, si quis scienter rem alienam vel alteri oppignoratam obligavit, *per L. 16. §. 1. ff. d. t. actio vero contraria indistincte datur, etiam contra ignorantem, d. L. 16. §. 1.* Idem obtinet, si in materia pignoris læsus sit creditor, cui pro auro æs oppignoratum *L. 36. pr. ff. de pignor. act.* quamvis si aurum primo obtulisset, & postea æs substituisset, furti pariter & stellionatus crimen concurreret, *d. L. 36. pr.* si vero res alii obligata tantæ quantitatis sit, ut etiam posteriori cre-

creditori sufficere
cum esse laqueum
habet, si ex
genus mihi
ff. de jurt. Con

§. XXX
denda est cr
antichreticu
bitoris habe
cessum hab
cap. 4. sect
num quor
tractus am
fundo meli
27. sed finit
ciat debitor
hic contractu
L. Mora 32. §.

§. XXX
oppignoratan
dari actionem
ea dimissa jus
tentionis uti
farias sine d
si utiles impe
ctione uti por
vel tacita ex
tam ob impe
riunt potest
pecun. pp. vetin.
riuntis exmpio
solvere non. Bre
bitum hoc dim
105. num. 246. Co.

creditori sufficere possit, omnis actio etiam de dolo cessabit, cum cesset lætio, *d. L. 36. §. 1.* Eadem contraria actio locum habebit, si ex pignore mihi damnum datum, ut, si servus oppignorus mihi furtum fecisset. *L. 31. ff. de pignorat. act. L. 61. §. 1. ff. de furt. Conf. Bachov. de Pignor. cap. 9. n. 81. & seqq.*

§. XXXVI. Ulterius actio pignoratitia contraria concedenda est creditori antichretico, si ille impensas in fundum antichreticum fecerit, modo hæ non nimix sint, sed ratio debitoris habeatur, ne hic ob impensas rem suam vendere necessum habeat, *L. 25. ff. d. pignorat. act. Mev. Lev. inop. debit. cap. 4. sect. 11. numer. 41.* Sed an impensarum seu meliorationum quoque usuras exigit? non puto, quamdiu subsistit contractus antichreticus, interim enim ipse creditor redditibus ex fundo meliorato redactis fruitur, *Carpzov. P. 2. Const. 37. def. 27.* sed finita antichresi, si moram in restituendis impensis faciat debitor, justum quoque est, ut usuras refundat, est enim hic contractus bonæ fidei, ubi ex mora ordinarie dantur usuræ, *L. Mora 32. §. 2. ff. de usur.*

Contraria actio etiam in antichresi locum habet.

§. XXXVII. Quantum vero in genere ad impensas in rem oppignoratam factas attinet, certum quidem est, eo nomine dari actionem. Verum cum melius sit rei incumbere, quam ea dimissa jus suum persequi, consultum est creditori, jure retentionis uti, donec sibi satisfactum, quod ob impensas necessarias sine dubio facere potest, *L. 8. pr. ff. de pignorat. act.* Quod si utiles impensæ fuerint, non aliter retentione, vel contraria actione uti poterit creditor, quam si voluntate debitoris expressa vel tacita expensæ sint factæ. Cæterum hæc retentio non tantum ob impensas, sed etiam ob aliud debitum chirographarium fieri potest ab ipso creditore, per *tit. C. etiam ob chirograph. pecun. pign. retin. posse.* & sic debitori pignoratitia actione experiunt exceptio doli opponitur, si debitum chirographarium solvere nolit, *Brunnem. Comment. C. d. 1. n. 8.* modo tamen debitum hoc chirographarium sit liquidum, *Klock. Vol. 3. Conf. 115. num. 246. Coler. de Proc. Execut. p. 1. cap. 2. num. 225. seqq.*

Retentio pignoris ob impensas.

*De actio-
ne ex sti-
pulatione.*

§. XXXVIII. Jam ad verborum obligationem transeun-
dum, de qua vulgo constat, quod si res certa promissa fuerit,
inde nascatur Condictio certi, quæ in effectu cum condictio-
ne certi ex mutuo resultante coincidit; si vero res incerta, e. g.
vel genus vel factum promissum fuerit, nascitur inde actio ex
stipulatu *pr. J. de V. O.* Raræ tamen hæ actiones in Foro sunt,
postquam moribus pactis eadem agendi efficacia tributa, quæ
stipulationi olim competeat, de quo superius *Membr. 3. §. 2.*
& 3. Unde promissa simpliciter sine ulla stipulationis men-
tione peti solent.

*Actio ex
stipulatu
pro dote.*

§. XXXIX. Ut autem actio ex stipulatu competat, sine
dubio stipulationem præcessisse, probandum erit, cum illa in fa-
cto consistat. Singulare tamen est, quod Jura quandoque fin-
gant stipulationem intercessisse; cujus rei solenne exemplum
occurrit in repetenda dote, ubi Lex uxori dotem repetituræ,
actionem ex stipulatu concedit, utut stipulatio non intercesse-
rit, fingit enim Lex favore dotis, hanc intercessisse per *L. un.*
§. 1. & 6. in fin. C. de rei uxor. act. quæ actio ex stipulatu pro repe-
tenda dote, id quoque privilegii in jure impetravit, ut numero
actionum b. f. adscripta sit. *§. 29. J. de Actionibus.*

*Ex cauti-
onibus
nascitur
actio ex
stipulatu.*

§. XL. Id quoque observandum, ex omnibus illis cau-
tionibus, quæ vel a Judice, vel a Præatore, vel partium conven-
tione exiguntur, actionem ex stipulatu nasci, cum non nisi per
stipulationem illæ expediantur *t. t. ff. de Prætor. stip. & L. 5. ff.*
de V. O. Hinc ex cautione, rem pupilli salvam fore, actio ex
stipulatu datur tam contra tutores, quam fidejussores *L. 4. §. 2.*
ff. rem pup. salvo. fore. Pariter ex cautione, rem ratam haberi,
producitur actio ex stipulatu *L. 12. 13. & 22. ff. rem rat. hab.*
Quamvis itaque his casibus actionem condictitiam locum sibi
vindicare existimet Oldendorp. *De Action. Cl. 1. Act. 6. n. 5. &*
act. 7. n. 4. quando actionem condictitiam ei competere dicit,
qui stipulatus est Judicio sisti, adversus reum ipsum, vel adver-
sus fidejussorem ejus qui promisit *L. 2. ff. qui satisd. cog.* & idem
postea actione 7. applicat ad cautionem Judicatum solvi. Non

tamen

tamen opus est hanc actionem hic comminisci: causam enim obligationis non aliam agnoscit ipse Oldendorp. quam stipulationem, ergo nec alia, quam quæ ex ordinario contractu resultat, actio dari potest. Hinc & ex cautione judicatum solvi, ex stipulatu agendum *L. 9. ff. judicat. solvi*, ut & ex cautione de judicio listi, quanquam non negem, quando in his cautionibus quantitas certa promissa, Conditionem certi, quæ alias ex stipulatione in genere nasci solet, sibi locum vindicare; alias vero nomen actionis ex stipulatu omnino retinendum, Hering. *de Fidej. c. 21. n. 7.* præsertim cum fere omnes cautiones Prætorix incerti quippiam contineant, & hinc quoque pignora respuant, *L. 7. ff. de Prætor. stipul.*

§. XLI. Per stipulationem quoque correalis obligatio constitui solet *L. 2. 3. & 9. ff. de duob. reis.* unde extra dubium, actioni ex stipulatu locum esse; sed & pactum hodie in vim correalis obligationis subsistit, daß alle vor einen/ und einer vor alle haften sollen / vid. Pruckman. *Vol. 1. Conf. 7. n. 3.* quod & operatur clausula sambt und sonders. Thoming. *Decis. 47. n. 1. & seqq.* & hinc ad producendam actionem contra correum, ut scil. in solidum excutiatur, solennitate stipulationis opus non est. Conf. quæ dixi *Cautel. Contract. §. 2. c. 5. §. 11. & seqq.* Qua autem actione correus debendi, si solidum solverit, vel credendi, si solidum exegerit, partem ab altero repetere possit, occurret inferius *Membr. 8.*

§. XLII. Ad Contractus verbales etiam referenda Fidejussio, utpote quæ jure Rom. non nisi per stipulationem contrahitur *L. 5. §. 2. ff. de V. O. & L. 1. §. 8. ff. de O. & A. L. Blanditus 12. C. de fidejuss.* Quapropter si creditor contra ipsum experiari velit, non alia, quam ex stipulatu patebit actio. Sed cum moribus Germaniæ in confesso sit, Fidejussio etiam circa stipulationem fieri posse per actum, per epistolam, vel aliam quamcunque sensus expressionem, adeo, ut ejusdem efficacitæ sit literis consensum de fidejubendo exprimere, quam mediante interrogatione & responsione fidem interponere, teste Hering.

*De corre-
ali obli-
gatione.*

*De fide-
jussione.*

Hering. *de Fidej. cap. 11. n. 82.* Exinde sua sponte fluit, actionem ex pacto contra fidejussorem sibi locum vindicare.

*De Actio-
ne restitu-
toria.*

§. XLIII. Si foemina fidejusserit, illam liberari opposito SCto Vellejano constat ex *L. 2. §. 1. & tit. ff. ad SCt. Vellej.* sed illa occasione novum quoddam genus actionum semet sistit. Si enim foemina expromittendo debitum alterius in se receperit, tunc Praetor rescissa hac intercessione, creditori pristinam actionem restituit adversus priorem debitorem, qua in specie vocatur *actio restitutoria* in *L. 8. §. 9. & L. 13. §. fin. ff. ad SCt. Vellej.* qua & actio utilis ex priori contractu dici potest, cum directa adversus ipsam mulierem expromittentem foret instituenda, de quo plurib. vid. Hering. *de Fidejuss. c. 7. n. 444.* Et illa actio restitutoria alibi *rescissoria* vocatur, quod rescissa mulieris intercessione detur *L. 16. ad SCt. Vellej.* Imo & *Institutoriam* actionem hic fingunt Dd. ex *L. 8. §. pen. ff. ad SCt. Vellej.* Lauterb. *ad ff. d. t. in fin.* Verum non novae hae actionum species sunt, sed actionum antea competentium ex contractu principaliter gesto redintegrationes. Quorsum quadantenus referri poterit *jus insufflandi spiritum vitalem actioni demortuae*, seu per praescriptionem extinctae, quod inter eminentiora Principis jura referunt Hispani Jcti *Camill. Borellus summa Decision. Tom. 1. tit. 64. n. 71. & seqq. Don Garfias. Mastrillus lib. 3. Decif. 191. n. 13. & 17. Natta Vol. 3. Consil. 636. n. 76.*

*Rescisso-
riu.
Instituto-
ria.*

*Actiones
aliae.*

§. XLIV. Plures adhuc actiones, quae contra fidejussores dari possent, adducit Hering. *de fidejuss. cap. 21. n. 1. & seqq.* & actionem de dolo, praescriptis verbis, ex emto, quod jussu, redhibitoriam, aliasve similes huc applicat: sed partim praeparatoria fidejussionis cum ipsa fidejussione, partim negotium principale cum accessoria obligatione fidejussoria confundit. Sane quam ibidem *n. 30.* subjicit actionem de FIDE MENTITA, si scil. aliquis sancte promiserit se fidejussurum, postea vero id facere recuset, illa jure nostro incognita est, & si talis casus occurreret, vel ex stipulatu agendum foret, vel hodie ex simplici pacto. Hoc observatu utilius est pro creditore, quod monet Hering.

*De Fide
mentita.*

De Sze
Hering. cap. 21.
jussores eodem
§. XLV.
rem principal
pertinent, nisi
ti curaverit:
cum principa
jussit, man
petit L. 4. pr
bente, nulla
stat, quo m
nibus infr

De A

Nec Contra
ditio, qua
nunt, latissim
de, quibus lib
tentio autem ag
quor, vel ut ir
tam penitus inc
tit. in Venditi
ad rem praesta
Ad. Em. Pa. h
contractu agi ve
vendiderit L. 9.
tio mox nasci
non tamen cum

Hering, *cap. 21. §. 55. & seqq.* Actiones contra debitorem & fidejussores eodem libello proponi posse, sed subordinate.

§. XLV. Restant actiones, quæ fidejussori contra debitorem principalem competunt, verum illæ ad stipulationem non pertinent, nisi forte fidejussor stipulando sibi securitatem promitti curaverit: alias ratio habenda illius facti obligatorii, quod ipsi cum principali debitore intercessit: si enim hoc volente fidejusserit, mandati, si ignorante, negotiorum gestorum actio competit *L. 4. pr. ff. de fidejussor. L. 10. §. 11. ff. mandati.* Si pro prohibente, nulla actio dabitur *L. fin. C. de negot. gest.* Nil tamen obstat, quo minus & hoc casu actionibus cessis. De quibus actionibus infra suis locis.

De actione Fidejussoris contra debitorem.

MEMBRUM VI.

De Actionibus ex contractibus consensualibus oriundis.

§. I.

Inter Contractus consensuales primo loco se sistit Emptio Venditio, quæ ob varias præstationes, quæ hinc inde interveniunt, latissime patet, quare & hic diversæ actiones introductæ, quibus sibi pro re nata consulant Emtor vel venditor. Intentio autem agentium ex hoc contractu vel eo tendit, ut impleatur, vel ut iniquitas, quæ subest, emendetur, vel ut ob læsionem penitus inde recedatur. Primo casu Venditori competit *Actio Venditi*, contra emtorem, ad solvendum pretium, & ad reliqua præstanda, quæ una cum pretio promissa *L. 13. §. 19. de Act. Emi.* Et hæc actio venditi vel *directa* est, si ex proprio contractu agat venditor; Vel *utilis*, si per Procuratorem rem vendiderit *L. 13. §. 25. ff. de Act. Emi.* Quamvis autem hæc actio mox nascatur, postquam de re & pretio convenerunt; non tamen cum effectu instituere illam venditor potest, nisi

Actiones hic ex intentione agentis investigande.

Actio Venditi.

retradita, *L. 25. ff. de act. emt.* cum alioquin exceptione implementi non secuti repelli possit *arg. d. l. 13. §. 8. junct. L. 5. §. 4. ff. d. dol. except.* Inde sequitur, si res tradita, sed emtor pretium non solverit, etiam usuras pretii a tempore traditionis peti posse *d. L. 13. §. 20.* Quod hic singulare est, quamvis nulla per interpellationem contracta mora *L. curabit. 5. C. de Act. Emti.* Dissentire quidem videtur *Lauterbach. ad h. s. 1b. 52.* sed dum moram realem hic sufficere concedit, in effectu nobiscum convenit. add. *Brunnem. ad d. L. 5. C. h. t.* Ast si fides de pretio habita, usuras cessare, expeditum est, cum pacto derogetur provisioni juris.

*De usuris
ab emptore
repre-
standis.*

§. II. Cautus tamen hic sit venditor, ut usuras una cum pretio petat. Quia enim illæ non vi specialis alicujus obligationis, sed officio Judicis tantum debentur, soluto pretio nulla usurarum petitio remanet *L. 49. §. 1. ff. de A. E. L. 13. C. de usur.* nisi speciali pacto usuræ promissæ, tunc enim & specialiter peti possunt *L. 5. C. de pact. int. emt. & vend. Carpz. P. 2. C. 30. def. pen.* Hoc tamen singulare, quod ob moram in solvendo pretio interesse ultra usuras hic peti nequeat *L. fin. ff. de peric. & commod. rei vend. add. l. 13. §. 26. de A. E. Trentacinq. Lib. 3. Tit. de Solut. 21. n. 7.* non obstante *L. 2. §. fin. ff. de eo, quod certo loco.* ubi interesse etiam ultra legitimum usurarum modum præstandum. Verum de alio contractu, alioque actionis genere ibi quæstionem esse, textus docet, *Caldas de Emt. & Vend. C. 23. n. 28.* Ex quo simul constat, quantitatem usurarum non ex proportione fructuum perceptorum æstimandam, sed ex more regionis, vid. *Mantica de Tacit. & ambig. convent. L. 4. Tit. 16. num. 42. Christin. Vol. 3. Dec. 75. n. 6.* licet id quoque admittam, quod supposita sententia §. præced. adducta, usuras etiam hic ante moram personalem deberi, juxta *L. 5. C. h. t.* ob rationem, quod cum re fruatur, æquissimum sit eum pretii usuras pendere *L. 13. §. 20. ff. de A. E.* statuendum sit, emptorem, qui re tradita frui non potuit, nec de pretio interpellatus est, ad usuras non teneri. vid. *Franciscus Caldas de Emt. & Vend. c. 23, n. 30.*

§. III. E contrario ipse emptor Actionem Emti, (quæ *Actio* tamen in multis textibus cum actione Venditi confunditur, *emti*. uti in *d. L. 13. §. 25. in fin. ff. de A. E.* tribuitur venditori) habet, qua experiatur contra venditorem ad tradendam rem venditam & præstandum illud, quod in contractu promissum *L. 2. pr. de Act. Emti*, sive illud ex natura contractus debeatur, sive non; sufficit enim ita conventum esse *L. 11. §. 1. ff. d. t.* Et hæc actio pariter, vel directa, vel utilis est, prout vel cum ipso Principali, vel procuratore ejus contractum *d. L. 13. §. 25.* Cum procuratore vero non confundendus est nuncius, utpote qui non contrahit, sed contrahentis mentem exponit, sive ministerium tantum ipsi præstat *L. 14. §. fin. & L. 15. ff. de Constit. pecun.* Unde hoc casu si nuncius intervenerit, semper salva manet actio directa.

§. IV. Cæterum hæc Actio Emti omni illo casu locum *Quando* habet, quando adhuc quid abest emptori, vel ob moram ven- *illa de-* ditoris, ubi agit ad interesse sive omnem utilitatem interce- *tur?* ptam *L. 21. §. 3. de Act. Emt.* & sic quoque ad fructus *L. 13. & 16. C. de Act. Emt. L. 13. §. 10. eod.* Vel ob jus tertii, quod in re vendita habet; tradenda enim est possessio vacua, h. e. immunis ab omni possessione *L. 2. §. 1. d. t.* vel pignore *L. 5. C. de Evid.* Libera tamen a servitute aliter tradi non debet, quam si res optima maxima vendita *L. 59. de contrah. Emt.* vel quis sciens tacuerit servitutum *L. 1. §. 1. de Act. Emti.*

§. V. Cæterum uti ex vendito cum effectu agere nequit *Aktor* venditor, nisi tradendo contractum impleverit, ita quoque *pretium* emptor experiari nequit ad tradendam rem venditam, nisi nu- *offerat.* merato vel oblato pretio *L. 13. §. 8. ff. de A. E.* adeo ut exceptio implementi non secuti etiam ipsi executioni opponi possit. *Franzk. ad ff. d. d. t. n. 18.* Hoc in Jure & Foro certum esse puto, *Venditor* actione emti ipsam rei traditionem peti posse, nec vendito- *precise* rem offerendo interesse liberari §. 2. *J. de Donat. Richter. P. 2. tradat. D. 96. n. 6. & seqq. Carpz. P. 2. C. 1. d. 15. num. 2.* non enim pro facto hic promittitur pecunia, sed pro re ipsa, & contra facere no-

lentem in promptu est executio militaris *L. 68. ff. de R. V.* per quam tamen, ubi factum simpliciter est in obligatione, nemo, si extreme contumax sit, ut id faciat, compelli potest.

Qua actione in æqualitas emendanda?

An venditori detur Actio quanti pluris?

Casus.

§. VI. *Secundo casu in §. I. expresso, si intendatur, ut iniquitas vel inæqualitas, quæ subest, in emtione tantum emendetur, salvo ceteroquin contractu, quod evenit, ubi a contractu quidem resilire nolunt, vel non possunt contra-hentes, pretium tamen juxta proportionem rei venditæ vel augendum vel minuendum, iterum videndum, an se læsum sentiat venditor, an emtor? Si venditor rem viliori pretio vendiderit, existimant aliqui, ipsum experiri posse actione quanti pluris, suggerente hoc æquitate, ad imitationem actionis quanti minoris Emtori læso concessæ. Verum non promiscue hæc actio indulgenda venditori, utpote contra quem præsumitur, quod pretium rerum suarum non ignoraverit, vel commode scire potuerit. Unde si ultra dimidium læsus non sit ab emtore, ipsi regulariter non succurritur, cum suæ facilitati imputare debeat, quod sit deceptus. Possit vero tandem contingere casus, ubi justissima ignorantia pretii in venditore concurrat, & res talis, cujus æstimationem tantum peritissimus artifex nosse poterat, e. gr. in gemma pretiosa, vel ubi emtoris dolus aut callida persuasio effecit, ut viliori pretio res distracta; qui dolus, ne emtori lucro & venditori damno cedat, actionem quanti pluris vendidisset vendito, si emtoris dolosa persuasio non accessisset, hic concedunt. Verum cum hoc actionis nomen in jure proditum non sit, actio venditi hic sufficiet, cum notum sit, quod dolus in contractu b. f. incidens, actione ex contractu purgetur; quod si vero venditor per dolum ad vendendum adductus sit, contractum plane nullum dicere poterit, per *L. si dolo 5. C. de Rescind. Vend.* reciproca enim præstatio in hoc contractu bilaterali esse debet, sicut & *L. Eleganter 7. pr. de dolo malo* expresse de venditore loquitur.*

De emtore læso.

§. VII. Emtorem quod attinet, illi facilius succurritur, si

DE A
 si læsum se in
 ejus contra hinc
 ditoni, sicut
 per d. 7. pr. a
 ne ex contra
 venditorem
 mitter, si dolo
 minoris appe
 apparebit, li
 go hoc casu
 §. V
 minus læ
 tur, nisi i
 ex edicto
 ditionem a
 ff. de Edict. a
 datur emtor
 quanti res ob
 tenetur ven
 quam action
 sit actione qu
 vitia rei ven
 bis reparatio
 §. IX.
 licita a contra
 REDHIBITOR
 viciam contra
 tam restituere
 si tunc res illa v
 emtorum pret
 experiri poterit
 Edict. vid. sup.
 §. X. Co
 animatis, sed &

si læsum se in re vendita deprehendat, quippe cui æstimatio ejus antea fuit ignota. Et hic iterum vel concurrat dolus venditoris, isque causam dans, & sic contractus ipso jure nullus per d. L. 7. pr. de dol. mal. aut incidens & tunc purgatur dolus actione ex contractu, & ita emtori actione emti succurritur contra venditorem, ut tantum de pretio restituat, quanti minoris emisset, si dolus abfuisset; quæ actio quidem vulgariter *quanti minoris* appellari solevit, sed revera talis non est, uti ex §. seq. apparebit, licet materialiter ita appellari possit, actione emti ergo hoc casu experiendum.

§. VIII. Si dolus venditoris absit, emtor tamen nihilo minus læsus, tunc si læsio infra dimidium, ipsi non succurritur, nisi in hoc læsus, quod res in se habeat vitium, quo casu ex edicto prætoris competit actio, quæ in specie *quo minoris seu æstimatoria* appellatur, & sedem suam habet in L. *adiles 38. princ. ff. de Ædilit. edict.* Est ergo hæc actio prætoriana personalis, quæ datur emtori contra venditorem, ut tantum de pretio restituat, quanti res ob vitium latens (manifesta enim exprimere non tenetur venditor L. 55. d. 1.) minoris æstimari potest. Circa quam actionem singulariter observandum, quod sapius agi possit actione quanti minoris juxta L. 31. §. 16. d. 1. prout successive vitia rei venditæ emerferint, modo non ejusdem vitii nomine bis reparatio petatur.

§. IX. Tertio casu si penitus ob vitium rei res sit inutilis, & ita a contractu resilire velit, tum emtori prodita est ACTIO REDHIBITORIA, qua experitur contra venditorem, qui rem vitiosam contra edictum ædilit. vendidit, ad eandem recipiendam, & restituendum pretium, vid. L. 1. §. 1. de ædilit. edict. Quod si forte res illa vitiosa jam redhibita vel restituta sit venditori, emtori vero pretium non sit redditum, tunc hic actione in factum experiri poterit ad pretii restitutionem, per L. 31. §. 17. de Ædilit. Edict. vid. infr.

§. X. Contingunt autem illa vitia non tantum in rebus animatis, sed & inanimatis venditis, de quibus §. 13. In animatis

*ditæ, quæ
detur
actio?* quidem utpote in mancipiis & jumentis id frequentissime eveniebat, ubi vitia illa vel animi vel corporis, vitia animi in servis non attenduntur, cum usum non impediunt, nisi forte servus fugitivus sit vel erro *L. 1. §. 1. ff. de edil. edict.* unde actio redhibitoria ob vitia animi in servis cessabat, *L. 1. §. 9. ff. d. t.* nisi ex vitio corporis vitium animi oriatur e. g. si ob febrem animus corruptus sit. *L. 4. §. 1. eod.* Interim ob hoc animi vitium ex emto quanti minoris experiri licebat, ubi enim redhibitio cessat, ibi ex emto adhuc agi potest *L. 4. pr. Franzk. ad ff. d. tit. n. 53.* quæ ab aliis æstimatoria actio dicitur, cum ad ejus æstimationem quanto minoris res cum emeretur valuit. respiciatur, & tantum de pretio repetatur, de quo prolixè vid. Joh. Wilh. Rövenstrunck. *in meditation. Edilit. lib. 2. part. 1. n. 1.* In jumentis vero venditis etiam animi vitium redhibitioni locum facit *L. 43. pr. d. t.* quorsum pertinet cornu petere, recalcitrare, turbare, retrogradi (quod cessum dare dicitur in *L. 43.*) hac enim ratione usus bestiarum impeditur. De quibus jumentorum vitiis, ut hic specialius agamus, intentionis nostræ non est, qui sola actionis indagazione acquiescimus. Quoad equos collegit illa Rövenstrunck. *c. 1. n. 28.*

*Quid si
qualita-
tis viti-
um subsit?*

§. XI. Caterum non tantum ob vitia latentia, sed & ob defectum illius qualitatis, quam de re vendita affirmavit venditor, dictis actionibus æstimatoria scil. vel redhibitoria agere licebit. Ea enim quæ specialiter affirmavit venditor omnino præstare tenetur per *L. 18. pr. & L. 19. de edil. edict.* quo casu tamen temperamento opus esse dicitur in *d. L. 18. pr.* ne illud quod affirmatum, rigide nimis exigat emtor. Deinde hæc ipsa præstatio affirmatæ qualitatis pariter restringitur ad illa, quæ in sensu non incurrunt, nam quæ palam apparent, etiam si contrarium asseratur, v. gr. servum esse speciosum, domum esse bene ædificatam, præstanda non sunt, aliud si dixerit, servum esse literatum vel artificem *L. ea quæ commendandi. 43. pr. de contrab. emt.* Hinc quæ in oculos incurrunt, venditor non tenetur præstare, secus si non in oculos incurrant, & talia adesse affirmaverit.

§. XII.

§. XII. Cum vero sapius plures servi vel jumenta con-
 junctim vendantur, in quibus ex parte vitium adest, ex parte
 non, dubitari quidem solet, an ob singularum rerum vitia ad
 omnium, etiam non vitiosarum redhibitionem agi possit, cu-
 jus decisio occurrit in *L. 34. & seqq. de edil. edict.* & communi-
 ter distinguitur, an in res singulas, an in universas statutum sit
 pretium, ut illo casu res vitiosæ tantum, hoc casu omnes red-
 hiberi possint. Attamen magis eo respiciendum, an quis non
 nisi omnes emturus fuisset, e. gr. si quadrigas emerit, hoc casu
 enim cum reliqui sint inutiles, omnium redhibitio fieri potest.
per d. L. 34. §. 1.

§. XIII. Quod attinet res inanimatas, in illis pariter si la-
 tens vitium subsit, quod ex aspectu non appareat, per redhibito-
 riam actionem contractum impugnare fas est *L. 63. pr. de edil. mata.*
Ed. e. gr. si fundus venditus qui pestilentes herbas alit L. 49. d. 1.
qualis fundus pestibilis dicitur in L. 4. C. d. t. Idem quoque ob-
 tinet, si venditor qualitatem quandam de fundo affirmaverit,
 quæ tamen postea non deprehenditur, e. g. si fundum liberum
 esse dixerit, sed postea apparet servitus imposita: tunc emtor
 experiri poterit actione quanti minoris *L. 61. d. t.* vel si rem reti-
 nere nolit, quod ipsi sit inutilis, actione redhibitoria.

§. XIV. Observandum itaque, in arbitrio esse emtoris,
 an ob rem vitiosam agere velit quanti minoris, an ad redhi-
 bendum. Illa utitur, si rem emtam retinere malit, non enim
 si deminutionem pretii petat emtor, urgere potest venditor,
 ut rem ipsam restituat, & pretium integrum recipiat, sed libe-
 rum est emtori illam rem retinere, per *L. 48. §. 1. de edil. Edict.*
 Hac vero experitur, si retinere nolit; quod si vero una actione
 ex his egerit, altera acturus, exceptione rei judicatæ repellitur
L. 25. §. 1. de Except. rei judic. Unde cautus hic sit emtor in eli-
 genda actione, ut illa instituat, quam sibi viderit utiliorem.
 Interdum tamen, etiamsi actione æstimatoria seu quanti mi-
 noris actum, & pretii pars ob vitium primitus apparens resti-
 tuta, adhuc redhibitoria agi poterit, ut integrum pretium

restit-

*De pluri-
bus rebus
venditis.*

*De vitiis
rei inani-
mata.*

*Electio a-
ctionis
redhibi-
torie &
quanti
minoris.*

restituatur, si postea aliud vitium appareat, ob quod res plane inutilis, e. g. si servus venditus, postea vero deprehendatur, lunaticus vel furiosus, ita, ut jam penitus sit inutilis, de qualibus vitiis successive apparentibus intelligenda est *L. 43. §. 6. de edil. Edict.* quamvis aliter hanc legem explicet Bachov. ad *Treutl. Vol. 2. th. 3. lit. A.*

Præscriptio redhibitoria actionis.

§. XV. Cum vero sex mensibus actioni redhibitoria præscribatur (excepto casu ornamentorum detractorum, vel denegata cautionis ob vitium rei petita, ubi 60. dierum, vel bimestris præscriptio obtinet *L. 28. 38. pr. d. t.*) Actio vero quanti minoris sit annalis *L. 2. C. de edilit. Edict.* Ea propter cautus esse debet emtor ex vitio rei emta læsus, ne post semestre spatium redhibitoria amplius agat, quia exceptione præscriptionis repelleretur, & sententia absolutoria lata, postea ad actionem quanti minoris recurrere non posset *L. 25. §. 1. ff. de Except. rei judic.* quæ tamen alias usque ad finem salva fuisset *L. 48. §. 1. de edilit. Edict.*

Actio emti etiam datur ad redhibendum.

§. XVI. Quamvis autem speciali actione emtori ob rei vitium consultum voluerint Ædiles, successu tamen temporis ex interpretatione prudentum effectum, ut actione emti pariter ad redhibendum vel quanti minoris agi posset *L. 11. §. 3. de act. emt. Franzk. ad ff. d. t. n. 99.* Et inde actio redhibitoria, vel ex emto alternative conceditur *L. 51. pr. de edil. edict.* quam tamen emti actionem ante edictum ædilitium ad hoc competiisse dici nequit, alioqui otiose egissent Ædiles, ejus rei nomine temporalem inducendo actionem, ubi jam perpetua aderat. Verum supposita extensione actionis emti ad casum redhibitionis, necessario inquirendum, annon etiam ob vitia rei vendita hodie perpetua sit actio ex emto, quam Ædiles, vel sex mensibus, vel anno inclusam volebant? Affirmandum omnino videtur, si quis non ex edict. ædilit. sed actione emti experiatur? Hæc enim sui natura est perpetua, nec ullibi etiam in casu vitiosæ rei vendita a Jctis ad breviorum terminum restricta. Quid enim opus fuisset actionem emti huc extendere, si iisdem cancellis cum ædilitia, hæc actio circum-

Et sic ob rem vitiosam actio perpetua competit.

scri-

De A
scribenda; &
nomen in li
videtur pot
de act. em. m
emti compre
temporalis
quorum col
obest, quod
post longum
ob læsionem
vendit, cu
perpetua.
§. X
rum vitio
erit actio
re: Actio
non tantum
bus restituer
L. redhibitoria
quod tamen
in ædilitia ac
tra singulos t
possit, cujus
minorem par
emti agat, co
quam quisque
§. Strauch. disse
§. XVIII.
actum dari n
emore, extra ju
postea rem illa
Ad hoc tamen
competere de
actio est per L.

scribenda; & præcipue in foro parum interesset, cum actionis nomen in libello exprimere necessum non sit. Dissentire videtur post Bachov. *Treit. V. 2. Disp. 2. th. 2. lit. C. Franzk, ad ff. de act. emt. num. 99. in fin.* ubi actionem ædilitiam sub actione emti comprehendere dicunt, sed cum suis qualitatibus, quod scilicet temporalis; verum prior sententia mihi probabilior videtur, quorsum collimat etiam Strauch. *dissert. ædilit. 1. C. 3. §. 1.* Nec obest, quod publice inter sit terminum statuere emtoribus, ne post longum temporis spatium contractus rescindatur; si enim ob læsionem enormem perpetua actio est ex *L. 3. C. de rescind. vendit.* cur ob rem vitiosam venditam non pariter posset esse perpetua.

§. XVII. Id certum, si actio emti ad redhibitionem rerum vitiosarum extensa, perpetua non est, semper consultius erit actione ædilitia, quam actione emti ad redhibendum agere: Actio enim ædilitia ad redhibendum ita comparata, ut non tantum simplum, sed & si quis pretium cum suis accessionibus restituere nolit, propter contumaciam duplum peti possit *L. redhibitoria, 45. de ædilit. edict.* quamvis revera arbitraria sit, quod tamen cessat in actione emti. Hoc quoque singulare est in ædilitia actione, quod si plures rem vendiderint, non contra singulos teneatur experiri emtor, sed contra unum e multis possit, cujus scilicet major pars in venditione fuit, vel qui aliis non minorem partem debet *L. 44. §. 1. eod.* Verum si civili actione emti agat, contra singulos experiendum, & quidem pro rata, quam quisque venditor in re vendita habuit, per *d. L. 44. §. 1. in fin. Strauch. dissert. 1. c. 3. §. 8.*

§. XVIII. Cæterum & venditori aliquando redhibitoriam actionem dari notat Strauch. *c. l. in e. gr. si res redhibita sit ab emtore extra iudicium, & pretium a venditore restitutum, postea vero illa res culpa emtoris deteriorata deprehendatur; Ad hoc damnum, si emtor refundere nolit, dictam actionem competere dicunt.* Verum illa non redhibitoria, sed venditi actio est per *L. 23. in fin. de ædilit. edict.* Et quamvis in *L. 31. §. 19. d. 1.*

An actio
Ædilitia
melior sit
actione
emti?

Redhibi-
toria an
detur
vendi-
tori?

in specie actio redhibitoria tribui videatur venditori, ibi tamen verba: *per hanc actionem* magis explicanda sunt ad obtinendam ab emtore hanc actionem: Nam antequam plene restituerit emtor rem emtam cum omnibus accessionibus, ipsi redhibitoria actio non competit, per *d. L. 31. §. 18.* Imo in *d. L. 31. §. 17. 18. 19.* plane non agitur de redhibitoria, sed de *actione in factum* ad pretium recuperandum, si res vendita redhibita fuerit, ob clara verba *d. §. 17.* de qua dictum supra §. 9. Quæ ipsa licet pariter ædilitia dici possit, in hoc tamen illa pingvior est *redhibitoria & quanto minoris*, quod non sit temporalis, sed perpetua; quia non datur amplius ad rescindendum contractum, sed ad pretium, rescisso jam negotio per redhibitionem, refundendum, Franzk. *ad ff. de Ædilit. edict. num. 110.* Cæterum superiori casu etiam *condictio sine causa* venditori competere posset; si enim emtor redhibita re pretium recipiat, & ex accessionibus rei venditæ aliquid apud ipsum remanserit, procul dubio hoc sine causa apud ipsum est.

Redhibitoria ex pacto displicentia. §. XIX. Hoc de redhibitoria actione, ab Ædilibus introducta, ob rei vitium; datur vero & redhibitoria *ex pacto displicentia.* Possunt enim inter se convenire contrahentes, ut si res emta displicuerit, eam respicere teneatur venditor, quo casu pariter ad displicentiam redhibitoria actio datur *L. si prædium 4. C. de ædilit. edict.* Hoc pactum verum vel prænitum a contrahentibus tempus habet, vel non. Sin illud, tanto tempore valebit redhibitio, quantum in contractu determinatum, etiamsi conventum, quod in perpetuum redhibitio fiat per *L. 31. §. 22. ff. de ædilit. edict.* Quod tamen ego ad perpetuitatem illam, quæ in jure actionibus adscribitur scil. 30. annorum, per *L. 3. de præscr. 30. ann.* restringendum puto. Sin hoc, intra 60. dies displicendi licentia restricta per *d. L. 31. §. 2.* nisi justum impedimentum intercesserit, ob quod displicentiam suam contestari antea non valuerit *d. L. 31. §. 23.* conf. Joh. Wilhelm Rövenstrunck. *in Meditat. ædilit. L. 1. c. 8. numer. 11. seqq.* Quamvis autem hæc Actio in factum ad redhibendum

De A
bendum vocat
jecti actione
de quo dict
§. XX. C
quis a contrac
suum, qua ra
tion redhibito
porro, quate
demum per
succurratur.
sunt, scil. ad
§. XX
venditio,
liorem con
eandem re
vero hoc cal
fecur in em
sitionem d
est, ob pactu
locum habere
tuendam. C
scil. ut melio
nium ad ipso
vindictoria h
consultum est
lem domini p
§. XXII.
vendi venditio
nos hinc, res
Hic de verba c
ipso per d. ven
ficii possit, præ
dictum, omni
sufficit vi illu

bendum vocetur, *d. L. 31. §. 22.* non tamen dubito, vi pacti adjecti actione ex ipso contractu resultante, scil. emti, agi posse, de quo dictum supra §. 16.

§. XX. Cum vero in §. II. cœperim dicere de casibus, ubi quis a contractu penitus discedere cupit, & huc usque expositum, qua ratione vel ob *vitium internum*, vel ob *displicentiam* redhibitoria actione experiri fas sit, videndum jam erit, quatenus *De dissolutione venditionis ex pacto.* porro, quatenus ex pacto dissolvi possit venditio, & quatenus demum per legem ob læsionem enormissimam contrahentibus succurratur. Pacta vero illa in jure nostro triplicia prodita sunt, scil. *addictiones in diem, legis commissoria & retractus.*

§. XXI. Ex ADDICTIONE IN DIEM tunc resolvitur venditio, si conventum, ut, tertio intra certum tempus meliorem conditionem offerente, res sit inempta, & liceat venditori eandem rem tertio addicere. *Tit. ff. de in diem addict.* Quia vero hoc casu dominium interim, vel rei possessio plene transfertur in emptorem, actione opus est, qua res ab emptore, restitutionem detrectante, revocetur. Nullum vero dubium est, ob pactum additionis contractui adjectum, hoc casu locum habere venditi actionem, ad rem cum fructibus restituendam. Cum vero si verbis directis hoc pactum conceptum, scil. ut meliore conditione oblata res sit inempta, mox dominium ad ipsum venditorem revertatur, *L. 2. pr. d. t.* actio rei vindicatoria hoc casu venditori non deneganda; minus tamen consultum est, ut vindicatione illa experiatur, cum ad difficilem domini probationem se adstringeret.

§. XXII. Eadem ratio est PACTI COMMISSORII contractui venditionis adjecti, ut scil. pretio intra certum tempus non soluto, res sit inempta, de quo in *tit. Pand. d. L. Commissorio.* Hic ob verba contractum resolventia, dominium quidem ipso jure ad venditorem revertitur, ut hinc rei vindicatio institui possit; præjudicaret tamen sibi venditor, & ut §. præced. dictum, oneri probationis domini se subiceret. Non enim sufficit vi illius pacti reverti ad me dominium, supponitur enim,

enim, si dominium ante habuerim, nam forte & res aliena potest esse vendita. Tutius ergo & hoc casu actio venditi instituitur, ad restituendam rem venditam cum omni causa. vid. *L. 4. ff. de L. Commissoria.*

*De actio-
ne ex pa-
cto Retra-
ctus.*

§. XXIII. Pactum RETRACTUS duplex est, primo quod Jus tribuit excludendi extraneum emtorem, & petendi, ut ejus loco sibi vendatur, & hoc vocatur *Jus Protimiseos*, quod simul tacitum aliquod jus retractus annexum habet, scil. ut rem talem, me non consciente, alteri venditam, ab alio revocare possim, quod ea propter vocatur jus retractus ex jure protimiseos: Alterum quod facultatem concedit ipsi venditori rem a se venditam ab eodem emtore, restituto pretio, redimendam, Germ. *Wiederkauff.* Jus *protimiseos* quod attinet, illud vel ab *homine*, vel a *Lege* habeo. Ab homine iterum vel ex *testamento*, e. g. si testator heredi injungat, ut si aedes hereditarias vendere velit, mihi illas prius offerat, vel ita: Sempronio lego jus protimiseos, *ich vermache ihn den Vorkauff an meinem Hause*: Aut hoc Jus ex *conventionem* habeo, e. g. Si domum meam Sempronio vendam hoc pacto, ut si illam iterum vendere velit, mihi competat praesatio. A Lege vel statuto datur jus protimiseos, quibusdam in locis, ex vinculo sanguinis, consanguineis, quorsum pertinet Tiraquell. *Tract. de Retractu gentilitio*, qui tamen jure nostro prohibitus per *L. dudum 14. C. de Contr. emt.* Jure feudali vero agnatis, vendito Feudo, omnino competit *2. Feud. 3. §. sed etiam*, conf. *Examen Jur. Feud. c. 20. qu. 2. seqq.* pariter & vicinis idem Jus datur, quod occasione verbi initialis in *L. Congruit 4. C. de Loc.* vocatur, *Jus Congruui*, de quo vid. Dn. D. Petr. Schultz. *Special. Dissert.*

*An ex hoc
pacto con-
tra ter-
tium de-
tur actio?*

§. XXIV. Si per pactum Jus protimiseos quis sibi reservaverit, cautus omnino sit, ut interveniat, antequam venditio penitus consummata, vel res emtori novo tradita. Ex pacto enim illo venditioni adjecto, jus quidem habeo impedendi, ne extraneo res vendatur, quo nomine mihi *actio venditi ex retractu* competit, de qua Dn. Schwendendörff. *de Act.*

DE AC
Act. C. 3. mem
actionem con
ducatur acti
ditorem, pri
standum inte
adjectum, e
actio comp
reservata hy
pactum con
tionis null
vindicare p
Sect. 1. c. 3.
§. 2.
tuto comp
diat vendi
tendi rem
scientie, ren
Ex quo Juris
sum. Jure
Carpz. P. 2. C.
ad impedi
proditum est
fuit hic conv
Dicendum e
dali ex d. §. 2.
Banking, de
§. XXV
protimiseos, e
commissoria ve
dita cum nov
mihi servata
pothecana, de
tertius bona
hered. perit.

Act. C. 3. membr. 12. sect. 6. Verum re jam distracta, non habeo actionem contra tertium, cum pacta tantum personalem producant actionem. Unde hoc casu contra ipsum novum venditorem, primus venditor, actione venditi experitur, ad præstandum interesse, quod rem, contra pactum primæ venditioni adjectum, extraneo vendiderit. Contra tertium vero tunc actio competeret, si vel primo venditori in casum alienationis reservata hypotheca, ubi locus esset actioni *hypothecariæ*; vel si pactum commissorium adjectum, quod in casum contravenditionis nulla esse debeat, quo casu prima venditione resoluta, res vindicari posset a tertio possessore, de quo dixi in *Cautel. Contr. Sect. 1. c. 3. §. 32. seqq.*

§. XXV. Illud vero protimiseos jus, quod ex lege vel statu- *Ex retractu legali actio datur contra tertium.* tuto competit, semper illius efficaciam est, ut non tantum impediat venditionem, sed & facta jam venditione ejus tribuat repetendi rem ab emtore, quæ repetitio intra annum a tempore scientiæ, rem scilicet venditam esse, instituenda 2. *Feud. 26. §. Titius.* Ex quo Juris feudalis textu, hoc ad res allodiales quoque extenditur. Jure Civili enim hæc temporis determinatio ignota est. *Carpz. P. 2. C. 32. def. 2.* Quæ autem hoc casu competat actio tam ad impediendam, quam impugnandam venditionem, nullibi proditum est, & Dd. quoque vix tangunt. Id certum, quia deficit hic conventio, deficit quoque actio ex contractu vel pacto. Dicendum ergo *conditioni ex Lege, statuto, vel consuetudine feudali ex d. §. Titius* hic locum esse, *arg. L. un. ff. de Condict. ex Leg. Reinking. de retract. consang. qu. 9. n. 35.*

§. XXVI. Pingvius itaque hoc intuitu omnino est Jus protimiseos, ex conventionione competens, cum clausula legis *Quando in retractu vindicationi vel hypothecariæ locus?* commissoriæ vel pacto hypothecæ. Hac ratione enim si res vendita contra novum emtorem vel tertium possessorem tot annis mihi salva est actio, quot annis durat vel vindicatio vel actio hypothecaria, & sic ad minimum per 10. annos competit actio, si tertius bona fide & justo titulo rem consecutus. *arg. L. 7. C. de hered. petit.*

*De Actio-
ne feudi
revoca-
toria.*

§. XXVII. Ceterum cum in feudis non tantum Jure protimiseos, sed & ex Jure devolutæ successione revocatio rei alienatæ competat, in tantum quidem, ut hoc casu rem libere sine ulla pretii refusione a quocunque possessore repetere possit agnatus successor, de quo etiam dictum est in *Exam. Jur. Feud. c. 20. qu. 3.* observandum est, hanc revocationem a tempore devolutæ successione per 30. annos locum habere, eoque enim Jus ex Successione competens, extenditur. *Struv. Syntagm. Jur. Feud. c. 13. th. 18. n. 1.* Quamvis existimem, hoc ad illum casum restringendum esse, ubi possessor non habet justum titulum vel bonam fidem. Hæc enim si adesset, & successor feudi post devolutam successione intra 10. annos non vindicaret rem alienatam, omnino ipsi usucapionis exceptionem obstat censeo, *arg. L. 7. C. de Hered. Petit.* Quod si vero bona fides vel titulus deficeret, tunc vindicatio ad 30. annos extendetur, uti intelligenda *L. 3. pr. C. de prescript. 30. ann.* Pari modo, quo successor allodialis, si hereditatis petitione experiri velit, contra ipsum tantum agere potest, qui pro possessore vel pro herede possidet, *L. 13. §. 3. ff. de heredit. petit.* sed contra titulo possidentem opus habet rei vindicatione intra decennium *per d. L. 7. C. eod. Hillig. in Donell. L. 19. c. 12. lit. F.* Et hæc causa est, quare in petitione hereditatis possessor titulum edere debeat, *per L. cogi 11. C. d. t.*

*De pacto
retroven-
ditionis.*

§. XXIX. Alterum casum §. 23 propositum quod attinet, si contrahentes de jure retrovendendi expresse pacti sint, cujus pacti retrovenditionis mentio fit in *L. 2. de pact. int. Em. & Vend.* exinde vi pacti in primo contractu adjecti, nascitur *actio venditi*, contra emptorem, ut rem venditam oblato pretio convento, venditori restituat. Est ergo in hac retrovenditione idem juris, quod in prima venditione. Hoc tantum hic observandum, ratione temporis instituendæ actionis venditi pro retractu competentis, pacta esse attendenda. Aut enim conventum est, ut intra certum tempus retrovenditio fiat, aut ut post certum tempus fiat: Aut simpliciter conventum, ut retrovenditioni locus sit, quando

quando libuerit. Sin illud, actio venditi ad redimendam rem præcise intra illud tempus instituenda, & mox quidem, quando libuerit emtori: Sin istud, ab elapso tempore adhuc 30. annos ad exemplum reliquarum actionum personalium habet *L. 3. C. de Prescript. 30. ann.* nisi conventum, ut redemptione post tempus conventum e. g. post 20. annos non facta (quo casu aliquot menses ad declarandum animum præfiniri solent, Er verkauffe sein Guth auff 20. Jahr wiederkäufllich / dergestalt / daß wenn der Verkäuffer alsdenn solches wieder an sich lösen wolte / er binnen 3. Monat vor Verfließung des 20sten Jahres sich darzu erklären / und die Kauff-Gelder an Handen schaffen / in Entstehung dessen der Contract biß auf andere 20. Jahr prolongiret seyn sollte) ad alios 20. annos extendatur contractus. Sin nihil conventum, intra 30. annos res redimenda *d. l. 3.* quod & communiter verum esse volunt, si conventum, ut *quandocunque licuerit* redimere liceat, quia hoc placitum generale ad perpetuitatem juris restringendum, conf. *Zoëf. Tract. de retract.* qui habetur in *Comment. ff. L. 18. n. 29. & 33.* *Tiraqu. de retractu convent. §. 1. gl. 2. n. 31.* *Menoch. consil. 207.* ubi 41. autores pro hac sententia adducit. Licet illa non sit extra controversiam, de quo dixi in materia præscriptionis actionum. Hoc certum, si expresse conveniant, ut & post 30. annos redemptio fiat, hoc pactum sustineri debere: Nullum enim est dubium, exceptionem præscriptionis contrario pacto excludi posse, sicuti & sæpius ad 60. 70. annos prædia sub jure retrovenditionis venduntur.

§. XXIX. Restat ut ultimum membrum §. 20. propositum subjiciamus, quando scilicet per legem resolvi possit contractus venditionis ob læsionem enormissimam. Sedes hujus materiæ est in famosa *L. 2. C. de Rescind. Vendit.* ubi in casu læsionis dimidium justii pretii excedentis, alternative succurritur læso, ut aut resolvatur contractus, aut iniquitas emendatur. Controvertunt autem Dd. quænam ex *d. l. 2.* instituenda sit actio? Aliqui *querelam* enormissimæ læsionis ex *d. l. 2.* institu-

De actio-
ne ob læsi-
onem e-
normissi-
mam.

stituendam, aliqui *restitutionem in integrum* ex eadem lege petendam esse, dicunt: Alii *conditionem* ex illa lege locum habere putant. Verum cum hæc remedia sint extraordinaria s. subsidiaria, non opus est, ut eo recurramus; quanquam si quid ex illis admittendum, *condictio ex lege* commodissima foret, quia ante *dict. l. 2.* nullibi hæc rescissio clare fundata, dicendum ergo, per constitutionem illam *d. l. 2.* effectum, quasi naturæ contractus emti venditi inesset, ne alter ab altero ultra dimidium lædatur; quod si ergo contrarium evenerit, actione ordinaria ex illo contractu agi poterit, ad tollendam læsionem.

De venditore læso.

§. XXX. Quod si ergo venditor hac ratione enormiter læsus sit, datur ipsi *actio venditi* contra emtorem, non vero contra tertium possessorem, quia est actio personalis, nisi forte in fraudem creditorum alienatio facta, ubi utiliter agi potest ex edicto prætorio *de his, que in fraudem creditorum.* Datur vero illa actio venditi alternative, ut vel suppleatur justum pretium, vel res vendita restituatur, & ita contractus rescindatur; alternative enim hic petendum esse, verior sententia est. Richter. *D. 99. num. 163.* Quamvis simplicem petitionem per clausulam salutarem sanari, facile concedam. vid. Sande *L. 3. Decisio. Tit. 4. def. 12.* conf. Pinellus *ad L. 2. C. de Resc. Vend. part. 3. C. 3. num. 1. & seqq.* Quo casu elegerit emtor supplere æstimationem, integrum rei pretium exsolvere tenetur. Carpz. *P. 2. C. 34. D. 7.*

De emtore læso.

§. XXXI. An emtori ob eandem læsionis causam detur actio, dubitant quidem Dd. cum *L. 2. C. de Rescind. Vendit.* tantum de venditore agat. Verum cum in contractibus regulariter utriusque contrahentis par debeat esse ratio, imo in emtore major adhuc favoris causa subsit, quod scil. pretium rei venditæ regulariter ignorare præsumatur, merito idem beneficium emtori concedendum, vid. Carpzov. *p. 2. C. 34. def. 8.* Dabitur ergo emtori læso ultra dimidium, vel potius hoc casu ultra alterum tantum, nam pro re 10. thalerorum emtor
ultra

ultra 20. solvere debuit, si ex capite læsionis enormis agere velit. vid. Zoël. *ad ff. tit. de rescind. Vendit. num. 6.* actio emti contra venditorem, ad id, ut recipiat rem venditam, refuso integro pretio, vel ut excessum pretii restituat, in quantum scil. pretium excedit rei venditæ æstimationem, quæ hoc casu dijudicanda non ex affectione, sed ex pretio, quo vulgariter res venditur (nach gemeinen Markt; Kauff:) per *L. pretia 63. & seqq. ff. ad L. Falcid.*

§. XXXII. Et quidem hoc quoad emtorem singulare est, *Quid si res per- emta?* quod hæc actio competat, etsi res casu perierit, ad hoc scil. ut superfluum pretii restituat venditor: Eatenus enim hic in lucro, emtor autem in damno versatur. Aliud si venditor læsus & res apud emtorem casu perierit: Sic enim apud emtorem nihil lucri adest, ut hinc iniquum foret, ipsum ad supplendum pretium rei peremptæ compellere velle, cum re adhuc existente se ejusdem restitutione liberare, & pretium solutum recipere potuisset. vid. Zoël. *d. L. n. 39.*

§. XXXIII. Quæ hæc usque de læsione enormissima dicta, *Læsio e- normis etiam in aliis contractibus attenditur.* illa non tantum in materia emtionis, sed & in omni alio contractu bilaterali, ubi res titulo oneroso in alium transfertur, obtinent: in omnibus enim illis aliqua proportio esse debet, & ut in contractibus lucrum aliquod alteri parti non invidendum, hoc tamen intelligendum, modo enormis læsio alterius non concurrat; Unde in locatione, permutatione, in solutum datione, hereditatis divisione, aliisque negotiis similibus, de quibus vid. Lauterb. *ad tit. ff. de Rescind. Vend. lb. 23. seqq.* August. Barbof. *ad L. 2. C. de Rescind. vend.* Molina *de Just. & J. Tr. 2. Disp. 349. seqq.* ob læsionem hanc enormissimam semper actio aliqua concedenda: Et quidem existimo, illam hoc casu intentandam esse actionem, quæ ex illo negotio principaliter resultat, aut si illa commode applicari non possit, ut in actione familiae herciscundæ, utpote quæ semel tantum institui potest. *L. 20. §. 4. ff. Famil. hercisc.* Condictio ex *L. 2. C. de rescind. Vend.* instituenda erit. vid. *sup. §. 29.*

DE LO- §. XXXIV. Sequitur contractus *Locati Conducti*, ex quo
CATIO- utrique contrahentium nascitur obligatio, ut legi locationis
NE. satisfiat, vel ut alter alteri promissa præstet : Verum cum &
 hic intentio contrahentium vel eo tendat, ut *servetur* con-
 tractus, vel ut *iniq̄uitas*, quæ subest, emendetur, vel contra-
 ctus penitus *dissolvatur*, quibus actionibus pro diversitate ho-
 rum casuum experiendum sit, jam paucis videndum, ita tamen,
 ut prius de locatione rerum, post de locatione operarum dispi-
 ciamus.

De actio- §. XXXV. In locatione rerum ipsi conductori pro imple-
ne condu- mento contractus datur *actio conducti*, quæ est actio personalis
cti. contra locatorem competens, ad rem locatam tradendam *L. 15. §. 1.*
ff. Locati, & omne illud præstandum, quod ipsi vel ex pacto lo-
 cationi adjecto, vel ex juris communis dispositione competit,
 præcipue vero, ut rem præstet habitabilem ad usum locati *d. L. 15.*
§. 1. L. 33. ff. eod.

Datur ad §. XXXVI. Læsiō, quæ conductori in hoc contractu
removen- obvenire potest, præcipue consistit in libero rei usu a loca-
dam im- tore non præstito. Nec interest, quantum ad ipsam actio-
pedimen- nem, ex quacunque causa contigerit læsiō sive impedimen-
tum usus. tum usus. Unde si ob spectra, si ob pestem, si ob concur-
 sum hostium re conducta uti non potuerit, actio competit
 conductori per *L. 19. §. 1. & L. 27. §. 1. in fin. ff. Locat.* non ta-
 men facilis esse debet iudex, ut credat spectris inquietari
 possessorem ædium. Papon. *de Arrest. Regn. Gall. lib. 10. Tit. 3.*
arrest. 10. Pacion. de locat. & conduct. cap. 60. num. 11. ubi & alios
 casus recenset, quibus ob impeditum usum rei locatæ actio
 competat. Non vero alia his casibus opus habet actione,
 quam illa, quæ principaliter ex contractu nascitur, scil. *actio-*
ne conducti. Quoad id vero, quod mediante hac actione
 petendum, probe observandum, multum interesse, an im-
 pedimentum usus ex facto locatoris, an aliunde præter ipsius
 culpam superveniat? Priori casu locator ad omne interesse
 conveniri potest. *L. 15. §. 8. & L. 33. §. fin. ff. dict. tit.* Posteriori
 casu

casu merces tantum pro rata temporis diminuitur. *L. 30. pr. & L. 35. ff. eod.*

§. XXXVII. Quod vero alterius attinet læsionem *casu De da- fortuito datam*, interest, an ille casus concernat *rem locatam, immo in an ipsos fructus*. Si rem, perit illa suo domino, sed quate-*fructibus* nus usus rei peremptæ conductori simul locatus, eatenus pro *adhuc* rata temporis detractionem mercedis pati debet locator *L. 9. percipien- dis.* §. 1. & *L. 33. ff. locat.* iniquum enim foret, ut totius temporis mercedem præstet, qui quocunque casu obstante, re locata uti non potuit; præstabit ergo pensionem, in quantum re usus est *L. 15. §. 2. ff. d. t. Franzk. d. tit. num. 94.* Si fructus, tunc, aut damnum illis contingit ante perceptionem, aut post: Priori casu, cum fructus pendentes adhuc pars fundi sint, *L. 44. ff. d. R. V.* & sic in dominio adhuc locatoris esse ce- seantur, insuperque intuitu fructuum percipiendorum con- ductio facta, & merces promissa sit, conductori contra hoc damnum succurrendum, tam si hoc proveniat ex sterilitate insolita (nam qui fundum notorie sterilem conduxit, sibi im- putet, *Franzk. ad tit. ff. locat. num. 101.*) quam ex alio casu fortui- to, sive a DEO, sive ab homine oriundo. Exempla vid. *in L. 15. §. 2. ff. locat.* His casibus actio danda conductori ad damni re- parationem, ita tamen, ut modicum damnum hic non atten- datur *L. 25. §. 6. ff. d. t.* cujus determinatio iudicis arbitrio re- linquenda, nec præcise ad læsionem ultra dimidium respicien- dum. vid. *Struv. ad ff. tit. Locat. hb. 16. add. prolixè Petr. Pacion. Tr. de locat. & conduct. c. 48. n. 1. & seqq. ubi num. 39.* subjicit, con- ductorem tali casu per viam exceptionis remissionem impe- trare posse.

§. XXXVIII. Posteriori casu, si damnum contingat *in De fru- fructibus jam perceptis*, cum hi fructus mediante perceptione *ctibus* semel in dominium conductoris pervenerint, casus ille contin- *jam per-* gens ad hunc quoque pertinebit. *L. 12. C. Locat.* Unde damnum *ceptis.* fructibus in horrea relatis obveniens, sive incendio, sive in- cursione hostili, æquo animo ferre debet conductor, *Carpzöv.*

p. 2. C. 37. def. 20. pari jure, quo ob res proprias casu amissas, e. gr. si pecora conductoris perierint, regressus ipsi denegatur; nisi pacto sibi quoad hos casus prospexerit, de quo dixi in *Cautel. Contr. Sect. 2. c. 9. §. 19. & 20.*

*De reli-
quo da-
mno con-
ductoris.*

§. XXXIX. Dictis ergo casibus, aliisque, quibus se læsum sentit conductor, aut quibus ipsi quid præstandum, aut solvendum fuit pro locatore, e. gr. si tributa solverit, vel hospitalionem militum sustinere necesse habuerit; hæc enim onera sunt ipsius locatoris, utpote qui pensionem pro fructibus recipit, Carpz. p. 2. C. 37. d. 15. Klock. de *Contribut. c. 11. num. 169.* Tabor. de *Metat. c. 3. tb. 17. & 19.* porro si expensas in rem conductam fecerit per *L. 61. pr. ff. Locat.* his & aliis casibus, uti dictum, semper actione conducti experiri poterit conductor, ut locator hoc damnum refundat; vel etiam contra locatorem ad mercedem agentem *excipiendo se tueri potest*, ut patiatum tantum detrahi. Cujus enim rei nomine datur actionem, illius nomine multo magis exceptionem *L. 1. §. 4. de superfic. Cap. 21. de R. J. in 6to.* quod remedium exceptionis & retentionis longe utilius est, quam agendo jus suum persequi velle Caroc. de *locat. P. 4. q. 42. n. 3.*

*An contra
locatorem
ob furtum
detur
actio?*

§. XL. Sed quid si FURTUM in re locata commissum, an eo nomine conductor regressum actione conducti contra locatorem habebit? Et multum intererit, an ipse locator simul inhabitet ædes, an conductor solus. Posteriori casu conductori hoc onus incumbit, ut curam rerum suarum exactam habeat, cum alioqui damnum sua culpa sentiret *L. 203. ff. de R. J.* Priori autem casu attendendum, an culpa levis imputari possit locatori in custodiendis ædibus; harum enim custodia quamdiu ipse inhabitat, illi incumbit *L. Dominus 55. ff. locati.* Quod si vero culpa in custodiendis ædibus ostendi non possit, sed alias fur clam in ædes se digesserit, & ex camera alteri locata furto quid subtraxerit, dominus ædium eo nomine non obligabitur, vid. Berlich. *Pars. 2. Dec. 202. num. 18.*

§. XLI. E contrario locatori pariter datur actio locati *De actio-
ad præstandum omne id, ad quod vel pacto, vel tacite ex na- we locati.*
tura contractus se obligat conductor, e. g. ad præstandam mer-
cedem, ad rem finita locatione restituendam, ad damnum do-
lo, lata vel levi culpa datum, resarciendum; imo interdum &
ad culpam levissimam, aut penitus ad casum, si in se receperit
conductor, quæ omnia repeti possunt *ex tit. ff. Locati* imo &
retentionem locatori pro consequenda mercede competere,
multis casibus exposuit Petr. Pacion. *Tr. de Locat. cap. 42. n. 1.*
seqq. Verum an non ad mercedis residuæ usuras agere pote-
rit locator? Res. affirm. post moram, quia locatio est contra-
ctus bonæ fidei, ubi semper post moram debentur usuræ *L. mo-
ra 32. §. 2. ff. de usur. & ita in specie decisum in L. 2. & 17. C. locat.*

§. XLII. Hæ actiones ordinariæ sunt, quæ salvo contra-
ctu ad ejus implementum instituuntur. Sed quid si alter a con-
tractu resilire velit, an pariter ob easdem causas id licebit, ob
quas superius emtionem resolvi posse dictum? Et quidem si læ-
sio ultra dimidium contigerit, sive ratione conductoris sive lo-
catoris, e. gr. si fructus ne quidem dimidiam partem attingant
mercedis promissæ, vel altero tanto plus ex fructibus percipi
possit, quam quanta merces est, remedium *L. 2. C. de rescind. Ven-
dit.* pariter hic, sicut in emtione, locum habere puto, cum & hic
æqualitas fructuum & mercedis observanda. Pinell. *de rescind.*
vendit. part. 1. c. 3. n. 17. seqq. Carpz. *P. 2. C. 34. d. 10.* Petr. Pacionus
de locat. & conduct. c. 18. n. 18. vid. supra §. 33. ex quo simul appare-
bit qua actione hoc casu experiundum.

§. XLIII. E contrario quæ in emtione & venditione ob
vitium rei venditæ competunt actiones, sc. *quanti minoris & bitoria
redhibitoria*, illæ in locationibus cessant *L. 63. ff. de edil. edict. actioni
hic locus?*
Non quasi in locatione ob rem vitiosam locatam locatori nul-
lum detur remedium, sed quod jam tum actione locati condu-
cti ipsi satis consultum sit, si talis res ipsi locata, qua commode
uti non potest, per *L. 27. ff. locat.* Sicuti pariter si ædes locatis
vicinæ sint ruinosæ, ita ut conductori damnum inde metuen-
dum,

dum, non potest agere conductor de damno infecto, sed potest domum conductam derelinquere, & si in hoc impediatur a locatore, habebit actionem conducti. *L. 33. ff. de damno infect.*

*De expul-
sione con-
ductoris
ante tem-
pus.*

§. XLIV. Verum cum certi casus dentur, quibus locatori expellere conductorem, & ita dissolvere contractum licet ante finitum tempus conductionis, qui casus habentur in *L. Aede 3. C. locat.* e. g. si locator ipse re indigeat, de quo vid. *Pacion. t. 56. Molina de Just. & J. Tr. 2. D. 499. n. 7.* si superveniat necessitas refectio- nis, *Pacion. d. l. c. 57.* aut conductor male in re conducta ver- setur *Pacion. t. 54. Barbof. ad L. 3. C. locat. Trentacinq. Var. resolut. tit. locat. Ref. 4. n. 9.* quibus quartam causam addunt, si in plures annos facta locatio, hac lege, ut pro singulis annis merces solva- tur, conductor vero intra biennium nihil solverit. *L. 54. §. 1. ff. lo- cat. L. 56. ff. eod. c. 3. X. de Servit. Franzk. ad tit. locat. n. 186.* Hinc quaeritur, qua actione hoc casu experiendum sit locatori? Re- currendum aliqui esse dicunt ad conditionem ex *Lege 3. C. Lo- cat.* sed ordinaria actione locati hic agi posse puto, quia per hanc conductor ad omnia compelli potest, ad quæ vel vi contractus, vel vi legis obligatur locatori; Hæc vero obligatio se extendit ad restitutionem in casibus expressis *d. L. 3. C. locat. Carpz. P. 2. C. 37. n. 17. Christinaus Vol. 3. D. 115. n. 10.* propria autem autoritate con- ductor expelli nequit.

*De Actio-
ne servia-
na.*

§. XLV. Caterum alia adhuc competunt locatori reme- dia, quibus pro pensione consequenda uti potest. Cum enim actio locati tantum personalis sit, *lex vero tacitam hypothecam* ipsi locatori concesserit in rebus investis in prædium urbanum indistincte; in prædium rusticum si ita conventum, quæ con- ventio exinde colligitur, si voluntate locatoris res in prædium illata *L. 5. C. Locati* sicut & fructus in prædio rustico semper pi- gnori sunt locatori *L. 7. pr. ff. in quib. caus. pign. tac. contrab.* hinc si conductor res suas distraxerit, ut ita pensionem ab eo consequi nequeat locator, prodita ipsi actio *Serviana*, per quam contra tertium rei oppignoratae possessorem experiri po- terit, ad consequendam earum possessionem, quo inde satisfacere

cere sibi possit. §. 7. *Inst. de act. de qua actione infra Sect. 2. Membr. 5. §. 6. dicitur.*

§. XLVI. Ast non tantum petitorium hoc remedium locatori concessum, sed & possessorium pariter datur, quod vocatur *Salvianum interdictum*, quod est remedium adipiscendæ possessionis rerum conductoris pro pensione obligatarum. Et hoc interdictum in eo utilius est actione Serviana, quod exceptiones altioris indaginis hic non admittantur; sed in hoc melior est Serviana actio, quod contra quemcunque possessorem tertium detur, Salvianum vero contra tertium non competat, *L. 1. C. de precar. de quo vid. Sect. 2. Membr. 5. §. 10.* Sed diceres, quid commodi itaque ex interdicto Salviano, cum contra conductorem ipsa locati actio sufficiat locatori? Res. in actione locati exceptiones altioris indaginis admittuntur; in interdicto autem mox in possessionem rerum conductoris immittitur, jam vero longe commodius est possidere, quam petere, aut in personam experiri, *L. 1. §. 1. ff. de superficie.*

De Salviano interdicto.

§. XLVII. Alterum possessorium remedium locatori competens continetur in *L. si quis conductionis 25. C. Locat. quo diol. 25.* remedio experitur locator, si viderit conductorem aliquo jure, quod in rem prætendit, restitutionem rei conductæ declinaturum. Si enim hujus remedii agit locator ad possessionem rei locatæ prius restituendam, reservata proprietatis quæstione a conductore mota ad reconventionem. Et hoc remedium ea propter utilius dicunt actione locati, quia hæc ad ordinarium judicium pertinet, indeque exceptiones qualescunque, etiam altioris indaginis, admittendæ. Menoch. *remed. ii. recuper. poss. num. 45.* Quod si vero remedio *d. L. 25.* experiatu locator, nulla exceptio dominii vel de rei proprietate admittitur. Quod utut juri nostro non adeo conforme censeatur, cum generaliter per *d. L. 25.* in contractu locationis, si ad rem restituendam, agatur, interdicatur proprietatis exceptio ante restitutionem Molina *de J. & J. Tr. 2. D. 498. num. 2. seqq.* in praxi tamen ab illa cautela

De remedio C. locati.

cautela, quod scilicet consultius sit agere *d. l. 25.* quam actione locati, non discedendum. vid. Brunnem. *ad d. l. 25.* Menoch. *d. Rem. 11. recup. poss. Pacion. de locat. cap. 65. n. 112.*

Interdictum de migrando.

§. XLVIII. E contrario & ipsi conductori interdictum de migrando conceditur, si res suas ad alium locum transferre velit, sed illæ locatore detineantur, cum tamen ipsi pro pensione pignoris nexu non sint obligatæ, vel, si obligatæ, pensio tamen soluta, & ita nexus pignoris sublatus. Idem obtinet si oblatam a conductore pensionem acceptare nolit locator per *L. 1. pr. & L. 2. ff. de migrand.*

De locatione operis.

§. XLIX. Huc usque actum est de locatione rerum; locationem operarum, quod attinet, eadem inde nascuntur actiones; Quamvis autem aliqui diversitatem hic constituent inter locationem *operis & operæ*, ut hic quidem eadem obtineant, quæ in locatione rerum: In locatione operis vero invertendas esse actiones dicunt. Qui enim opus faciendum locat, ille mercedem solvit, qui vero opus faciendum conducit, mercedem accipit, ut eapropter hoc casu *actio conducti* detur ad solvendam mercedem, quum alias *actio locati* eo tendat, de quo vid. Franzk. *ad ff. tit. locat. num. 78.* Verum & hoc casu objectum contractus revera est *opera*, & improprie tantum dicimus *opus* faciendum locare, nam qui hoc facit, revera operam alterius conducit in opus illud impendendam. Quod si ergo ad ipsum operam reduxero opus faciendum, nihil amplius singulare suberit, sed ordinariæ actiones ex contractu hic locum invenient.

Locatio operæ quandoque est contractus innominatus.

§. L. Hoc etiam in locatione operarum probe attendendum, quod hic contractus facile in contractum innominatum transire, & hinc loco actionis locati conducti actio præscriptis verbis dari solet. Nam si pro opera conducenda promittatur pecunia, contractus locati salvus est, & hinc actio locati conducti ad implendum contractum competit. Si vero alia res pro opera detur, sive sit fungibilis, sive non, mox degenerat in contractum innominatum, do, ut facias

per

per L. 1. §. 2.
 ra, ne sit con
 pter facult
 semper secur
 de certa mer
 eadem aliam
 locatio con
 §. LI.
 dicit contra
 pediat, vel
 factum L.
 berabit lo
 ceret. N
 quitate ta
 restituitur,
 beratur, L. 1.
 set, quo min
 tereit, obliga
 §. LII.
 contra condu
 tum si opus il
 minus fieret.
 tendendum,
 ceperit, an v
 talu pretium
 qui, nisi aliud
 ut mixt, don
 rim. Posteri
 L. 1. §. 1. locat. &
 conven. in s. tit.
 §. III. An
 prætereunda est
 locatum ante
 foro & scholis

per *L. 5. §. 2. ff. de Præscr. verb.* caveat ergo hic sibi locator operæ, ne sit contentus, si sibi pro opera alia res promittatur, propter facultatem pœnitendi, quæ in contractibus innominatis semper secundum principia juris Romani salva est; sed potius de certa mercede conveniat ab initio, ubi non nocebit, si pro eadem aliam rem æstimato acceperit, nihilominus enim manet locatio conductio.

§. LI. Si quis operam alienam conduxerit, *actio con-* Conducto-
ducti contra locatorem operæ experitur, ut operas fideliter ex-
pediat, vel interesse (quod generale est in omni obligatione ad *que actio*
factum *L. 13. in fin. ff. de re judic.*) præstet, a qua actione se non li-
berabit locator, utut casu fortuito impeditus sit, quo minus fa-
ceret. Nam in obligatione facti casus nocet facienti. Ex æ-
quitate tamen non interesse petitur, sed tantum merces hoc casu
restituitur, vel conductor a necessitate præstandi mercedem li-
beratur, *L. 15. §. 6. ff. locat.* Quod si vero ipse locator in culpa es-
set, quo minus operas præstaret, ad omne id, quod conductoris in-
terest, obligatur.

§. LII. E contrario locatori operæ competit *actio locati* *Quæ loca-*
contra conductorem, ut mercedem promissam exsolvat, non tan-
tum si opus illud factum, sed & si per conductorem steterit, quo-
minus fieret. *L. 19. §. 9. & L. 38. pr. ff. locat.* Hic vero simul at-
tendendum, an quis opus perficiendum *per aversionem* in se re-
ceperit, an vero per *singulos pedes* pretium pactus sit. Priori
casu pretium operæ ante opus perfectum de jure exigere ne-
quit, nisi aliud conventum; imo periculum operis interim susti-
net artifex, donec opus approbatum, nisi penitus vi majori pe-
rierit. Posteriori casu per singulos pedes pretium exigere potest.
L. 26. ff. Locat. & L. 51. §. 1. ff. eod. Card. Mantica de tacit. & ambig.
convent. lib. 5. tit. 6. n. 16. seqq.

§. LIII. Antequam dimittamus materiam locationis, non
prætereunda est actio, quæ competit, si forte dominus fundum
locatum ante finitam locationem alteri vendat. Recepta in
foro & scholis sententia est, emtorem hoc casu conductorem
De emto-
re condu-
ctori præ-
ferendo.

An iusta
sit com-
munis
sententia.

expellere posse per *L. emtorem 9. C. Locat.* ita tamen, ut conductori salva maneat actio conducti contra locatorem, qui rem contra fidem contractus vendidit, uti Gajus respondit in *L. si merces 23. §. 1. ff. locat.* Sed qua actione emtor conductorem expellere possit, in jure nostro proditum non est. Et sane aliquid iniqui alere videtur vulgatum illud, *Rauff gehet vor Miethe!* quo enim juris colore emtor conductorem expelleret, quem ipse venditor expellere non poterat, qui sane plus juris juxta ordinaria juris nostri principia habere nequit, quam is, a quo causam habet, quo fundamento ductus, a communi sententia divortium fecit *Dn. Zoll. §. Ctus Rintel. Clariss. in speciali Dissertatione de hac materia ubi L. 9. C. locat.* explicat de illo casu, ubi venditor quidem rem alteri locavit, sed antequam conductori traderet, eam vendidit, & hoc casu emtorem potioem esse concedit. Verum quod prius attinet, admitto iniquitatem subesse ex parte venditoris, fidem contractus alienando rem locatam violantis, unde etiam ob fidem contractus non servatam conductori ad interesse obligatur *d. l. 25. §. 1. ff. locati.* sed eo ipso non impeditus est dominium rei locatæ transferre, quia personam tantum, non rem habet obligatam conductor; multo minus emtor impeditur jure suo ex emtione quæsito contra conductorem utendi, cum inter hos nullum negotium intercesserit, quo contra ipsum se tueri possit conductor. Nec insolens in jure nostro est, emtorem plus juris consequi quam venditor habuit, quippe exempli loco erit heres, qui rem alienam in hereditate repertam, quam *b. f. ad defunctum* pertinuisse credit, usucapere nunquam potest, quod si illam Titio vendat, hic eandem recte usucapit. *§. 2. ff. de Usucap. l. 36. ff. eod.* plus juris ergo emtor habebit, quam venditor, dum quod ille usucapere non potuit, hic post contractum suo jam jure potest; & ratio diversitatis jam superius ostensa, quod illa, quæ personam venditoris afficiunt, emtori jure suo agenti obstare nequeant. Nec admittit generalis contextus. *L. 9. C. locati.* ut ad specialem

lem casum
qui de cond
l. 12. ff. de
usuf. Imo
peritia fore
conductori
dor idem j
est, qui no
obligatione
ret emtori
conductor
ferri poss
secus ess
re licet a
jure poss
tractum fun
velit, frustra
conductor,
Quid autem
periundum
fiante, quod
l. n. C. de pa
tione in
strumentis l.
locator emto
bonem trader
casus nomin
obicit. Q
rem conducto
concenti iter
sionem sine in
terdicto vide
sententia est
vendenti dan

lem casum restringatur, imo nec hoc admittunt textus alii, qui de conductore in possessione jam constituto agunt, vid. *l. 12. & 18. ff. de vi & vi armat. l. 25. §. 1. ff. locati. l. 19. §. 1. ff. de usufr.* Imo si tandem hic genuinus legis sensus esset, æqualis perfidia foret in venditore rem locatam vendendo, siue illam conductori tradidisset, siue non, utroque enim casu conductor idem jus ex locato haberet, quia contractus consensualis est, qui non ex traditione demum, sed consensu validam obligationem inducit: ergo & utroque casu præferendus foret emtori conductor. Video quidem mihi regeri posse, re conductori nondum tradita, ejus vacuam possessionem transferri posse in emtorem, quod re a conductore adhuc detenta secus esset. Verum respondeo, possessio in conductorem, re licet ad usum ipsi concessa, non transit, ergo nullo validiore jure post traditionem gaudebit. Quare si emtor post contractum fundum sibi venditum, sed alteri locatum, occupare velit, frustra ad possessionem sibi competentem provocabit conductor, sed potius ad locatorem suum ablegandus erit. Quid autem si cedere nolit conductor, qua tunc actione ex-

Quæ actio emtori datur?

periendum? *Rei vindicationem* hic patere censeo, non ob-

stante, quod emtor ante traditionem dominus dici nequeat *l. 20. C. de pact.* traditio enim aliter, quam per realem inductionem in fundum, fieri potest, scil. traditis clavibus vel instrumentis *l. clavibus 74. de contrah. emt.* Imo quid vetaret, si locator emtorem in fundum deduceret, & illi actu possessionem traderet; conductoris enim præsentia, cum hic locatoris nomine tantum in possessione sit, huic traditioni non obstaret. Quod si de facto resisteret, pro dejiciente haberetur conductor *l. 12. ff. de vi & vi armat.* quem venditor in continente iterum dejicere posset *l. 17. ff. d. t.* & postea possessionem sine impedimento in emptorem transferre, vel interdicto unde vi sibi consulere, & hæc perspicua Papiniani sententia est in *L. cum fundum 18. ff. eod.* ubi locatori rem vendenti datur contra conductorem, qui emtorem in posses-

sionem admittere non vult, interdictum unde vi; Et quamvis emtori hoc remedium deneget, supponit tamen, illi possessionem a venditore nondum cessam esse. Alii Dd. conditionem ex *L. 9. C. Locati* emtori contra conductorem concedunt arg. *L. un. ff. de conduct. ex leg. add. Dn. Zaunschleifferi Fcti Marp. Disp. ad d. l. 9. C. locati.* in qua communis opinionis veritatem vindicavit. Exceptiones autem a regula quando scil. conductor cedere non teneatur, tradit Barbof. *ad d. L. 9. n. 18. & seqq.* Cardin. Mantica *de Conjectur. ultim. voluntat. l. 5. tit. 10.* Petr. Pacion. *de locat. & conduct. c. 61. n. 48. & seqq.*

De sublocatione.

§. LIV. Hoc adhuc addendum, cum conductori licentia competat rem conductam alteri iterum sublocandi per *L. Nemo 6. C. locat.* nisi aliter ab initio conventum fuerit; de qua mat. plur. egit Pacion. *cap. 32.* dubitatur, an' actio locati conducti inter primum locatorem & subconductorem hic nascatur? de actione hypothecaria res salva est, in genere enim hypotheca locatori in rebus illatis, si pradium urbanum, vel in fructibus, si rusticum fuerit, conceditur [per *L. 4. in quib. caus. pign.* & hinc primo locatori, si pensionem solverit conductor, & nihilominus res investæ ab illo detineantur, actioni pignoratitiæ locus est per *L. ii. §. 5. ff. de pignor. act.* Cæterum ipsa actio personalis ex contractu locati tantum inter conductorem & subconductorem nascitur. Franzk. *ad d. t. ff. locati num. 156.* quod si conductor non sit solvendo, in subsidium quidem subconductorem a locatore conveniri posse dicunt Vincent. Caroccus *Tr. de locat. tit. de sublocat. qu. ii. Manenti Dec. 39. n. 9.* & quidem hoc ex eo principio, quod & creditor debitoris debitorem excutere possit. *Dd. in tit. C. quand. Fiscus sui debitoris debitores Pacion. qu. 32. n. 53.* Sed an actione locati? utiliter hoc fieri posse, existimo.

De emphyteusi.

§. LV. Locationi & Venditioni proxime accedit contractus emphyteuticus, adeo ut dubitatum fuerit, cui contractui ex his adscribendus sit, donec *Zeno* propriam illi indolem concessit. §. 3. *J. locat. & l. 1. C. de jur. emphyt.* cum itaque solo consensu,

sensu, de m
nis & annua
vende, p
poin actio
promissam
& solvendo
aliqui cond
malint, cu
tamen me
& inde en
13. lit. G.
nunquam
actiones
alteri in
tillimum,
respectu ve
tur: att
venditione.
Valascus de
emphyt. ma
tioni prox
constituta,
tiente domi
ticaria, sed
locum vind
personalis est
tuzellorem
qu. 2. u
na. Corbul, d
tione canonis
lege non ing
§. 14. num. 91.
lascus de ju
c. 32. per 100.

sensu, de utili rei dominio transferendo, sub lege meliorationis & annuæ pensionis in recognitionem domini directi solvendæ, perficiatur, sequitur inde, quod consensu hoc interposito actio mox producat, qua unus ad rem in emphyteusin promissam tradendam, alter ad implendam legem contractus & solvendum canonem experiri potest, quam actionem utut aliqui *condictionem ex Lege sc. l. 2. C. de jur. emphyt.* appellare malint, cum in hac lege nomen actionis non exprimitur, attamen merito nomen suæ matris seu contractus recipiet actio & inde emphyteuticaria appellabitur. Bachov. *Vol. 1. Disp. 29. th. 13. lit. G.* condictiones enim ex lege ex contractibus nominatis nunquam nascuntur. Cæterum nihil interesse puto ad hanc actionem producendam an gratis promiserit dominus, se rem alteri in emphyteusin concessurum, an vero, quod frequentissimum, pro certo pretio id promiserit; quamvis enim hoc respectu venditio contracta, & hinc locus actioni empti videatur: attamen postquam Zeno separavit hunc contractum a venditione, & illi quævis pacta honesta adjici possunt, de quo Valascus *de Jur. emphyt. qu. 4. numer. 3. add. L. 2. & 3. C. de jur. emphyt.* manebit actio emphyteuticaria, utut negotium venditioni proximum censeatur. Alia ratio est emphyteuseos jam constitutæ, hæc enim & vendi & locari, & permutari consentiente domino directo potest, unde tunc non actio emphyteuticaria, sed emti, locati, vel præscriptis verbis, pro re nata, sibi locum vindicabit. Cæterum actio emphyteuticaria hæc, uti personalis est, ita contra tertium possessorem, aut singularem successorem dari nequit. Aurel. Corbulus *de jur. emphyt. c. 15. qu. 6. num. 2.* unde nec canonem ab ipso exigere potest dominus. Corbul. *d. l. num. 4.* falsa enim sententia est, domino ratione canonis competere tacitam hypothecam, nam hæc sine lege non fingenda est Lauterb. *tract. synopt. de hypothec. legal. §. 14. num. 98.* Manz. *decif. Palatin. qu. 21. num. 20. & seqq.* Valascus *de Jur. emphyt. qu. 4. num. 7. §. concludo igitur.* Surdus *decif. 32. per tot.*

Quod si
 pecunia
 interve-
 nerit?

De actio-
ne ad lau-
demium.

§. LVI. Cum vero in emphyteuseos translatione laudemium, seu quinquagesima pars pretii, domino in recognitionem domini solvi debeat *l. fin. C. de jur. emphyt.* cujus quantitas tamen pro diversitate locorum variat, *Carpz. lib. 1. Resp. 90. n. 2. Franzk. de laudem. c. 23. n. 13. seqq.* inde quæritur, qua actione dominus laudemium consequi possit? Agit de hac mat. *Franzk. de laudem. c. 24.* Hoc certum, actioni emphyteuticariæ hic locum non esse, quia tertius emphyteuseos jam constitutæ emtor ad illud obligatur, quem prima emphyteuseos conventio non stringit. Videndum itaque est quoad actionem realem, an jus aliquod in re domino supersit: quoad actionem personalem vero, an factum aliquod obligationem producat intercesserit? Quoad prius, dominium quidem directum salvum est domino, sed quæ inde dependet vindictio, huc non quadrat, cum hæc ad repetendam rem, non ad solvendum laudemium tendat. Nec hypothecaria hic sibi locum vindicabit, cum pro nexu hypothecæ nec conventio, nec legis dispositio adsit. Quoad posterius, factum regulariter hic deficit, cum inter emtorem noxum & dominum nullum negotium intercedat, sed ipse emphyteuta, tanquam venditor, consensum domini impetrat ad alienationem, emptori vero non vi pacti, sed ex juris dispositione laudemii præstatio incumbit; Quapropter domino *condictionem ex lege*, & quidem in specie ex *L. fin. C. de jur. emphyt.* competere existimo; & quamvis hæc actio displiceat *Franzk. d. c. 24. n. 25.* quod Justinianus in *d. L. fin.* laudemium non introduxerit, sed illud dudum ante ipsum in viridi fuerit observantia, & hinc requisitum *L. un. ff. de Cond. ex Leg.* deficiat. Attamen sufficit, quod Justinianus omnium primo laudemium determinaverit, & ad certam quantitatem redegerit, nec alia lex exstet, quam hæc, quæ quinquagesimæ partis pretii petitionem indulgeat, unde merito etiam ex illa *Leg. condictio* danda est; ipse *Franzk. cit. loc. num. 27.* substituit *condictionem ob causam* scilicet factæ investituræ, quia pro investitura laudemium penditur.

§. LVII.

§. LVII. Affinis emphyteusi est contractus censiticus, in hoc tamen a priori diversus, quod hic plenum rei dominium sub conditione annui census translatum sit, qui inde reservatus dicitur, ad differentiam census in alieno fundo constituti; Struv. in *Syntagm. feud. c. 2. th. 10. num. 1.* sed quæ hoc casu ad præstandum censum actio dabitur? Resp. contractus hic non est specialis, sed census mediante alio contractu ordinario constituitur. Hinc nulla alia quam ex contractu illo descendens, in quo census mihi promissus. Si ergo in venditione fundi census pacto mihi reservatus, hoc pactum inierit contractui huic b. fidei, & inde ad censum consequendum dabitur actio venditi; vel si contractus stricti juris fuerit, ex stipulatione, vel hodie ex pacto, dabitur actio. Idem de censu constitutivo dicendum, quod actio pro qualitate facti obligatorii inde oriatur. Quod si hypotheca ejus nomine constituta vel reservata, in rem quoque actio dabitur.

§. LIX. Sequitur contractus societatis, qui cum bilateralis sit, ita ut uterque mox ab initio obligetur, nec diversitas nominis inter utrumque socium obtineat, uti fit in emtore & venditore, locatore & conductore, inde utrinque ejusdem nominis actio nascitur, quæ pro socio dicitur. Est vero hæc actio bonæ fidei, socio contra socium competens ad præstandum illud, quod alter alteri ratione societatis præstare tenebatur. Principaliter ergo illi, qui actione pro socio experiri cupit, attendendum, an universalis, an generalis, an particularis societas contracta? Secundum formam enim societatis formanda quoque est actio, de qua Societatis diversitate in ff. abunde agitur, quæ hic repetere instituti nostri ratio non fert, utpote qui fontes actionum tantum inquirimus.

§. LIX. Observandum porro est sociis contra se invicem acturis, an totius societatis dissolutionem intendant, an tantum præstationes personales, seu lucri communionem & damni refusionem, salva ceteroquin Societate. Priori casu vel actio *communi dividundo* competit, quæ generaliter ad cujus-

cunque

DE SOCIETATE.

Quando hic locus actioni communi dividundo?

cunque rei communis, sive communio illa sit conventionalis, sive incidens, divisionem tendit per *L. 2. ff. Commun. divid.* excepta tantum hereditate, quæ speciali iudicio familiæ heriscund. dividitur *tit. ff. famil. herisc.*

§. LX. Vel datur etiam ad dissolvendam societatem actio pro socio generalis, uti appellatur in *L. 38. pr. ff. pro socio*, ad hoc scil. ut socius socio rationes de integra societate reddat; damna, quæ lata & levi culpa data, refundat, & partem societatis alteri restituat. Et sic hac ipsa actione, cum de omnibus mihi a socio satisfactum velim, & ipsa societas dividitur: Inest enim naturæ hujus contractus facultas renunciandi, ita ut nemo alterum invitum in communione detinere possit, *L. fin. C. Commun. divid.* hinc sine dubio actio pro socio ad hunc quoque casum extendenda, ut scil. facta renunciatione alter alteri restituat, quod sibi ex societate debetur, conf. Hector Felicius *de Societ. C. 31. n. 14.*

An actio pro socio utilior sit actione comm. dividund.?

§. LXI. Observandum tamen hic porro, quantum ad electionem illarum actionum, quod aliqua ex parte utilior sit actio communi dividendo, aliqua ex parte utilior actio pro socio. Sic Paulus Jctus in *L. 1. ff. commun. divid.* dicit. *Communi dividendo iudicium ideo necessarium esse, quod actio pro Socio magis ad personales præstationes pertineat, quam ad communium rerum divisionem.* Verum cum & actio communi dividendo mixta sit, & hinc quoque personales præstationes conjunctas habeat, inde Pauli sententiam ita explicandam censet Anton. Faber in *rationalib. ad d. L. 1.* scil. longe ampliores personales præstationes esse in actione pro socio, quam iudicio communi dividendo. Nam hic præstationes tantum nascuntur ex quasi contractu, quatenus alter in ipsa re communi vel damnum dedit, vel fructus percepit. vid. *L. 3. ff. Comm. divid.* Ast in societate omnes illæ præstationes veniunt, quæ vel ex speciali conventionione, vel ex generali indole societatis dependent. Unde & post actionem communi dividendo, & sic post ipsam divisam societatem adhuc actione pro socio agi poterit, si forte

forte nomin
actio pro soc
dundo
§. LXII
dividendo,
& sic domi
fit actione c
ullam tradi
Inst. de Offic.
muni div
actione p
rum cum
societate
um socio
fit conven
§. LX
in re comm
commun. div
reficere, ve
eugit, alter
dividendo,
Et sic dabit
locum habet
uti iure suo
fessionis con
tione L. 3. §.
§. LXIV.
quocumq; inv
situm invi
habitu, si u
tur, vel man
cio utilem con
duob. fratru.
n. 16. argume

forte nomina aliqua adhuc supersint per *L. 43. ff. pro Socio*. Imo actio pro socio concurrente dolo infamat, non communi dividendo iudicium *l. 1. ff. de his, qui not. infam.*

§. LXII. E contrario in hoc melior est actio communi dividendo, quia in actione pro socio res ipsæ non adjudicantur, & sic dominium per sententiam non transfertur, quod tamen fit actione communi dividendo, ubi ex sola adjudicatione citra ullam traditionem transfertur dominium *L. 43. pro Soc. §. fin. Inst. de Offic. Jud.* Forte & illud dici poterat, in actione communi divid. cessare beneficium competentiae, quod alias actione pro socio convento competit. *L. 63. pr. ff. pro Soc.* Verum cum illa actio communi divid. in presenti casu supponat societatem præcedentem non denegandum est illud beneficium socio ob hanc solam causam, quod actione pro socio non fit conventus.

§. LXIII. Hoc singulariter observandum, quod quamvis in re communi melior sit ratio prohibentis *L. Sabinus. 28. ff. commun. divid.* si tamen necessitas exigat rem communem reficere, vel aliud quid in illa fieri, quod communis utilitas exigit, alter vero prohibeat, facienti dabitur actio communi dividendo, vel etiam interdictum uti possidetis *L. 12. ff. d. t.* Et sic dabitur casus, ubi inter socios interdictum uti possidetis locum habebit. Vim enim alteri facit, qui ipsum non patitur uti jure suo *L. 11. ff. de vi & vi arm.* Quippe eatenus alicui possessionis controversia fit, quatenus prohibetur uti sua possessione *L. 3. §. 2. ff. uti possidetis.*

§. LXIV. Actionem pro socio utilem quoque formant Dd. quæ locum inveniatur inter illos, qui socii quidem vere non sunt, sibi tamen invicem cohabitant, & ideo inter scholares insimul habitantes, si unus ex illis conferre nolit, quæ conferre tenetur, vel etiam alteri in studiis sit molestus, actionem pro socio utilem competere existimat post Petrum de Ubaldis *tr. de duob. fratrib. part. 14. n. 1. in fin.* Hect. Felicius de Societat. c. 31. n. 16. argumentum decisionis deducens ex *L. 1. §. fin. L. 2. &*

*Interdum
comm. di-
vid. me-
lius aga-
tur.*

*Interdi-
ctum uti
possidetis
inter so-
cios.*

*Actio uti-
lis pro so-
cio.*

segg. ff. de his, qui effud. ubi plures sibi cohabitantes tenentur in solidum. Verum quod hic ob securitatem viarum publicarum specialiter statutum, non extendendum est ad obligationem contubernaliū inter se; nec inter quos est aliqua communio, mox est vera societas, quia communiter res agi potest etiam citra societatem, e. gr. si res a duobus simul emta sit *l. 31. ff. pro soc.* idem ergo etiam erit, si res a duobus simul conducta. Quamvis itaque etiam tacite contrahi possit societas, constare tamen de animo societatem ineundi debet *l. 4. pr. ff. h. t. l. 2. C. d. t.* Locus ergo erit actioni communi divid. *l. 33. ff. locati.*

Quid si socii cum extraneo contrahant? §. LXV. Hæc de obligatione sociorum inter se sufficient; quod si vero quærat, quæ, si cum extraneis contrahant, nascatur obligatio, observandum est, ex contractu sociorum cum extraneo gesto, alteri sociorum obligationem acquiri tantum pro rata, quam in societate habet *l. 11. §. 2. ff. de duob. reis* Hecht. Felicius *de Societ. cap. 30. n. 40.* necessum ergo hoc casu est, ut si in solidum agere velint, sibi mandent actiones, vel ut correos credendi se constituent, de quo dixi in *Cautel. contr. Sect. 2. c. 10. §. 36.* Actio ipsa vero hoc casu ex qualitate negotii cum extraneo gesti investiganda.

De uno ex sociis contrahente. §. LXVI. Quod si vero unus ex sociis contraxit, interest, an ille suo, an societatis nomine contraxerit? Si suo, ipsi soli acquiritur actio *arg. l. 67. §. 1. ff. pro soc.* nec socius contra ipsum habebit actionem, nisi societas universalis fuerit, ubi actione pro socio ad communicandum tenetur *l. 74. ff. d. 1.* sicut & ipse creditor contra illum, qui contraxit, tantum experiri potest *l. 13. C. si cert. pet. l. 55. ff. de O. & A.* Si societatis nomine contraxerit, tunc simul aut societatis institor fuit, quo casu ipse solus actionem sibi acquirat, & reliquis sociis non nisi in subsidium, si institor non solvendo, aut mediante cessione acquiratur actio *l. 1. §. 18. ff. de exercit. act.* Ipse vero, qui cum hoc contraxit, quemcunque ex sociis eligere potest, ut solidum præstet *l. 13. §. fin. & l. 14. ff. de instit. act.* Mævius *ad Jus Lub.*

lib. 3. tit. 9. artic. 5. n. 7. Quod si institor non fuerit, videntur, an secundum societatis legem contractum, an non? Illo casu sociorum quilibet conveniri potest; hoc casu tantum ille, qui contraxit, de quo dixi in *Cautel. contr. d. cap. 10. §. 13.* Blas. Michalor. *tr. de Fratrib. part. 2. c. 48.* Hector Felicius *de Societ. cap. 30.* Lauterb. *ad ff. Tit. pro soc. ib. 37. & seqq.* & ejusdem *Disp. de Sociorum obligat. quæ oritur ex convent. cum extran. inita.*

§. LXVII. Transeundum jam ad ultimum contractum nominatum scil. MANDATUM: Ex quo cum uterque non mox ab initio obligetur, duplex actio datur, videlicet mandati *directa & contraria.* Illa est actio personalis b. f. quæ competit mandanti contra mandatarium ejusque heredes, ad mandatum implendum, aut ad interesse refundendum *L. 5. §. 1. & L. 6. §. 1. si. Mandat.* Vel si impleverit mandatum, ad præstandam culpam in ejus expeditione commissam etiam levissimam *L. 13. & 21. C. Mandati,* & ad restituendum illud, quod ex mandato ad ipsum pervenit, *L. 10. §. 2. ff. eod.* licet contra mandantis voluntatem perceperit; *d. L. 10. §. 3.* usuras quoque præstabit ob moram in restituendo, quod generale est in omni contractu b. f. imo & ad revocandum mandatum hæc actio intentari potest. Cum enim ex natura hujus contractus mandanti permissum sit, revocare mandatum *§. 9. Inst. Mand.* etiam directæ actione, si mandatarius nihilominus pergat, experiri poterit mandans, ut desistat. Et hæc actio, si ob dolum moveatur, famosa est, per *L. 1. ff. de his, qui not. infam. Mantica de tacit. & ambig. convent. L. 7. tit. 11.*

§. LXVIII. Quamvis autem alias, si plures contraxerint, quisque pro rata regulariter actionem quærat & obligetur, nisi correalis obligatio intercesserit; In mandato tamen a pluribus suscepto, mandati actio contra singulos in solidum datur, *l. 60. §. 2. ff. mandati,* quibus tamen beneficium divisionis non denegandum ex practica extensione *Novellæ 99. Carpz. P. 2. C. 17. def. 13.* sicut & uno solvente, alterum liberari, in confesso est *d. l. 60. §. 2.* Sed quid si plures mandaverint,

DE
MANDATO.

Plures
mandata
rii tenentur
in solidum.

verint, an mandatarius pariter contra singulos ad expensas in solidum experiri poterit? Non puto, quia causa expensarum dividua est.

*Actio con-
traria.*

§. LXIX. Ipsi mandatario datur Actio Mandati *contraria*, contra mandantem, ad præstandam indemnitate[m], si occasione expediendi mandati sumtus impendere necessum habuit. *L. 12. §. 9. Mandati* vel alias ex re mandata damnum sentiat, *L. 61. §. 5. ff. de Furt.* Et quamvis alias nulla actio contraria infamet, *L. 1. vers. qui pro socio. ff. de his, qui not. infam.* Nam in contraria non de perfidia, sed de calculo agitur, seu de restituendis impensis, *L. 6. §. fin. ff. d. 1.* attamen cum hic in actione contraria mandati in specie aliqua perfidia concurrere possit; e. g. si mandaveris, ut pro te fidejubeam, & ego solverim, tu vero postea pecuniam restituere nolis, & patiaris te condemnari, hoc casu infamiam incurrit condemnatus *d. L. 6. §. 5. ff. de his, qui not. infam.* Cæterum quod & expensarum usuras post moram repetere fas sit, extra dubium est, quia contractus est bonæ fidei *L. 32. §. 2. ff. de usur.*

*De man-
datario
sines
mandati
exceden-
te.*

§. LXX. Sed quid si mandatario certi limites præscripti in expeditione mandati ab ipso observandi, ille vero hos limites excesserit, e. gr. si equum 100. thal. emere jussus, aliquem pro 120. emat, an salva ipsi erit actio mandati contraria? Et certi omnino juris est, ipsum quidem mandatum excedendo mandanti ad omne interesse obligari, cum idem sit non implevisse mandatum, vel non ad præscriptum mandantis implevisse, *l. 33. ff. mandati*, mandans tamen ratione illius excessus, ut scil. superfluum restituat, nulla actione conveniri potest *§. 8. f. mandati l. 41. ff. eod.* sed annon negot. gest. actio, si utiliter plus impensum sit, sibi locum vindicabit? Plerique negant ob *l. fin. C. de neg. gest.* quod admitto, si expresse mandaverit, ne rem pluris emat, vid. Mantica *lib. 7. tit. 15. §. 21.* alias si simpliciter dixerit, emas mihi equum pro 100. thal. & equus pro 120. thal. emtus, ejus qualitatis sit, ut utilis esse possit mandanti, negot. gest. actio non deneganda.

§. LXXI.

§. LXXI. Actionem contrariam ad damni reparationem dari, supra dictum; sed id pariter restrictum, si ex re mandata damnum senserit. Quid itaque, si casu fortuito in itinere forte, quod expediendi mandati causa susceperat, damnum a latronibus, aut aliter passus sit mandatarius, an actione contraria ejus reparationem consequi possit? & negativa communiter recepta, ob *L. 26. §. 9. ff. mandati*. Verum cum alias officium nemini debeat esse damnosum, si ostendi possit, mandatarium, si mandatum expedire voluisset, non aliter potuisse se gerere, aut iter instituere, quam fecit, & ita casum salva expeditione mandati evitari non valuisse, æquum est, ut ipsi succurratur, *Lauterb. ad ff. Tit. mandati th. 36.* Sed qua actione? certe non contraria mandati, quia *d. l. 26. §. 2.* resistit, verum simplici actione in factum, seu imploratione officii judicis, ubi obtinebit vulgatum illud: hoc æquitas suggerit, etsi jure deficiamus. *L. 2. §. 5. vers. quanquam in fin. ff. de aq. & agu. pluv. arcend.*

§. LXXII. Hoc certum, antequam mandatarius revera expensas fecerit, aut damnum ex mandato senserit, ipsi actionem non competere; cum vero fidejussor principalem debitorem ex mandato obligatum habeat, & hinc contraria actione mandati pro ipso solutum repetere possit, *l. 4. pr. ff. de fidejuss. & l. 10. §. 10. ff. mandat.* inde quæritur, an etiam, antequam solverit, mandati actionem habeat, contra debitorem, ut ab obligatione fidejussoria liberetur? Affirmat hoc Marcellus in *l. Lucius 38. §. 1. ff. mandat.* in casu, si vel judicio ad solvendum condemnatus, vel debitor in solvendo moras necet, ubi temporis diuturnitas, quamdiu moram commiserit, arbitrio judicis relinquenda. *Menoch. lib. 2. A. F. Q. cas. 41.* aut bona sua dissipet, cui correspondet *l. 10. C. mandati & capit. fin. X. de fidejuss.* sed actionem non expressit Marcellus. Puto mandati contrariam dari. Quamvis enim revera nihil pro debitore præstiterit fidejussor, & inde nec damnum passus, nec quicquam ab ipso, pro quo nihil solvit, repetere possit; interim tamen mandatum debitoris

implevit solo fidejussionis actu, per quam fidejussionem in presenti periculo hæret, ob vulgatum illud: *Sponde, noxa præsto est.* Si ergo debitor fidejussorem in hoc periculo imminente diu relinquat, aut, si hic videat, ipsum ad solvendum jam condemnatum, aut prodigalitate sua in illum statum se coniciat, ut ipsum a periculo liberare nequeat, materia actionis contrariæ, seu præstatio indemnitas, jam sufficienter adest, certo enim imminens damnum, quod aliter averti nequit, pro jam dato reputandum. De qua mat. vid. Hering. *de fidejussor. c. 25.* August. Barbof. & Dd. ab hoc alleg. *ad c. 3. X. de fidej. Mev. in discuss. levam. inop. debi. c. 4. Sect. 14. n. 10.*

De casu §. LXXIII. Coronidis loco non prætereundum Ulpiani *L. 69. ff. pro loc.* responsum in *L. 69. ff. pro loc.* his verbis: *Cum societas ad emendum coiretur, & conveniret, ut unus reliquis nundinas, id est epulas præstaret: eosque a negotio dimitteret: si eas eis non solverit, & pro socio, & ex venditio, cum eo agendum est.* Obscurus Legis sensus est, fatente ipso Cujacio *lib. 4. obs. c. 17.* Speciali dissertat. illam exposuit Wissenbach. *ad ff. part. 1. Disp. 33.* Quod pariter superiori anno *Upsalix* præstitit Dn. Forell. ubi singulas Dd. opiniones quoad hanc legem examinat, & tandem Justi Mejeri in *Colleg. Argent. Tit. pro socio §. 28.* propositam sententiam probat: *Epularum verbum fuisse verbum forense, mercatoribus usitatum, corruptum ex Græco ἐμπολαί, ut hinc nundinæ hic significant lucrum & quæstum negotiationis; quem reliqui socii ab hoc negotio discedentes, uni pro certo pretio relinquunt.* Verum si vulgaris interpretatio retineatur, & epulæ nundinariæ hic cum Wissenbachio intelligantur, proderit decisio hujus Legis ad hoc, ut inde constet, quæ actio hospiti detur pro convictu, seu epulis quotidianis; an scil. locati, an venditi? Sane mixtum hoc negotium esse videtur, cum revera hic nulla res certa adsit, quæ vendita dici possit, & quod post prandium aut cœnam remanet, non victoribus, sed hospiti cedat. Sed nec locatio dici poterit, cum cibi victoribus propositi consumantur. Placet tamen *arg. d. L. 99. venditi con-*

tra-

tractus, & certitudo rei ex mensura stomachi dependet: tantum enim ciborum ipsis venditum censetur, quantum latranti stomacho sufficere potest; reliquum manet in dominio hospitis. Quodsi ergo huic pretium non solvatur a convictoribus, venditi actione hoc consequetur. At si hospes victum diurnum non præstet, ex emto tenebitur.

MEMBRUM VII.

De Actionibus ex contractu innominato resultantibus.

§. I.

Cum superius Membr. III. generatim actum de investigan. *Connexio.*
dis Actionibus, quatenus illæ expressa conventionem nuntur, & Membr. IV. qua ratione ipsi Contractus inquirendi ibique insimul præsertim in §. 11. 12. 13. demonstratum, quod unum idemque negotium mox ad innominatum contractum pertineat; Nominati vero Contractus Membro V. & VI. cum actionibus inde resultantibus, pro instituti nostri ratione expositi; restat, ut hoc membro contractus innominatos, indeque orientes actiones exponamus.

§. II. Præmittendum autem hic est, quod cum contractus innominati speciali nomine, & quæ sub hoc latitat, specifica ac determinata forma destituantur *l. 7. §. 2. ff. de pact. causam tamen habeant, seu negotium aliquod civile, ob quod alter alteri ad præstandum hoc, quod promissum, obligetur d. l. 7. §. 2. quæ causa in datione rei seu facto consistit l. 5. §. 1. & seqq. ff. de præscript. verb. inde certum est, in his contractibus ex sola conventionem seu consensu, obligationem non nasci, nisi ex una parte illa rei datio vel facti præstatio intercesserit, ut hinc ille demum obligetur, cui quid præstitum vel factum est; ob quam causam omnes contractus innominati reales dicuntur, Franzk. ad ff. de præscript. verb. n. 4. & seqq. Quæ hic sit causa obligationis?*
propter

propter qui ex contractu innominato agere cupit, mox exceptione non competentis actionis repelli poterit, nisi ad fundandam actionem causam illam, hoc est, dationem vel factum allegare possit.

*De pœnitentia hic
vermissa.*

§. III. Ex hoc ulterius sequitur, in contractu innominato illum valide obligatum non esse, cui nihil reapse datum vel factum, & hinc huic pœnitendi & rem repetendi licentiam salvam esse *L. 3. §. 1. & L. 5. pr. ff. de Cond. caus. dat.* unde quamdiu res stat in terminis conventionis, & utrinque adhuc nihil præstitum, ex solo placito permutationis nulli actionem competere, rescripserunt Imp. *L. 3. C. de Rer. perm.* pro lubitu itaque discedere a contractu unusquisque potest. *Molina de J. & J. Tr. 2. Disp. 258. Mantic. de tacit. & ambig. convent. lib. 25. tit. 1. n. 4. seqq.* Sed an hodie illa pœnitendi licentia salva adhuc sit, postquam pactis generatim obligandi efficacia tributa, non conveniunt Dd. Affirmativam tuetur *Carpzov. P. 2. C. 33. d. 23.* & plures pro hac sententia adducti a Dn. Harprecht. *Disp. de Transact. super fideicommiss. th. 31.* Verum cum *Carpzov. alibi P. 2. C. 19. d. 17.* fateatur, pactum hodie ejusdem efficaciam esse cum stipulatione; Stipulatio autem permutationi accedens excludat pœnitentiam *L. 3. C. de rer. permutat.* non video rationem, quare, si conventio de permutando certa & determinata sit, pœnitentiæ locus esse debeat; imo multo minus video: quare, si unus jam impleverit, illi pœnitentia sit indulgenda, si alter implere contractum paratus sit. Quapropter id facile largior, ex pacto permutationis non dari actionem P. V. dabitur tamen actio ex pacto seu Condictio ex moribus, de quo jam dictum in *Usu modern. ff. tit. de pact. §. 5. & in Cautel. Contract. Sect. 3. c. 5. §. 4.*

*Ex contractibus
innominatis, una
nascitur
actio P.V.*

§. IV. Porro hic præmittendum, ex omnibus contractibus innominatis, quatenus ad implementum ejus agitur, unicam tantum nasci actionem, quæ præscriptis verbis appellatur; cum enim ipsi contractus nomine destituantur, nec actio eodem gaudere potest, sed deficiente usitato actionis nomine, præscri-

D
præscripti
verb. hoc
l. 6. C.
pact. l. 11.
tum introd
descendit;
nes; per p
30. ann. &
te implem
præscr. ve
§. V
secundum
6. in fin.
venirent
dicuntur
tractibus
dem juris
delicto; qu
in corpus d
hic prætor
verb. imo
quibus Fran
ex æquitate
Membr. II.
et contract
tati, ut adeo
lum prosequ
§. VI. Pr
ferre ESTIM
alteri valens
convenit. lo
Contractu
scriptis verb
actionem qu

præscriptis verbis agendum esse censuit Jctus in *L. 2. ff. de præscr. verb.* hoc est, quæ præscriptis verbis rem gestam demonstrat. *L. 6. C. de transact.* Est autem hæc actio civilis *L. 7. §. 2. ff. de pact. L. 15. & 16. ff. de præscr. verb.* cum interpretatione prudentium introducta sit: Personalis est, quia ex facto s. conventionione descendit; rei persecutoria, uti sunt omnes ex contractu actiones; perpetua quoque est, quia civilis *L. Sicut. 3. C. de præscript. 30. ann.* & ut antea dictum, ad contractum etiam ex altera parte implendum tendit, de quo Dd. communiter ad *Tit. ff. de præscr. verb.*

§. V. Appellari vero hæc etiam solet actio in factum, quod *Actio in factum* secundum factum simpliciter propositum petitio instituat *L. factum* *6. in fin. C. de transact.* nam cum proprium nomen actionis *coincidit.* invenire non possumus, facile descendimus ad eas, quæ in factum dicuntur *L. 1. pr. & §. fin. ff. de P. V.* & hæc actio in factum in contractibus innominatis cum actione P. V. coincidit, & hinc iisdem juris regulis continetur. Alia vero est actio in factum ex delicto; quæ ad legem Aquiliam, si damnum nec corpore, nec in corpus datum sit, pertinet *§. fin. Infl. ad L. Aquil.* supplet enim hic prætor quod L. Aquiliæ verbis deest, per *L. u. ff. de præscr. verb.* imo & omnes actiones utiles in factum dici solent, de quibus Franzk. *ad ff. Tit. de P. V. n. 77.* Sicut & aliæ omnes, quæ ex æquitate descendunt, hoc nomen merentur, uti superius *Membr. II.* ostensum est. Nobis in præsentī sufficiat, actionem ex contractu innominato tam in factum, quam præscr. verbis dici, ut adeo perinde sit, quo nomine hic actori libuerit jus suum prosequi.

§. VI. Primo autem loco inter contractus innominatos refertur ÆSTIMATORIUS, quando res certo pretio æstimata *De Contractu æstimatorio.* alteri vendenda traditur, ut ipse vel rem reddat, vel pretium conventum solvat *L. 1. ff. de æstim. act.* Licet autem ex omni Contractu innominato, uti antea dictum, generaliter actio præscriptis verbis nascatur; hanc tamen inspecie æstimatoriam, vel actionem quæ de æstimato proposita, appellant Jcti. Quamvis

Ulpianus illam plenius vocet *æstimatoriam præscriptis verbis* actionem in *d. L. 1. pr.* Est vero hæc actio personalis b. f. & datur illi, qui rem æstimato dedit, ut vel eadem res vel pretium restituatur *d. L. 1. §. 1.* ut adeo, sicut obligatio ex hoc contractu alternativa est, ipsa quoque actio pariter alternative instituenda. vid. Carpz. *lib. 1. R. 106. n. 1.*

*Act. æst.
an detur
re perem-
pta?*

§. VII. Verum an hæc actio contra accipientem adhuc locum habeat, si res perempta, controvertitur? Sane in alternativa electio est ipsius debitoris, quam rem præstare velit *C. 70. de R. J. in 6. Scip. Gentil. de obligat. divid. & individ. p. 10.* Verum hoc non ulterius, nisi quamdiu facultas eligendi salva esse potest, quæ cessat, una ex rebus promissis perempta *L. 95. pr. & §. 1. ff. de solut.* id ergo præstabitur, quod ex duabus rebus in obligationem deductis superest *L. 10. §. fin. ff. de jur. dot. L. 2. §. 3. ff. de eo, quod certo loc. L. 34. §. 6. ff. de contrah. emt.* Verum salva res est, si res, quæ in obligationem alternativam venit, antea debitoris fuit: in æstimatorio autem contractu res ipsa actoris est, ut hinc illa perempta, ipsi deneganda videatur actio, cum res suo domino regulariter pereat. *L. Quæ fortuitis 6. C. de pignoratit. act.* Hoc tamen non obstante respondit Ulpianus in *L. 1. §. 1. h. t.* æstimationem periculum facere illius, qui rem accepit; quod temperandum ex *L. 17. §. 1. ff. de P. V.* ubi idem Ulpianus distinguit, an ego venditor te rogaverim, meum esse periculum: *si tu me, tuum; si neuter, nostrum: sed duntaxat consensimus, teneri te hactenus, ut dolum & culpam mihi præstes:* Sed diceres, quomodo rogationis tanta vis esse poterit, ut verum dominum a periculo liberet? Respond. sine dubio rogans lucrum ex concessa sibi vendendi licentia quæsit, & inde cum se sponte obligaverit ad rem vel pretium restituendum, periculum quoque suscepisse censetur. Quod si vero ipse dominus alterum rogaverit, ut certas res ipsi vendat, & pretium, aut si vendere nequeat, rem restituat, dominus suam utilitatem promotam voluit, hinc iniquum foret, accipientem periculo adstringere, quia amicitiae officium domino saltem exhibere voluit, modo

modo nihil
consilium
neatur. *C.*
§. VII.
te illius, qu
ter præstan
consil. cau
æstimatori
Ti. de æsti
ducto, ubi
facile ad
idem, si
periculo
ne spera
quidem a
am nihil
sum juris
hic dicend
mitenda
§. IX
riam contra
3. membr. 33
merces pro
ctibus adje
ven ea prop
tractu ut
bitalis, &
num, stati
mentum, u
L. 2. §. 1. q
de æstim. o
toriam ubi
in dicto em
si merces in

modo nihil per dolum vel culpam admiserit. Optimum itaque consilium est, ut accipiens pacto sibi consulat, ne de periculo teneatur. conf. Bachov. ad Treutl. Vol. 1. disp. 30. th. 2. lit. c.

§. VIII. Cum autem in contractibus innominatis ex parte illius, qui implevit, locus sit pœnitentiæ, & hinc, antequam alter præstanda præstiterit, rem condicere valeat. *L. 5. pr. ff. de condict. caus. dat. L. 5. §. 1. ff. de P. V.* inde quæritur, an idem in æstimatorio sibi locum vindicet? Affirmat Lauterb. *Comm. ff. Tit. de æstimat. act. §. 19.* quod in casu posteriori præced. §. adducto, ubi scil. ipse dominus alterum rogavit, ut rem venderet, facile admitto, cum accipientis plane non intersit; Verum an idem, si accipiens rogaverit, dubium videtur, quia in hunc jam periculum translatum est, & commodum ex cariore venditione sperat. Sed cum eadem ratio in permutatione sit, ubi ab illo qui rem accepit, & ita dominium acquisiverit, res ob pœnitentiam nihilominus condici poterit, subsistendum hic quoad passum juris Civ. in regula; usum fori autem quod attinet, idem hic dicendum puto, quod de pœnitentia hodie non amplius admittenda dictum est. §. III.

§. IX. Cæterum sine ullo Juris textu actionem æstimatorem contrariam produxit Dn. Schwendendorffer *de action. cap. 3. membr. 33. Sect. 2.* ut ut enim illi, qui rem vendendam accepit, merces promissa per pactum, pactum vero bonæ fidei contractibus adjectum formet actionem *L. 7. §. 5. ff. de pact.* non tamen ea propter actio contraria elicienda: In æstimatorio enim contractu uterque mox ab initio obligatur, quia est contractus bilateralis, & bonæ fidei. §. 28. *L. de act.* & ita rem æstimato committens, statim vi conventionis seu pacti adjecti obligatur ad mercedem, ut hinc non alia quam æstimatoria directa opus sit, *L. 2. ff. h. t.* quorsum & collimat Meyer *Colleg. Argentorat. Tit. de æstimat. act. §. 3.* Cæterum fingunt etiam actionem æstimatorem utilem ex *L. 2. ff. d. t.* quæ tamen exinde non evincitur; in dicto enim textu actio æstimatoria utilis esse dicitur, etiam si merces intervenerit, quibus verbis non nova actio induci-

tur, sed cum dubitaretur, annon hic contractus ob mercedem degeneret in locationem, hoc hic deciditur, quod & tali casu utilis sit hæc actio, hoc est, adhiberi possit, quod satis innuit particula & in d. L. 2. Anton. Faber. *Rational. ad. d. L. 2.*

De per-
mutatio-
ne.

§. X Alter contractus innominatus est permutatio, inter quem & contractum *Do ut des*, differentiam formant, ut si genus cum genere contrahatur, adsit contractus *do ut des*; si species ejusdem generis cum specie mutetur, tunc permutatio, conf. Brunnem. *ad Inst. Ex. 28. §. 28.* alias adhuc differentias format Faber. *lib. 6. Conject. c. 9.* Verum ad hoc respondet Franzk. *ad ff. tit. de P. V. n. 25.* & hos contractus reapse non differre ostendit: Breviter dico: Omnem contractum permutationis esse etiam contractum *do ut des*: sed hunc contractum plerumque quidem, sed non semper esse permutationem, cum & de eadem re reddenda conveniri possit. *L. 17. §. 5. ff. de P. V.* Interim quoad actionem producendam nihil interest, quale negotium hic gestum sit, cum utrobique actionem *præscriptis Verbis* nasci, fateantur omnes.

Quæ inde
competat
actio?

§. XI. Distingvunt porro circa permutationem, an agatur ad illum contractum implendum, & ita actioni *præscriptis Verbis* locum faciunt; an vero contractus jam utrinque impletus, & forte alteri res evicta, quo casu non *præscriptis verbis*, sed in factum actionem instituendam volunt per *L. 1. §. 1. ff. de rerum permutat.* Verum actio *præscriptis verbis* & in factum sibi non semper opponuntur, sed sæpius promiscue capiuntur. Unde actio *præscriptis verbis* generaliter in factum dicitur *L. 1. pr. ff. de præscr. Verb.* de quo jam supra §. IV. dictum. Imo supposita etiam differentia actionis in factum & *præscriptis verbis*, verum tamen est, etiam ob rem datam, sed evictam *præscriptis verbis* agi posse, cum contractus nondum revera impletus; non enim censetur datum, quod non durat datum, sive quod ob evictionem alterius non potest retineri.

De pactis
permuta-

§. XII. Cum autem permutatio vicina sit emtioni venditioni *L. fin. ff. d. R. P.* pariterque sit bonæ fidei §. 28. *Inst. de actionib.*

Etionib. L. 2. C. de R. P. sequitur exinde, similia quoque pacta, ^{tioni ad-} quam in venditione, hic locum invenire posse. Unde non ^{jectis.} tantum pactum *additionis in diem*, ut si res permutata intra certum tempus displicuerit, vel etiam si alius alteri meliorem conditionem intra hoc tempus obtulerit, permutatio sit nulla, itemque *pactum commissorium*, si forte præter rei permutatæ traditionem aliquid ab altero præstandum, sub hoc pacto, ut si idem intra mensem non præstetur, permutatio sit nulla; sed etiam instar *pacti retrovenditionis*, ut scilicet alter post certum tempus, recepta re ab ipso data, reddat quoque rem, quam ipse acceperat. Quibus omnibus casibus, vi pacti ab initio adjecti, nascitur actio præscriptis verbis, ad præstandum id, quod in contractu permutationis conventum. Quaecumque enim illud fuerit, quod permutantes in contractu in se recipiunt, si illud postea non fiat, actio præscriptis verbis nascitur, quam *incertam civilem* vocant Imperat. in *L. 6. C. de R. P.* eapropter, quod hic ob non impletam conditionem ad interesse agatur, quod in jure nostro incertum dicitur.

§. XIII. Ob vitia quoque rei permutatæ cohærentia, sed ^{De vitiis} in oculos non incurrentia, ^{rei per-} actiones *adilitiæ* competunt, sicut in ^{mutata.} venditione. *d. L. f. ff. d. Rer. Permut.* Pariter quoque si alter permutantium ultra dimidium læsus sit, actioni ex *L. 2. de Rescind. Vend.* locus erit, cum eadem æquitas hic adesse debeat, quæ requiritur in emtione venditione. Applicanda E. hic fere sunt omnia, quæ *Membr. VI. §. 29.* de emtore & venditore læso diximus; actiones autem illas, ex indole venditionis permutationi applicatas ordine recenset Dn. Schwendendorff. *d. Act. 6. 3. Membr. 34. sect. 1. seqq.*

§. XIV. Cum autem, uti supra dictum, actio P. V. com- ^{De actio-} munitis sit omnibus contractibus innominatis, in eo tantum re- ^{ne ex con-} manet aliqua difficultas, si celebratus sit contractus, ^{tractu fa-} & ego a mea parte fecerim, alter vero postea cesset dare, quæ ^{ciou ut des.} mihi tunc detur actio? Et in promptu quidem videtur responsio; dandam esse P. V. actionem ad implementum contractus *L. 22.*

ff. de P. V. Ex facto enim meo alter obligatus est ad dandam, & si condemnatus rem præstare nolit, manu militari ipsi eadem auferenda *L. 68. ff. de P. V.* Verum in *L. 5 §. 3. ff. de P. V.* dicitur, hoc casu nullam civilem actionem, qualis est etiam actio P. V. dari, sed de dolo agendum esse. Actio enim doli subsidiaria datur deficiente alio remedio ordinario *L. 1. §. 1. ff. de dol. mal. E.* contrario in *L. 15. in f. ff. de P. V.* expresse contrarium asseritur, scil. dari tali casu actionem civilem P. V. Placet illa responsio: distinguendum esse, an ex facto meo in alterum, qui ad dandum se obligavit, aliqua redundaverit utilitas, vel non: Priori casu, e. g. exstruam tibi ædes, ut des mihi agrum, datur civilis actio; dum enim commodum ex facto meo percepit alter, justum quoque erit, ut adigatur ordinaria actione ad dandum id, quod promiserat; Posteriori casu, v. g. manumittam servum meum, ut des mihi agrum, civilis actio cessat, nihil enim commodi habet alter, sive servum manumiserit, sive non; ideoque ordinaria cessabit actio. Cum tamen alter dolose egerit eo ipso, quod me, promittendo agrum, ad manumittendum induxerit, jam vero promissum servare nolit, actio doli hoc casu locum inveniet. *Franzk. ad ff. t. de P. V. n. 46. seq.*

An hic locus condictioni ob causam?

§. XV. Annon vero & hic locus esse poterit condictioni ob causam non secutam? Sane factum infectum fieri nequit, & inde etiam condictio sive repetitio facti per rerum naturam institui non poterit; Cum tamen pœnitendi licentia in omni contractu innominato obtineat, non videtur eadem in contractu, facio ut des, deneganda; Repetendam ergo censeo distinctionem præced. §. propositam; si factum ejusmodi adsit, ex quo utilitas ad alterum pervenit, loco facti condicendum esse interesse, quanti scil. mea interfit non fecisse. *conf. Franzk. d. l. n. 47. in f.* Extra illum casum vero condictio non dabitur, sed actione doli experiendum, qua ipsa tamen idem in effectu consequor. Quamvis supposita illa condictione ex pœnitentia id amplius commodi haberem, ut non tenerer postea rem ab altero promissam acceptare, sed ille mihi post pœnitentiam præcise obligare-

garetur ad
penfæ.
§. XV
innominati
viam esse p
tractum pa
recedat, &
non secuta
rutra, ne
bovem, tu
interim si
quum de
hinc int
bovem d
sa dar, c
sicuti §. 2.
permissum
fituere ten
fimebit. l.
nunciatum
§. XV
Cambii scil
reterunt, M
quo suppo
bis diversæ p
sive transans,
cambior (3) p
ma tibi solve
vid. cum. contr
rit actio. sed
speciatim de
§. XVI
dem contrac
let. ut alios i

garetur ad interesse facti, siue pretium operæ in rem ipsius impenfa.

§. XVI. Cum ergo ex superioribus constet, in contractibus innominatis ei, qui a sua parte implevit contractum, duplicem viam esse proditam, ut vel actione P. V. alterum adigat ad contractum pariter implendum, vel ob pœnitentiam a contractu recedat, & rem a se datam repetat conditione causa data, causa non secuta, cautus hic actor esse debet in eligenda actione alterutra, ne damnum incurrat, v. g. Contraxi tecum, ut ego tibi bovem, tu equum mihi dares: dedi tibi bovem, equus vero tuus interim sine culpa moritur, si tunc experiar actione P. V. ut equum des, parata tibi foret exceptio: ego sum debitor speciei, & hinc interitu speciei liberor, quo ipso damnum sentiret is, qui bovem dedit. *L. 5. §. 1. ff. de P. V.* Quod si vero conditione causa data, causa non secuta experiar, & ita bovem repetam: quod, sicuti §. 2. & 3. dictum, in contractibus innominatis generaliter permissum, antequam alter impleat a sua parte, ille bovem restituere tenebitur, & ita periculum equi per consequentiam sustinebit. *l. fin. ff. de condict. causa dat. causa non secuta.* & ita pronunciatum refert Brunnem, *cent. 2. dec. 79.*

De eligenda actione P. V. & conditione.

§. XVII. Jam progrediendum ad famosos illos contractus, Cambii scil. & assurance, quos ad innominatos plerumque referunt, *Mev. P. 9. Dec. 132. n. 1.* Cambire enim est permutare, quo supposito, actioni P. V. locus esset. Verum cum in Cambio diversæ personæ concurrant, scil. (1) remittens, (2) tractans sive trassans, *der den Wechsel: Brieff ausstellt* / vocatur etiam *campfor* (3) presentans, sive ille, cui fit remissa, seu, cui pecunia alibi solvenda, & (4) acceptans, sive ille, cui fit trassa, de quo *vid. Caut. contr. Sect. 3. c. 5. §. 8.* non uniformis inde nasci poterit actio, sed pro diversitate personarum illa variabit, quod jam speciatim demonstrabitur.

De Cambio.

§. XVIII. Inter remittentem & trassantem ordinarie quidem contractus innominatus celebratur, v. g. Ego do tibi 100. thaler. ut alios 100. thaler. Mevio exsolvi cures Parisiis. Hic enim pe-

De actione inter remittentem & trassantem.

cunia cum pecunia permutatur, & eapropter, si trassans acceptam pecuniam exsolvi non curet, Parisiis, actione P. V. ad id compelli potest, ut promissum præstet, vel omne interesse refundat. Imo pariter, si res a parte trassantis adhuc fuerit integra, h. e. si literas Cambiales nondum dederit, & remittens forte mutaverit animum, nec pecuniam Parisiis exsolvi velit, conditioni locum esse puto, secundum ordinaria juris Romani in contractibus innominatis recepta principia. E contrario autem trassans pœnitere non potest, cum acceptando pecuniam, ad alibi solvendam jam tum sit obligatus. Imo & ex stipulatu hic actionem nasci posse censeo. *arg. L. 3. C. de Rer. perm.* si scil. pecunia nulla accepta per promissionem se obliget ad certam summam a libi exsolvendam, & postea a remittente restituendam.

De Actione inter remittentem & illum cui facta est trassa.

§. XIX. Inter remittentem & illum, cui facta trassa, nulla intercedit obligatio, cum nullum negotium inter ipsos geratur: Unde si is, cui facta trassa, Cambium vel penitus acceptare nolit, vel acceptaverit quidem, sed postea non solvat; ipse remittens contra eum actionem non habet, sed contra trassantem experiendum, vel actione P. V. quod a sua parte contractum nondum adimpleverit, ut illud vel adhuc faciat, vel conditione solutæ pecuniæ cum interesse. Quod si vero tandem contra illum, cui facta trassa, experiri velit, *cessa* sibi a trassante *actione mandati* utendum foret; de quo mox.

De Actione inter trassantem, & illum cui fit trassa.

§. XX. Inter trassantem & illum, cui fit trassa, regulariter non innominatus, sed nominatus contractus intercedit, & quidem in specie mandatum. Trassans enim mandat mercatori Parisiensi, ut pecuniam illam exsolvat. Uti vero mandatum cuivis suscipere liberum est, nec ante acceptationem ulla mandatarium stringit obligatio; ita pariter is, cui fit trassa, tunc demum obligatur ad solutionem, postquam literas cambii acceptavit. Unde si postea idem non solvat, *actione mandati directa* contra eum experiri potest trassans, ut præstet, quod suscepit; Sicuti e contrario is, cui trassa facta, si solverit, non alia, quam *contraria mandati actione* in puncto juris sibi consulere poterit, ad repetendum illud, quod vi mandati expensum.

§. XXI.

§. XXI. Quod præsentantem attinet, sive illum, cui fit remissa, seu cui in alio loco exsolvenda est pecunia cambialis, illi contra eum, cui facta est trassa, actio demum nascitur ex ipsa acceptatione sive promissa solutione. Cum ergo præsentans Cambium, illum interroget, cui facta est trassa, an Cambium, illud acceptare & solvere velit, vel non; ille vero acceptando promittat, contractus stipulationis omnino intercedit, & hinc præsentanti ex stipulatu nascitur actio ad exsolvendam pecuniam cambiale. Quamobrem non necessarium esse censeo, ut præcise literis cambialibus subscribatur *acceptivet*. Hoc enim non ad inducendam obligationem, sed ad meliorem acceptationis probationem tantum fieri solet; Unde si per testes probari possit, verbis acceptatum esse cambium, obligatio efficax aderit.

§. XXII. Si vero is, cui facta est trassa, Cambium vel nolit acceptare, vel postea solutionem detrectet, receptum est inter mercatores, ut debito tempore a præsentante interponatur protestatio, super qua a Notario conficiendum instrumentum, & postea cum hac protestatione Cambium remittendum ad Remittentem, seu illum, qui pecuniam exsolvi curavit (quod vocant den Wechsel mit protest zurücke gehen lassen) quo hic contra trassantem vi illius contractus procedere, & pecuniam solutam cum interesse repetere possit; quo casu illa adhibenda actio, de qua supra dictum §. 17. Quod vero de via executiva dixi, hoc non novam innuit actionem, sed qualitatem tantum actioni P. V. moribus superadditam. Ubivis enim locorum receptum est, ex Cambiis agere executive. Marquard. *de jure Mercat. lib. 3. c. 11. n. 35.* quod & Recessui Imperii *de Anno 1654. §. 107.* conveniens est.

§. XXIII. Hoc controversum, an si is, cui facta est trassa, acceptaverit Cambium, sed postea idem vel solvere nolit, vel non possit, actio contra trassantem salva sit; an vero per hanc acceptationem quasi novando prior obligatio sit soluta? R. si protestatio omissa contra non factam solutionem, nullus postea

*De Actio-
ne inter
presen-
tantem &
acceptan-
tem.*

*Quid si
cambium
acceptare
nolit?*

*Quid si
acceptans
non solve-
rit cam-
bium?*

dabitur regressus contra trassantem; fidem enim acceptantis secutus, eundemque tanquam principalem debitorem agnovisse censetur presentans. Marquard. *L. 3. c. 12. num. 81.* quamvis æquior sit sententia Mevii *P. 9. d. 132.* non solum acceptationem liberare, sed subsecutam solutionem, cum novatio jure communi non præsumatur, *L. ult. C. de novat.* licet in hac materia non tam ad jus commune, quam stylum mercantilem respiciendum. Hoc certum, si dolus trassantis argui possit, forte quod sciverit, illum, cui facta est trassa, non amplius esse solvendo, contra trassantem actionem doli habere locum, *vid. Caut. contr. S. 3. c. 5. §. 18.* Observandum tamen adhuc quoad præced. §. §. ex protestatione contra non solum Cambium, non novam produci actionem, sed eam hoc tantum operari, ut prior actio contra trassantem competens, remittenti maneat salva, & via executiva contra eum procedi possit. Protestatio itaque causa regressus dici poterit, non principalis, sed sine qua non: hac enim omiſsa, expirat regressus.

Quæ actio, si cambium sit contractus nominatus?

§. XXIV. Hæc itaque de actionibus ex Cambio resultantibus, quatenus scil. Cambium refertur ad permutationis speciem, & ita contractibus innominatis adscribitur. Verum, cum dantur Dd. qui Cambium ad contractum nominatum referunt, quod scil. hic contractus Cambialis moribus sive consuetudine Europæ certum atque specificum nomen receperit, cui sententiæ adstipulatur Vogt. *Tr. de Cambio th. 1. lit. D. Stypmann. de jure maritim. p. 3. c. 8. n. 18.* inde nominatam etiam actionem hic nasci dicunt, quam vocant *actionem ex Cambio.* Vogt *d. tr. th. 9.* ubi illam iterum dividit in *directam & contrariam*: illam dari dicunt remittenti contra trassantem, ut pecuniam debito loco exsolvat, vel omne interesse præstet; contraria vero datur Campsori (trassanti) contra remittentem, ut pecuniam alibi solutam cum usuris a tempore moræ restituat. Verum cum receptior sit sententia, Cambium esse contractum innominatum, cum cambii nomen non magis specificum sit, quam ipsius permutationis, revera enim idem denotat, sufficere poterant actiones supra adductæ.

§. XXV.

§. XXV. Hoc adhuc observandum, quod ille, si cui facta est trassa, acceptare sub illa conditione nolit, quæ ipsi in literis avifatoriis intimata, alias tamen de fide trassantis non dubitet, possit acceptationem facere pro honore literarum Cambii den Wechsel zu ehren und den Trassirer beym credit zu erhalten/ de quo dict. in Caut. Contr. Sect. 3. c. 5. §. 12. Hoc casu itaque non ex contractu innominato (aut ex mandato trassantis, utpote quod non acceptatum) sed ex quasi contractu nascitur obligatio: dum enim aliquo modo acceptat Cambium, negotium trassantis gerit utiliter, & inde actionem negotiorum gestorum sibi quærit.

§. XXVI. Idem obtinet, si nullo modo cambium acceptare velit, quo casu, si protestatio ob non factam acceptationem interposita, permillum est cuique tertio acceptare literas cambii, & pecuniam exsolvere. Quo ipso cum tertius illi negotium trassantis gerat utiliter, utpote quem hoc modo liberat, ne conveniatur ad interesse ob non acceptum Cambium, inde pariter consequitur, actionem negotiorum gestorum contra trassantem, ad restituendam pecuniam cambiale, pro ipso solutam. Marq. L. 2. c. 12. n. 44. vid. Caut. Contr. §. 3. d. c. n. 13.

§. XXVII. Ulterius ad contractus innominatos refertur contractus assecurationis, qui est conventio, quo quis accepto præmio certo, periculum mercium alio transvehendarum in se recipit. Cujus contractus fundamentum est in L. Periculi pretium §. ff. de naut. fœn. Convenit ergo cum contractu, do ut facias, scil. do præmium, ut periculum in te recipias: unde ex hoc contractu actionem P. V. nasci, non est dubium, quæ vel assecutori datur ad præstandum periculum seu ad refusionem pretii peremtarum mercium, soluto præmio: Vel datur assecurato contra assecuratorem iterum ad solvendum præmium, post exantlatum periculum. Cum vero alii assecurationem ad contractus nominatos referre malint, quod facit Stypmann. de jure mar. p. 4. c. 7. n. 159. hoc supposito etiam nominata actio danda foret. Sed prior sententia recepta, & usu fori comprobata, de

quo pluribus dictum in *Caut. contr. §. 3. c. 5. §. 28. seqq.* quorsum brevitatis amore me remitto.

De Bodmeria.

§. XXVIII. Differt ab hoc contractu BODMERIA (Bodemery) quando sc. nauta mutuam accipit pecuniam & hypotheca loco suam partem, quam in navi habet, obligat, hac ratione, ut, si navis salva redierit, restituatur pecunia cum usuris, si vero navis perierit, nec fors nec usura restituatur; ob quod periculum susceptum graviores usurae permittuntur, ex ratione *d. L. periculi pretium §. ff. de naut. fœn.* Sed hic revera subest contractus mutui, & usurae ex pacto sive stipulatu petuntur, vid. *Stypmann, de naut. fœn. p. 4. c. 5. Marquard, d. jur. mercat. L. 2. c. 8. num. 68. seq.* Singulare ergo est in hoc contractu, quod hic obligatio non afficiat personam debitoris, sed tantum rem, quod contra regulam juris est in *l. 3. ff. d. O. & A.* Unde non dubito, etiam actioni hypothecariae hic locum fore, si navis illa, in qua *jus Bodmeriae* mihi constitutum, a debitore in tertium alienata fuerit.

MEMBRUM VIII.

De Actionibus ex conventionem a pluribus vel alieno nomine inita oriundis.

§. I.

De accessoriis contractibus.

Hucusque actum de conventionem expressa, sive hæc in nominatum, sive innominatum contractum incidat. Jam secundum propositam methodum in *Membr. IV. §. 7.* de illis obligationibus, ubi quis vel cum alio se obligat, vel alterius obligationi, majoris securitatis gratia accedit, vel plane alieno nomine contrahit, agendum. Verum, quod obligationes accessorias attinet, per compendium jam supra *Membr. V. §. 41. seqq.* ostendimus, quod illi accessorii contractus, pariterque illæ simultaneæ, sive correales obligationes, per stipulationem expediuntur, unde in omnibus illis casibus non alia, quam

quam ex stipulatu actio hic prodita est. Huic vero cum hodie æquipolleat pactum, exinde apparet, illam actionem, quæ hodie ex pacto competit, etiam contra accessorie obligatos locum invenire: quæ vero ex pacto detur actio, supra *Membr. 3.* dictum est.

§. II. Ex quo apparet, adeo necessarium non esse, ut circa actionem de constituta pecunia solliciti simus, de qua superius *De constituta pecunia.* *Membr. 3. §. 33.* generaliter actum. Quamvis enim & hodie ex constituto obligetur ille, qui, quod alter debet, in se recepit, vel proprium debitum ex nudo pacto dependens, denuo promittit. Attamen ob vim pacti generalem non adeo necessaria est illa actio. Priori enim casu pariter obligatur ut fidejussor, quippe qui hodie etiam sine stipulatione simplici pacto obligatur. vid. supra *Membr. V. §. 42.* Posteriori casu, jam tum vi pacti, ex promissione simplici quis obligabitur, ne dum ex geminata; quare circa hoc me ulterius non detinebo.

§. III. Hoc tantum, si plures simul se obligaverint, videndum, quænam inter ipsos nascatur actio? Exemplum est inter plures confidejussores, plures correos, quos non tantum in stipulationibus, sed & in omnibus aliis contractibus tam nominatis, quam innominatis locum habere, certum est *per l. 9. ff. de duob. reis.* Et quidem hic ad generalia illa principia superius *De obligatione inter plures contrahentes inter se.* *Membr. I.* proposita, recurrendum, & videndum, quale negotium inter illos gestum. Aut enim illi jam tum vivunt in communione sive societate, aut in ipso negotio id agitur, ut communi lucro vel damno sit illud, quod geritur; quod interdum ex ipso facto intelligitur, v. g. si duo mutuuum accipiant, & inter se dividant, postea vero unus eorum integrum hoc mutuuum exsolvat, de quo in *L. 2. C. de duob. reis.* utroque hoc casu non est dubium, societatem aliquam ad minimum particularem, ratione hujus præsentis obligationis adesse, unde si unus solverit vel solutum acceperit, actione pro socio sibi invicem obligabuntur, vel ad restituendum, vel ad communicandum, *per L. 62. pr. ff. ad L. Falcid. Conf. Hering. de fidejussor. cap. 25.*

n. 137. Si Speciale pactum obligatorium vel stipulatio hoc fine interposita, res salva est, cum sic vel actione ex stipulatu, vel pacto experiri liceat.

An unus ex correis solvens habet regressum? §. IV. Quod si vero vinculum alicujus societatis non ad sit, nec pacto sibi speciatim in hunc effectum prospexerint, dubium est, an, si unus solverit, aut solidum exegerit, ab altero partem repetere possit, vel illi partem restituere teneatur? Dubitandi ratio est, quia unusquisque solvit, quod debuit; vel exegit, quod sibi in solidum debebatur, ex natura correalis obligationis: unde alterius negotium hic esse gestum, proprie dici nequit, ob quam causam actio negot. gestor. hic locum habere non poterit, cum non alienum, sed suum negotium gesserit, vid. *Zoel. ad ff. t. de duob. reis. n. fin.* Cum tamen per consequentiam is, qui solvit, alterum simul liberaverit, ex æquitate utilem negot. gestor. actionem concedunt. *Carpz. p. 2. c. 17. def. 14.* qui tamen illud in *def. sequ.* tantum in correis, non vero in fidejussoribus procedere putat, sed hos sibi cessione actionum consulere debere monet. Verum, solidam diversitatis rationem non video, cum æque in solidum plures obligentur fidejussores, quam correi, & utrobique locus est beneficio divisionis, ut hinc ob eandem æquitatis rationem eadem repetitio concedenda. Contra illum vero, qui solidum exegit, vix dabitur actio, cum in pari causa melior sit ratio prævenientis. Concedunt tamen hic remedium *L. 32. ff. de R. C.* vid. *Hahn. ad Wesenb. t. de duobus reis n. 5. verb. qui tamen solidum, in fin.* Verum minus commode; non enim hic sine causa pecunia ad alterum correum pervenit, sed vi præcedentis obligationis correalis. Vide, quæ superius dicta *Membr. 2. §. 47. seqq.* Optimum ergo est, ut correi vel fidejussores nihil sine cessione actionum solvant, vel invicem de communicandis acceptis, pacto sibi prospiciant.

De obligatione ex contractu alterius. §. V. Progrediendum nunc ad actiones, quæ nobis ex alterius competunt contractu, ubi quidem regulariter verum est, alteri per alterum non acquiri obligationem, & sic nec actionem, per §. *alterius. Inst. de Inutil. stipul.* Hinc tamen tres casus

DE
casus diffin
curatorem
um, su
Membr. II.
§ VI.
quancunq
nomine co
vis meo no
actio, ob r
acquiratur
personas
remediun
ratur ad
cessa act
curator
sio sine de
amit. poss
§ VII
In Procura
L. 17. §. fin.
h. e. non ra
Procuratore
minum acti
instituenta,
sibi commisi
cura emro
L. 15. ff. de
ratur actio
O. Quamvis
admitti, no
lem, ex cura
sus restringe
nam. 8. verb.
receptor &

casus distingvendos puto ; Aut lenim quis contraxit per procuratorem seu mandatarium ; aut per nuncium ; aut per alium, suæ potestati subiectum, v. g. filium, vel seruum. Vid. *supr. Membr. IV. §. 21.*

§. VI. Procuratorem quod attinet, per quem intelligo quamcunque liberam personam, cui speciali mandato, meo nomine contrahendi licentiam feci, ex ejus contractu, quamvis meo nomine celebratus sit, regulariter mihi nulla competit actio, ob rationem antea datam, quod alteri per alterum non acquiratur obligatio, cum ille nexus tantum oriatur inter ipsas personas contrahentes. *L. 38. §. 17. ff. de V. O.* Promptum tamen remedium adest, quo illi, cujus nomine negotium gestum, quaeratur actio, scil. ut illa a Procuratore cedatur Principali, sic enim cessâ actione experiri potest, ad quas actiones cedendas procurator compellitur *L. 2. §. Si enim C. per quas person. quæ compulsio sine dubio fit actione mandati, L. 49. §. fin. ff. de Acquir. vel amitt. possess.*

§. VII. Verum communiter Dd. existimant, ex contractu Procuratoris actiones utiles etiam sine cessione competere, *L. 27. §. fin. ff. de Procurat. & quidem tam active, quam passive, h. e. non tantum ut Dominus actionem contra illum, qui cum Procuratore contraxit, consequatur, sed & ut alter contra Dominum actionem habeat, quo casu ex illo contractu actio utilis instituenda, qui cum Procuratore gestus, v. g. Si procurator rem sibi commissam vendiderit, Domino actio venditi utilis datur contra emtorem, huic vero actio emti utilis contra Dominum, *L. 13. §. 25. ff. de act. emt. Pariter ex stipulatione Procuratoris nascitur actio ex stipulatu utilis, L. 28. ff. de procur. L. 79. ff. d. V. O.* Quamvis autem hæc sententia, indistincte utilem actionem admittens, non omnibus placeat, qui eapropter actionem utilem, ex contractu Procuratoris oriundam, putant ad certos casus restringendam, de quo vid. Hahn. *ad Wesenb. t. de Procurat. num. 8. verb. sed an sine cessione.* Cum tamen prior sententia & receptor & æquior sit, & in stipulationibus quoque præ-*

*De actio-
ne ex con-
tractu
Procura-
toris.*

*De actio-
ne utili
ex con-
tractu
Procura-
toris.*

præ-

praesertim causa cognita, si forte a procuratore cessio commode fieri nequeat, idem obtineat per *L. 5. pr. ff. de praetor. stipul.* ideoque merito retinenda est.

*In Contractibus re-
alibus alteri ac-
quiritur obligatio.*

*De pecunia mea
ab altero
credita.*

§. VIII. Non tamen negligendum hic loci, singulare quipiam obtinere in contractibus reinitis, qui traditione expediuntur, ubi, cum obligatio principaliter ex re descendat, non adeo attenditur, an Dominus ipse, an per Procuratorem contrahat: Procurator enim in his contractibus nihil gerit, sed tantum actum naturalem voluntate Domini expedit, unde ejus persona non afficitur, sed quasi pro nuncio reputatur, Conf. Bachov. *tr. de act. disp. 8. sb. 11. p. 120.* Exemplum est in mutuo, ubi, si pecunia mea, alteri, meo nomine credita, mihi nascitur conditio ex mutuo per *L. 2. pr. C. per quas person.* Alius casus est in *L. 9. §. pen. ff. de R. C.* ubi, si alieni nummi meo nomine dati, nihilominus tamen mihi nascitur conditio: Veram decidendi rationem desumit Jctus ex quotidiano usu. Non enim infrequens est, quod pecuniam credituri, ab altero eam prius mutuo accipiant, ut hinc ille, qui suos nummos, meo nomine dat, eos mihi prius credidisse, & per fictionem brevis manus postea meo nomine, & tanquam pecuniam meam expendisse credatur. Quod reciproce in tantum procedit, ut si procuratori tuo crediderim pecuniam, tui contemplatione, ut forte creditori tuo satisfaciat hac pecunia, cum ipso Procuratore nulla intercedit actio, nisi specialis stipulatio cum ipso interposita. Cum enim hic ex re nascatur obligatio, res vero in effectu ad procuratorem non perveniat, non ille obligatus esse poterit mihi. Ergo contra te datur actio negot. gestor. per *L. 6. §. 1. ff. de negot. gest.* Sed annon etiam conditio ex mutuo contra te dabitur? ita censeo, si tuo mandato pecuniam a me acceperit, vel pecunia a procuratore tibi numerata sit, alias negot. gestor. actio tantum locum habebit.

*De re
mea ab al-
terio alte-
ri com-
modata.*

§. IX. Idem obtinere puto, si res meo nomine alteri fuerit commodata, cum enim usus rei meae ad alterum meo nomine pervenerit, & alter rem, quasi a me, commodatam acceperit,

rit, merito ex ipsa re & scientia accipientis actio commodati nascitur. Notanter vero adjecti *meo nomine*, nam si rem meam quis suo nomine commodato dederit, non mihi, sed commodanti datur actio commodati, etiamsi fur sit, qui commoda- verit *L. 15. & 16. ff. commod.* De deposito idem asserendum, si scil. tu rem meam apud alterum meo nomine deposueris, actio depositi mihi nascitur. Quorsum pertinet casus in *L. Publica Me- via 26. ff. depositi*, ubi res hac conditione deposita, ut tertio re- *De re ac-*
stituatur, ex quo tertio nascitur actio. Quod quidem aliqui *posita.*
non ex causa depositi, sed vi pacti, deposito adjecti, fieri dicunt, attamen tale pactum non in quocunque alio contractu, sed tan- *De oppi-*
tum reali locum habet. §. *alteri 18. ff. de inutil. stipul.* Idem in *gnorata.*
contractu pignoratitio, ut si procuratori meo, qui meo nomi-
ne tibi numeraverat pecuniam, in securitatem crediti datum sit pignus, mihi ratione hujus pignoris hypothecaria actio ac-
quiritur, per *L. 2. C. per quas personas* (hoc intelligendum, si a
procuratore forte pignus ad tertium pervenerit; nam contra
procuratorem, pignus detinentem, non opus est hypothecaria
hac actione, sed ille actione mandati obligatur, ut pignus prin-
cipali reddat.) Imo dicto casu sine dubio etiam actio pignora-
titia contraria acquiritur Principali, si forte res vitiosa, vel alie-
na, procuratori oppignorata sit.

§. X. Sequuntur contractus per nuncium initi, cujus di- *De con-*
versa, quam Procuratoris ratio est. Procurator enim gerit & *tractu per*
administrat negotia Principalis, & sic ipse contrahit; Nuncius *nuncium*
vero tantum est interpret voluntatis illius, qui eum misit, qui *inito.*
nihil, nisi corporis ministerium prestat mittenti, dum perfert
ejus voluntatem ad alterum, cum quo mittens contrahere cu-
pit, & ita breviter expedit, quod Principalis per epistolam ex-
pedire poterat. *vid. L. 14. §. fin. & L. 15. ff. de const. pec.* Unde &
ipse Procurator per nuncium constituitur, pariter sicuti per epi-
stolam *L. 1. §. 1. ff. de Procurat.* Conf. Nicolaus Burgund. *Tr. de*
Evict. c. 25. n. 3. Si quis ergo mediante nuncio contraxerit, ipsi
mittenti active & passive obligatio principaliter acquiritur:

quod enim quis per nuncium fecit, pariter reputatur, ac si mittens id coram fecisset. *d. L. 1. §. 1. verbo: Coram vel per nuncium. ff. de procurat.* Hinc in sponsalibus nihil refert, an quis illa coram, an per internuncium, an per epistolam contraxerit *L. fin. ff. de sponsal. Burgund. d. c. 25. n. 7.*

Nuncius non ipse obligatur.

§. XI. Cum ergo nuncius tantum sit minister alienæ voluntatis, nec ipse negotium gerat, aut contractum celebret, sed sententiam alterius alteri referat, sequitur inde, ipsum nuncium plane non obligari (in procuratore vero aliud obtinere, dictum jam supra §. 6.) Deficit enim in nuncio animus se obligandi, nec ille, qui cum nuncio convenit, habet animum nuncium, sed principalem sibi obligandi. Unde si per nuncium res vendita, & mittens a contractu resilire vellet, aut res vendita evincatur, tantum contra mittentem, non contra nuncium datur actio, etiamsi mittens non amplius sit solvendo. *Burgund. d. l. n. 7. Conf. Lauterbach. Diss. de Nunc. c. 10. th. 59.* Cæterum inter ipsum nuncium & mittentem, contractum mandati intercedere, aut etiam locati, si merces intervenerit, per se patet.

De contractu per interpretem inito.

§. XII. Non dissimilis, sed facilior adhuc decisio obtinet, si quis mediante interprete contrahat, quod jura permittunt per *L. 1. §. fin. ff. de V. O.* Interpres enim pariter non contrahit, sed tantum voluntatem unius alteri exponit. Quod vero hoc casu directa inter contrahentes nascatur actio, ea propter evidens est, quia personæ principales ipsæ sunt præsentis, & sic suis verbis, non alienis se obligant. An autem uni interpreti fides hic adhibenda, dubium est, cum ille fallere possit incautos contrahentes, & unus testis fidem non mereatur *L. 9. C. de test.* Existimat Anton. Gomez. *Tom. 2. Comment. c. 9.* uni interpreti credendum esse, si plures non reperiantur; Verum cum hic de contractu agatur, ubi interpres utroque volente adhibetur, nullum dubium est, unum sufficere. *Mynsing. Resp. 88. n. 7. Sanchez. de matrim. lib. 3. disp. 39. n. 4.* quod tunc maxime procedere existimat Alexand. Tartagn. *ad L. 1. ff. de V. O.* si publice ad

An uni interpreti credendum?

De
ad minus
exilium
pret. §. 1.
§. XII.
potestati
personas n
nis castren
prietatis v
gationem
traxerint
de inutil.
tur L. 34
bent, p
trem ob
concurr
filium
patri ex ce
propria co
hic unam
ob hanc c
sistere dicu
tu filii vel
ter, quam
§. XI
ex contra
fido, viden
vum factu
primatum
tum in iuge
delinam. U
tractus gen
vum futuru
necessarium
ni & quid

ad munus interpretandi deputatus, quod ego necessarium non existimo, de quo pluribus actum in *Disp. de negot. per interpret. gest. c. 2. n. 36. & seqq.*

§. XIII. Subjiciendi jam contractus celebrati a personis potestati nostræ subjectis: ubi generaliter observandum, per personas nostræ potestatis (exceptis tamen, quoad filios, bonis castrensibus, & quasi, ut & peculio adventitio respectu proprietatis *vid. §. 1. Inst. p. quas person. cuique acquir.*) nobis obligationem active indistincte acquiri, siue voluntate nostra contraxerint, siue non. Est enim vox filii tanquam patris §. 4. *Inst. de inutil. stipul.* Ipsi vero servi, cum alias pro mortuis reputentur *L. 32. ff. de R. F. ex persona Dominorum jus stipulandi habent, pr. Inst. de stipul. Serv.* Verum passive Dominum vel patrem obligare non possunt, nisi aliquo facto patris vel Domini concurrente, de quo postea. Qualis autem patri ex contractu filii factam. detur actio, operose inquirendum non est, pariter enim patri ex contractu filii factam. acquiritur obligatio, quam si voce propria contraxisset, *d. §. 4. Inst. de inutil. stipul.* Jura enim hic unam personam Patris & filii, Domini & servi fingunt, & ob hanc causam contractum inter filium & Patrem non subsistere dicunt, §. 6. *Inst. d. t. L. 4. ff. de Judic.* quare ex contractu filii vel servi, patri vel Domino directa datur actio, pariter, quam si ipse contractum celebrasset.

§. XIV. Cum vero jam dictum, patrem & Dominum ex contractu filii & servi non obligari, nisi concurrente aliquo facto, videndum jam erit, quale illud factum esse debeat. Est autem factum patris vel domini hoc casu aut expressum, aut præsumtum, siue tacitum. Expressum vel ad certum contractum dirigitur, & consistit in præcedente jussu ad contractum destinato; Unde nascitur *actio quod jussu.* Vel ad plures contractus generatim tendit, quod dici potest factum approbativum futurarum obligationum, ad negotium filio commissum, necessarium, quod contingit, dum filium præficit negotiatio- ni & quidem vel terrestri, unde nascitur *actio infortoria;* vel

maritimæ sive nauticæ, unde nascitur *actio exercitoria*; vel dum filio peculium concedit, ex quo *actio de peculio*, & certo casu *tributoria* oritur. Tacitum consistit in promotâ utilitate parentis: ad hoc enim generatim filio mandatum dedisse censeatur pater, ut meliorem ejus conditionem reddat, utpote quod & cuique alii permissum, *L. solvendo 39. ff. de neg. gest.* Et hoc casu nascitur *actio de in rem verso*; De singulis pro instituti ratione breviter.

*De actio-
ne ex jus-
su.*

§. XV. Quoties jussus Domini vel patris adest, qui ex quacunque voluntatis paternæ declaratione colligitur, adeo ut sit perinde, an per nuncium, an per epistolam declaraverit voluntatem, an chirographo subscripserit, an ratihabuerit contractum *L. 1. §. 4. ff. quod jussu*, toties pater in solidum obligatur, quia ipse contraxisse videtur, *d. L. 1. pr.* Cæterum hæc actio quod *jussu* non nova, aut principalis actio est, sed qualificat tantum actionem ex contractu filii oriundam: & hinc datur actio commodati quod jussu, locati quod jussu, venditi quod jussu. Quod si vero jussus parentis vel Domini ad certum creditorem directus fuerit, scil. ut filius a Sempronio mutuam accipiat, tunc etiam actio mandati contraria ipsi creditori contra patrem datur *L. 8. C. mand.* Et eatenus, quatenus mandatum vel ratihabitio concurrat, aliquis obligatur, nisi per hominem suæ potestati non subiectum contraxerit *L. 7. §. 1. C. quod cum eo, qui in al. potestate.* cum tamen alias ex procuratoris contractu nemo obligetur, ut supra dictum §. 6. Imo non dubito, si forte jussus patris in personam certam non directus, & tamen quis intuitu illius jussus, filio credat, dari actionem negot. gest. per *L. 5. §. 6. ff. de negot. gest.*

*De actio-
ne insti-
toria.*

§. XVI. Si negotiationi terrestri præfectus sit filius, & quis intuitu negotiationis illius cum eo contraxerit, nascitur actio institoria contra præponentem, cujus fidem contrahens hoc casu secutus esse videtur *L. 1. ff. de Inst. act. ad præstandum* omne id, quod in contractum venit, quatenus illi secundum præpositionis legem initus; alterius enim institor principalem obli-

obligare nequit per *L. 5. §. ii. ff. d. t.* Et hæc actio iterum non principalis est, sed tantum qualitas a Prætorè addita contractui gesto, ut inde constet, non contra ipsum contrahentem, sed tertium, hanc actionem institui. Unde dabitur actio locati institoria, venditi institoria; quam ob causam actio institoria pariter sicut actio quod iussu, ut & sequentes actiones, pro natura contractus principalis, vel bon. fid. vel stricti juris sunt.

§. XVII. Non diversa a præcedente est actio exercitoria, nisi quod hæc ad contractus nauticos pertineat. Si ergo quis navem exercent, h. e. si utilitas navis ad eum pertineat, vel jure domini vel conductionis *L. 1. §. 15. ff. de exercit. act.* & filium vel servum navi, tanquam magistrum præposuerit, hic vero cum aliis secundum præpositionis legem contraxerit *L. 1. §. 7. ff. d. t.* dominus vel exercitor eapropter obligatur exercitoria actione, pro natura contractus principalis cum Magistro navis celebrati. Convenit ergo penitus hæc actio cum præcedenti; utraque est prætorica, quippe Prætor utilitatis gratia in præponentem dedit actionem: Cum alias stricto jure ex contractu alterius nemo obligetur *L. 1. §. 23. ff. de Exercit. act.* Et cum lex præpositionis hic causam actioni det, cautus sit quisque, ne ultra legem præpositionis cum institore vel magistro navis contrahat, si actionem contra præponentem habere velit, aut, si nihilominus contrahere cupiat, videat, ut creditum revera in præponentis utilitatem impendatur; sic enim vel actione de in rem verso, vel actione negot. gest. sibi consulere poterit, vid. *L. 3. §. f. ff. de in rem verso.* qua probatione versionis opus non est, si creditor secundum legem præpositionis crediderit. *L. fin. §. ult. ff. de exercit. act.*

§. XVIII. Observandum vero adhuc quoad utramque actionem, tam exercitoriam, quam institoriam, quod illa non tantum eo casu detur, si filius vel servus negotiationi præpositus, sed idem quoque extensum ad casum præpositi liberi hominis cujuscunque. Hoc casu tamen si liber homo præpositus fuerit, quorsum etiam filiumfam. refero, quippe qui ex omni

*De actio-
ne exer-
citoria.*

*Da actio-
ne contra
ipsum in-
stitorem
& Magi-
strum.*

contractu pariter obligatur, quam paterfam. *L. filiusfam. 39. ff. de O. & A.* excepto mutuo in pecunia numerata consistente *L. 7. §. 3. ff. ad SCt. Maced.* ipse, qui præpositus est, ex suo contractu principaliter obligatur, & quidem actione directa ex ipso contractu resultante. Cautus tamen hic sit creditor in eligenda actione; contra magistrum enim vel institorem directa actio competit, non perpetuo, sed durante tantum officio, *L. fin. ff. de instit. act.* Postea vero amplius conveniri nequit, nisi suo nomine vel in personam suam contraxerit. *Carpz. part. 2. C. 20. def. fin.* Porro cautus sit, ut attendat, an ab institore commodius actione directa, v. g. venditi, quam a præponente actione utili, scil. venditi institoria, suum consequi possit: adest enim hic concursus actionum electivus, ubi, si cum uno actum, cum altero agi nequit. *L. 1. §. 24. ff. de exercit. act.*

De actione præponentis contra tertium.

§. XIX. Vice versa autem præponenti contra illum, qui cum magistro vel institore contraxit, regulariter actio non datur; alter enim fidem præponentis secutus, præponens vero sui magistri, vel institoris, utpote cujus personam præponendo approbavit. Si ergo damnum ex ejus contractu sentiat, vel ex locato, si pretium intervenerit, vel ex mandato contra institorem agat, *L. 1. §. 8. ff. d. t.* Quod si tamen institor non solvendo sit, ita, ut dictis actionibus suum recuperare nequeat præponens, extra ordinem ipsi succurritur contra tertium, mediante imploratione officii judicis, *d. L. 1. §. 15. ff. d. t. L. 1. in fin. & L. 2. ff. de instit. act.* quod intelligo, si institor plane discesserit, alias enim præponenti actiones suas cedere posset.

Actio de peculio.

§. XX. Porro obligatur Paterfam. vel Dominus ex contractu filii fam. vel servi propter concessum peculium: si enim filius ratione hujus peculii contraxerit, actio in patrem datur, non absolute, sed quatenus est in peculio *L. 9. §. 2. ff. de pecul.* quia ultra hujus quantitatem pater non censetur filio facultatem contrahendi concessisse, *Bachov. de action. D. 8. th. 9. p. 109.* Nascitur ergo exinde actio de peculio, quæ iterum non nova & separata est, sed qualitas tantum actioni ex contractu oriundæ, a Præto-

re superaddita, quo inde confitet, actionem non ex illius contractu, contra quem ago, sed ex alterius contractu oriri. Inde datur actio commodati de peculio, locati de peculio &c. quæ actio datur creditori, ex contractu filii de peculio profectio (ad reliqua enim peculia hæc actio non pertinet, sed ibi filius ipse convenitur, *vid. L. 18. §. 5. ff. de Castr. pec. Schneidewin. ad §. 10. Inst. de action. n. 13.*) contra patrem, ad præstandum illud, quod in contractum venit; Verum non in solidum, sed tantum pro quantitate peculii: illo tamen computato, quod dolo malo patris factum, quo minus sit in peculio. *vid. L. 21. pr. ff. de pecul.*

§. XXI. Quod si pater de peculio conventus, Creditoribus *Tributo-*
 b. f. distribuerit peculium, ulteriori actione conveniri nequit, *ria.*
 nisi probari possit, ipsum inique & fraudulenter merces peculia-
 res distribuisse, tunc enim nascitur ad corrigendam illam distri-
 butionem, *actio tributoria*, quæ pariter qualitas adjectitia actio-
 nis personalis oriundæ ex contractu filiiam. adversus patrem,
 ut iniquam peculii distributionem emendet; supponit ergo
 hæc actio dolum patris in distribuendo commissum *L. 7. §. 2. ff.*
de tribut. act. non tamen eapropter est ipsa actio doli, & hinc
 est perpetua. *L. 8. ff. h. t.*

§. XXII. Restat obligatio paterna ex contractu filii oriens, ex *De in rem*
 præsumta ejus voluntate, qua sine dubio cupit utilitatem suam *verso.*
 quacunque ratione promoveri: Qualiscunque ergo tandem
 fuerit contractus a filio vel servo celebratus, si per illum utilitas
 patris vel Domini promota, nascitur actio de in rem verso, quæ
 pariter non principalis est, sed qualitas a Prætoribus superaddita,
 quæ pro ratione contractus cum filio vel servo gesti, postea de-
 terminatur, unde datur actio locati de in rem verso, & ita conse-
 quenter. Non tamen ulterius dabitur hæc actio, nisi quatenus
 ex illo contractu aliquid in domini utilitatem versum, *L. 10. §. 4.*
ff. de in rem verso. ubi omne illud versum dicitur, quod con-
 sumfit filius, ut pater aut meliorem rem haberet, aut non dete-
 riorem *L. 3. §. 2. 3. ff. d. t.* Et sic magnam habet affinitatem cum
 actione negot. gestor. *per d. §. 2.* Hæc tamen proprie tunc obtri-
 net,

net, si nullus alius intervenerit, qui in alterius utilitatem contraxerit, ob quam causam etiam hæc actio est Civilis, de in rem verso autem est prætoria, perpetua tamen, quia rem persequitur *L. 1. §. 1. ff. de in rem verso. L. 7. C. eod.* Cæterum utilis de in rem verso actio tunc obtinet, si alius, qui nostræ potestati subiectus non est, in nostram utilitatem contraxerit, quo casu tamen is, qui in nostri gratiam contraxit, insuper actione directa, ex illo contractu oriunda, tenetur. Ille vero, cujus utilitas promotâ, tenetur utili de in rem verso, *per L. fin. ff. de in rem verso.*

An duo de in rem verso ab ead. re obligetur, qualem posse in rem verso, v. g. Titius servo Sempronii mutuo dedit 100. thal. ut se & familiam reliquam vestiret, pecunia illa perit sine culpa servi, quo casu pecunia nihilominus habetur pro versa per d. L. 3. §. 7. Postea Sempronius mercator huic servo, qui pecuniam amiserat, vestimentis tamen habebat opus, credit merces ad vestiendum: hic sane Titius & ipse mercator Sempronius de in rem verso agere possunt d. L. 3. §. fin. Quia tamen iniquum est, Dominum utrique solvere debere, quod semel tantum versum, prævenientis melior est conditio L. 4. ff. de in rem verso; Cautus ergo hic sit unusquisque, ut alterum in agendo præveniat, cum jura vigilantibus scripta sint L. 24. ff. que in fraud. Cred.

De electione actionis utilioris.

§. XXIV. Cum itaque ex contractu filii vel servi variæ actiones contra patrem vel dominum nascantur, cautus hic sit actor, ut illam eligat, per quam commodissime debitum suum consequi possit; in specie enim in hac materia stultissimum illum actorem vocat Imperator, in §. 5. *Inst. Quod cum eo &c.* qui omissa actione utiliori, difficiliorem elegit: Attendendum ergo, an constet de jussu parentis, sic enim actione quod jussu, tanquam omnium optima, experiendum, quia hic non ad quantitatem peculii, aut utilitatem parentis promotam, sive versionem in rem respicitur; sed tantum an pater jusserit: imo & S^CTi Macedoniani exceptio hic cessat; *L. 12. ff. ad S^CT. Maced.*

Quid

Quid in institoria actione obtineat, vid. *L. 7. §. ii. d. t.* quod si de jussu parentis non constet, attendat actor, an filius peculium habeat, an non. Et quidem si habeat, an illud sufficiat solvendo aeri alieno, an secus; illo casu secure agit de peculio, quia nec hic probanda versio; inquirat tamen simul, annon Dominus, vel pater dolose circa peculium versatus, sic enim tributoria actio datur, quæ in hoc melior actione de peculio, quod hic Dominus non deducat prius, quod sibi debetur; deterior tamen in eo, quod in tributariam non veniat omne peculium, sed illa tantum pars, qua filius negotiatur *d. §. 5. quod cum eo, qui in al.* Porro si filius vel magister navis vel institor fuerit, attendendum, an secundum legem præpositionis contraxerit, & actio institoria vel exercitoria parata aderit contra patrem in solidum: Quod si forte hoc casu pater non solvendo, liberum mihi erit, ipsum filium actione directa convenire *L. 1. §. 12. ff. de institor. act. juncta L. 39. ff. de O. & A.* si præter legem præpositionis contraxerit, ipse quidem filius mihi obligatur, contra patrem tamen nulla actio competit, nisi probari possit versio, ubi de in rem verso agendum, quæ actio semper utilis, si in promptu sit versionis probatio, ob hujus vero difficultatem, actio de in rem verso, plerumque difficilis redditur.

MEMBRUM IX.

*De Specialibus actionibus quasi
ex contractu oriundis.*

§. I.

Obligaciones, quæ quasi ex contractu nascuntur, cum expressam conventionem non habeant, ex conventionem tacita sive præsumpta nascuntur; Hæc vero ex unius facti, & alterius promota utilitate colligitur. Is enim, qui actum aliquod alterius intuitu suscipit, sine dubio animum habet,

bet, se alteri obligandi, & de facto hoc suscepto ipsi rationes reddendi. Indeque directa actione obligatur alteri, cujus negotiis se immiscuit. Is vero, cujus intuitu factum suscipitur, præsumitur velle utilitatem suam promoveri, & eapropter contraria actione obligatur ad refundendum illud, quod in commoda ejus impensum, unde cessante utilitate alterius, cessabit obligatio ex quasi contractu, respectu illius, cujus negotia gesta; ipse vero, cujus factum intervenit, semper directa actione tenetur, ad facti rationes reddendas, sive bene, sive male circa rem alienam verifatus fuerit.

*De tacita
conven-
tione in
veris con-
tractibus.*

§. II. Quamvis itaque hæc ratio distingvendi veros & quasi contractus displiceat aliis, qui etiam conventionem tacitam conventionem veram esse, & hinc verum producere contractum dicunt; Nam & societas tacito consensu contrahi potest. *L. 4. ff. pro soc.* idem quoque de locatione verum est, *L. 13. in fin. ff. locati*, ut & de contractu mandati, *L. 6. §. 2. ff. Mand. L. 18. ff. eod.* attamen hic diversa ratio subest, quia concurrit utriusque contrahentium scientia & mutuuum factum, quale etiam in mandato non deficit; patientia enim inter præsentés pariter pro facto seu expresso consensu reputanda, utpote cum si id fieri noluisse, vel verbo dissensum testari potuisset, unde hic obligatio nascitur, qualitercunque etiam res cessura sit. In quasi contractibus autem, non adest mutuuum factum, nec concurrit utriusque præsentia & eidem conjuncta scientia, indeque nec nascitur obligatio, quam quoad illum, qui fecit, nisi & illo facto alterius commodum promotum, quod secus est in illis contractibus nominatis, ubi ex facto vel scientia utriusque consensus a lege inducitur. Et sane, qui pro tacito consensu *fictum a lege* substituunt, non liberabunt se ab iisdem dubiis, quæ ex supra dictis contractibus nominatis, aliorum sententiæ objiciunt. Quod enim sola re societas ineatur, hoc nunquam fieret, nisi lex consensum fingeret; quod idem de patientia dicendum, quæ nunquam mandati effectum haberet, nisi lex illos consensisse fingeret. Sane in aliis causis notum est, tacentem se non obligare, aut juri

suo

soo renu
ptum
que se
§ III.
de oblig. qu
Tucela, (3
reditatis a
giam, & 4
stratio: tu
cum, eju
commu
particul
rum ad
contra
nes red
idem in
demom q
§ IV.
numerari
in judiciis
unde nasci
condictio
si, unde o
suscepta, un
um, naveni
nata, caup
ent in seque
§ V.
illius, sine ne
quod hia sic
poreitate pu
ergo hic pr
sulcipientis
sequenti rec

suo renunciare. Res ergo eodem recidit, an tacitum, an præsumptum sive fictum consensum dixeris; Legis enim auctoritas ubique se æqualiter exferit.

§. III. Species quasi contractuum recensentur VI. *in tit. Inst. Species de oblig. quæ quasi ex contractu nasc.* ut (1.) negotiorum gestio, (2.) quasi contractuum, Tutela, (3.) Rei communio, (4.) hereditatis communio, (5.) hereditatis aditio, & (6.) indebiti solutio. Quamvis ad 2dam, 3tam, & 4tam speciem commodius addatur vocabulum *administratio*: tutela enim non est quasi contractus, sed munus publicum, ejus vero administratio quasi contractum inducit. Nec rei communio quicquam aliud involvit, quam condominium rei particularis, ex quo nulla personalis obligatio nasci poterit. Verum administratio rei communis, vinculum personale, sive quasi contractum involvit, quo ipso administrans obligatur ad rationes reddendas, lucra communicanda, & damna reparanda, quod idem in hereditatis communione obtinet, cujus administratio demum quasi contractum efficit.

§. IV. Cæterum illis speciebus quasi contractuum adhuc *Adducuntur alia.* numerari solet (7) Communio finium, (8) Litis contestatio, quia in judicii quasi contrahimus. *L. 3. §. ii. ff. de pecul.* (9) Judicatum, unde nascitur actio judicati, (10) Datio ob causam, unde oritur condictio causa data, causa non secuta, (11) Acceptatio sine causa, unde oritur condictio sine causa, (12) Cura funeris sponte suscepta, unde nascitur actio funeraria, (13) Receptio in diversorium, navem & stabulum, unde oritur actio de recepto adversus nautas, caupones, & stabularios, de quibus singulis dicendum erit in sequentibus.

§. V. Negotiorum gestio supponit ignorantiam respectu *De negot. gestione.* illius, cujus negotium est, quo ipso distinguitur mandato, utpote quod sola scientia negotium suum geri, modo conjuncta sit cum potestate prohibendi, inducitur *L. qui patitur 18. ff. mand.* Cum ergo hic principale factum sit ipsius gestoris, negotium alienum susipientis, ipse vero, cujus negotium gestum, tantum ex consequenti teneatur, si scilicet occasione gestionis quicquam utiliter

in negotia ejus impensum vel aliter commodum ipsius promotum; exinde sequitur, duplicem hic dandam esse actionem, directam & contrariam.

*Actio directa
N. G.*

§. VI. Competit itaque directa negot. gestor. actio Domino negotii, ejusque heredi, (nam ex quasi contractu obligatio ad heredes descendit, *L. 3. §. 7. ff. de neg. gest.*) adversus gestorem, ejusque heredes, ad coepta negotia perficienda, *L. 21. §. 2. & L. 3. §. 7. ff. d. t.* ad praestandam culpam, in gestione commissam, etiam levissimam, si alius diligentior adfuisset §. 1. *Inst. de oblig. quae ex quasi contractu nasc.*; & ad rationes gestionis reddendas *L. 2. ff. d. t.* & hinc quoque ad praestanda reliqua; Quae ipsa actio, cum ex negotio bilaterali resultet, actio est b. f. §. 28. *Inst. de act.* & *L. 7. ff. h. t.* hinc nullum superest dubium, ob moram, ad usuras obligari gestorem *L. mora 32. §. 2. ff. de usur. L. 19. §. 4. ff. de negot. gestor.*

*Actio contraria
N. G.*

§. VII. Actio negot. gestor. contraria ad indemnitatem prodita est; datur ergo gestori, ejusque heredibus, contra illum, cujus negotia gesta, ejusque heredes, ad refundendas expensas tam necessarias quam utiles, *L. 45. pr. ff. de N. G.* non vero voluntarias *L. 27. pr. in f. ff. d. t.* modo constat, non animo pietatis impensas priores factas esse, harum enim non datur repetitio, *L. Neseñnius 34. ff. de neg. gest. L. 13. & 15. C. eod.* Et haec actio ipsi competit, etiam si res, in quam factae impensae, postea casu fatali perierit; actio enim haec semel nata est, *L. 10. §. 1. ff. d. t.* Ceterum, cum actiones tam contrariae sint b. f. quam directae, ob moram, usuras impensarum actio exigere posset gestor. *L. 19. §. 4. ff. eod.*

Quid si prohibentis negotium sit gestum?

§. VIII. Cum autem actio negotiorum gestorum ex alterius praesumpto consensu nascatur, ob hoc, quod ipsius utilitas meo facto sit promota, praesumptus vero consensus elidatur per contrariam voluntatis declarationem gestori non ignotam, inde constat, actionem N. G. non dari illi, qui prohibentis negotium gessit *L. fin. C. de negot. gest. L. 40. ff. mand.* nisi vel publica utilitas, vel pietas gestionem exegerit, *arg. L. 2. ff. de tign. junct.*

L. 14. §. 13. ff. de Relig. & sumpt. fun. interim ut gestor consequatur actionem in casu, ubi favor publicus ipsi non suffragatur, necessum est, ut actiones sibi cedi curet a creditore, cui prohibentis vice solvit. Quamvis enim prohibitio obstet præsumpto consensui, non tamen obstat cessione juris, cum etiam debitore invito, creditor actionem suam alteri cedere possit *L. 3. C. d. heredit. vel act. vend.*

§. IX. Ex administratione tutelæ pariter actio tutelæ tam directa, quam contraria resultat: illa datur pupillo heredibusque ejus *L. 1. §. 17. ff. de tut. & rat. distr.* contra tutorem ejusque heredes, *d. L. 1. §. 16. & L. 12. C. arbitr. tut.* ad præstanda damna lata & levi culpa data. Quo casu tamen, si plures tutores fuerint, beneficio divisionis gaudent. Quod si ex unius gesto conveniantur reliqui, etiam excussionis beneficium opponere possunt, ut ille, qui gessit, prius excutiat *L. 38. §. 1. ff. de adm. tut. L. fin. C. de divid. tut.* Cæterum hæc actio, si ob dolum instituat, infamiam infert, *d. §. 6. Inst. de susp. tut. L. fin. C. de Suspect. Tutor.* modo doli in sententia sit facta mentio, alioqui magis ob culpam, quam dolum condemnatus censetur *L. 4. §. 2. ff. d. t. & ibi Dd.* & hæc actio tutelæ perpetua est, nec longi temporis præscriptione tollitur. *L. 8. C. arbitr. tut. l. 29. ff. de adm. tut.*

§. X. Quod si ex bonis pupilli quid subtraxerit tutor, specialis actio prodita, quæ vocatur de rationibus distrahendis, quæ pupillo datur contra tutorem, ad restituendum duplum illius, quod dolo tutorum ex rationibus ipsi abest. *L. 1. §. 10. ff. de tutel. & ration. distrab.* quæ tamen cum ad pœnam tendat, sive ad duplum *L. 55. §. 1. ff. de admin. tut.* adversus heredem, aliosque successores tutoris non datur. *L. 1. §. 2. & §. 23. in fin. ff. de tutel. & ration. distrab.* Mirum itaque videri poterat, quare actio tutelæ & de rationibus distrahendis se mutuo tollant, juxta *L. 1. §. pen. & ult. ff. d. t.* cum tamen in altera quid amplius sit. Sed resp. si actione de ration. distrab. prius actum, expirare actionem tutelæ, quia simpliciter jam consecutus est, sed si actione tutelæ prius actum, quod tunc etiam actio de ration. distrab. tollatur juxta

L. 1. §. 21. ff. d. t. hoc intelligo, si per actionem tutelæ, omne; quod sibi abest, jam nactus sit pupillus; actio enim de ration. distrab. ad duplum illius datur, quod pupillo ex rationibus abest; si ergo omne, quicquid abest, actione tutelæ consecutus, non locus erit actioni. Mejer in *C. A. Tit. de Tutel. & ration. distrab. §. 34.* quod hic singulare esse puto, & hinc consultius erit pupillo, finita actione tutelæ, ob res surreptas, furti actionem instituire, quæ, cum ex diversa causa nascatur, salva adhuc erit, licet actione tutelæ omne, quicquid abest, ipse consecutus sit. *L. 1. §. 22. ff. dict. tit.*

Quando hæ actio- nes insti- tuenda. §. XI. Cæterum uti actio tutelæ jure nostro non datur, nisi finita tutela §. *ult. f. de Attilian. tut. L. 4. & L. 9. §. 4. ff. de tutel. & ration. distrab.* ita idem quoque quoad actionem de tutela §. *ult. ff. d. t.* dispositum est in *L. 1. §. ult. ff. d. t.* Hodie vero cum per leges imperii tutor singulis annis, rationes reddere teneatur, per *Reform. Polit. de ann. 1577. tit. 32. §. item daß Er. junct. Clementin. 2. §. ut autem de religios. dom.* non dubito, has actiones quotannis, si dolus in rationibus commissus appareat, institui posse.

De actio- ne hypo- thecaria pupillo compe- tente. §. XII. Cum autem hæ actiones personales sint, & inde personam tutoris, aut, quod actionem tutelæ attinet, heredis non egrediantur, pupillus, si ex bonis tutoris suum consequi nequeat, inquirere debet, ad quem bona tutoris durante administratione pervenerint; cum enim jus tacitæ hypothecæ in illius bonis habeat, a tempore susceptæ administrationis, *L. 20. C. de admin. & peric. tut. Nov. 118. c. 5. in fin.* hinc nullum subest dubium, actione hypothecaria experiri posse pupillum, contra quemcunque tertium, ad quem bona tutoris pervenerunt. Sed an heres pupilli etiam hac actione gaudebit? non videtur ob *L. 42. ff. de admin. tut.* ubi clare dicitur, quod privilegium pupilli non detur ejus heredi, quia non causæ, sed personæ succurritur. Verum hoc non de jure hypothecæ, tanquam privilegio reali, sed personali intelligendum, uti contra *Berl. P. 1. concl. 67. n. 33.* recte defendit *Carpz. L. 4. resp. 33. Brunn. in Comm. ad ff. ad d. L. 42.*

§. XIII.

§. XIII. Actio Tutelæ *contraria* datur tutori contra pupillum, *De con-*
traria
 ad repetendas impensas, pupilli nomine erogatas, & porro ad il-
 lud omne præstandum, quod tutori occasione administratæ tu-
 telæ abest. *L. 3. §. 1. ff. de contr. tut. act.* ubi etiam expensæ magnæ *actione.*
 redditus bonorum pupillarium excedentes refundendæ, modo
 fuerint necessariae *L. 3. C. de admin. tut. Mey. p. 4. D. 10.* imo re-
 petuntur expensæ, quæ sequiorem habent effectum, modo b. f.
 factæ *L. 3. §. 7. ff. d. t.* usuræ quoque expensarum refundendæ, si
 ipse tutor ex bonis pupillaribus sibi satisfacere non potuerit. *per*
L. 3. §. 4. & 5. ff. eod. Est enim tutelæ iudicium b. f. in quod tam
 directa quam contraria actione usuræ veniunt. Datur autem hæc
 actio contraria etiam illi tutori, qui ut suspectus remotus est *L. 4.*
ff. de contrar. tut. act. quamvis enim ita remotionem a tutela me-
 ruerit, imo quamvis etiam quid subtraxerit juxta *L. 2. ff. d. t.* non
 tamen ipsi deneganda defensio, seu repetitio illorum, quæ bene
 impensa. Hoc certum, tutorem, qui pro pupillo fidejussit, actio-
 ne contraria tutelæ experiri posse, ut a fidejussione liberetur,
 etiamsi nondum pro pupillo solverit. *L. ult. ff. d. t. & L. 38. ff. de*
negot. gest. Salarium a tutore hac actione peti non posse, cum
 tutela gratuitum munus sit, extra controversiam est; quod si ta-
 men salarium ipsi a iudice constitutum, contraria actione petitur
L. a tutoribus 33. §. ult. ff. de admin. tut. Idem esse puto, si tutor o-
 peram suam aliis locare solitus, occasione tutelæ quid neglexerit.
 Berlich. *P. 1. D. 134.*

§. XIV. Quæ huc usque de tutoribus & pupillis dicta, ea-
 dem utiliter applicari possunt minoribus & curatoribus: *utilis ne utili*
enim tutelæ actio (quam aliqui *curatela actionem* appellant, sed sine *curatio-*
nis causa.
 lege, quamvis utilis curationis causa actio dicatur in *rubr. ff. de tut.*
& Rat. distrab. & actio administratæ curæ *L. 4. C. de Transact.*
 vel iudicium curationis *L. 11. ff. de aut. tut.*) tam directa quam
 contraria illis competit, quæ pariter ad omnia illa instituitur, sic-
 uti de actione tutelæ hætenus dictum: Imo etiam actio *utilis*
de rationibus distrabendis minori danda contra curatorem, si ali-
 quid ab hoc ablatum, inque rationes non relatum, quo hujus
 duplum

duplum refundat curator. Hoc tantum differentia remanet inter directam tutelam & utilem curationis actionem, quod actio tutelam non nisi finita tutela institui possit, *L. 1. in fin. & L. 9. §. 4. & fin. ff. de tutel. & rat. distr.* actio vero quæ ex cura resultat, etiam durante administratione intentari potest *L. 4. §. ult. ff. d. t. L. 26. ff. de administ. tut.* Quid autem hodie obtineat, jam dictum est §. XI.

*De Actio-
ne protu-
tela.*

§. XV. Ad similitudinem actionis tutelam contra illum, qui non ut extraneus intervenit, nam contra hunc daretur actio negot. gestor. nec re vera tutor fuit, nam sic daretur actio tutelam, se tamen, quasi tutor esset, immiscuit negotiis pupillaribus, sive id fecerit b. f. h. e. putans, se esse tutorem, sive non *L. 1. §. 1. ff. de eo, qui pro tut.* modo tamen bono animo ad negotia accesserit pupillaria, prodita est *actio protutela*, sicuti in specie appellatur in *L. 1. §. 6. ff. d. t.* quæ vel *directa*, & datur pupillo contra illum, qui quasi tutor gessit negotia pupillaria, ad præstanda omnia illa, ad quæ alias verus tutor obligatur, eandem enim fidem & diligentiam præstare debet, *L. 4. ff. eod.* Hoc tamen interest, quod actio protutela etiam ante finitam pubertatem institui possit, *L. 1. §. 3. ff. d. t.* Vel *contraria*, quæ datur protutori, si quid in rem pupilli utiliter impenderit, *L. fin. ff. d. t.* Hæc actio vero tunc competit, si quis illius se gerat tutorem, cujus tutor esse potest; si enim illius se tutorem gesserit, qui jam pubes est, datur actio negot. gestor. *L. 1. §. 9. ff. eod.* quæ actio etiam tunc locum habebit, si quis ex necessitate se ad hoc obligari existimans, forte quia agnatus est, bonis pupilli se immiscuerit *L. 4. C. qui dari tut.* Berlich. *P. 2. decis. 230.*

*De actio-
ne contra
falsum
tutorem.*

§. XVI. Alia ratio est *falsi tutoris*, qui cum tutor non esset, dolo malo tamen se pro tutore gerit & negotiis pupilli se immiscet: Qui a procuratore in eo differt, quod ille bono animo, ut ut sciverit, se non esse tutorem, ad promovendam pupilli utilitatem accedat; falsus tutor vero malo animo, quo alter decipiatur: Unde protutela actio hic locum habere nequit: Prætor autem succurrit læso, restitutionem in integrum dando illi, qui igno-

ignoranter cum falso tutore contraxit; Scienti enim non succurritur, *L. 1. §. fin. ff. quod fals. tut.* nisi sit pupillus vel minor, illi enim scientia non obest, *L. 6. ff. eod.* hic vero contra scientiam restituitur. *L. 4. ff. d. t.* Præter restitutionem autem, quam tunc præcipue concedendam existimo, si a falso tutore damnum recuperare nequeam, Prætor dat actionem in factum, illi, qui contraxit, contra ipsum falsum tutorem, ad refundendum interesse *L. 7. pr. ff. quod fals. tut. aut.* quæ actio quoque extenditur contra illum, qui dolo malo fecit, ut falsus tutor adhiberetur, *L. 9. pr. ff. d. t.* Contra heredes tamen hæc actio non extenditur, cum principaliter ex dolo, & sic ex delicto sit, ex quo nihil ad heredem pervenit, *d. l. 9. §. 1.* nisi tamen lis contestata; litis enim contestatio facit etiam poenalem actionem transire ad heredem *§. 1. Inst. de perp. & temp. act.* multo magis hanc actionem.

§. XVII. Cum vero etiam pro tutoribus fidejussores intervenire soleant, contra quos pupillus, si a tutoribus rem suam servare non potuerit, regressum instituere possit, non erit hæc actio ex quasi contractu, seu tutelæ, sive directæ, sive utilis; sed actio ex stipulatu, quæ alias contra fidejussores datur, etiam hic sibi locum vindicabit *L. 6. ff. rem pupilli salvam fore,* & si forte pupillus ipse stipulari non potuerit, ex servi publici, aut magistratus stipulatione ipsi utilis actio ex stipulatu nascitur *L. 1. §. 16. ff. de magistrat. conven. L. 2. 3. & 4. pr. ff. rem pupilli salv. fore.* Ad quid autem hæc actio detur, repetendum ex Digest. *Tit. de fidejussor. & mandat. Tutor.* ubi simul occurret, qua ratione nominatores tutorum obligentur, scil. æquali nexu, quo fidejussores *L. 4. §. ult. ff. de fidejuss. tut.*

§. XVIII. Ultima actio, qua pupillis & minoribus confu- litur, subsidiaria est, qua excussis tutoribus & fidejussoribus, eorumque heredibus, contra magistratum experiuntur *L. 4. §. 6. ff. diaria de admin. tutor.* ad damnum refarciendum, ob hoc, quod satisfactio- nem vel nullam, vel minus idoneam admiserit, aut alias in electione tutorum culpam commiserit. *L. 1. §. 2. ff. de magistrat. conven. l. 4. C. eod.* quæ culpa hic præcise exigitur, cum casus futuros

turos magistratus præstare nequeat. *L. 1. §. 11. ff. d. t.* & eatenus huic actioni etiam hodie locum esse, testatur Carpz. *P. 2. C. 11. def. 41.* Verum unde descendat hæc actio, & quo nomine appellanda sit, jure nostro expressum non est. *Subsidiariam* istam dici constat ex *L. 1. pr. & §. 4. ff. de Magistrat. conv. Utilis* illa appellatur in subsidium indemnitis nomine *L. 5. C. d. t.* & simpliciter utilis dicitur in *L. 1. C. eod.* Verum ad quam speciem directarum actionum referenda, iterum omittitur. Existimat Dn. Schwendendorffer *de action. c. 3. M. 20. Sect. 2. §. 3.* causam propinquam esse jus obligationis, quæ magistratus, tanquam tutor superior, tenetur prospicere, ut tutela bene administratur. Verum illa obligatio generalior est, nec inde utilis quædam actio quantum ad tutelam derivari potest, aut etiam directa quædam certo casu hic supponenda esset. Quapropter existimo, hanc actionem ex stipulatu utilem esse, cujus mentio fit in *L. 4. pr. ff. rem pupilli salv. fore.* fingitur enim magistratus indemnitate promississe pupillo, hunc vel illum tutorem constituendo; hoc enim, quod ex officio ipsi faciendum incumbit, se etiam pro pupillo facturum, promississe videtur.

De judi-
cio com-
muni di-
vidundo.

§. XIX. Sequitur quasi contractus ex *rei communis administratione* resultans; hanc enim si quis solus administraverit, hoc ipso se obligasse censetur ad commoda inde percepta communicanda, & damna, sua culpa data, reparanda. Nascitur inde *actio communi dividundo*, quæ ratione objecti dividitur in directam, quæ obtinet in communiione rerum corporalium; & *utilem*, quæ vel obtinet in communiione rerum incorporalium vel corporalium quidem, verum ubi non de re ipsa, sed de communiione juris circa illam rem quæstio est, utpote si illa res duobus oppignorata, *L. 7. §. 6. ff. com. divid.* vel etiam si res divisa, præstationes tamen aliquæ supersint adhuc, *L. 6. §. 1. ff. d. t.* Est autem actio comm. divid. actio mixta ex jure reali, scil. communiione juris *L. 4. pr. ff. d. t.* de quo infra *Sect. 2. membr. 1. §. 21.* & personali, scil. administratione, sive quasi contractu oriunda, quæ datur illis, qui in communiione vivunt, ad rem dividendam, commo-

moda communicanda, & damna, culpa levi data, reparanda, quam actionem ex plurimis sociis, etiam unus, invito altero instituere potest, *L. 8. pr. ff. h. t. cum communio mater sit discordiarum, & sic nemo in ea invitus detinendus L. fin. C. eod.* Cujus actionis plenior cognitio a Commentatoribus *ad tit. ff. Commun. divid.* repetenda, quorsum brevitatis amore me remitto.

§. XX. Ex *hereditatis communione* resultat actio famil. her- *Familia*
cisc. quæ pariter mixta est, cum jus reale hereditarium, de quo di- *herciscun-*
ctum *Secl. 2. Membr. 3. § 23.* & præstationes personales hic con- *da.*
current, *L. 22. §. 4. & L. 49. in f. ff. famil. hercisc.* est etiam b. f. §. 28.
Inst. de actionib. & datur coheredi contra coheredem, sive testa-
mentarium sive legitimum, *L. 2. pr. ff. d. t. ad hereditatem divi-*
directa quedam *ex iusto*, hoc
fitin L. 4. pr. §.
demnitatem
uendo; hoc
etiam pro pu-
munis admini-
straverit, hoc
cepta commu-
Nalcitur inde
iditur in dire-
ralium; & uti-
poralium vel
ed de commu-
lla res duobus
divisa, præst-
t. Est autem
communio
§. 21. & peti-
riunda, que de-
idendam com-
mo.

Est enim hæc alienatio necessaria, quam lex ipsa quasi imponit, ne quis invitus detineatur in communione, si modo coheres major ipsum ad divisionem provocaverit *L. 17. C. de præd. & al. reb. min.* aliud, si ipse minor ad divisionem provocare vellet, tunc enim omnia alienationis requisita attendenda *d. L. 17. Carpz. p. 3. C. 15. d. 44.* De cætero, cum hæc actio universalis sit, inde non nisi semel intentari potest. Si ergo in iudicio Famil. herciscundæ aliquid indivisum relictum sit, hoc nomine dabitur actio communi divid. *L. 20. §. 4. ff. fam. hercisc.*

§. XXI. Caveat autem sibi ab hac actione heres, si adver- *Annon*
sarii jus hereditarium non satis certum esse existimet. Cum enim *consultius*
non nisi inter coheredes hæc actio familiæ herciscundæ detur *petitione*
L. 1. §. 1. ff. fam. hercisc. rectius agat contra illum hereditatis pe- *heredita-*
titione, quo ipso incumbat adversario probandi necessitas, se *tis agere?*
coheredem esse; Et quamvis, qui famil. herciscundæ agit, ad-

versarium sibi esse coheredem non confiteatur, juxta Scævolum in *L. 37. ff. d. t.* attamen textus ille dubius adhuc est, cum in Basilicis negatio desit. Cujac. *lib. 9. obs. 36.* & certe præsumptionem ex hac actione consequeretur adversarius, quæ utut actori non obftet, quo minus postea mutato libello, ad petitionem hereditatis recurrere possit, Vult. *Vol. 1. Conf. Marp. 26. n. 15.* majoribus tamen ambagibus ita involvetur.

De actione ex additione hereditate.

§. XXII. Hereditatis aditionem quod attinet, illa respectu eorum, ad quæ ipse defunctus obligatus erat, non quasi contractum, sed continuationem obligationis præcedentis inducit. Est enim heres cum defuncto una eademque persona *Nov. 48. c. 1.* Unde ex omni contractu obligatus heres, ex quo obligabatur defunctus, utpote qui etiam pro herede contraxit *L. 13. C. de contrah. & commit. stipul.* quod etiam ad heredem heredem extenditur, *L. 170. ff. de V. S. L. 194. ff. de R. J.* In delictis tamen alia est ratio, utpote quæ personam delinquentis non egrediuntur, *L. sancimus 22. C. de pœnis.* Nisi hic quoque vinculum quasi contractus concurrat, quod contingit, si in actione ex delicto instituta, litem contestatus sit defunctus, hoc ipso enim quasi contractum censetur, de futuro judicato exsolvendo *L. 3. §. 11. ff. de pecul.* & hinc heres etiam exinde obligatur, de quo inferius. Temperamentum tamen recipit illa obligatio ex contractu defuncti, si jure novo ad beneficium inventarii convolaverit heres, sic enim ex contractu defuncti non ulterius obligatur, quam quantum est in inventario, sive in defuncti patrimonio. *L. fin. C. de jure delib.*

De actione ex testamento.

§. XXIII. In illis ergo casibus, in quibus ipse defunctus nullo contractus vinculo obligabatur, sed ubi per ultimam voluntatem quicquam de bonis suis in alios translatum voluit, heres adeundo hereditatem, ex quasi contractu obligatur: Unde ipso vivo, legatariis & fideicommissariis nulla competeat actio, cum testator liberam, voluntatem suam mutandi, licentiam haberet, usque ad mortem *L. 4. ff. de adim. legat.* Cum tamen in eadem voluntate decessisset testator, heres adeundo hanc appro-

basse

basse censetur, ex quo hic quasi contractus nascitur ad præstandum illud, quod testamento cautum, §. 5. *Inst. de oblig. ex quasi contr.* Cum vero supponatur hic voluntas de jure valida, sive testamento declarata, inde actio ex aditione resultans, vocatur *actio ex testamento*, aut si legata per codicillum relicta, actio utilis ex testamento, sibi locum vindicabit: Sic ergo non ex ipso testamento, sed ex approbatione testamenti per aditionem nascitur actio: unde herede repudiante, etiamsi testamentum omnibus numeris absolutum, vel perfectum, non habebunt jus legatum petendi, quia destitutum est testamentum.

§. XXIV. Porro *indebiti solutio* quasi contractibus adscribitur: nemo enim ea mente præsumitur accepisse pecuniam, quod ipsam, licet sciret, eam sibi non deberi, retinere vellet, sic enim re vera furtum committeret, & inde condictione furtiva conveniri posset, *L. 18. ff. de cond. furt.* Sicut ergo iniquum est, cum alterius damno velle locupletari, *L. 14. ff. de cond. indeb.* ita ex bono & æquo hæc obligatio ad restituendum introducta, *L. 66. ff. d. 1.* Limitant hoc Dd. nisi in ipsa solutione convenerint de soluto restituendo, si apparuerit esse indebitum, quo casu indebitum non quasi, sed verum contractum esse dicunt, *per L. 2. pr. ff. de cond. indeb.* Verum hæc promissio sine dubio per stipulationem facta esse debet, qua accedente, non quidem indebitum fit verus contractus, sed mediante contractu stipulationis, illud, quod indebite solutum, tali casu repetitur. Quamvis etiam indebitum aliquando *promutuum* appellari soleat, cum pariter obligetur accipiens in debitum, quasi mutuum accepisset. *L. 5. §. 3. ff. de O. & A.* si scil. fungibilis indebite soluta, ubi ad rem ejusdem bonitatis in genere restituendam obligatur (si enim species indebite soluta, ejus interitu liberatur accipiens, quia hoc magis ad commodatum, quam promutuum referendum;) attamen cum intentio hic non adfuerit mutuum contrahendi, sive se obligandi, sed potius se liberandi *d. l. 5. §. 3. & §. 1. Inst. quib. mod. re contr. obl.* remanebit quasi contractus, & eo nomine indebiti condictio datur, quam *actionem condictionis* appellat Impe-

perator in *L. 1. C. de cond. indeb.* Et hæc datur ignoranter solventi, scienter enim non succurritur *L. 1. ff. eod.* cum donasse videatur *L. 53. ff. de R. J.* contra accipientem, ad rem acceptam restituendam, & quidem sine usuris *d. l. 1. C. h. t.*

Quando hæc conditio locum inveniat?

§. XXV. Cum variis dubiis hoc negotium involvant Dd. an & quando indebitum revocari possit, vel non; dum inter ignorantiam juris & facti, inter indebitum jure naturali & civili, vel tandem utroque jure, distinguunt, de quo *vid. Comment. ad ff. de Condict. indeb.* attamen præstat simpliciter eo respicere, an in accipiente, sive illo, a quo res condicatur, ulla sit naturalis obligatio, tum enim cessat repetitio. Naturalis quippe obligatio, ut jus petendi non tribuat, tribuit tamen jus retinendi, cum etiam ex nudo pacto resulter exceptio. *L. 7. §. 4. ff. de pactis.* Quapropter cum indebiti conditio maxime ex æquitate naturali dependeat, *L. 15. & 66. ff. de condict. indeb.* inde non dabitur ad impugnandum illud, cujus retentio ex æquitate naturali justa est, modo tamen lex civilis illam obligationem penitus non improbaverit, e.g. in pupillo, & muliere, ex fidejussione prævia solvente *L. 40. & 41. ff. de cond. ind.* & speciale quid saltem obtinet in illis, quæ transactionis vel pietatis causa soluta, quæ ob favorem singularem non repetuntur. *vid. L. 32. §. 2. & l. 65. §. 1. ff. d. t.* de qua actione ex professo egit Andreas Clud. *Tr. de Condict. indeb.* Exigitur tamen in accipiente indebitum b. f. quod si enim sciverit, sibi pecuniam non deberi, furtum committit, & inde etiam vel condictione furtiva *L. 18. ff. de condict. furt.* vel actione furti conveniri poterit *d. L. 43. & L. 38. §. 1. ff. de solut.* Clud. *d. tr. C. 10. n. 32.*

De judicio finium regund.

§. XXVI. Ulterius ad quasi contractus refertur finium communio & inde resultans *actio finium regundorum*, ubi pariter tam jus reale, quam personale concurrat; datur vero hoc judicium inter condominos, vel alios circa agros confines jus habentes *L. 4. §. 9. ff. fin. reg.* de quo dictum *Sect. 2. Membr. 1. §. 22.* attamen & præstationes personales hic interveniunt, quæ partim oriuntur ex quasi contractu, si scil. ex loco vicino solus utilitatem per-

perceperit, vel in alterius utilitatem quid gesserit, *L. 4. §. 1. ff. d. t.* partim vero ex delicto, si forte termini ab altero litigantium malitiose confusi, ubi criminis & finium cognitio conjungi solet. *L. 4. §. 4. ff. eod.* Datur vero hæc actio ad hoc, ut fines distingvantur per agrimensores, *L. 8. ff. b. t.* vel novi, per condemnationem & adjudicationem constituentur, *L. 2. §. 1. ff. d. t.* ut, si uni in novorum finium constitutione quid accedat, ille pro hac accessione alteri in certam pecuniam condemnetur. *L. 3. ff. eod.* Insuper petitur hic interesse, si alter circa fines vel damnum dederit, vel fructus perceperit. *d. L. 4. §. 3. ff. b. t.* Conf. *Dd. ad tit. ff. fin. regund.* in specie Joh. Oettinger. *Tr. de Jure limit.*

§. XXVII. Cum autem actio finium regundorum locum *De actio-* non habeat, si via publica intervenerit, *L. 4. §. fin. ff. fin. regund. ne vi re-* inde sæpius evenire solet, ut alter vicinorum viam publicam ampliando, vel a suo agro avertendo, aut etiam, dum reficit viam publicam, lutum in alterius agrum projiciendo, damnum inferat, nascitur inde specialis actio, quæ *viæ receptæ* dicitur in *L. fin. pr. de viâ publ. refic.* quæ is, cujus agro damnum hac ratione illatum, agit contra rejicientem, ad id, quanti ejus interest, fundo injuriam irrogatam esse. *d. L. fin.*

§. XXVIII. Litis contestationem quod attinet, illa communiter quasi contractibus adscribitur *per L. 3. §. 11. ff. de pecul. ubi ne ex lite* dicitur, quod in *judicio quasi contrahatur*, sed additur ibidem, *contesta-* non originem *judicii* sive litis contestationem inspiciendam esse, sed ipsam *judicati* obligationem. Ex quo certum est, non aliam, quam *judicati* hic nasci *actionem*, ad præstandum illud, quod alteri per sententiam adjudicatum; quapropter litis contestatio cum *judicato* conjungenda, nec pro diversis quasi contractibus reputanda. Dicendum itaque in litis contestatione, eatenus latitare quasi contractum, quatenus alter liti se committendo, tacite se obligasse videtur ad illud præstandum, quod adjudicatum fuerit, ut inde implementum obligationis, ex litis contestatione oriundæ, dependeat ex futura sententia, sententiæ vero effectus retrahatur ad tempus litis contestatæ; ob quam *causam*

causam etiam mala fides, quæ per litis contestationem inducitur, revera nondum adest, nisi postquam res per sententiam evicta *L. 25. §. fin. ff. de usur.* Non tamen displicet sententia Thomæ Carlevalii *tract. de judic. tom. 2. tit. 2. disp. 1.* qui ex litis contestatione & iudicato diversos quasi contractus constituit, ita ut vi litis contestatæ obligentur partes ad prosequendum iudicium usque ad sententiam, nec possit unus invito altero a iudicio cepto resilire per *Auth. qui semel C. quomod. & quand. iudex.* per sententiam vero nascatur obligatio ad parendum sententiæ, seu præstandum illud, in quod condemnatus, pro qua opinione adducit Bartol. in *L. 3. §. idem scribit n. 7. ff. de pecul. & alios Dd.* Interim verum manet, in plerisque casibus litis contestationem cum iudicato coniungendam, & effectum, qui litis contestationi tribuitur, ex iudicato derivandum esse.

*An idem
in crimi-
nalibus?*

§. XXIX. An autem illa obligatio ex quasi contractu, ob contestatam litem etiam extendatur ad accusationes criminales, non conveniunt. Affirmandum hoc videtur ob *L. 20. ff. de accusation.* ubi ex publicorum iudiciorum admissis, pœna bonorum ademptionis adversus heredes non transit, quam si lis contestata, & condemnatio secuta; ubi sane & litis contestatio & transitus pœnæ ad heredes sibi in criminalibus coniunguntur. Verum Resp. sola litis contestatio hic effectum transmittendæ pœnæ non habet, sicuti quidem fit in actionibus, pœnam civilem persequentibus; non enim hic litem contestatur reus super eo, quod accusatori, sed quod Reipubl. debetur; super re ergo alteri debita, cum altero quasi contractum initum esse dici nequit. Hinc notanter in *d. L. 20.* simul exigitur, ut præter litis contestationem, vivo delinquente, etiam condemnatio secuta fuerit. Ut adeo verum sit, accusato vel inquisito ante sententiam mortuo, pœnam ad heredes non transire. Et eapropter non admittenda est sententia *Mevii P. 5. D. 393. n. 8.* qui litis contestationi hic eundem effectum tribuit, nam *d. L. 20.* in qua unice se fundat, condemnationem expresse supponit. conf. *Farinac. lib. 1. qu. 10. n. 30. & seqq. Carpz. Prax. Crim. Qu. 131. n. 7.*

§. XXX.

§. XXX. Porro ad actiones ex quasi contractu oriundas, *De condictione* refertur *condictio causa data, causa non secuta*, quæ aequitatem naturalem pro fundamento habet, *L. 3. §. 7. ff. h. t.* Is enim, qui ob *causa data* certam causam rem dedit, hac lege dedisse videtur, ut causa non secuta, rem repetere liceret, & alter tacite promississe censetur restitutionem; cum præsumendum non sit, ipsum contra officium boni viri acturum, remque sine causa retenturum, Bachov. *ad Treutl. vol. 1. disp. 24. th. 4. lit. B.* Requiritur tamen hoc casu, ut causa fuerit finalis *L. 52. ff. de Condict. Indeb.* impulsiva enim non attenditur, & hac cessante, non cessat effectus. Everhard. *in Top. Leg. loc. a cessatione causæ & Tiraq. spec. tr. de cessante causa.* Deinde requiritur, ut illa causa expresse fuerit addita, nam in mente retenta nihil operatur *L. 7. C. de cond. ob caus. dat.* Datur vero hæc actio ad restituendam rem cum fructibus *L. 7. §. 1. & L. 12. ff. h. t.* Plura vide apud *Commentatores in tit. ff. de Cond. caus. dat.*

§. XXXI. Ulterius ex quasi contractu deducunt *condictio sine causa*; si enim quis vel rem vel obligationem a nobis acceperit, & postea animadvertat, rem sine causa apud se esse, tacite videtur obligasse se ad restitutionem rei, pariter sicuti in conditione indebiti. Unde coincidit cum hac non tantum, sed & cum conditione causa data, causa non secuta; siue enim res sit indebita, siue causa dationis cesset, utrobique res sine causa apud alterum existere dicitur; nihil enim interest, an quid ab initio sine causa datum sit, an causa, propter quam datum, secuta non fuerit, *L. 4. ff. de condict. sine causa*, idem obtinet, si quis quidem se ob certam causam obligaverit, sed illa causa expiraverit, h. e. si res redierit ad non causam *L. 1. §. fin. ff. d. t. v. g.* si dos promissa vel data, postea matrimonium deprehendatur putativum *L. 5. pr. ff. d. t.* in specie vero hæc condictio locum habet, si chirographum dederim, creditor vero pecuniam non numeravit, ubi chirographum repeto conditione sine causa, *L. 1. pr. ff. h. t.* Idem, si debito soluto, chirographum remanserit apud creditorem *L. 3. ff. d. t. & L. 2. C. eod.*

*De actio-
ne fune-
raria.*

§. XXXII. Actionem funerariam quod attinet, illa con-
venit cum actione negot. gestor. Sicuti enim hereditas jacens
defuncti personam repræsentat, *pr. Inst. de stip. Serv. L. 61. ff. de ac-
quir. R. D.* ita ipse, qui in funus defuncti quid impendit, ejus
negotium gessisse, & cum ipso defuncto contraxisse videtur. *L. 1.
ff. de relig. & sumt. fun.* ob quam causam prætor hanc actionem in-
trodixit. *L. 12. §. 2. ff. d. t.* In hoc vero quid amplius habet actio-
ne negot. gestor. quod hæc non detur contra prohibentem, *L. f. C.
de neg. gest.* funeraria vero, etiamsi quis funerari prohibuerit,
L. 14. §. 13. ff. de relig. & sumt. Interest enim Reipubl. ne cada-
vera maneant insepulta *L. 12. §. 3. d. t.* Datur ergo hæc actio illis,
qui in aliorum funus quid impenderunt, contra heredem, vel il-
lum, cui funerandi onus ex dispositione testatoris incumberebat,
ad repetendas expensas cum usuris. Refertur enim funeraria
ad actiones b. f. Unde judex hic æquitatis rationem habere debet,
L. 14. §. 10. d. t. Ex quo textu simul observandum, illum, qui ni-
mis modicos sumtus fecit, plane non habere repetitionem, cum
quasi contumelia affecerit defunctum. An autem omnes ex-
pensas indistincte repetere possit, præsertim sit obæratu fuerit
defunctus, de eo vid. Garfias *de expens. C. 8. n. 2. seqq.* Carpz. *Ju-
rispr. Eccles. tit. 2. d. 392. & P. C. 28. d. 41.*

*Actio de
recepto
contra
nautas
&c.*

§. XXXIII. Sequitur tandem actio de recepto contra nau-
tas, caupones, & stabularios, quæ ipsa ex quasi contractu descen-
dit. Et quamvis Bachov. *ad d. L. 1. ff. naut. caup. & stab.* existi-
met, hanc magis ex vero contractu descendere, & quidem vel ex
contractu locati, vel depositi, prout res vel pro mercede, vel gra-
tis custodia cauponis commissa, *L. 3. §. 1. ff. d. t.* attamen quam-
vis aliquando verus contractus, mediante expressa conventionem,
concurrere possit, inde tamen non sequitur, quod hic semper
verus contractus adsit: Sufficit enim hic sola receptio, quod fa-
ctum receptionis citra ullam conventionem producit quasi con-
tractum, vi cujus ad rei receptæ restitutionem obligatur caupo.
Quamvis fere dici possit, sufficere receptionem tacitam, si vi-
deat caupo, talia in hospitium inferri, & non contradicat, patien-
do

do enim recepisse videtur: Hoc tantum singulare est, quod hæc actio dicatur honoraria, sive prætoria, *L. 7. §. fin. ff. d. t.* cum tamen actiones, ex quasi contractu descendentes, sint civiles; Sed responderi potest, absurdum non esse, si quis dicat, dari etiam quasi contractus prætorios, ubi scil. ipse Prætor ex facto aliquam inducit obligationem, cum & juxta quosdam veri contractus prætorii dentur, quorsum referri potest materia de constituta pecunia.

§. XXXIV. Datur ergo actio de recepto vectoribus vel *Quotu-*
viatoribus, contra navium, diversoriorum & stabulorum exerci-*plex illa*
tores, illorumque heredes per *L. 3. §. 4. ff. naut. caup. & stab. si vel sit?*
ipsi receperint, vel per alios negotio huic præpositos, *L. 1. §. 2.*
& 5. ff. d. t. ad restituendas res illatas, vel ad damnum rebus da-
tum, reparandum; Si tamen penitus casu fatali res perierint, ex-
cusabitur caupo. *L. 3. §. 1. ff. h. t.* Ab hac actione differt actio in
factum pœnalis, si furto familiæ res sit subtracta, de qua membr.
seq. agendum erit, quæ cum in duplum sit, pinguior quidem ef-
se videtur, tutius tamen semper ex quasi contractu agitur, quia
hic nihil interest, an ipse caupo, an familia ipsius, an aliquis ex
viatoribus, an denique plane extraneus rem subtraxerit, de quo
prolixè agunt Dd. *in tit. Naut. Caup. & Stab.*

§. XXXV. Sed an actio hæc de recepto tantum contra
Nautas, Caupones & Stabularios competat, an vero etiam contra
similis conditionis homines, v. gr. Postarum Magistros & Aurigas,
locum habeat, in controversiam vocavit Lauterb. & negativam
prolixè defendit in *Tract. Syn. de Naut. Caup. & Stab. th. 33. &*
seqq. ubi his utitur rationibus, (1.) quia aurigarum nulla mentio
facta in *L. 1. §. 3. & 4. ff. Naut. Caup.* (2.) quia actio de recepto
singulari jure in odium nautarum, cauponum & stabulariorum
introducenda, quorum improbitatem reprimere voluit Prætor, *L. 1.*
§. 1. & L. 3. §. 1. ff. d. t. (3.) ad autoritatem provocat, quod Docto-
res extensionis hujus tituli mentionem non faciant, & pro se al-
legat Hartm. Pist. *lib. 1. Qu. 18. n. 11. Carpz. P. 2. c. 26. def. 19.*

*An hæc a-
ctio ad
aurigas
exten-
denda?*

*Affirma-
tiva de-
fenditur.*

§. XXXVI. Verum, quia interpretatio juris non ex cortice verborum, sed ex sensu legis petenda, *L. 17. ff. de LL. & idem est, an quid verbis legis exprimat, an ex ejus sententia & mente per certam rationem eliciatur, L. 6. §. 1. ff. de V. S. Everhard. Top. Legal. Loc. a Rat. Legis, non video, quomodo illa sententia subsistere possit. Genuina autem ratio edicti Prætorii, quod actionem de recepto concesserit, hæc est: quia necesse est, plerumque eorum fidem sequi, & res eorum custodia committere, sicuti concepta Jcti verba habent in L. 1. §. 1. ff. Naut. Caup. Stabul. Ut itaque hæc ratio legitime ad alios casus extendatur, illi termini in facto supponendi, qui huic rationi, tanquam genuino actionis fundamento, exacte convenient. Quapropter non hic quæstio est de auriga, quem quis conducit ad certas res ad alium locum transvehendas, cum hoc enim nullus alius contractus, quam locati conducti intercedit, hinc edicti verba ad ipsum non quadrant, Magon. Decis. Florentin. iii. n. 60. & de hoc intelligendus est allegatus Pistorius & Carpz. sed quæstio est de auriga, qui publice vecturas exercet, & maxime de illo, qui statis diebus de loco ad locum certum ire, & sive personas, sive res transvehere consuevit; quales sunt vel exercitores postarum, Postmeister/ Postführer/ vel qui tardiori gressu incedere solent, die Land- Gutscher. Ad hos sane pertinet genuina ratio edicti Prætorii, quod scil. necessum sit plerumque horum fidem sequi, & res eorum custodia committere, L. 1. §. 1. ff. naut. caup. qui enim iter facturus, vel res suas transmissurus est ad alium locum, necessitate quadam, non nisi magnis impensis avertenda, tenetur sequi horum aurigarum ordinariorum fidem, utpote quos non eligit, sed in illos potius incidit, dum ab omnibus aliis res transferendæ ipsorum fidei committi solent; ut sic nulla appareat ratio, quare aliud in exercitoribus navis, quam exercitoribus vehiculi, juris esse debeat. Sane nec navis, nec vehiculum, hoc genus actionis mutare potest, sed vitæ genus attendendum. Hinc si piscatori, navem suam non nisi capturæ piscium adhibentem, oblato pretio rogem, ut hac navi certas res meas ad certum*

lo-

locum,
ex na-
vatis
professio-
L. 1. §. 2.
rit de l. l.
peiores
enim hi
cepto q
restitat.
pariter
cas, qu
dictur
tiam
lem, u
ita jus a
hoc Edic
nihil care
L. 1. §. 1. ff. naut. caup.
dam acce
censi nau
dem loco
§. XX
de rebus c
§. 1. ff. naut. caup.
v. 17. habit.
cipit. publ.
Köthen. P.
Et tunc op
per mare
lib. 4. P.
Obersten
postarum
lenensi &

locum, secundo flumine, deferat, & illi in itinere res quædam ex navi surripiantur, nemo diceret, hunc ex Edicto Prætoris de nautis obligari, sed tantum ex locato tenetur. Scilicet quia hanc professionem nauticam non exercet, quod Ulpianus requirit in *L. 1. §. 2. ff. naut. caup.* & idem de cauponibus & stabulariis asserit *d. l. 1. §. 5.* Ut adeo necessum non sit inquirere, an nautæ sint pejores aurigis, de quo Klock, *tr. de Arario lib. 2. c. 75. num. 4.* nec enim hic de pœnali actione ex quasi delicto, sed de civili ex recepto quæstio est, in qua nihil odiosi occurrit, quod extensioni resistat, aut in quo improbitas reprimenda. Sufficit itaque, quod pariter fidem illius sequi necessum habeam, qui vecturas nauticas, quam terrestres exercet. Non ergo dicendum, Prætoris Edictum ultra verba non esse extendendum; nam sufficit, sententiam Prætoris esse manifestam, nec materiam hanc esse pœnalem, unde qui jurisdictioni præest, ad similia procedere, atque ita jus dicere debet, *L. 12. ff. de LL.* quem progressum ad similia in hoc Edicto Ulpianus liquido probavit *d. l. 1. §. 4.* ibi: *de hyntrariis nihil cavetur, sed idem constitui oportere.* Pro qua extensione facit *l. 14. §. ult. in fin. ff. de furt.* ubi *similis causa* illius, qui rem perferendam accepit, quam cauponis & magistri navis. Imo Jure Lubecensi nautæ & aurigæ, quibus res transportandæ commissæ, eodem loco reputantur. Jus Lubec. *l. 4. t. 1. a. 7.*

§. XXXVII. Quapropter Postæ præfectum ex recepto teneri, *Probatur de rebus deperditis, asserit Ludov. ab Hœrnick. tr. de Regal. potest. & præjudiciis. auctori- tate & præjudiciis.* *Star. jur. c. 17. num. 3.* Gerh. Meybusch. *Disp. inaug. Argentorat. A. 1677. habit. de Regal. postar. jur. th. 102. pag. 57.* Redecker. *Disp. de cursor. publ. th. 36. in fin.* Sicut & hoc de aurigis in specie asserit Richter. *P. 3. D. 141. n. 16.* Vultej. *Vol. 2. Consil. Marpurg. 20. num. 36.* Et nihil quoad Edictum Prætoris interesse, sive per terram, sive per mare quis proficiscatur, statuit D. Engelbrecht *Disp. 4. ad lib. 4. Pandect. th. 40.* Ex hoc itaque fundamento in causa des Obersten zu der Brügge/ contra Daniel Eberfeldten/ vecturas postarum Helmstadii exercentem, pronunciatum in Academia Jenensi & Francofurtana *mensè Jul. 1673.* Eandem sententiam

quoad aurigas comprobavit Facultat. Jurid. Witteb. mens. Jan. 1695. his verbis: Seyd Ihr ohnlängst mit dem H. ordinar Land-Gutscher in euren Berrichtungen nach L. gereiset / und habt ihm bey guter Zeit euren *Coffre* zugeschickt / welchen dieser durch seinen Knecht aufbinden lassen / nachdem er aber in L. vor dem Wirchs-Hause angelanget / hat sich befunden / daß euer *Coffre* hinten von der Land-Gutschen abgeschnitten und gestohlen gewesen / daher ihr / ob wider den Land-Gutscher die *actio de recepto ex Edicto naut. caup. & stabul.* statt habe / des Rechts berichtet seyn wollet; Wann nun gleich das angezogene *Edictum Prætoris* nur von denen *nautis, cauponibus & stabulariis* denen äußerlichen Worten nach redet / und derer *Rhedariorum* oder *Veredariorum* weder in dem *edicto* selbst / noch in dessen *interpretation*, so im *titulo Nautæ, Caup. &c.* enthalten / erwehnet wird / daher es / als ob aus besagtem *edicto*, so wohl *actione directa*, als *utili* wider den Land-Gutscher nicht geklaget werden könne / das Ansehen gewinnet; in mehrer Erwegung / daß einiger Meynung nach / die *actio de recepto* nur in *odium* benamter Personen eingeführet / und aus diesen Ursachen auf andere nicht zu *extendiren* / im übrigen diejenigen / so aus offtermeldten *edicto* belanget werden mögen / die *casus fatales* zu *prestiren* keines weges gehalten.

Dennoch aber und dieweil bey *interpretation* der Rechten / nicht nur auf die Worte / sondern auch vornehmlich auf die Meynung des *Legislatoris* zu sehen / diese auch *ex ratione Legis* leicht erkennet werden mag / und daher die *actiones utiles* in denen Rechten eingeführet worden; Hiernächst das *Edictum Prætoris de Nautis, Cauponibus & Stabulariis* nicht nur in *odio* dieser Personen sich gründet / sondern auch fürnehmlich *utilitatis publicæ causa*, und denen Reisenden / als welche insgemein das Ihrige aus Noth solchen Leuten vertrauen müssen / zum besten geordnet / bey welcher Bewandniß dem auf andere dergleichen Personen / deren diejenigen / so an einen andern Ort sich begeben / oder ihre Sachen dahin versenden wollen / sich zu bedienen genöthiget werden / wohl zu *extendiren* / immassen auch die *JCi* Labeo und Ulpianus besagtes *Edictum* auf die *exercitores*

citores rarium & hytrarios, dixer doch in selben nicht die geringste Meldung geschehen / in L. 1. §. 4. ff. Naut. Caupon. ubi Anton. Faber in ration. ausdrücklichen gezogen / und daher keine Ursache / warum bey denen Land-Gutschern und ordentlichen Postfahrern / so ihre gewisse Tage halten / und deren die Reisende / in welcher Gewalt nicht stehet / einen vor den andern zu erwählen / sich gemeinlich gebrauchen müssen / ein anders statt haben solle / zumahl da die Schiff-Fuhr und Land-Gutscher / ihres Lebens und Wandels halber insgemein überein zu kommen pflegen; Endlichen der Verlust euers Kuffers hinter diejenigen *casus fatales*, so durch des Land-Gutschers Vorsorge und Fleiß nicht vermieden werden können / keines wegés zu rechnen; So erscheinet hieraus allenthalben so viel / daß die *actio ex edicto Nautæ, Caup. &c.* disfalls allerdings statt habe **B. N. W.** Et ita pariter responderunt Jcti Rintelenses, eodem anno, mense Majo.

§. XXXVIII. Et hæc tandem sententia obtinuit contra aurigam, qui stas diebus, vel personas, vel res viatorum recipere, & Lipsiam transferre solebat, in causa D. I. S. S. contr. G. T. qui, instituta actione ex *tit. naut. caup.* primum a judicio oppidano d. 19. Dec. 1694. ad restitutionem rerum in arca amissarum condemnatus; quæ sententia, post institutam leutationem & Lauterbachii dissentientis sententiam prolixius deductam, confirmata die 2. Aprilis 1695. requisitis Jctis Jenensibus; sed & appellatione ad illustre Regimen hujus Ducatus interposita, consultis prudentibus Erfurtanis denuo confirmata; & hac quoque sententia iterum per leutationem suspensa, nova confirmatoria secuta hoc ipso *Mens. Jul. 1696.* consultis Jctis Helmstadiensibus: ut hinc de veritate hujus opinionis, manifesta legis ratione nixa, & judicio toties contradicto (juxta L. 34. ff. de LL.) obtenta, amplius dubitandum non sit.

§. XXXIX. Antequam hanc materiam dimittam, operæ pretium erit adhuc dispicere; An caupo per protestationem, se nolle ad custodiam rei teneri, liberetur ab hac actione? affirmat hoc Ulpianus in L. *ult. pr. in fin. ff. Naut. caup.* Ubi de exercitore na-

An protestatio cauponis liberet ab actione de vis recepto?

vis loquens, ita decidit: *si prædixerit, ut unusquisque vectorum res suas servet, neque damnum se præstiturum, & consenserint vectores prædictioni, non convenitur.* Verum hoc generaliter admittendum non est, quod protestatio cauponem liberet, sed distingvendum cum Bartolo *ad d. L. fin.* An protestatio facta sit, ante receptionem hospitis, & tunc statur protestationi, sive consenserit hospes, sive non; imputet enim sibi, quod illic post protestationem diverterit. Si vero protestatio facta post receptionem hospitis in diversorium, tunc non sufficit illa, nisi hospes acquieverit. Diversitatis ratio hæc est: quia per receptionem ipse caupo mox obligatus est ad custodiam, a qua obligatione semel contractata, sua protestatione, invito altero se liberare nequit; hujus itaque consensu opus est, ad removendam hanc actionem. Quod si vero ante receptionem protestetur, quem casum in *d. L. fin. pr.* innuit Ulpianus, uti ex voce *prædixerit* clare apparet, tunc obligatio nondum contracta, hinc re adhuc integra, protestationi locus erit. Et quamvis Ulpianus etiam hoc casu supponat: *Consensisse vectores prædictioni*, non tamen huc requisitum necessarium constituunt, sed potius ad supplementum casus pertinent, quod scil. vectores ipso facto protestationi consenserint, ibi divertendo, seu res suas inferendo in diversorium, nam, si abiissent, frustra quæsitum fuisset, an caupo teneatur? Quod si vero sprete cauponis protestatione diversorium ingressi, dicentes: Tu caupo es, teneris nos recipere, & rerum nostrarum custodiam habere, sive velis, sive nolis, sine dubio vel plane repellerentur a caupone, vel, si de facto repelli nequeant, & caupo protestationem repetat, obstabit agenti ob res ibi perditas exceptio; ego te non recepi nisi cum protestatione, hinc tibi obligatio quæsita non erit, cum nec in quasi contractibus obligari possim invitus *arg. L. fin. C. de negot. gest.*

MEMBRUM X.

*De Actionibus ex facto illicito
resultantibus.*

§. I.

EGimus huc usque pro instituti ratione de actionibus ex facto *Facta illi-*
licito oriundis, restat, ut de factis illicitis dispiciamus, quæ *cita quo-*
supr. Membr. 1. §. 8. distinximus in facta propria & aliena, nobis *tuplicia*
tamen imputata, ea propter, quod aliorum opera utamur ad pro- *sunt?*
movendam nostram utilitatem, quorum facta nostra facimus,
dum non meliores elegimus. Consideranda vero illa facta il-
licita tantum ratione vindictæ civilis, quatenus ipsi actori quid
præstandum venit, hæc enim proprie actio ex delicto dicitur.
Ex criminalibus vero persecutionibus sive accusationibus nihil
consequitur accusator, ergo nec de illis solliciti erimus.

§. II. Dum autem ex facto illicito obligationem, & per *An in fa-*
consequens actionem nasci dictum, non excludimus consensum *ctis illiciti-*
delinquentis in ipsum factum, qui consensus simul continet con- *tis con-*
sensionem in consequens facti, sive pœnam, sive satisfactionem *currat*
partis læsæ; qui enim vult antecedens, velle quoque censetur *consensus?*
consequens. Et eatenus vera illorum sententia est, qui etiam
obligationem delinquentis ex consensu esse dicunt. Hugo
Grotius *de Jure Belli & Pac. lib. 2. cap. 20. n. 2.* Hilliger. *in Donell.*
lib. 15. c. 23. lit. b. Si enim solius facti illiciti ratio haberetur, et-
iam furiosus, infans, vel per errorem delinquens, pari actione
conveniri posset, contra *L. 12. ff. ad L. Cornel. de Sicar. add. L. 14.*
ff. de offic. Præf. Sane in furtis affectum furandi expresse requi-
rit Imperator §. 7. *in fin. Instit. de oblig. ex delict.* Imo animus
& propositum omnia distingvunt delicta. *L. 53. pr. ff. de furt.*
Quapropter etiam in actionibus civilibus ex delicto intentandis,
supponendus est animus tale delictum patrandi, alioqui non ex
illo delicto, sed ex lege Aquilia, seu in factum agendum, cujus rei
exemplum *in L. 50. §. ult. ff. de furtis*, quia hic sufficit damnum

aliqua culpa datum esse, unde & facta omissionis, vel non facta, hac lege vindicantur *l. 45. pr. ff. ad L. Aquil.*

*Quoru-
plex lesio
ex facto
illicito?*

*Actiones
contra
furem.*

§. III. Facta illicita proprie vel tendunt ad bonorum ablationem, vel diminutionem, vel famæ læsionem. Ablatio illa vel violenta est, unde nascitur *rapina*, vel non violenta est, & erit *furtum*. Cum autem odio furtum plures actiones introductæ sint, de singulis videndum: & quidem furtum passus intendit vel *rei restitutionem*, vel *pœnam*: si illud, tunc aut constat actori, ubi res furtiva sit, aut hoc ignoratur. Hoc casu contra furem non tantum, sed omnem, contra quem præsumtio est, res meas forte penes ipsum latitare, actio *ad exhibendum* intentari potest. *L. 3. §. 1. 9. & fin. ff. ad exhib.* tanquam præparatoria futuræ vindicationis, quæ interdum ipsam rei restitutionem continet, si scil. exhibita re, detentor non habeat, quod opponat *§. 3. f. de offic. jud.* & inde aliquando hæc actio utilior est ipsa rei vindicatione, de quo diximus *Seç. 2. Membr. 1. §. XI.* Si vero constet, ubi res furtiva sit, tunc illa vel est penes tertium, & dabitur rei vindicatio, ut & actio publiciana: hæc enim nunquam excluditur, ubi rei vindicatio competit; imo utiliore hanc esse in confesso est, vid. *infr. Seç. 2. Membr. 1. §. XVIII.* Si res furtiva penes furem adhuc sit, conditione furtiva utor, quæ aliquando etiam actio furti, sed abusive, dicitur *L. 14. §. 16. & L. 71. pr. ff. de furt.* Et hæc vel *certi* est, vel *incerti*, prout vel Dominus ipse rem furtivam repetit: vel non dominus, cujus tamen interest, rem surreptam non esse, contra furem experitur, ut creditor pignoratitius *L. 22. pr. ff. de pignor. act. commodatarius, conductor L. fin. §. 3. C. de furt. Clud. Tr. de Condict. furtiv. cap. 28.*

*Quanam
actio uti-
lior?*

§. IV. Cum vero dictæ actiones rei persecutoriæ elective competant, si contra furem agendum sit, semper eligatur conditio furtiva; Licet enim hæc domino tantum detur, *l. 1. ff. de cond. furt.* communiter tamen volunt, hic sufficere allegationem Domini, vel qualemcunque demonstrationem, non plenam probationem, Bachov. *de act. disp. 4. th. 23. pr.* absurdum enim foret, si furi, seu illi, de quo probare possum, quod rem mihi abstu-

abstulerit, concedere velim exceptionem deficientis domini. Quod si vero constaret, vel a fure probari possit, rem non ad actorem, sed tertium pertinere, audiendum putarem, e. gr. si commodatarius condictione furtiva experiatur, fur recte excipit, rem Titii commodantis esse, juxta *L. 14. §. 16. ff. de furt.* ut adeo multum intersit, an non dominus condictione furtiva, an actione furti experiatur; posteriori enim casu ad fundandam actionem, solum interesse sufficit *L. 10. ff. de furt.* modo interesse non sit ex inhonesta causa *L. 11. ff. d. t.* Unde mala fidei possessori furtum passo, illa actio denegatur; *L. 12. §. 1. ff. d. t.* Interim conditio incerti dari potest non dominis, furtum passis, v. g. Creditori *L. 12. §. fin. ff. de condict. furt.* quo casu a fure non ipsam rem, aut totius rei æstimationem, sed interesse tantum consequitur, quanti sua referat rem surreptam non esse. In eo vero commodissima hæc conditio est, quod etiam detur re peremta, & contra heredem competat, etiamsi nihil ad ipsum pervenerit, *L. 9. ff. d. t.* quæ omnia in vindicatione cessant: Porro & in hoc utilior hæc conditio furtiva est, quod si plures rem furtivam contrectaverint, contra singulos in solidum agere, & rem repetere a quolibet eorum possim *L. 1. C. de furt. Carpz. p. 4. const. 34. def. 5.* Vindicatio autem contra unum ex furibus non dabitur, nisi quatenus possidet, cum sit realis: quamvis vindicatio respectu tertii possessoris sit utilior, contra quem conditio furtiva, utpote personalis, non extenditur. E contrario vindicatio contra tertium non datur, si rem furtivam non amplius possideat, aut dolo malo deserit possidere. Si tamen aliquod lucrum ex venditare furtiva apud ipsum remanserit, respectu hujus lucri condictionem ex *L. si & me & Titium 32. ff. d. R. C.* dari volunt, vid. *supr. sect. 1. Membr. 2. §. 48.*

§. V. Cum vero antea dictum, condictionem furtivam *Conditio* contra heredem dari, etiamsi nihil ad eum pervenerit *L. 7. §. 2. & furtiva, l. 9. ff. de condict. furtiva*, & pœna criminalis a persecutione ipsius rei longe differat, nec una aliam consumat, inde facile appa-

heredem detur? ret, sententiam illam fori Saxonici, quod si fur laqueo punitus sit, & res furtiva ad heredem non pervenerit, illum hac actione non teneri. Carpz. p. 4. *Consl.* 32. *def.* 23. Berlichius p. 4. *conclus.* 19. n. 37. & *seqq.* Juri nostro conformem non esse, *arg. l. un. C. quando crim. act. civil. prejud.* Quamvis, cum fures suspensi plerumque sint pauperes; nam si rem furtivam, aut ejus pretium restituere possint, a patibulo liberantur, inde controversia hæc magis theoretica, quam practica sit, nisi forte furem violentum supponas, cui restitutio rei furtivæ prodesse nequit, Carpz *Prax. Crim. quest.* 79. n. 11.

De actione furti ad pœnam;

§. VI. Si pœnam ob commissum furtum intendam, prodita est actio furti in duplum & quadruplum, prout furtum vel manifestum est, vel non manifestum, quæ pœnalis actio hodie abrogata dici nequit, cum ejus adhuc mentio fiat in *Consl. Crim. art. 157.* ibi: *Soll ihn der Richter dahin halten / dem Beschädigten den Diebstahl zwiefach zu bezahlen / idem de pœna quadrupli habetur in art. 158. in f.* Quamvis itaque plerique hanc dupli vel quadrupli pœnam abrogatam contendant, inter quos eminent Groenwegen *Tr. de LL. abrog.* quem minus caute Germani JCti sequuntur; verba enim Caroli V. clariora sunt, quam ut sine violentia negari possint; nec ratio adest, quare furi hodie magis favendum, & in favorem ipsius, cum tamen odio dignus sit, non pro usu juris pronunciandum; loquor autem de provinciis, ubi jus civile publica lege receptum esse constat, uti de Marchia Brandenburgica & Ducatu Brunsvicensi in comperto est; imo sufficit, Constitutionem criminalem receptam esse. *Conf. quæ de actione, quod metus causa, in quadruplum dixi in Us. mod. ff. §. 3.* Non tamen diffiteor, raras eapropter has pœnas dupli in foro esse, cum furtum passus facile acquiescat, si rem suam receperit, & furem ipsum in corpore pœnas luere senserit, cum etiam furum paupertas plerumque actionem in duplum reddat inane. Ex his itaque actionibus furtum passus, eliget illam, quam sibi commodiorem viderit, de quo jam in §. IV. dictum. *Cumula-*

mulari vero unam ex rei persecutoriis cum actione pœnali posse, *persecuto-*
 in confesso est, cum ad diversa tendant. Et hinc non tantum rei *ria.*
 vindicatio cum actione furti concurrere potest, sed & conditio
 furtiva; una enim pœnam, altera rem persequitur *L. 7. §. 1. ff. de*
condict. furt. Clud. de cond. cap. 51. n. 11.

§. VII. Dantur vero & alia furta, quæ ob concurrentes *De furto*
 quasdam circumstantias, non ordinaria furti actione, sed alia si. *inter con-*
 mili, minus tamen infamante, vindicantur. Sic inter conjuges, *juges.*
 cum societas vitæ, uxorem quasi dominam faciat bonorum mari-
 riti, actio furti non nascitur *L. 1. ff. rerum amot.* E contrario, si
 matrimonium deficiat, furti actio nascitur, e. g. Si concubina vel
 uxor injusta quid subtraxerit, *L. 17. §. 1. ff. d. t.* Distinguendum
 tamen hic est quoad conjuges, an alter alteri quid subtraxerit in-
 intuitu instantis divortii, an post divortium. Primo casu datur a-
 ctio *rerum amotarum*, non tantum marito contra uxorem, sed
 & uxori contra maritum, *l. 7. ff. d. t.* ad rei amotæ restitutionem,
 ad instar conditionis furtivæ. *L. 6. §. 4. h. t.* Unde etiamsi res a-
 motæ peremtæ sint, hæc actio locum habet, quæ & conditio
 certi dicitur, in *L. 17. §. 2. ff. eod.* nam actio rerum amotarum et-
 iam conditio est, in *L. 26. ff. d. t.* Fuit autem hæc actio olim
 frequentissima, ubi frequentiora divortia; Hodie vero, cum
 rariora divortia, *utilis* actio rerum amotarum tunc datur, si
 intuitu mortis instantis alter conjugum moribundo quid subtra-
 xerit *L. 21. pr. ff. eod.* Quo casu post mortem heredi liberum est,
 ob rem ita surreptam, vel hac actione, vel ad exhibendum, vel rei
 vindicatione, imo & interdum hereditatis petitione (si scil. sur-
 rumpens prætendat se heredem esse, vel sine titulo, sive pro pos-
 sessore rem detineat) experiri *L. 6. §. 5. ff. rer. amot.*

§. VIII. Si constante matrimonio quid subtractum, sim- *De condi-*
 plex ejus repetitio sive conditio conceditur, quæ in specie *ditione ex*
 etio ex *Jure Gentium* dicitur; nam jure gentium condici potest *J. genti-*
 omnis res ab altero, quæ non ex justa causa possidetur *l. 25. ff. um.*
rer. amotar. Cum qua coincidit actio in factum, quam hoc
 casu

casu instituendam duxerunt Imp. in l. 2. C. eod. Hæc enim re vera damni dati conditio est, & hinc nominis sono tantum a conditione juris gentium differt.

*De furto
post di-
vortium.*

§. IX. Si matrimonio penitus per divortium soluto furtum fiat, cum cesset jam ille respectus matrimonialis, & vitæ societas, ordinaria furti actio locum sibi vindicabit *L. 3. pr. ff. rer. amot.* Quod si non per divortium, sed mortem solutum matrimonium, & superstites aliquid ex defuncti bonis subtraxisset, *expilata hereditatis* actio intentari posset. Quamvis enim in *L. pen. ff. expil. hered.* dicatur, uxorem illo crimine non accusari, quia nec furti cum ea agitur, ob quam causam existimat *Carpz. 6. Resp. 85.* Judicem ex officio de expilatione hereditatis a muliere facta, inquirere non debere; cum quo correspondet *art. const. crim. 165.* attamen hic articulus intelligi potest de furtis conjugum, constante matrimonio; & idem forte dicendum ad *d. l. pen. ff. expil. hered.* scil. ibi agi de rebus subtractis, instante morte, non post mortem. Solutum enim matrimonio, si quid subtrahatur, actionem furti dari, certum est, ob *d. l. 3. pr. ff. rerum amot.* quæ tamen in *d. l. pen.* negatur. E. diversi hic supponendi sunt casus, sc. quando uxor instante morte mariti aliquid subtrahit, ne in inventarium possit res subtracta redigi, tunc nec actio *expil. hered.* nec actio furti locum habebit, ob *d. l. pen.* poterit tamen cogi, ut juret, an non illa res in hereditate fuerit.

*Actio ex-
pilata
hered.*

§. X. Hac occasione progrediendum ad *actionem expilata hereditatis*, ubi revera furtum subest, ob specialem tamen juris civilis rationem hæc actio introducta fuit. Videlicet furtum requirit possessionem respectu illius, qui furtum passus: Res hereditarias autem nemo possidet, & hinc hereditati furtum non fieri dicitur *l. 14. §. 14. ff. de furt.* Unde si post aditam hereditatem & possessionem ab herede apprehensam, quid subtrahatur, ordinaria furti actio nascitur *l. 2. §. 1. ff. expil. hered.* Proditæ ergo est extraordinaria persecutio, quæ datur heredi, contra expilatorem, ad pœnam extraordinariam. Unde apparet, crimen
expi-

expilatae hereditatis ad civiles actiones non pertinere. Ipse ergo heres pro suo interesse tantum rei persecutoria actione experiri potest, rei vindicatione, vel actione ad exhibendum, vel hereditatis petitione *L. 2. §. fin. & l. 3. ff. expilat. hered.* Ejusdem sortis est materia *furti balnearii*, de quo in *1. ff. de fur. balnear.* & *furti pecorum in pascuis commissi*, de quo in *1. ff. de abig.* Hic tamen tituli ad extraordinariam vindictam tantum pertinent.

§. XI. Pertinet huc etiam actio de *sepulchro violato*: quamvis enim & hæc ad actiones populares referatur, & hinc cuivis, hoc nomine agenti, ad centum aureos actio detur, *l. 3. pr. ff. de Sepulchro violato*, attamen & illi, quem principaliter tangit hæc injuria, principaliter agendi jus est contra sepulchri violatorem, ad interesse, quo casu judici incumbit æstimare, quatenus actoris interfit sc. ex injuria quæ facta est, item ex lucro ejus, qui violavit, vel ex damno quod contigit, vel ex temeritate ejus, qui fecit, ita tamen ut nunquam minoris condemnet, quam si extraneus ageret, juxta *l. 3. §. 8. ff. de Sepulchr. viol.* Verum & hic rarior est civilis actio, cum criminali vindictæ communiter hoc facinus relinquatur, de cujus pœna vid. *Carpz. Pr. crim. qu. 83. n. 64. & seqq.*

§. XII. Tigni juncti delictum vicinum est furto, imo cum eo plane coincidit, si ipse jungens tignum subtraxerit, vel sciens ab alio subtractum, ædibus suis junxerit; hoc casu enim omnia furti requisita adsunt. Specialiter E. de tigno juncto prodita est actio contra illum, qui tignum, ab alio furto subtractum, ædibus suis junxerit: de tigno enim furtivo tantum loquitur *L. XII. tabb. vid. l. 1. pr. ff. de tign. junct.* Si enim tignum non furtivum esset, non hæc actio instituenda, sed in factum agendum de pretio restituendo. *arg. l. 63. ff. de donat. inter vir. & uxor.* Datur vero actio de tigno juncto in duplum, non obstante bona fide ipsius jungentis: Domino enim tigni hic succurrendum, dum re sua carere compellitur; & quamvis ob bonam fidem jungens, sine causa in duplum condemnari videatur, culpæ tamen reus est, quod non diligentius in qualitatem tigni inquisiverit, & patet ipsi

Actio de
sepulchro
violato.

Actio de
tigno jun-
cto.

regressus contra venditorem tigni, actione emti; quod si vero mala fide tignum furtivum junxisset, jungens furti reus fit, & tenetur ad duplum mere pœnale, pariter sicuti in furto, & res in super actione rei persecutoria repetitur, scil. vel ad exhibendum, vel R. V. quæ actiones tamen suspenduntur, extante ædificio, ne urbs ruinis deformatur, *d. l. 1. pr.* Sed puto conditioni furtivæ hic, etiam constante ædificio, locum esse, utpote quæ etiam re extincta datur, ad hoc, ut æstimationo præstetur.

De actione contra destructorem domus.

§. XIII. Vicina actioni de tigno juncto est actio in duplum, quæ datur contra eum, qui domum suam destruxit, ut lapides vendat, & inde plus sibi comparet, quam ex venditione domus consecutus fuisset. Verum cum hoc duplum non cedat actori, sed ærario. *L. 52. pr. ff. de contr. emt.* ad classem actionum civilium hæc non pertinet. Hoc vero magis ad materiam de tigno juncto refertur, si heres rem legatam ædibus junxerit, ne illam præstare teneatur. *L. 41. §. fin. l. 42. & 43. pr. ff. de leg. 1.* hoc casu heres tignum legatum nihilo secius præstabit, quam si ædibus junctum non fuisset, dabitur itaque contra ipsum actio ex testamento, ad præstandam hujus legati æstimationem *d. l. 43. pr.*

De arboribus furtim cæsis.

§. XIV. De arboribus *furtim cæsis* hoc attendendum, an scil. cædantur arbores lucri faciendi causa, & sic actioni furti locus erit, *L. 7. §. 1. & l. 8. §. 2. ff. arbor. furtim cæs.* an vero quis radicitus arbores evulserit citra animum lucri faciendi, & datur actio L. Aquiliæ: An tandem quis arbores tantum clam subsecaverit, deglabraverit, quo ita perirent; hoc casu in specie LL. XII. tabul. introduxerunt actionem arborum furtim cæsarum, contra cædentem in duplum *L. 7. §. f. ff. h. t.* Quamvis E. de omni damno ex L. Aquilia agi possit, & hinc quoque in præsentī casu eadem causa actionis adsit *L. 5. §. 1. ff. d. t.* quia tamen ex L. Aquil. in simplum tantum agere possum, utilius est eligere actionem arborum furtim cæsarum, & ita ad duplum experiri.

De vitibus cæsis.

§. XV. Caterum hæc actio arborum furtim cæsarum generaliter extenditur ad vites, heredas ac stirpes & arundines *l. 3. ff. arbor.*

arbor. furt. cæs. quatenus tamen radices habent *l. 2. ff. h. t.* Ex qua *L. 2.* notabile est, quod ob vites cæsas quis instar latronis teneatur; quod de necessitate puniendi verum esse puto, non de ipsius pœnæ quantitate; Is enim, qui vites cædit, illa, quæ ad vitæ sustentationem homini necessaria, aufert, & hinc ut latro, qui hominis vitæ insidias struit, æstimandus. Jure Saxonico, qui non lucrificandi, sed nocendi animo arbores cædit vel corrumpit, etiam a pœna furti immunis est, attamen præter æstimationem arborum, ad multam triginta solidorum condemnatur, quæ summa satis levis est, cum 40. grossos Misnenses non excedat, licet hæc pœna, multis arboribus cæsis, multiplicetur, *Carpz. Pr. Crim. P. 2. qu. 83. n. 9. & 16.* Cum autem illa pœna 30. solidorum Magistratui cedat ex constitutione Saxonica, non plus commodi habebit hic actor, quam si ex *L. Aquilia* simpliciter egerit.

Pœna Juris Saxonici.

§. XVI. Quia autem in §. præced. dictum est, etiam furti actionem hic locum habere, si lucrificandi causa arbores abstulerit, dubium est, an hoc etiam ad pœnam criminalem seu suspendii extendi possit? *Constitut. Crimin. art. 160.* distinguit, an quis ligna jam cæsa furtim auferat, & pœnæ furti locum esse asserit. Si vero sylvam ingrediatur, arbores adhuc stantes succidat ac auferat, ex more regionis illum puniendum esse, existimat *Carolus V.* Verum rationem non video, quare mitius puniendus sit ille, qui arbores adhuc extantes succidit & aufert, quam qui ligna jam cæsa clam rapit. Sane illius major malitia est, dum & vim infert rebus nostris, cædendo arbores, illasque auferendo. Unde etiam in Saxoniam, si quis arbores in aliena sylva cædat, auferat & lucrum exinde ultra 5. solidos perceperit, suspendio puniendum esse, testatur *Colerus part. 1. decis. 144. num. 24. Berlich. P. 5. conclus. 52. num. 54.* licet *Carpz. d. quest. 83. n. 24.* casus non meminerit, ubi ob arbores cæsas & ablatas pœna suspendii dictata, & rationem in defectu corporis delicti quaerit: sed cum de facti veritate sæpius constare possit, non di-

An fur arborum suspendii possit?

scedendum tunc erit a poena ordinaria, nisi alia circumstantia, & ut Carolus V. in d. art. 118. dicit, mores regionis forte excusationem præbeant.

*Actio fur-
ti contra
tutores.*

§. XVII. Porro actioni furti vicina est illa, quæ de rationibus distrabendis dicitur, & contra tutorem datur, ad restituendum duplum illius, quod dolo ex rationibus ipsi abest, l. 1. §. 10. ff. de tutel. & rationib. distrab. de qua actione jam supra actum est membr. 9. §. 10. ubi hoc tantum addimus, etiam utilem de rationibus distrabendis actionem dari, quæ minori, contra curatorem ob res subtractas competit. Quamvis si de animo furandi expresse constet, actio furti sine dubio locum inveniat, per L. 2. §. 1. & l. 9. §. fin. ff. de tutel. & ration. distrab. Licet, ne ad patibulum veniant, ipsis asyllum præbeat. L. 55. ff. de administr. tut. Carpz. Pr. crim. qu. 85. num. 10. quod in Electoratu Saxoniae merito correctum est, si de dolosa subtractione constet; sicut & similis constitutio, paucis ab hinc annis, in Electoratu Brandenburgico prodiit.

*De repe-
titione
perdito-
rum in
ludo.*

§. XVIII. Ad furti quoque speciem jure nostro quadantenus referendum puto illud, quod alea, chartis lusoriis, aliisque ludorum generibus, fortuna potissimum nitentibus, amissum; nam virtutis causa ludi, jure nostro non prohibiti sunt L. 1. & 3. C. de aleat. Si quis itaque ludo fortunæ aliquid amiserit, condictio soluti ipsi conceditur per L. ult. §. 1. & 2. ff. de aleat. quæ repetitio adeo favorabilis est, ut victo ejusve herede cessante, quilibet ex populo, hoc, quod ludo perditum, repetere possit condictione ex L. fin. C. de tit. ita, ut sola hæc condictio, terminum actionum personalium 30. sc. annorum, juxta L. 3. C. de præscript. 30. annor. excedat, & ad 50. annos extendatur d. l. fin. C. de aleat. Sed hanc actionem a foro recessisse, vulgo existimant, postquam ludendi licentia in tantum invaluit, ut non amplius pro crimine, sed potius pro virtute reputetur, ludo multum lucrari quæsisse. Pro quibus moribus confirmandis facit, quod ex plerorumque Moralistarum sententia, ludus internam injustitiam

tiam non habeat, si exerceatur inter personas sui juris, iustæ aetatis, & quibus de re sua disponendi licentia, nulla lege vel conventionem restricta, si fraus & dolus non concurrat, Layman. *in Theol. mor. lib. 3. tract. 4. cap. 2. n. 1.* Lessius *de J. & J. lib. 2. cap. 26. num. 3.* Andreas a Matre DEI *Theol. mor. tract. 14. cap. 4. punct. 3. num. 41.* & ex nostris Dn. Pufendorf. *de Jur. Nat. & Gent. lib. 5. cap. 9. §. 5.* Ex quo colligitur, moribus, seu consuetudine contraria dispositioni *L. fin. C. de aleat.* tanquam mere civili, potuisse derogari, unde illius legis observantiam hodiernam negat Thomas Hurado *Resol. mor. tr. 8. cap. 7. resol. 58. num. 574.* imo in specie conditionem pecuniæ ludo deperditæ, hodie non amplius competere, asserit And. Rauchbart. *qu. 25. num. 95.* Carpz. *lib. 6. resp. 96. n. 16.* Struv. *Exerc. 15. th. 57.* Ex hoc porro colligitur, de consuetudine pecuniam, ad ludum mutuo datam, repeti posse, Carpzov. *Prax. Crimin. quest. 134. num. 24.* cum ad rem illicitam pecuniam credidisse amplius dici nequeat. Jam existimo, ipsam petitionem pecuniæ ludo deperditæ, & adhuc debitæ, hodie in foro locum invenire, cum ludi moribus non amplius prohibiti sint; Et quamvis vix doceri possit, consuetudinem hanc contradicito iudicio unquam fuisse probatam, juxta *L. 34. ff. de LL.* Attamen eo deventum, ut non tantum in aulis turpe reputetur, si quis ex ludo debitum non solvat, sed & exempla adsunt, ubi Principe mandante, solvere necessum habuit ille, qui ludo succubuit, quæ sententia etiam, quamdiu legum civilium observantia in usum non revocatur, injusta dici nequit, ut hinc *conditionem ex moribus* hic locum invenire posse, concedendum sit.

§. XIX. Suppositis itaque corruptis his moribus, merito emendandis, ob innumera, quæ in Rempublicam inde redunt, mala, quæ recenset Ant. Matthæi *de crimin. ad lib. 47. ff. iii. ult. num. 4.* & graphice illa exposuit Saxonix Legislatores prudentissimus Divus Augustus *in Ordinat. provinc. de anno 1555. sub tit. Dopler und Spieler.* inde quæritur, annon liberis actio quædam superfit, si forte pater maximam substantiæ partem, ludendo

Quid hodie?

An liberi repetere possint, que a parentibus ludo perditæ?

perdiderit? Et cum illi, qui ludi iustitiam defendunt, præcipuum collocent fundamentum in facultate donandi, ut cui donare permissum, etiam ludendo pecuniam suam exponere ac perdere non sit denegandum, ob liberum de re sua disponendi arbitrium *L. 21. C. mandati. Lessius de F. & F. lib. 2. cap. 26. n. 3. Christineus vol. 2. decis. 198. num. 1.* Inde inferendum censeo, quod quousque pater donando liberis suis præjudicare nequit, eoque nec ludendo: uti ergo priori casu liberis ad petendam legitimam vel ejus supplementum querela inofficiosa donationis competit, per *tit. C. de inoffic. donat.* Inde utilis hæc actio ad petendam legitimam, in casu bonorum ludo deperditorum, liberis non deneganda, Dn. Brunnem. *ad l. 1. n. 8. ff. de aleat. Farinac. in Pr. Crim.*

Quid si ultra mille thaleros amissum? *quest. 109. n. 187.* Ex quo ulterius infero, si quis una vice ludendo plus quam mille thaleros perdat, superfluum repeti posse, eodem jure, quo donatio ultra mille thaleros, citra insinuationem facta, pro invalida reputatur *L. 34. C. de donat.* vel si tandem hanc repetitionem ex falsa persuasionem, honori suo minus convenientem, existimet, non video, quare liberis hoc beneficium sit denegandum.

De usuraria pravitare.

§. XX. Demum Canonistæ furto quoque accensent *usurariam pravitatem*, per hanc enim creditores absorbent egentium fortunas, eosque ad summam inopiam sæpius redigunt, Crusius *lib. 3. miscel. cap. 21. num. 7.* de quo pluribus vid. Honorat. Leotard. *tr. de usur. & contract. usur. coercend. quest. 2.* inde in Decretalibus titulo *de furtis*, immediate subjectus est *tit. de usur.* unde usurarios inter fures numerat Menoch. *de arbitr. jud. quest. lib. 2. cas. 96.* Cum vero nec jus Romanum promiscue usuras permittat, sed improbum fœnus exercentes infamia notet *l. 20 C. ex quib. caus. infam. LL.* quoque Imperii novissimæ, præsertim Reformatio politica *de anno 1577. tit. von wucherlichen Contracten.* variis pœnis malitiam fœneratorum plectendam censeant, nostrum erit, non vindictam publicam, sed privatam interesse persecuturo prospicere, quo remedio damnum usuraria pravitare

per-

perpeffum reparare poffit. Jure Canonico datur imploratio cen-
 furæ ecclefiasticæ de qua *in cap. 1. X. de pactis.* vel etiam condi-
 ctio furtiva, juxta Leotardum *d. tract. quæst. 94. n. 6. in fin.* ut me-
 diante hac, ufurarius compellatur, ad reftitutionem damni per
 ufuras dati; quæ reftitutio illo jure non tantum per ufuras læfo,
 fed etiam heredibus ejus, aut his deficientibus, ipsis pauperibus
 facienda, fi tantum in facultatibus habeat, unde reftituere poffit,
cap. 5. X. de ufur. ubi additur, quod & prædia ex ufuris illicitis com-
 parata vendi, & ex illorum pretio ufuræ reftitui debeant. Gonza-
 lez Tellez *ad d. cap. 5. n. 2. Engel. ad Decretal. tit. de ufur. §. 3. n. 27.*
 & 29. Qui ipsi tamen in hoc difsentiant, quod Gonzalez tacitam
 hypothecam in talibus bonis concedat debitori, qua fupposita,
 hic etiam contra tertium, ad quem bona ufurarii pervenerunt,
 actione hypothecaria experiri poffit. Verum hanc hypothecam
 negat Engel *d. l. n. 30.* quia sine lege vel canone hæc non fingenda;
 hinc actionem contra tertium non concedit, nifi in fraudem de-
 bitoris, ne de ufuris fatisfacere poffit, bona fua alienaverit, quo
 cafu revocatio concedenda foret ex *tit. ff. quæ in fraud. cred.* Co-
 varruv. *variar. refol. lib. 3. cap. 3. n. 6.*

§. XXI. Quod ufurariæ pravitate reparationem ex LL. *Qua a-*
 civilibus attinet, aut ufuræ funt folutæ, aut non. Posteriori ca-
 fu exceptione ufurariæ pravitate fe fatis tueri potest debitor: *ctione u-*
 Ipfo jure enim invalida eft promiffio ufuraria, licet de cætero con-
 tractus fufineatur. Gail. *lib. 2. obferv. 4. n. 5. & feqq.* quamvis Jure
 Imperii noviffimo per *Reformat. polit. de anno 1577. tit. von wu-*
 dherlichen Contracten. quartam partem fortis amittat creditor,
 quæ tamen non parti læfæ, fed Magiftratu cedit. Mev. *tract. de*
contract. ufur. part. 1. cap. 5. §. 12. & 13. Priori cafu, fi ufuræ jam
 funt folutæ, hæc forti detrahuntur *l. 9. C. de ufur.* aut fi ex forte ni-
 hil fupferit, locus eft conditioni indebiti. *L. 26. pr. & §. 1. ff. de*
conditione indebiti. Mev. *dict. l. §. 11.* Meyer *Colleg. Argent. tit.*
de ufur. §. 27. Nec huic obftare potest, quod fcienter indebitum
 folvens, illa conditione non gaudeat, fed donaffe cenfeatur *l. 1. Condicti*
indebiti.

ff. de cond. indeb. l. cuius per errorem 53. de R. J. Hinc etiam Covarruv. *variar. resolut. l. 3. c. 3. num. 6.* conditionem indebiti, in hoc negotio plane extraordinariam & irregularem esse dicit. Sed salva res est, cum debitor in necessitate constitutus usuras solvat, in quo statu nemo donare præsumitur, *l. 18. ff. de Condictio, adimend. leg.* Hoc certum, conditionem sine causa, vel ob sine causa. turpem vel injustam causam, etiam hic applicari posse: quod enim ex non concessio contractu retinetur, id aut sine causa, aut ex injusta causa retineri intelligitur *L. 6. ff. de donat. inter vir. & uxor. Leotard. d. tr. de contract. usur. coercend. qu. 94. num. 6. in f.* Qui pluribus hoc thema, qua ratione usuræ illicitæ persequendæ sint, discussit.

De bonis per vim ablati.

§. XXII. Jam ad alterum membrum transeundum, quo remedio nobis consulendum, si per vim bona sint ablata, quo casu prodita est actio *vi bonorum raptorum*, quatenus rapina ut privatum delictum consideratur; vis enim ipsa concurrens, publicum hoc iudicium reddit, ut adeo electio competat læso, an publico iudicio ex *L. Jul. de vi. an privato hoc experiri velit, l. 2. §. 1. ff. vi bon. rapt.* Est autem hæc actio Prætoria pœnalis, mixta, quæ datur omni, cuius interest, in quadruplum, sed tantum intra annum utilem *l. 2. §. 13. ff. d. t.* post annum vero in simplum. Cum autem fere semper concurrat actio furti *l. 80. §. 3. ff. de furtis.* consultius est actione furti manifesti experiri, hæc enim perpetua est; illa vero annalis, ita tamen, ut annus sit utilis, *d. l.*

Actio furti utilior.

§. 3. Porro hæc pure pœnalis, adeo, ut præter quadruplum & simplum petere liceat; illa vero simplum in se continet. Contra heredes raptoris si agendum, actio *vi bonorum raptorum* non obtinet, etiamsi locupletior factus heres, sed conditione furtiva agendum. *d. l. 2. §. fin.* hoc tamen singulare, quod contra illum, cuius dolo quid raptum, actio furti non detur, sed tantum actio *vi bonorum raptorum l. 80. §. 4. ff. de furt.* Cum tamen ex consilio alias nascatur furti actio §. 11. *Inst. de Oblig. que ex delict.*

§. XXIII. Quod si, dum rapiuntur bona mea, in hac turba *De damno* mihi damnum datum sit, specialem hic Prætor quoque prodidit *in turba* actionem, ut damnum dans intra annum teneatur in duplum, post *dato* annum in simplum *l. 4. pr. ff. vi bonor. rapt.* ubi in sequentibus turba indolem prolixè exponit Jctus. Sed cum hic constare de *De assi-* beat, quis damnum dederit, vel quis in turba actor damni fuerit, *matione* *d. l. 4. §. 5.* & tandem quantum damnum fuerit, inde forte paratius *damni.* remedium erit, si recurratur *ad L. si quando 9. C. unde vi.* ubi damnum passo, sed ejus quantitatem ignoranti, permittitur æstimare damnum, & prævia moderatione judicis se ad juramentum offerre; Cum quo fere convenit *juramentum minorationis* apud Saxones, mediante quo, is, qui per vim damnum alicui intulit, simpliciter æstimationem ab actore factam præstare aut eandem juramento suo diminuere tenetur. *Carpz. Proc. tit. 12. art. 4. n. 11.* Licet in hoc utilius sit remedium *d. l. si quando 9.* quod hæc lex ipsum actorem admittat ad juramentum; minorationis autem præstet ipse violentus inuasor, qui nec rerum depetditarum scientiam, nec forte conscientiam illæsam habet.

§. XXIV. Pertinet huc quoque ad vindicandum damnum per *Actio de* vim nobis ab altero illatum, actio de spolio *ex can. redintegr. caus. 3. spolio.* *quest. 1.* sed de hac pro instituti ratione actum est *Secl. 2. Membr. 2. §. 20. & seqq.* ubi etiam reliqua recuperandæ possessionis remedia, ordine adducta, apparebunt, quorsum Lectorem remittimus.

§. XXV. Specialis actio prodita est, si quis *ex incendio, rui-* *De raptis* *na, naufragio* bona alicujus rapuerit, ubi Prætor actionem mi- *ex incen-* xtam in quadruplum concedit, non tantum contra illum, qui *dio.* rapuit, verum etiam adversus eum, qui recepit, modo non ignarus receperit *L. 3. §. 3. ff. de Incendiis ruin.* Et quamvis hæc actio supervacua videatur, cum actio vi bonorum raptorum ad idem tendat, attamen violentia hic opus non est, sed sufficit qualiscunque amotio, *d. l. 3. §. 4. & 5.* E. melior est hæc actio, actione vi bon. raptor. quia hæc semper vim supponit. Pingvior quoque hæc actio est, actione furti, hæc enim in quadruplum non

non datur, nisi fure deprehenso, illa vero semper in quadruplum est. Quod si vero quis ex incendio quid amoveat, & deprehendatur, consultius est, actione furti manifesti experiri, quia hæc mere pœnalis.

*De da-
mno ex L.
Aquil.
vindi-
cando.*

§. XXVI. Si bona nostra imminuta & corrupta, non vero ablata sint, ex *L. Aquilia* nobis patet remedium, qua omne damnum, qualecunque sit, vindicari potest. Cum vero triplex ex *L. Aquilia* detur actio, directa scil. utilis, & in factum, §. *fin. Inst. Aquil.* inde videndum, an damnum sit datum *corpore in corpus*, an vero, *non corpore in corpus*, an tandem *non corpore in non corpus*? Primo casu datur actio *directa*. Altero casu, si quis omitendo faciat, quo nobis damnum contingat, v. g. Si pecori incluso pabulum non præstetur, vel etiam quid faciat, sed tamen ex ipso pacto immediate non nascatur damnum, *utilis* actio datur. Tertio casu, si quis quidem rem nostram non corrumpat, nec auferat, faciat tamen, ut nos dominio rei privemur, e. g. si pecus inclusum dimiserit, ut aufugeret, datur *actio in factum*, vid. *d. §. ult. Inst. ad L. Aquil.* In effectu tamen inter has actiones nihil interest, cum idem per illas consequar, vid. *l. 47. §. 1. de negot. gest.* sc. refusionem damni, quanti res proximis 30. diebus plurimi fuerit; Quod si vero pecus nostrum, quod gregatim pascitur, occisum, hoc casu ex *1. cap. L. Aquilie* damnum æstimatur, quanti per integrum annum res unquam plurimi fuerit. §. *14. Inst. ad L. Aquil.* Quanquam haud pauci Dd. velint, hodie damnum tantum æstimari pro ratione temporis, quo datum, Anton. Matth. *tr. de crim. ad L. 47. ff. t. 3. c. 3. n. 4.* quo supposito, nihil interesset, ex quo capite *L. Aquil.* actio instituat.

*Act. L. Aquil.
agens, da-
mnum
probare
tenetur.*

§. XXVII. Qui autem actione *L. Aquiliae* damni reparationem petit, probare debet, damnum hoc culpa rei, saltem levissima, datum esse *L. 44. ff. ad L. Aquil.* Sed cum dentur casus, qui vix sine culpa contingere solent, quorsum incendium pertinet, quod regulariter ex igne negligentius habito nascitur; hinc controversum est, an, qui ob res incendio deperditas agit, tenea-

teneatur probare culpam domini, in cujus ædibus incendium ortum, an vero culpa præsumatur? Posterius affirmandum videtur ob *L. 3. §. 1. ff. de off. Præf. vigil.* ubi dicitur, quod *incendia plerumque fiant culpa inhabitantium*, ergo quod plerumque fit, præsumendum est. Nec resistit *L. 11. ff. de peric. & commod. rei vend.* quia regulam, quod incendium sine culpa non fiat, confirmat, licet non mox ipsum patremfamilias culpæ reum arguat. vid. Lübler. *de incend. cap. 5. num. 27.* Carpz. *Pr. Crim. quest. 39. num. 65.* Equior tamen sententia est, non onerandum esse patremfamilias probatione diligentia, sed actori in culpa se fundanti, juxta ordinarias juris regulas, probationem injungendam esse. Gail. *lib. 2. observ. 21. num. 3.* Berlich. *P. 4. concl. 25. num. 83.* Menoch. *de arbitr. Jud. quest. lib. 2. cas. 340. n. 4.* & hæc posterior sententia lege publica probata est in Saxonia, per *Decis. El. 80.*

§. XXVIII. Hoc pariter hic non prætereundum est, si damnum actione ex contractu vindicari possit, ex indole autem illius contractus, non nisi levis culpa præstanda veniat, e. gr. in locatione & conductione, an si conductor culpa levissima damnum dederit, ego ommissa actione locati, utpote quæ ob qualitatem culpæ cum effectu institui non posset, actione Legis Aquilæ experiri, & damni a creditore culpa levissima dati reparationem petere possim? In puncto juris hoc affirmandum censeo; cum enim intuitu hujus damni, tam ex contractu quam ex delicto agere mihi permissum sit, non video rationem, quare dimissa actione ex contractu, non possim ex *L. Aquilia* agere: Non enim *L. Aquilia* subsidiarium remedium est, uti actio doli, sed ordinarium; nec contractus interveniens majorem delinquendi licentiam conductori tribuere potest, nisi forte expresse conventum, se ad majorem culpam, quam levem, nolle esse obligatum, vid. Zoel. *ad ff. tit. de L. Aquil. n. 9.* Invaluit tamen in foro contraria opinio, quam prolixè tuetur Lübler *de incendio cap. 4. num. 54.* Carol. Molinæus *tract. de eo quod interest. num. 180.* Struv. *Exerc. 14.*

ib. 20. pro qua hæc ratio facit, quod, qui alteri locat prædium, tacite hoc indulgisse videatur, ne in plus obligetur, quam leges conductorem obligant. Major ergo ratio adest vindicandi damnum in illo, qui sine ulla permissione domini male circa rem alienam versatur, quam qui volente domino rem ex contractu possidet.

Damnum etiam actione injuriarum vindicatur.

§. XXIX. Cum autem in damno nobis illato, plerumque latitet injuria (tunc scil. si ex proposito nobis damnum datum sit, quod enim culpa contingit, sola L. Aquilia vindicatur, nec injuriarum actionem parit, utpote quæ semper dolum supponit) consultius plerumque est, loco actionis ex L. Aquilia, actione injuriarum experiri. Contumelia enim, quæ alicui cum damno infertur, plerumque gravior est ipso damno, & inde pro lubitu æstimari potest ab ipso injuriam passo, accedente tamen moderatione ipsius judicis, vid. §. 10. *Instit. de injur. conf. not. Gothofr. ad L. 33. ff. ad L. Aquil. lit. a.* v. gr. cui fenestræ fractæ, si ex L. Aquil. agat, nudam damni reparationem accipit; si actione injuriarum, ultra 100. thal. pro conditione ac dignitate sua injuriam æstimare posset.

Si per metum quid ablatum.

§. XXX. Si per metum vel vim nobis damnum illatum, tunc quidem, si vis ablativa, ad actionem vi bonorum raptorum recurritur. Quod si vero sit compulsiva, e. g. Si vi metuve adactus alteri aliquid dare compulsus fuerit, hoc damnum speciatim vindicatur actione *quod metus causa*, quæ longe pinguior est actione Legis Aquiliæ, quia si iustus, rem non mox restituat, in quadruplum condemnari potest. *L. 14. §. 1. ff. quod met. causa §. 27. Inst. de action.* Actio vero L. Aquiliæ tendit tantum ad simplicem. De qua actione pluribus actum in *Ufu modern. ff. tit. quod met. caus. §. 3.*

De concussione.

§. XXXI. Ad metum etiam refero crimen *concussionis*, quando injecto terrore, res aliqua alteri extorquetur, quod inter extraordinaria crimina quidem refertur; verum non deneganda inde actio ipsi concusso, ad restituendum id, quod per
excus-

excussionem extortum. Farinac. *qu. iii. num. 53.* conf. Menoch. *de Arbitr. jud. quest. cas. 342.* Et quamvis nomen actionis proditum non sit, conditioni tamen ob turpem causam locus erit *L. 3. C. de cond. ob turp. causam,* vel dabitur conditio ex *L. 1. ff. de concuss.* ubi Prætori injungitur, ut non tantum delictum coerceat, sed etiam ablata restitui jubeat. Quod si Magistratus ipse concussionem adhibeat, repetundarum crimen committit, & hinc etiam quadrupli actio locum haberet. *L. 1. C. de crim. repet.* Hodie, quo frequentius, eo severius puniri debebat hoc delictum, cum non infrequens sit, metu potestatis vel propriæ vel alienæ, alterum ad certam pecuniæ summam exsolvendam adigere. Sed cum plerumque potentiores hoc crimine impliciti, raro ad inquisitionem devenitur. Quæ militum concutientium pœna sit, apparebit ex *Reform. Polit. de anno 1577. tit. 7. add. Ordin. Polit. Ducatus Magdeb. cap. 73.*

§. XXXII. Quod si vero damnum datum sit alterius dolo vel calliditate, nec appareat, qua actione experiendum, subsidia-ria doli actio locum habebit *L. 1. §. 1. ff. de dol. mal.* quæ tamen cum famosa sit, ejus loco in factum actio contra personas honoratiores instituenda, *L. 11. ff. eod.* quæ actio in factum tunc quoque eligenda, si post dolosam læsionem biennium est elapsum: Actio enim doli in tantum biennalis est, ut nec litis contestatione perpetuetur *L. f. C. de dol. mal.* actio vero in factum est perpetua; Quam differentiam juris civilis etiam hodie in foro attendendam esse, non dubito. Unde cum anno 1692. *mens. Aug.* in summo appellationum judicio Dresdensi, ob chartas quasdam blancas, per dolum obtentas, apochasque illis inscriptas, elapso jam triennio, actio doli instituta esset, pronunciatum memini, daß die Klage angebracht werden nicht statt habe/ actioni tamen in factum adhuc locum esse addebatur, quæ etiam postea instituta.

§. XXXIII. Ad facta illicita damnum nobis inferentia, pertinet quoque casus, si ex falsa mensuris relatione quis damnum senserit; si enim eapropter emptor forte plus solverit, mensores.

vel in finium directione ob falsam mensuris delineationem, plus justo a iudice assignatum sit, ad damni huius reparationem, actione opus est: non enim hic locus esse potest actioni locati, quia metiri agros, non censebatur factum locari solitum, unde non merces, sed honorarium hic intervenire solet *L. 1. pr. ff. si mensuror. fals. mod.* nec mandati actio locum inveniebat; quamvis enim negari nequeat, mandatum ipsum agri mensuram præcedere *L. 2. §. 1. & l. 3. pr. ff. de tit.* Prætori tamen placuit, causam specialis actionis non ex mandato, sed ex delicto deducere; Nascitur enim ex *dolosa modi relatione*, & eatenus ad actiones ex delicto refertur, seu quæ plus de delicto, quam contractu participant. Meier. in *Colleg. Argent. tit. si mensuror. fals. mod. §. 3.* Proposuit itaque Prætor actionem in factum, quæ datur læso ex relatione falsi modi, contra mensorem, falsum modum, dolo vel culpa lata referentem, *L. 1. §. ult. d. t. ad præstandum id, quod interest, falsum modum renunciatum non esse L. 3. §. 1. ff. eodem.* Quæ actio etiam heredi datur, sed in heredem denegatur *L. 3. §. penult. d. t.* quod ultimum indicio est, non ex contractu, sed ex delicto actionem esse, vid. Zœl. *ad tit. ff. si mensuror. n. 3.* ob quam causam quoque contra plures mensores in solidum agi poterit, ita tamen, ut alter alterius satisfactione liberetur *L. 3. pr. ff. b. t.*

Actio in factum.

Actio utilis.

non enim pœnalis est, sed interesse tantum persequitur. Utilis etiam actio competit contra aliarum rerum mensores & calculatores *L. 5. §. ult. & l. 6. ff. d. t.* Franzk. *Comment. ff. d. t. n. 9.* Subsidiaria autem tantum hæc actio est, hinc si alia actione, ex contractu principali descendente, interesse consequi valeam, hoc iudicium cessat *l. 3. §. 2. & l. 5. §. 1. ff. eod.*

An remedium superfit contra sententiam ex mensurorum relatione.

§. XXXIV. Hac occasione non prætereunda est quæstio, an contra sententiam ex architectorum vel agri mensurorum relatione lata, adhuc remedium aliquod superfit condemnato? ita existimant non pauci, asserentes, ejusmodi sententiam nunquam transire in rem iudicatam, Berlich. *P. 1. concl. 47. num. 30. & seqq.* Ruland. *de Commiss. P. 2. lib. 3. cap. 3. num. 8.* Masc. *de Probat. quest. prælim.*

prælim. 8. n. 16. Sed contrarium apparet ex *Nov. 7. c. 3. §. Scire autem.* ubi quod ab architectis vel aliis artificibus mechanicis iudicatum est, firmum esse dicitur; nam & hic litium finis tandem esse debet, *Carpzov. P. 1. Constit. 26. def. 4.* Verum prior opinio ita temperanda, ut quoties sententia se fundat in oculo inspectione peritorum, illa quidem eatenus in rem iudicatam oculo demonstrari possit, priores agri mensores aut artifices in relatione autem modi errasse, effectus rei iudicatæ condemnato non obstet, quo minus jus suum contra sententiam liquido, sive clariori demonstratione oculo docere possit, *Brunn. Proceff. Civ. cap. 22. n. 2.* vid. quæ dixi *Tract. de Fur. Sens. Dissert. 1. cap. 3. n. 8. & seqq.*

§. XXXV. Aliquando rebus nostris etiam illicita persuasione *De actio-* damnum contingit, quæ persuasio, cum dolum contineat, *ne servi* merito ad facta illicita pertinet, & hinc damnum nobis illatum *corrupti.* actione quadam reparandum. Spectat huc *actio servi corrupti*, quam Prætor concessit adversus illum, qui dolo malo servum alienum, non quoad corpus, sed animum deteriore reddidit, ad duplum ejus, quanti actoris interfit, servum ita corruptum non esse *l. 1. pr. & l. 9. §. 2. ff. de Serv. corr.* quam actionem ad complementum *L. Aquiliæ* pertinere, observat Meier in *Colleg. Arg. d. 1. §. 1.* Et hanc perniciosæ persuasionis malitiam tanto odio persequuntur jura nostra, ut ob illam solam actionem de servo corrupto concedant, etiamsi persuasio non habuerit effectum, sed servus frugi manserit; cujus rei famosum adest exemplum in *§. 8. inst. de oblig. quæ ex delict. & l. 20. C. de furt.* non enim malitia persuadentis debet esse impunita. Quod si vero persuasione sua quis effecerit, ut servus in corpore damnum sentiret, non *servi corrupti*, sed utili *L. Aquiliæ* actione tenebitur *L. 4. ff. de Serv. corrupti.*

§. XXXVI. Quamvis autem directa servi corrupti actio *Utilis a-* hodie rarior sit, ob cessantem servitutem, nisi quod propriis ho- *ctio de* minibus applicari possit. *Mev. P. 3. dec. 389.* Utilis tamen actio *servo cor-* adhuc *rupto.*

adhuc frequenter locum invenire potest, non tantum ob famulos conductitios corruptos, Franzk. *ad tit. de serv. corrupt. num. 9.* sed etiam parentibus, ob seductos liberos, vel eorum mores corruptos; cum quam maxime nostra intersit, animum liberorum nostrorum non corrumpi, *l. 14. §. 1. ff. de Serv. corrupt.* Imo ad maritum quoque extenditur ob mores uxoris corruptos, Struv. *Exerc. th. 50.* Porro & magistratui de corruptis subditis, utiliter ex hoc titulo agere licebit. Hahn. *ad Wesenb. d. t.* imo ad ipsos Principes extendi quoque poterit, si quis horum Consiliarios aut Legatos corruerit, qua de re ex professo egit Perillustris Dn. Baro de Schwerin *in Disput. de Delicto Servi, alteriusve hominis corrupti, sub Præs. Brunnemanni habita.* Cæterum hæc utilis actio in duplum non datur, cum de damno accurate constare nequeat, ideoque in id agendum, quanti iudex damnum, per corruptionem datum, æstimaverit, *l. 14. §. 8. ff. de Serv. corrupt.*

De persuasione ad delinquendum. §. XXXVII. Persuasio autem non tantum in crimen incidit, si ad servi vel familiæ corruptionem tendat, sed etiam si alii cuidam delicto occasionem dederit. Sed cum singula percurrere prolixum foret, generaliter monemus, persuasionem ad delinquendum in effectu a mandato delinquendi non differre, sicuti autem mandans & mandatarius in delictis, eadem actione ad poenam tenentur, *L. 1. §. 13. & 14. ff. de Vi & vi armat. l. 7. §. 5. ff. de Jurisd.* ita quoque persuasor illa actione tenebitur ad reparandum damnum, quæ ex facto persuasi ordinarie nascitur. Ergo, qui suasor est, ut alicui mala pugno percuteretur, injuriarum tenetur, *l. 11. pr. §. 3. & 4. ff. de injur.* ipsi tamen cui persuasit delictum, non obligabitur *l. 6. §. 3. ff. mandati.* Nec delinquens excusabitur, quod non proprio motu, sed persuasione alterius deliquerit, cum sibi imputare debeat, quod persuasioni aurem præbuerit *l. 43. §. 2. ff. de Ædil. edict.* Si tamen is, cui facta est persuasio, invincibiliter ignoret damnum, quod infert, injustum esse, is non tenebitur restituere quicquam, nisi quatenus factus est

est locupletior; is autem, qui persuasit, tenebitur utrique & illi, cui damnum illatum, & illi qui intulit, si forsan exinde damni aliquid passus fuerit. Molin. *de F. & F. tom. 3. tr. 2. disp. 30. n. 1.* Plura, ad actionem ex persuasione oriundam, videri poterunt in *Disp. de Fur. persuas.* quæ extat inter *Disp. nostras vol. 3.*

§. XXXVIII. Tandem huc quoque damnum pertinet, ex facto illicito debitoris oriundum, quando in fraudem creditorum bona sua dissipat, ubi ut revocatio concedatur creditoribus, fraus quoad animum & eventum exigitur *l. 1. pr. & l. 6. §. 8. & 9. ff. quæ in fraud. creditorum.* Revocantur autem in creditorum alienata, per actionem Paulianam vel revocatoriam, contra illum, qui fraudis particeps, rem a debitore accepit *L. 1. pr. ff. d. t. de qua dicendi locus erit Sect. 2. Membr. 5.*

§. XXXIX. Cum autem prudentis sit, non tantum de damno jam illato reparando sollicitum esse, sed etiam de damno adhuc imminente avertendo, remedia juris investigare, inde transeundum ad materiam *damni infecti*, ubi cautione consulitur illi, cui ex vicinis ædibus ruinosis, vel ex alio opere facto damnum imminet, per *L. 2. ff. de damn. infect.* Huic conceditur facultas exigendi cautionem de damno resarciendo, si quod intra tempus conventum datum fuerit *L. 15. pr. & §. 1. ff. d. t. Si infecto.* Si enim ædes ruinosa, ante exactam hanc cautionem conciderent, & vicino damnum inferrent, nulla competeret actio; senio enim illæ collapsæ, non culpa inhabitatoris, & hinc cessat iudicium *L. Aquilæ.* Quod si regresseris, omitendo culpam commissam esse ab inhabitatore, quod ædes non refecerit, & a ruina liberaverit, jam vero & damnum culpa levissima datum, Lex Aquilia vindicat *L. 44. ff. ad L. Aquil.* Sed respondeo, culpam cum culpa hic compensari; imputet enim sibi vicinus, quod damnum imminens, petita cautione non præverterit, sed tardius experiri ceperit *l. 44. pr. ff. de damno infecto.* Unde nec actio ipsi dabitur, ut rudera tollat ex ruinosis ædibus in aream suam prolapsa *L. evenit 6. ff. d. t. modo rudera omnia pro derelictis habere*

De alienatione in fraudem creditorum.

De damno avertendo.

De damno infecto.

habere velit. *l. 7. §. 2. in fin. ff. d. t.* Aliud itaque, si opportune petieris cautionem de damno infecto, & Prætor, ut alter caveat, vel immissionem patiatur, decreverit, & interim collabatur ædes, ubi actio pariter dabitur, quam si cautio revera præstita fuisset. *d. l. 44. pr.* Cæterum damni infecti nomine non ordinaria quædam actio a Prætoce concessa, sed tantum extraordinaria persecutio. Quamvis enim damni infecti actio speciatim dicatur *L. 33. ff. de damn. infect. L. 3. §. 2. ff. de aqua plu.* hic tamen in sensu generali vocabulum actionis accipi, in confesso est. Prætoriarum stipulationes enim sese instar actionum habere dicuntur *L. 10. §. ult. ff. de compens. l. 1. §. 2. ff. de stipul. Prætor.* quia per Prætozem ab invitis extorquentur, conf. Bach. ad Treut. *Vol. 2. Disp. 18. th. 5.*

Qualis actio?

Quis ob damnum infectum agere possit?

§. XL. Non autem unusquisque de damno infecto cautionem exigere potest, sed primum ille tantum, qui ordinaria actione destituitur: quod autem illa actione dari potest, id in stipulationem damni infecti non deducitur. *L. 18. §. 9. in fin. ff. de damn. infect.* Hinc, si ædes vicinæ ruinosa mihi cum alio communes sint, & socius a me monitus, mecum illas ædes reficere nolit, non ago ad præstandam cautionem de damno infecto, sed ædes illas communes reficio, impensasque repeto iudicio communi dividendo *l. si ædibus. 32. ff. d. t. idem in inquilino,* qui actionem ex conducto habet *L. 18. §. 4. & L. 33. ff. eodem,* de usufructuario idem juris est *d. L. 17. §. 2. licet & huic interdum utiliter hac cautione succurratur l. 15. §. 8. d. t.* Deinde requiritur, ut illi ad cautionem de damno infecto præstandam agant, qui vel domini sunt, vel quorum periculo res est, cui damnum imminet *d. l. 18. pr.* modo petens de calumnia juraverit, quo facto non adeo requiritur, quantum ejus interfit, sed totum hoc jurisdictioni Prætoriarum relinquitur, cui cavendum sit, cui non *d. l. 13. §. 3. vers. & non inquiretur ff. d. t.*

Missio ex primo &

§. XLI. Quod si in præstanda cautione hac difficilem se præbuerit vicinus, petitio ad immissionem in ædes ruinosas dirigenda,

genda, & quidem vel totas, si ex integris ædibus ruina immineat ^{secundo} *L. 15. §. 12. ff. d. t.* vel in partem ruinofam tantum *L. 38. §. 1. d. t.* qua immiffione, quam ex primo decreto vocant, (cujus tamen ^{decreto} in jure mentio non fit, sed tantum secundi decreti *L. 15. §. 16. ff. d. t.*) ^{quid operetur?} tantum possessionem consequitur *L. 15. §. 21. d. t.* Quod si vero intra annum reus cautionem non præstet, ex secundo decreto immiffio petitur, ad consequendam plenam possessionem & expellendam alterum *L. 15. §. 33. ff. d. t.* Menoch. *de arbitr. Jud. quest. lib. 2. cas. 6.* Quamvis hodie hæc res plerumque non per actiones, sed mandata sine clausula expedire soleat.

§. XLII. Hæc de damno ex ædibus vel aliis rebus jam existentibus nobis imminente avertendo sufficiant. Cum vero etiam a futuris ædificiis noviter extruendis damnum alicui contingere possit, ad hoc avertendum Prætor induxit remedium novi operis renunciationis, quæ hujus efficaciam est, ut, si sprete nunciatione in ædificando perrexerit nunciatus, omnia post nunciationem ædificata iterum destruere teneatur *L. 8. §. 1. ff. de oper. nov. nunc.* & quidem suis sumptibus *Gail. L. 1. observ. 16. n. 1.* quamvis probare possit, se jure ædificasse *L. 20. pr. ff. b. t.* Licet autem hæc nunciatio non ad actiones, sed ad extrajudicalem rei suæ defensionem magis pertineat; plerumque enim privata auctoritate fit ab illis, qui jus quoddam in re habent, cui novo ædificio nocetur *L. 1. §. 19. ff. d. t.* quia vero hæc privata nunciatio non raro sperni solet a vicino molesto, Prætoris auxilium plerumque implorandum, ut ejus auctoritate ab ædificando repellatur. Et illa per Prætorem facta nunciatio utilior est, quam privata; hæc enim possessorem facit adversarium, cui nunciatum; quod secus est, si per Prætorem nunciatio fiat *L. 5. §. 10. ff. eod.* Hinc illam judicalem nunciationem hodie frequentissimam esse fatetur *Carpz. L. 1. resp. 6. n. 6.* Dabitur itaque imploratio officii Judicis ad decernendam inhibitionem de non ulterius ædificando.

§. XLIII. Cum autem Prætor duplex edictum contra ædificantem proposuerit, & quidem primo *prohibitorium*, ne pergat in ædificando vicinus: Alterum *restitutivum*, ut illud, quod

contra nunciationem de facto ædificavit, in priorem statum restituat, *L. 20. pr. d. t.* inde etiam ex posteriori edicto hic æque actio nascitur illi, qui privata auctoritate opus novum nunciaverat, quam qui auctoritate Prætoris. Actio autem hæc non alia est quam *in factum*, quæ loco cujuslibet interdicti Prætorii hodie datur *§. ult. Instit. de Interd.* confer. *Oldendorp. de act. class. 3. act. 7.* & ita in specie appellatur *L. 20. §. 8. in fin. ff. de op. nov. nunc.* Et quidem hæc actio in factum, non tantum contra ipsum ædificantem datur, sed etiam contra illum, qui opus factum ratum habet. *l. 20. §. 7. ff. de nov. oper. nunc.* non enim in personam, sed rem censetur facta nunciatio. *Molina de J. & J. Tr. 2. D. 766. n. 40.* Unde & si vendiderit domum ædificari cœptam, post opus novum jam nunciatum, & emptor ædificare pergat, contra hunc ad demolitionem agi posset, non tantum, in quantum ipse, sed in quantum venditor adhuc post nunciationem ædificaverat *l. fin. ff. d. t.* Cui quidem admodum refragatur *l. 3. §. 3. ff. d. alien. judic. mutand. caus.* ubi contra emptorem hæc actio non datur, nisi ei nunciatum sit. Respondet Anton. Faber. *in Rat. ad. l. 3. §. 3.* Idem Cajum hic dubitandi rationem proponere, per quam dubia reddatur actio contra emptorem, ut eo citius venditor actione de alienatione judicii mutandi causa conveniri possit, quod innuere videtur particula *quasi*. Vel dici posset, illum, cui opus novum non est nunciatum, teneri quidem destruere, sed non suis sumptibus, quia ipse nihil contra interdictum commisit; Quare plenior erit actio contra alienantem judicii mutandi causa, quia ibi omne interesse consequor. vid. *Brunnem. ad ff. d. l. 3. §. 3.* Eadem ratio est, si contra heredem illius, cui novum opus nunciatum, agatur; quamvis enim & contra hunc actio in factum competat *L. 20. §. 8. ff. d. t.* non tamen ulterius, quam quantum ad ipsum pervenit, aut ejus dolo factum, quo minus perveniret *d. §. 8.* alias ad patientiam tantum conveniri potest, ut permittat adversarium destruere *L. pen. ff. d. t.*

Respondetur ad L. 3. §. 3. ff. de al. jud. mut.

Cautione præstita

§. XLIV. Demum & ædificanti speciali interdicto prospexit prætor, ne illi, si cautionem præstiterit, vel præstare paratus sit, quo

quo minus illi
de op. nov. nunc.
tionis pueri
adversarium
go ex hoc inter
ceat sine ullo
re, donec de
condemnetur
§. 2. Imo
qua remissa
tum remov
Codicis no
tra trimestri
nov. op. nov.
gendum put
nus admittit
de nov. op. nov.
titur, cum ad
L. al. ff. ne qu
quam ipsi cauti
i. Obs. 16. n. 17
cerit, & postea
ex stipulatu, ut
posse, ad dem
sententiam ver
debetur, vel
§. 2. ff. ad.
§. XLV. Po
actio in op. nov.
si scilicet op. nov.
diatur, & inde
de aqu. plu. arc.
in L. 1. §. 2. ff.
tum Domino p

quo minus illi in eo loco opus facere liceat, vis fiat *L. 20. §. 9. ff. ædificans de op. nov. nunc.* Cautione itaque impedire effectum nunciacionis potest, non tantum, si illam actori præstiterit, sed & si per potest. adversarium stet, quo minus fatidetur *d. l. 20. §. 13.* Datur ergo ex hoc interdicto actio in factum adversus nunciantem, ut liceat sine ullo nunciacionis impedimento cœptum opus perficere, donec de justitia cognitum, aut si ulterius resistat, ad interesse condemnetur *arg. L. 5. §. ult. ff. d. t. Meier. Colleg. Argent. d. t. §. 28.* Imo in specie huc pertinet interdictum de Remissionibus, qua remissa ob cautionem præstitam nunciacione, impedimentum removet *L. un. ff. de Remiss.* Ad hanc vero cautionem jure Codicis non mox admittendus ædificans, sed tunc demum, si intra trimestre spatium nunciatus jus suum non probaverit *L. 1. C. de nov. op. nunc. & ibi Brunn. in Comment.* Quod moribus restringendum puto ad ordinarium terminum probatorium, & eatenus admitto sententiam Carpz. *L. 1. R. 7. n. 15. dictam L. un. C. de nov. op. nunc.* non ubivis observari; quod evidenti ratione nititur, cum ad decus urbium pertineat, ædificia non derelinqui *L. ult. ff. ne quid in loc. publ. & securus satis sit nunciator, postquam ipsi cautum est, L. 20. §. 11. ff. de op. nov. nunc. Add. Gail. lib. 1. Obs. 16. n. 17.* Si itaque præstita hac cautione ædificium perfecterit, & postea de injustitia operis pronunciatum fuerit, actionem ex stipulatu, utpote quæ ex omni cautione competit, hic institui posse, ad demoliendum opus, in comperto est ex *L. 12. ff. h. t. ante sententiam vero hæc actio non datur, nisi reus conventus non defendatur, vel dolo malo fecerit, quo minus judicetur L. 21. §. 2. ff. eod.*

§. XLV. Porro ad damni imminentis aversionem pertinet actio de aqua pluvia arcenda, quæ pariter ex facto illicito nascitur, si scilicet opus quoddam fecerit, quo liber aquæ pluvie cursus impediatur, & inde prædii meo damnum inferatur *L. 1. pr. & §. 1. ff. de aqu. pluv. arcend.* quod variis modis contingere potest, de quo in *L. 1. §. 2. 4. 8. 9. seqq. d. t.* Ad hoc damnum itaque averendum Domino prædii, cui nocetur, dicta actio competit, contra

Dominum fundi, in quo opus factum, ut si ipse fecerit, opus tollat, & in priorem statum restituat, damna etiam post lit. cont. data refarciat: Ad futura enim tantum pertinet, & hinc etiam damni infecti cautio peti potest; de damno autem antea dato, interdicto *quod vi aut clam* experiendum *L. 14. §. 2. & 3. ff. d. 1.* Quod si vicinus opus non fecerit, sed ipso ignorente alius, ad solam patientiam condemnatur, ut scil. actoris impensa opus destruat. *L. 4. §. 2. ff. eod.* impensam vero hanc restituendi operis a faciente repetet actione ex interdicto *quod vi aut clam d. l. 4. §. 2.* Et hæc actio locum quoque habebit, si opus illud, ex quo damnum per aquam pluviam meo fundo imminet, manu non factum sit, vel situs naturalis, vel impetus fluminis agrum vicini in illam formam redegerit, ut mihi damnum inde contingere possit; tunc enim licet nullum interveniat factum, actio tamen utilis ex æquitate naturali hic indulta est, ut ipse pati teneatur opus illud sumptibus actoris destrui, ob æquisimam illam regulam: *quod tibi non nocet, alteri vero prodest, ad hoc poteris compelli. L. 2. §. 5. vers. quanquam, in fin. de aqu. pluv. arc.* De quo supra dixi *Secl. 1. Membr. 2. §. 38. & seqq.* Excipiunt autem communiter, opus agri colendi vel frumenti causa factum, cum agriculturæ tantus sit favor, ut illam quacunque ratione promoveri liceat. Verum non promiscue, sed cum magna cautione hoc admittunt jura nostra. Sic *L. 1. §. 3.* non quod vis opus, sed illud, quod agri colendi causa aratro factum sit, admittitur. Porro in *§. 4. d. L. 1.* fossas agrorum siccandorum causa factas admittit: Mutius, sed mox restrictionem subjicit; *sic debere quem meliorem suum agrum facere, ne vicini deteriores faciat.* Quapropter, si quis arare & ferere possit, etiam sine sulcis aquariis, teneri eum, si quid ex his *licet agri colendi causa* videatur fecisse; quod si aliter ferere non possit, nisi sulcos aquarios fecerit, non teneri, respondit Ulpian. *in d. L. 1. §. 5.* Hinc summa æquitate idem Ulpian. *d. L. 1. §. 11.* regulam hanc constituit: *Prodesse sibi unusquisque, dum alii non nocet, non prohibetur.*

Quid, si nullum alterius factum concurrat.

Quid, si opus agri cultura causa factum.

An actio detur ob

§. XLVI. Et hac occasione adhuc agendum de eo, an re-
medium juris proditum sit pro avertendo damno, quod puteo

meo

meo exinde imminet, dum vicinus puteum in sua area fodit, & *venas pu-*
ita venas aquarias ad puteum meum tendentes intercipit? Et re- *rei mei*
 spondet Trebatius in *L. fluminum. 24. §. ult. ff. de damno infect. precisas.*
 nullam actionem mihi competere, nec cautionem de damno in-
 fecto a me peti posse; vicinus enim jure suo usus est, quod ulte-
 rius deducitur in *L. Proculus. 26. ff. de dam. infect.* ubi is damnum
 facere non videtur, qui alterum lucro, quod adhuc faciebat, uti
 prohibet: & hinc regula *præced. §.* adducta, quod ita sibi prodesse
 possit, ne noceat vicino, temperanda, si quid immittat in fun-
 dum vicini, quod huic nocere possit; citra enim hanc immissio-
 nem in re mea facere possum, quod velim, etiam si alter incom-
 modum inde sentiat *L. 8. §. 5. ff. si servit. vindic.* modo non inten-
 dam nocumentum alterius *L. 12. §. 12. ff. de aqv. pluv. arc.* vel ob nu-
 dam æmulationem quid faciam, de quo *vid. Disp. nisi a de jure*
æmulat.

§. XLVII. Progrediendum jam, juxta dispositionem §. 3. *De lassa-*
hoc Membr. X. propositam, ad facta illa, quæ famæ, vel existima- *ne fama.*
 tioni nostræ damnum inferunt, ad quæ vindicanda actio injuria-
 rum prodita est, qualitercunque etiam contumelia nobis vel fa-
 cto, vel verbis illata, cujus varia genera recensentur in *L. 15. ff. de*
injur. Actio autem injuriarum vel *civiliter* intentari poterit,
 quam æstimatoriam injuriarum actionem vulgo vocant, quia æ-
 stimationem factæ injuriæ sibi adjudicari petit actor. §. 8. *It. de in-*
jur. vel *criminaliter*, quo injuriatus petit, ut injurians officio ju-
 diciali poena extraordinaria afficiatur §. 10. *Inb. de injur. L. fin. eod.*
 & ad hanc criminalem executionem pertinet, quando procura-
 torem hic admittendum non esse dicunt, exceptis tantum Illustri-
 bus & superillustribus. *d. L. fin. C. de injur.* cujus ratio erat, quod
 actor se inscribere teneretur ad identitatem supplicii *L. fin. C. de*
accus. L. fin. C. de injur. qua hodie cessante, nil vetat, quo minus
 procurator admittatur, Carpz. *pr. Cr. quest. 95. n. 51. & 56.* Cæ-
 terum usu fori in quibusdam locis & hæc criminalis vindicta in-
 juriarum dicitur, quando actor quidem æstimat injuriam, sed il-
 lam æstimationem ad certos usus publicos applicari petit; quæ

tamen revera civilis actio est, & pœna ita obtenta publico donatur, cum præsertim viris in dignitate constitutis, honestum non reputetur, ex perpetrata injuria lucrum captare. Alias, si criminalis revera foret hæc persecutio, non esset in arbitrio actoris, vel potius accusatoris, destinando pœnam ad certum usum, fisco præjudicium inferre, vel etiam Magistratum, cui ob onera jurisdictionis multæ debentur, lucro hoc privare.

Quando post annum agere liceat?

§. XLVIII. Cum autem injuriarum actio prætoria sit, & hinc anno præscribatur *L. 5. C. de injur. L. 17. §. 6. ff. eodem*, ita tamen, ut annus ille non currat, nisi a tempore scientiæ, sibi illatam esse injuriam, *Carpz. lib. 2. resp. 110. Berlich. p. 5. concl. 69. n. 19. Gail. lib. 2. obs. 105.* inde anno elapso, actori obstabit præscriptio, quapropter advocato inquirendum in illa remedia, quæ etiam post annum ad vindicandas injurias supersunt. Et primo quidem, si injuria scripta sit, ejus vindicationem perpetuam esse volunt, cum scriptura semper loquatur, quam sententiam recepit Camera Imperialis, teste *Gail. lib. 2. observ. 104.* Verum aliud in Saxonia obtinet, ubi & hæc actio annalis est, *Carpz. p. 4. const. 46. def. 1. in fin.* quam sententiam etiam juri nostro conformem censeo, cum nullibi modus ille, an verbis, an scriptis illata injuria, LL. nostris distingvatur, *Franzk. exercit. 12.*

De libello famoso.

quest. 3. n. 32. Hoc vero certum, si injuria scripta ad speciem famosi libelli referri possit, cujus criminis vindicta non est ex jure Prætorio, sed civili *per. L. un. C. de libell. famos.* perpetuam ejus accusationem esse, non nisi 20. annis terminandam.

De actione ex L. Cornelia.

§. XLIX. Deinde videat actor, annon injuria sibi illata ejus generis sit, ut ad L. Corneliam referri possit, cujus tres species recenset Imperator in §. 8. *Inst. de injur.* quod se (1) pulsatum (2) verberatumve, aut (3) domum suam vi introitam esse dicat; ubi *verberare* est cum dolore cadere; *pulsare* sine dolore *L. 5. §. 1. ff. de injur.* Si ergo hac ratione vel quoad personam vel domum læsus sit, actio ex L. Cornelia patebit, quæ, quia civilis est, sine dubio perpetua erit, *Berlich. p. 5. concl. 96. n. 30. Mynsing. cent. 1. observ. 87.* Liberum autem est tali injuria affecto,

fecto, etiam
ob quam ca
mittit
ordinem in
ne per 30. an
nor. Crimi
de fals. Fran
ex L. Corn.
hic intra an
ff. de injur.

§. L.
injuriarum
non crim
endam.

si adempt
mibi restit
mam & imm

quid indol
actionem cu
dant, quod p
licet dissent

nam hanc
est prætoria
gshaber L.

nic sunt per
nam 7. Berlic
§. Ll.

provis sine
quibus debet
debet, i. h. i.
ventionis sine

dicio conven
dicari neque
lem 10. C. de

fecto, etiam ex L. Cornelia agere civiliter l. 37. §. 1. ff. de injur. ob quam causam privata hæc dicitur actio, & procuratorem admittit L. 42. §. 1. ff. de procurat. vel criminaliter ad poenam extra ordinem infligendam L. 12. §. fin. ff. de accus. Illa itaque ratione per 30. annos agere permillum arg. L. 3. C. de præscript. 30. annor. Criminaliter autem per 20. annos arg. L. 12. C. ad L. Corn. de fals. Franzk. d. exerc. 12. quæst. 9. Attendat tamen hic actor, ex L. Corn. solum injuriato actionem parere, non patri ipsius, sed hic intra annum tantum actione pratoria experiri potest L. 5. §. 6. ff. de injur.

§. L. Porro post annum patere adhuc volunt actionem De actio- injuriarum recantatoriam, seu ad palinodiam, quæ civilis est, ne recan- non criminalis, quia datur ad famam, putative ablatam, restitu- tatoria. endam. Revera enim fama facti privati mihi adimi nequit, & si adempta esset, non in privati, sed Principis potestate esset, illam mihi restituere; opinioni tamen hominum, qui existimant famam & imminutam esse, & illa recantatione reparari posse, aliquid indulgendum est. Quo supposito, extra dubium est, hanc actionem cum æstimatoria conjungi posse, cum ad diversa tendant, quod praxis Camerae approbavit, Gail. lib. 1. observ. 65. n. 5. licet dissentiat Carpz. p. 4. const. 42. def. 16. Cæterum perpetuam hanc actionem esse, eapropter verum existimo, quia non est pratoria, sed ex consuetudine introducta, hæc autem vim legis habet L. 32. & seqq. ff. de LL. sicut & aliæ actiones rei persecutoriæ sunt perpetuæ L. 35. ff. de O. & A. Harpr. ad §. 12. Instit. de injur. num. 17. Berlich. p. 5. conclus. 62. n. 43. & conclus. 69. num. 12.

§. LI. Cum autem injuria etiam alicui inferatur occasione De inju- processus sine justa causa moti, nam & ille injuriarum tenetur, riaper qui illum debitorem suum appellat, qui tamen revera ipsi nihil Proces- debet §. 1. Instit. de injur. inde communiter per modum recon- sum illa- sionis actionem injuriarum instituunt, qui ab alio inique ju- ta. dicio conventi. Cum autem injuria ex processu oriunda vindicari nequeat, nisi processu illo ad finem deducto, per I. si quidem 10. C. de injur. quippe antea constare nequit, an juste, an injuste

juste egerit *Mev. p. 4. decis. 46. n. 4. Berlich. p. 5. concl. 65. n. 45.* pendente lite principali autem evenire possit, ut calumniosus ille actor decedat, contra heredem vero hæc actio non extendatur, si super actione injuriarum lis nondum contestata *L. 15. pr. ff. de injur. L. 1. §. 1. ff. de priv. delict.* Inde cautela est, ut actio injuriarum proponatur, & reus ad litem contestandam adigatur, postea vero actio injuriarum in suspenso maneat, donec causa principalis finita; ita enim mortuo licet actore injuriante, heres ejus actionem suscipere tenetur.

De remedio L. diffamari.

§. LII. Ad injurias quoque removendas adhiberi solet remedium *L. diffamari 5. C. de ingen. manum.* ut scilicet injurians veniat, & veritatem effusæ injuriæ docat, aut patiatur sibi perpetuum silentium imponi. Quod quidem remedium pro avertendis injuriis minus congruum esse censet *Mev. p. 1. decis. 144. ut & Carpz. lib. 2. Resp. 57.* etiamsi enim perpetui silentii impetrationem impetravero, non tamen eo ipso satisfactionem ob injurias consequor: Attamen cum interdum actor nihil amplius delideret, quam ut publice ostendatur, convitia sine ullo veritatis colore eructasse diffamantem, utile est ad hoc remedium recurrere, & ita innocentiam suam ostendere. Imo evenit sæpius, actioni injuriarum jam tum præscriptum esse, quo casu adhuc salva erit imploratio hæc *ex L. diffamari*, utpote cui anno non præscribitur *Dn. Ludov. Gunth. Martini Comment. ad Process. Sax. tit. 1. §. 5. n. 25.* Hoc certum, quod actio injuriarum cum imploratione *ex L. diffamari* conjungi nequeat, cum diverso plane fundamento nitantur, *Carpz. p. 4. constit. 42. definit. 15. Richter p. 2. decis. 100. n. 111.* imposito tamen perpetuo silentio, si adhuc injuriarum velit agere diffamatus, hoc ipsi denegandum non erit, cum jam injuria eo liquidior sit, quod facti injuriosi imputationem probare nequiverit diffamator, & hac ratione remedium *L. diffamari* dicitur preparatorium actionis injuriarum, *Cothmann. vol. 3. conf. 4. n. 32.* & hinc finito processu diffamatorio recte intentatur, *Cothmann. d. l. n. 33.* addatur *Blarerus ad L. diffamari cap. 5. n. 76. in fin.* Caterum remedio *L. diffamari*

mari uti sole
tione avera
ant; sed
tit. 20. n. 2
& p. 4. decis.
alia sceleris
concurrat, c
§. LIII
calumniator
eximit, qu
etiam hos
est actio
qui pecun
ut non mo
factum pra
post annum
vero non rat
solutæ, comp
terum hoc n
in confesso e
§. LIV.
minus se in ju
penalem, ad
tentus, de qu
in per dolum
telle datur L
quæ action
cumentia
penaliter in se
remissio in br
xi in Ujuna
§. LV.
nobis imputam
men quippiam

mari uti solent etiam practici, orta fama super delicto, ut hac ratione avertant inquisitionem, & judicem inquisitorem præveni-
Ante impediunt
 ant; sed hoc admittendum non esse, recte statuit Carpz *process. inquisito-*
tit. 20. art. 2. n. 48. Richter. p. 2. decis. 100. n. ult. Mev. p. 1. decis. 41. nem?
 & p. 9. *decis. 103.* quamvis hæc sententia temperanda sit, si nulla
 alia sceleris conjectura, quam sola unius hominis diffamatio
 concurrat, conf. Oldek. *Obs. Crim. decad. 1. observ. 3.*

§. LIV. Actioni injuriarum vicina est actio in factum de *Actio in*
 calumniatoribus, ut & hæc, quæ contra illum datur, qui aliquem *factum de*
 eximit, quo minus se judicio sisteret; nullum enim dubium est, *calumnia.*
 etiam hos nobis injuriam inferre. Pingvior tamen omnino
 est actio *de calumnia*, quia hæc non tantum contra illos datur,
 qui pecuniam acceperunt, ut litem calumniose moverent, sed &
 ut non moverent, *L. 1. pr. ff. de calumniat.* Est vero hæc actio in
 factum prætoria pœnalis, quæ intra annum datur in quadruplum,
 post annum in simplum, *d. l. 1. pr. & §. 25. F. de act.* quadruplum
 vero non ratione motæ litis, sed ratione quantitatis calumniatori
 solutæ, computandum, de quo vid. *Dd. in L. 1. ff. de calumn.* Cæ-
 terum hoc nomine etiam conditionem ob turpem causam dari,
 in confesso est, si pecunia data, ne calumnia fiat.

§. LIV. Si quis illum, qui in jus vocatus, vi exemerit, quo *De actio-*
 minus se in judicio sistere potuerit, Prætor dat actionem in factum *ne contra*
 pœnalem, ad illud exsolvendum, quanti injuriam æstimaverit de- *eximen-*
 tentus, de quod vid. *Tit. ff. ne quis in jus voc. vi exim.* Quod si sine *tem a ju-*
 vi, per dolum tamen & calliditatem facta exemptio, actio ad in- *dicio.*
 teresse datur *L. 3. pr. ff. de eo, per quem fact.* Referri huc quoque *De albo*
 possunt actiones *de albo corrupto, & de illicita in jus vocatione ejus, corrupto.*
 cui reverentia debetur, venia non impetrata; sed cum prioris
 pœna fisco inferenda, posterior vero actio hodie non obtineat,
 remitto me brevitatis amore ad §. 12. *Inst. de action.* Conf. quæ di-
 xi in *Ufu mod. ff. tit. de Jurisd. §. ult.*

§. LV. Restant obligationes, quæ ex facto alieno illicito *De Judice*
 nobis imputato, seu ex quasi delicto nascuntur. Singulare ta *litem su-*
 men quippiam occurrit in *judice litem suam faciente, dum impe-*
am faci-
rite ente.

rite iudicavit, quod ad quasi delicta refertur, quamvis proprium iudicis factum actionem hic producat; Eapropter tamen hucrefertur, cum non ex dolo, sed imperitia proficiatur, & non corporale sive naturale, sed civile damnum inferatur, unde imperitiam iudicis magis ad quasi delicta, quam Medici, referendam censuerunt, *vid. §. 6. & 7. f. ad L. Aquil. add. Ludwell. ad §. 1. n. 8. f. de obl. ex quasi del.* Et hinc non certa pœna, sed prout religioni iudicantis æquum visum fuerit, puniendam existimaverunt. *Pr. Inst. de obl. que ex quasi delict. nasc.* Præterquam pœnam parti competit actio in factum, ad præstandam litis æstimationem *arg. L. fin. ff. de extraord. cognit. Franzk. Ex. 12. q. 10. Menoch. de arbitr. Jud. quest. L. 2. c. 342.* Hoc multo magis obtinet, si per dolum male iudicaverit, *L. 15. §. 1. ff. de iudic.* quia sic verum delictum committitur. *conf. Nov. 124. c. 2.* Quod si ex consilio Sapientum iudicaverit, litem suam non facit, *Schurf. cent. 1. consil. 29. Hillig. in Donell. lib. 28. c. 2. lit. b.* Huic affine est Crimen Syndicatus, de quo ex professo egit Paris de Puteo *Tr. de Syndicat.* Contra iudicem corruptum etiam ex *L. Jul. repetundar.* agitur, quod Barrattariæ crimen vulgo dicitur, de quo ex professo egit Henricus Mejer, & Joh. Phil. Lyncker. *Spec. Tract.*

*Actio de
effuso vel
dejecto.*

§. LVI. Cæterum illa facta aliena illicita nobis imputata, ex quibus in nos datur actio, vel sunt *hominum*, & quidem aut liberorum, aut fervorum; aut sunt *bestiarum*, nam & ex damno ab his dato redundat in nos actio. Ad primam classem pertinet, si quis ex ædibus nostris quid *effuderit, vel dejecerit*, quo casu sine dubio contra ipsum deicientem actio *L. Aquil.* competit. Promptius tamen remedium est, si quis ex quasi delicto contra dominum ædium agat, quia & hic facilior probatio, scilicet ex ædibus ipsius quid effusum vel dejectum esse; & pingvior petitio, quia damni ita dati duplum Dominus refundere debet, ob læsam securitatem *publ. L. 1. §. 1. & 2. ff. de his qui effud.* & actio hæc pariter perpetua est, quamvis pœnalis mixta sit *L. 5. §. 5. eod.* Ipsi Domino ædium autem regressus contra inquilinos deicientes datur, vel actione locati, vel in factum, *L. 5. §. 4. d. t.*

§. LVII.

§. LVII. Siquid ex ædibus alicujus suspensum, quo da- *Actio de*
 mnum dari possit in loco, ubi vulgo iter fit, pariter non inquiri- *suspensio.*
 tur, quis illud posuerit, vel suspenderit. *L. 5. §. 10. ff. de his, qui effud.*
 sed contra dominum, ex cujus ædibus hoc damnum imminet, da-
 tur actio cuivis de populo, ad pœnam 10. aureorum §. 1. *Inst. de obl.*
quæ ex quas. del. nasc. Quod si suspensum jam deciderit & da-
 mnum dederit, contra illum actione in factum agendum, non
 qui positum habuit, sed qui posuit, *L. 5. §. 12. ff. d. t.*

§. LIIX. Porro ad facta illicita nobis imputata pertinet, si *Actio fur-*
 in navi, caupona, aut stabulo alicui a familia quid subtractum, hoc *ti adver-*
 enim imputatur nautæ, cauponi aut stabulario, ut eapropter ex *sus nam-*
 quasi delicto in duplum conveniri possit, cum in ejusmodi locis *tas.*
 maxima securitas esse debeat, *L. un. pr. §. 2. ff. Furti advers. naut.*
caup. stabul. sibi enim imputent, quod opera malorum hominum
 utantur. §. *fin. Inst. de oblig. quæ quasi ex delict. nasc. conf. quæ de acti-*
 one ex recepto dixi *membr. præc. in fin.* Ubi hæc tantum remanet
 diversitas, quod actione ex quasi contractu ad restituendas res ab-
 latas teneatur caupo, sive aliquis ex familia, sive ex viatoribus il-
 lam abstulerit. Ex quasi delicto autem tunc conveniri non pot-
 erit, si quis ex viatoribus alteri res suas subtraxerit, quia hos non
 elegit, sed in illos incidit, nec repellere advenas potuit. *L. un. §. fin.*
ff. d. t. Wissenbach. ad eund. tit. thes. 22. Si servi proprie sic dicti
 damnum dederint, cessat hæc actio, & succedit noxalis; quia ser-
 vus malus necessarium malum *L. un. §. 5. ff. d. t.* quod & de uxore
 & liberis damnum dantibus dicendum, ut ipsi eapropter ex pro-
 prio facto conveniendi sint. Hoc generaliter notamus, omni
 casu, quo quis familiam suam ad certum officium adhibet, & illa in
 dicto officio peccat, dominum obligari ad damni reparationem,
 de quo vid. *Disp. nostra de imput. facti alien.*

§. LIX. Si per servos nostros damnum aliis illatum, jura *De noxa-*
 nostra noluerunt dominum, ad præstandam damni reparatio- *li actione.*
 nem, in solidum constringere, ne servus ultra sui æstimationem
 domino esset damnosus §. 2. *Instit. de noxal. act.* Proditæ inde
 est *actio noxalis* de omni delicto servi privato, qua passus damnum

experitur contra dominum, ut aut damnum resarciat, aut servum noxæ dedit *pr. Inst. d. 1.* Est vero hæc actio non principalis, sed qualitas adjectitia actionis ex delicto oriundæ, inde datur actio furti noxalis, L. Aquil. noxalis, injuriarum noxalis. Actio autem noxalis *in rem scripta* est, h. e. ex facto quidem nascitur, sed contra possessorem servi extenditur, ad instar actionum realium vid. L. 11. 12. & 21. *pr. de noxal. act.*

Actio de pauperie.

§. LX. Si a bestiis nostris damnum datum, pariter nascitur actio aliqua noxalis, sive in factum *de pauperie*, ut aut quilibet bestię possessor, est enim in rem scripta actio L. 1. §. 12. ff. *si quadrup.* damnum resarciat, aut bestiam noxæ dedat. Et hæc actio vel *directa* est, si quadrupes mansueta; vel *utilis*, si bipes L. 4. ff. *si quadrup.* vel si fera bestia cicurata damnum dederit, quamdiu est in nostra potestate. Quamvis si hæc negligenter habita, etiam ex L. Aquilia agi possit, *arg. L. 1. §. 4. in fin. ff. d. t.* Quod si vero in loco, ubi vulgo iter fit, quis noxiam habuerit bestiam, ex *Ædilitio Edict.*

Actio de pastu.

§. 1. *Inst. eod. L. 40. seqq. ff. de Ædil. edict.* Si animal secundum naturam damnum dederit, v. g. frumentum depaverit, non de pauperie, sed speciali *actione de pastu* agendum erit. Conf. l. 14. §. f. ff. *de P. V. L. f. C. ad L. Aquil.* de qua actione ex professo egit Joh. Thomæ *Tr. de noxia animal. cap. 14. & seqq.* Quamvis si culpa alicujus pecudes in agrum immissæ, contra immittentem actione L. Aquiliæ agi posset. vid. *Struv. ad t. si quadrup. th. 3. Thomæ d. l. cap. 16. n. 62.* ubi plura, quæ hic desiderari possent, deprehendes.

SECTIO II.

DE

ACTIONIBUS REALIBUS.

MEMBRUM I.

De Dominio & Actionibus inde

Oriundis.

§. I.

§. I.

Expositum hucusque fuit per varia Membra, quatenus actio- *Actiones*
 nes ex facto nascantur, & inde persona, mediante facto *reales*
 suo, nobis adstringatur ad aliquid dandum vel faciendum. *dantur*
 Restat jam ut inquireamus fontes, ex quibus derivari possit actio, *contra il-*
 si res repetenda, & factum nullum intercesserit. Equidem in *lum, qui*
 personam actionem hic cessare, ex superioribus sua sponte fluit: *obligatus*
 de re tamen ipsa, ex justa quadam causa, cum ejus possessore di- *non est.*
 sceptandum est, quæ disceptatio sine dubio foret injustissima, si
 jure agendi destitueretur actor; Et huc pertinet Imperatoris as-
 sertum in §. 1. *Inst. de action.* quando dicit, *Aut cum eo agit, qui nullo*
jure ei obligatus est, movet tamen alicui de aliqua re controversiam,
quo casu proditæ actiones in rem sunt. Ubi non pauci Commen-
 tatorum verba nullo jure emendanda esse contendunt, substi-
 tuentes *neutro jure* scil. contractus vel delicti, sicut & Theo-
 philus in sua Paraphrasi simpliciter id exprimit, *qui nobis obli-*
gatus non est. Sed salva res est; persona enim possessoris hic nul-
 lo jure nobis obligata, dum nihil negotii cum illa gestum; resta-
 men, de qua controvertitur, apud ipsum est, eamque ob causam
 vel rem dimittere, vel cum actore super jure petendi litem susci-
 pere necessum habet.

§. II. Jus ergo petendi rem ab alio possessam, hic præcipue *Possessio*
 in controversiam venit; Possessio enim alterius non actionis rea- *alterius*
 lis causa est, sed occasio tantum, ob quam cum hoc reo litigan- *non est*
 dum. Quamobrem quoque regulariter non attenditur, qualis *causa a-*
 sit ille possessor, qui rem meam detinet, sed evicto jure meo, sal- *ctionis in*
 vo scil. adhuc & integro, h. e. per usucapionem seu præscriptio- *rem.*
 nem non eliso, possessio adversarii sua sponte corrui.

§. III. Jus ergo circa ipsam rem petitam nobis competat, *Jus in re*
 necessum est, si actione in rem experiri velimus. In eo autem *unde na-*
 inquirendo, actori attendendum, annon res ipsa jure domini *scatur.*
 ad eum pertineat: Aut si non, an in ejus possessione hucusque
 fuerit; an vero hereditario jure ad ipsum devoluta: Aut an res
 ipsi pignoris jure obligata sit: Aut denique, an jus aliquod illa

re utendi, aut in eadem quid faciendi impetraverit. His enim modis rem ipsam affici, apud plerosque in confesso est. Quorum *De numero specierum juris in re.* sum vulgatus ille jurium in re numerus pertinet, scil. Dominii, Possessionis, Juris hereditarii, Pignoris & Servitutis. Ubi operæ pretium esse non censeo, ad vulgatam illam descendere controversiam, an tot formandæ juris in re species, an ad minorem numerum illæ redigendæ; an tandem solum dominium pro jure in re venditandum. Parum enim in effectu refert, cui sententiæ subscripseris, an numero quinario quicquam detraxeris, an addendo jus dotis, emphyteuseos, feudi & superficiei species illas multiplicaveris, modo nobis, qui de inquirendis actionibus tantum solliciti sumus, certo constet, ex hoc vel illo jure actionem efficacem produci. Insistemus itaque numero quinario a plerisque recepto, cum species ab aliis additæ, ad Dominium omnino pertineant, & actiones inde oriundas, pro instituti nostri ratione, paucis indagabimus.

Ex dominio nascitur Rei vindicatio.

§. IV. Qualis autem ex dominio nascatur actio, in obscuro non est; Proprietas enim, quæ præcipua dominii pars est, facultatem vindicandi rem ab alio mihi tribuit, adeo, ut rem meam ab omnibus, qui eam tenent, & habent restituendi facultatem, petere possim; & si probavi, rem meam esse, possessor necessum habebit restituere *L. officium 9. pr. & §. fin. ff. de rei vindic.* nec interest, an jure Gent. an jure Civili dominium acquisiverim, *L. 23. pr. ff. de R. V.* Sed cum illa rei vindicatio in vindicante præsupponat dominium, & quidem tale, quod probari possit, in eo præcipua actoris prudentia consistet, ut vindicaturus rem aliquam, in antecessum inquireat, an legitime acquisiverit dominium, & an acquisitum probare possit: An enim reus possideat, quod alterum vindicationis requisitum est, *L. 36. ff. de R. V.* inquisitu difficile non est, ac præparatorio remedio, scil. actione ad exhibendum, facile explorari potest, de quo jam supra dictum *Seç. I. Memb. 2. §. 39.* & infra adhuc dicetur *§. IX.*

Dominium quo-

§. V. Ut autem constet, an res actoris sit, modos acquirendi dominii percurrat, necessum est, quos vel originarios, vel deri-

derivatos
§. i. Orig.
Imp. in
& ad Regali
um acquirit
competit.
conferat ac
ferendum
EMPTI re
res ipsi in
tinet, cur
rat. act.
§. i. ff. de
arg. L. i.
GENDO
tulo illi ob
act. quoritur
ff. pro deves
collata, arg
titulus ad d
in §. i. Inst. de
C. de Fur. do
ff. de pub
IUSJURAN
demit, qui
L. §. 7. d. r.
§. VI.
admitti instr
cum sit. pr
subleque
tur, L. trau
precedente
que E. hoc
meditam est

derivativos esse, accurate exposuit Grotius *de J. B. & P. lib. 2. cap. 3. modo in-*
 §. 1. Originarii quidem, quos in Tit. de Rerum divis. exhibet *quiren-*
 Imp. in foro rari sunt, si non moribus nostris penitus sublatis, *dum.*
 & ad Regalia Principum relati. Si tamen alicui locorum civi- *Modi ori-*
 um acquisitioni quicquam relictum, jus vindicandi salvum ipsis *ginarii.*
 competit. Ad derivativos E. acquirendi dominii modos, si se *Deriva-*
 conferat actor, titulos primum percurrat, ad dominium trans- *tivi.*
 ferendum, a Jure nostro destinatos. Attendat E. an titulo *Tituli*
 EMPTI rem acceperit, quorum pertinet *Tit. ff. pro emptore;* an *transla-*
 res ipsi in SOLUTUM DATA, quod ad emtionem pariter per- *tivi.*
 tinet, cum datio in solutum ejus species sit per *L. 24. ff. de pigno-*
rat. act. Idem obtinet, si LITIS ÆSTIMATIO præstita *L. 7.*
 §. 1. *ff. de Public. in rem act.* vel PERMUTANDO rem suam fecerit,
arg. L. 1. §. 3. ff. de rer. permut. L. 176. pr. ff. de R. J. aut TRANSI-
 GENDO obtinuerit, *L. pen. C. pro emptore,* aut DONATIONIS ti-
 tulo illi obvenerit, *tot. tit. ff. pro donat. L. 7. §. 3. ff. de publ. in rem*
act. quorsum & titulum DERELICTI referendum puto; *tot. tit.*
ff. pro derelicto; adest enim hic donatio, in incertam personam
 collata, *arg. §. hoc amplius 46. Inst. de Rer. divis.* imo & LEGATI
 titulus ad donationem pertinet, uti ex ejus descriptione apparet
in §. 1. Inst. de legat. Sed & si titulo DOTIS rem nactus sit *L. 30.*
C. de Jur. dot. Porro si res ex causa JUDICATI sit tradita *L. 3. in*
fn. ff. de publ. in rem act. vel si res NOXÆ data *L. 5. ff. d. t.* Tandem &
 JUSJURANDUM huc pertinet, quod adversarius super dominio
 detulit, qui titulus tamen non nisi contra deferentem prodest
L. 7. §. 7. d. t.

§. VI. Non autem acquiescat actor, si uno extitulis jam *Titulus*
 adductis instructus sit, nisi traditionem illum titulum reapse se- *sine tra-*
 cutam esse, probare valeat. Non enim per contractum, sed per *ditione*
 subsequentem demum traditionem dominia rerum transferun- *non suffi-*
 tur, *L. traditionibus 20. C. de pact.* Sicut pariter traditio sine *cit.*
 precedente justo titulo non sufficit *L. 31. pr. ff. de A. R. D.* Utrum-
 que E. hoc in ipso libello conjungendum, sibi rem venditam &
 traditam esse, quo postea lite negative contestata, in articulos
 pro-

probatoriales utrumque deferri possit, ne alioqui sola emtione probata, in iudicio vindicationis succumbat.

*Casus, ubi
sue tra-
ditione
domini-
um tran-
sit.*

§. VII. Quod si traditio vel non facta, vel probari nequeat, inquirendum auctori, annon illo gaudeat titulo, cui lex in tantum assistit, ut etiam sine traditione vel apprehensione dominium transferatur. Sic (1) transit dominium rerum defuncti in heredem sine traditione aut possessionis occupatione, *L. 50. §. 1. ff. de R. V. Knipsch. de Fideicommiss. Fam. Nobil. cap. 10. n. 22.* Ubi idem hoc ad fideicommissa extendit, *L. 37. pr. ff. ad Sc. Trebell. Menoch. Rem. 4. adipisc. poss. n. 202. & seqq.* (2) Dominium rei legatæ ipso jure transit in legatarium *L. 80. ff. de legat. 2. L. 74. ff. de furt.* (3) Idem juris est in donatione mortis causa, utpote quæ legatis æquiparata *L. fin. C. de donat. mort. caus. Carpz. P. 3. Const. I. def. 37. n. 2.* (4) In societate omnium bonorum, dominium rerum alterius, in alterum ipso jure transit, *L. 1. in fin. & L. 2. ff. pro soc.* (5) Porro res Ecclesiæ donata, citra traditionem in dominium ejus transit *L. 23. pr. C. de SS. Eccles.* Quod etiam ad alios titulos sive contractus cum Ecclesia gestos extenditur, *Menoch. Rem. 4. adipisc. pass. n. 346. Brunnem. Comment. Cod. add. L. 23. ubi idem in civitate juris esse dicit. Conf. Brunn. ad L. 15. C. de R. V.* (6) Si res pupilli, minoris vel militis, pecunia comparata *L. 2. ff. quando ex fact. tut. L. 3. C. arbitr. tut. L. 8. C. de R. V. Carpz. P. 1. Const. 28. def. 109. n. 6.* (7) Pactum quoque commissorium vel additionis in diem, directis verbis conceptum, facit, ut dominium ipso jure redeat, *L. 4. C. de pact. int. emt. & vendit. L. 41. pr. ff. de R. V. Mantica de tac. & ambig. convent. Lib. 4. tit. 28. n. 11. & seqq.* (8) Referunt huc sententiam Judicis in judiciis divisiis, ubi res uni vel alteri socio- rum aut coheredum adjudicata, in eum mox citra traditionem transit, *§. ult. Inst. de offic. Jud.* (9) Pariter rei dotalis dominium, soluto matrimonio, ad uxorem mox redit *L. 3. C. de jur. tot.* His E. casibus solum titulum probare sufficit, ut cum effectu institui possit rei vindicatio, cum Lex civilis dominium immediate trans- tulerit, *L. 23. pr. junct. L. 50. §. 1. ff. de R. V.*

§. VIII. Quod si nec vera traditio, nec legalis domini ^{Sufficit} translatio ostendi possit, inquirat actor, annon fictam traditio ^{etiam tra-} nem docere valeat; hæc enim eodem effectu gaudet, quo ve ^{ditio ficta} ra ac realis traditio. Gœdd. ad L. 28. pr. ff. de V. S. n. 9. Kellenbenz. de Renunc. Success. qu. 35. n. 25. Huc pertinet traditio clavium L. Clavibus 74. ff. de contrab. emt. traditio instrumentorum super re ipsa conscriptorum L. 48. ff. de acqu. possess. Mascard. de Probat. Concl. 1184. n. 1. Carpz. P. 2. Const. 33. def. 15. n. 5. & seqq. Porro traditio facta censetur per fictionem brevis manus, seu constitutum possessorium L. quod meo 18. ff. de acquir. poss. constitutum enim hoc transfert civilem & naturalem possessionem, Mevius P. 5. Decis. 352. Tiraquell. Tr. de Constit. possess. cap. 1. n. 2. Knipsch. de Fideicom. cap. 11. n. 80. Idem obtinet in traditione longa manu facta, per quam oculos intelligit Javolenus in L. pecuniam 79. ff. de solut. sic scil. rem venditam quis emtori e longinquo ostendat, L. 1. §. 21. ff. de acqu. poss.

§. IX. Sed nondum securus actor est, si titulum ad domini ^{Domini-} nium habilem, subsecutamque traditionem probaverit; nec ^{um Auto-} enim hoc solo acquisitum est dominium, si non & ille, quo res ^{ris etiam} tradita, dominus fuerit §. per traditionem 40. ibi: a domino tra- ^{proban-} dita, Inst. de ver. divis. Probandum E. actori etiam auctoris do- ^{dum.} minium est, scil. rem illius fuisse, a quo illam comparavit, quippe qui non plus juris transferre potuit, quam ipse habuit, quod extendunt Dd. ut ad probandum auctoris dominium non sufficiat possessio rei, nec fama, nec communis opinio, sed debet probari per veras causas, Masc. de Prob. Concl. 537. n. 5. ob quam causam domini probatio inter difficillimos refertur, Mascard. Concl. 536. Menoch. de A. F. Q. L. 2. cas. 42. Boer. quest. 42. num. 25. Carpz. lib. 1. Resp. 76. & 77. Quod si E. difficultatem hanc animadvertent, ad Publicianam actionem refugium quarat, de qua §. XVII. seqq. agendum; Aut attendat, annon tempora ^{Nisi actor} usucapionis ordinariæ compleverit, eo ipso enim facilius est do- ^{usucepe-} minii probatio, si præter titulum legitimi temporis lapsum do- ^{rit.} cuerit, quo ipso de dominio auctoris, ut sit sollicitus, necesse

non habet, sed suo jure per ufucapionem confirmato, rem vindicare valebit.

*Possessio
adversari
inquiri
renda.*

§. X. Hac ratione ergo, si de jure suo certus sit actor, personam adversarii respiciat, an ille rem possideat, sive quacunque ratione detineat; Contra possessorem enim, vel detentores hæc actio tantum datur, *L. 36. pr. ff. de R. V. L. 25. ff. de O. & A.* quod si vero in præsentem rem non detineat, ne inanis reddatur actio, inquirat actor, annon dolorem possidere desierit; Hic enim pro possessore adhuc reputatur *L. 27. §. 3. & L. 69. ff. d. R. V.* Aut per alios inquirat, annon ille litem suscipere paratus sit, ubi si ipsum convenerit, & hic litem contestatus fuerit, poenitere nequit, sed quia liti se obtulit, condemnari potest, *L. 25. ff. de R. V.* quod ipsum tamen fallit, si actor certo sciat, rem ab adversario non possideri *L. 26. ff. d. 1.*

An consultius sit agere ad exhibendum, quam vindicatione?

§. XI. Cum supra §. 4. jam dictum, actione ad exhibendum tanquam Judicio præparatorio explorari posse, an alter rem possideat, vel non; contra quemvis enim possessorem unusquisque, cujus interest, hoc remedio experiri potest per *L. 3. §. 1. 9. & fin. ff. ad exhib.* inde disquiritur, an consultius sit agere rei vindicatione, an ad exhibendum? Sane si nihil præter exhibitionem consequeretur actor posteriori actione, frustranea questio foret. Verum cum reus judicio exhibitorio victus, re in apricum deducta, non raro bonam fidem agnoscere, & contentionem in judicio principali declinare soleat, idem hac actione, quam rei vindicatione consequi poterit, scilicet ut res cum fructibus restituatur *§. 3. Inst. de offic. Jud. Hillig. in Don. l. 20. cap. 9. lit. CC. Struv. Syn. J. C. Tit. ad Exhib. th. 37.* sed cum de ingenio adversarii constare nequeat, tutius est, actionem ad exhibendum cum rei vindicatione conjungere, quod fieri posse expeditum est, *Brunn. ad L. 1. C. ad exhib.* Hoc tamen consilium darem actori vindicatori, ut, si viderit adversarium rem dolo possidere desiisse, ad exhibendum tantum agat, quo ipso consequi potest omne interesse, quanti hoc juramento in litem æstimaverit, *L. 5. §. 1. L. 9. pr. & §§. seqq. ff. ad exhibend. & L. 5. C. eod.* sic enim, dum

Si alter dolo possidere desierit, consultius ad exhibendum

dum non
non habet
debet
quod si vero
probre debet

§. XII.
an dominio
irrevocabili
diu etiam
in fundo
minium
vindicati
& ibi D.
obtinuerit
lapisum no
dicationem

§. XIII.
dicationem
ro, qui cum
gaudebit, qu
dum dicit;
lem a quolib
ipse dominu
que vindicati

Serv. in Syn.
Vallum hoc
Tit. 2. Par.
Vallum contra
ut possit
dofr. hunc

§. XIV.
phytevicum
tevi non ta
contractu

dum non vindicat, se dominum dicere aut ostendere necessum *bendum*
non habet, *L. 3. §. 1. ad exhibend.* sed Judex summam tantum *agitur.*
debet cognoscere, an ejus intersit, non an ejus res sit, *d. L. 3. §. 9.*
quod si vero vindicatione experiri velit, dominum se dicere &
probare deberet.

§. XII. Porro, ut rei vindicationi locus sit, parum refert, *Qualitas*
an dominio libero quis gaudeat, an restricto; an revocabili, an *Dominii*
irrevocabili: quamdiu enim dominium aliquod superest, tam- *non at-*
diu etiam salva est vindicatio. Exemplum in dote, & præcipue *tenditur.*
in fundo dotali, cujus alienatio, utut *L. Jul. interdicta*, & ita do-
minium fundi dotalis restrictum *L. 4. & tot. tit. de fund. dot.*
vindicatio tam marito salva est, per *L. doce ancillam 9. C. de R. V.*
& *ibi Dd.* Idem obtinet, si quis rem retrovenditionis titulo
obtinuerit, quamdiu enim tempus in contractu præfinitum e-
lapsum non est, tandiu omnia dominii jura, & sic quoque vin-
dicationem exercet emtor. *Dd. in L. 2. C. de pact. int. emt. & vendit.*

§. XIII. Ulterius & utile dominium ad producendam vin- *Ex utili*
dicationem sufficit; Exemplum in Vasallo feudum vindicatu- *etiam Do-*
ro, qui cum utile dominium habeat, etiam utili rei vindicatione *minio na-*
gaudebit, quod eleganter exprimit Feudista, *2. Feud. 8. §. Rei* *scitur*
dum dicit; quod Vasallus *tanquam* dominus possit rem feuda- *vindica-*
lem a quolibet possessore sibi *quasi* vindicare; E contrario cum *tio.*
ipse dominus feudi directum dominium habeat, directa quo- *Vindica-*
que vindicatio ipsi competet, contra quemcunque possessorem, *tio feudi.*
Struv. in Syntag. Feud. Cap. 16. th. 2. num. 3. Non tamen contra
Vasallum hoc jus exercebit, nisi ejus jure extincto *Schrader de*
Feud. P. 2. Part. 9. princip. sect. 9. n. 22. Sicut, etsi dominus cum
Vasallo contra tertium in vindicando concurrat, Vasalli causa,
utpote cui ob utile dominium possessio debetur, potior erit. *Go-*
dofr. Anton. Disp. Feud. 13. th. 5. lit. E.

§. XIV. Non dissimilis ratio est Emphytevtæ fundum em- *Vindica-*
phytevticum a tertio petitori. Loquor autem hic de emphy- *tio Em-*
tevti non tantum promissa, ob hanc enim actione personali *phytev-*
contractu emphytevticario, contra promissorem ad præstan- *seos,*
dam

dam emphytevsin est agendum, §. 3. *Inst. Locat.* & *L. 2. C. de Jur. emphyt.* Bachov. *ad Treutl. Vol. 1. Disp. 29. th. 13. lit. g.* sed de emphytevsu per traditionem constituta, quæ dominium utile in emphytevtam transfert, *L. 12. in fin. C. de fund. patrim.* Franzk. *de laudem. Cap. 14. num. 7. & seqq.* Hinc utilem rei vindicationem emphytevtæ competere in confesso est, *arg. L. 74. & 76. ff. de R. V. Lauterb. Comment. ad tit. si ager vectig. per. §. 19.* non autem actio emphytevticaria utilis; Emphytevticaria enim actio ex contractu est, & hinc personalis; & si pro reali capienda, ex objecti qualitate non nova species actionis realis formanda.

*Superfici-
ei.*

§. XV. Idem dicendum de Jure superficiario constituto, vi cuius juris quis potestatem habet, superficie aliena ad sui commoditatem pro lubitu utendi, ibidem ædificandi, arbores, herbas plantandi &c. vid. Franzk. *de laudem. cap. 13. n. 1. & seqq.* huic superficiario dominium utile omnium consensu adscribitur, Valasc. *de Jur. emphyt. qu. 33. n. 18.* E. & vindicatio utilis ipsi denegari nequit, ob clarum textum in *L. 74. & 75. ff. de R. V.* Hoc tantum in hac actione singulare est, quod etiam conductori superficiæ actio in rem concedatur, si non ad modicum tempus superficiem conduxerit, *L. 1. §. 3. ff. de Superfic.* quod non vi tituli præcedentis, ad transferendum jus reale inhabilis, *per L. 39. ff. locat.* sed Prætoris auctoritate & concessione speciali fieri, certum est.

*Actiones
in rem ex
diversitate
objecti
non mul-
tiplican-
de.*

§. XVI. Ex quibus abunde constat, omnes dominiorum species actionem in rem, seu vindicationem producere, nec opus esse ex diversitate objecti, diversas actiones derivare, & entia præter necessitatem multiplicare. Unde quos Dn. Schwendörffer in *Sunmar. Action. Forens. Exposit. cap. 2. Membr. 4. 5. & 6.* adducit actiones novas reales, scil. emphytevticariam, superficiariam & feudalem, nihil aliud sunt, quam vindicatio emphytevsos, superficiæ & feudi.

*De Domi-
nio ficto.*

§. XVII. Quod si tandem verum dominium sive directum, sive utile probare nequeat actor, rem quandam petiturus, videat, annon fictione quadam juris dominium sibi asserere, vel etiam domi-

dominium
valeat. F
bonafid
um vero a
configere
poderit.
nam actio
rem, mod
publ. in re
L. 9. §. 4
stituenda
vid. Co
§
omnino
imopoc
cacione cu
tendant ha
4. Myllin
mala: W
alfo bitte B
preceptis &
cum illud
rem jure d
sentent. &
na vero dom
tunio opu
manificit
L. 1. §. 1
hæc simulat
§. 11.
antea qu
interve
sam alleg
persequi n

dominium jam extinctum, eodem juris beneficio reintegrare valeat. Ficti hujus domini species occurrit in illo, qui rem bona fide & justo titulo quaesivit, & illam postea amisit, dominium vero auctoris probare nequit, nec ad usucapionis praesidium confugere potest, cum tempore legibus praescripto rem nondum possederit. Hic Praetor fingit rem usucaptam esse, & Publicianam actionem indulget auctori, contra omnem alium possessorem, modo jus infirmius ipso auctore habeat, *L. fin. in fin. ff. de publ. in rem act.* in pari enim causa melior possidentis ratio, per *L. 9. §. 4. ff. b. t.* Cui consequens est, auctorem in Publiciana instituenda de jure possessoris se prius informare debere, de quo vid. Commentatores *ad tit. ff. de Publ. in rem act.*

Unde Publiciana nascitur.

§. XVIII. Cum E. facilius in Publiciana probatio sit, utilius omnino est hanc actionem, quam rei vindicationem instituere; imo quod commodissimum videtur, Publiciana cum rei vindicatione cumulanda, quod alternative fieri posse, licet ad idem tendant haec actiones, receptum in foro est, *Gail. Lib. 1. Obs. 62. n. 4. Mynsing. Cent. 4. Obs. 11.* Et huc pertinet practicum formula: Weil mir nun dieses Hausß jure dominii vel quasi zustehet / also bitte Befl. dahin anzuhalten / daß er mir solches perzeptis & percipiendis restituire. ubi per quasi dominium, fictum illud a Praetore in Publiciana intelligitur. Phrasis ipsa autem jure dominii vel quasi ex Jure Canon. est *C. Abbate 3. pr. de Sentent. & re judic. in 6.* Corruit E. Dd. dubitatio, an Publiciana vero domino dari possit, utpote qui veritate instructus, ficto dominio opus non habet; Saepius tamen ipsi auctori non jus dominii deficit; sed ejus probatio, sicut in alio casu loquitur *Jtus in L. Duo sunt Titii 30. ff. de testam. tut.* inde subordinata tantum haec cumulatio est *Bachov. de action. Disp. 3. th. 17.*

Locus hic est cumulationi.

§. XIX. Ulterius ad fictum dominium recurrendum illi, qui antea quidem dominus fuit, sed dominium ejus lapsu temporis interversum. Hoc casu enim, si absentiam aliamve justam causam allegare possit, ob quam jus suum in rem petitam interim persequi non potuerit, Praetor ipsi iterum succurrit, fingendo

Ex ficto dominio nascitur Rescissoria.

rem usucaptam non esse, quæ tamen usucapta est, §. *rursus* s. *Inst. de Act.* & ita dominium actoris extinctum non esse, quod tamen revera extinctum est, Bachov. *de Act. Disp. 6. ib. 26.* Et quamvis causa restituendi dominium extinctum, præcipue in absentia consistat; plenius tamen succurrere voluit Prætor, generali clausula promittendo restitutionem, *si qua ipsi justa causa videretur*, L. 26. §. 9. ff. *ex quib. caus. maj.* Sed an ignorantia etiam prætextus sufficiat, dixi in *Ufu Modern. ff. tit. ex quibus caus. maj. §. 6.* itidemque qua ratione remedium rescindens & rescissorium in foro admitti possit, vel debeat, exposui *ibidem ad Tit. ff. quod met. caus. §. 5. & 6.* De cætero, an introducto remedio L. 2. C. *de annal. except.* contra absentem res nostras detinentem, illoque neglecto, præsentem contra absentem adhuc prætoriam vindicatione seu actione rescissoria succurrendum sit, exposui *ad Tit. Ex quibus caus. maj. §. 1.*

Publiciana recte cum rescissoria conjungenda.

§. XX. Id autem observari velim ab actore, per restitutum hoc a Prætoris dominium, vi rescissæ usucapionis, non satis securum ipsum esse, si in solo hoc dominio restituto se fundet, sed publicianam recte ad minimum conjungat. Quamvis enim sola usucapionis rescissione petita & obtenta restitutionem a Judice mox decerni debere, ex illorum hypothese videatur, qui plane omnem diversitatem inter remedium rescindens & rescissorium elisam cupiunt, quorum & formula actionis pertinet, quam suggerit Dn. Schwendendörff. in *Summar. Act. Forens. expos. cap. 2. memb. 8. in fin.* quid si tamen possessor conventus neget rem unquam actoris fuisse; sane per restitutionem non plus ipsi redditur, quam per absentiam ablatum, nec a probatione domini liberabitur per restitutionem. Unde consultissimum esse censeo, causam petendi ita concipere: *Weil mir nun dieses Haus jure domini vel quasi zugehöret / ich aber durch meine bekandte Abwesenheit mich meines Rechts zu gebrauchen verhindert worden / so bitte in Rechten zu erkennen und auszusprechen / daß ich wegen solcher erheblichen Hindernuß in vorigen Stand zu setzen / und Bezflagter mir mein Haus zu restituiren verbunden sey.* Conf. quæ dixi in *Ufu Mod. ad tit. quod met. caus. §. 6.* §. XXI.

§. XXI. Caterum nec hoc, ratione actionum ex dominio *De vindicatione partis.*
oriundarum, omittendum est, scil. dominium alicui vel in solidum competere, vel pro parte tantum. Posteriori quidem casu certum est, si contra tertium agatur, suæ partis vindicationem domino competere, ubi pro illa parte eadem jura obtinebunt, quæ in vindicatione totius sancita sunt, *L. que de tota 76. ff. de R. V.* Verum si contra alterius partis dominium experiundum, ob hoc, quod partem suam pro diviso habere cupiat, ad iudicium communi dividendo recurrendum, quod utriusque principaliter ex jure condominii descendit, inde non nisi domino datur, *L. 4. pr. ff. commun. divid.* Sive dominus directus, sive utilis sit, ut emphyteuta, *L. 7. pr. ff. d. t.* quod & in ficto dominio procedit, *L. 7. §. 2. b. t.* Et utile demum iudicium ad alia jura in re pluribus communia, extenditur, *d. L. 7. §. 3. 6. 7. 8. 10. & 12. ff. eod.* Præstationes E. personales, quæ mixtum reddunt hoc iudicium, demum ex accidenti factæ alterius superveniunt: Imo sola communio rei, personalem obligationem, ob deficiens factum obligatorium, producere nequit. vid. quæ dicta sunt de actione familiaris. *Membr. seq. §. 23.*

§. XXII. Finium quoque regundorum iudicium ex *De iudicio finium regundorum.*
condominio principaliter nascitur. Dum enim duplex iudicium est, unusquisque eo usque rem suam esse prætendit, quousque fines extensos cupit; unde etiam per terminorum constitutionem dominio suum restitui dicitur *L. 8. pr. ff. fin. regund.* Utiliter autem hæc actio extenditur ad alios, qui vel utile dominium, vel aliud jus in re habent, qualis est Vasallus, Emphyteuta, usufructuarius *L. 4. §. 9. ff. d. t.* Obligationes vero personales, quæ mixtum hoc iudicium reddunt, ex accidenti superveniunt, ex facto alterius, dum male circa fines versatus, illos inique movendo, vel etiam fructus ex alterius finibus percipiendo, aut expensas hoc nomine faciendo *L. 4. §. 1. ff. fin. reg.* Eatenus ergo actio hæc nec pure realis est, nec etiam pure personalis, sed mixta, & inde cum proprietate conjuncta esse dicitur. *L. 3. C. eod.*

§. XXIII. Illa demum pro actore notissima cautio est, quam *Qui possuggerit*

*possessorium
remedi-
um ha-
bet, absti-
neat a
Vindica-
tione.*

suggerit Ictus Gajus in *L. 24. ff. de R. V.* ut rem vindicaturus, probe prius advertat, an aliquo interdicto possit nancisci possessionem, quia longe commodius est, ipsum possidere, & adversarium ad onera petitionis compellere, quam alio possidente petere. Quapropter quisque Remedia possessoria in promptu habere, illaque percurrere debet & attendere, annon aliquo ex illis sibi consulere, & possessionem vel noviter adipisci, vel recuperare valeat. Conf. quæ dixi in *Introduct. ad prax. forens. c. 1. §. 23. seqq.* Verum quia horum remediorum præcipua causa est possessio, illam ob connexitatem materiæ, dominio mox subjiciemus.

MEMBRUM II.

De Possessione & Remediis inde competentibus.

§. I.

*Possessio
an species
juris in
re sit?*

Possessio an juris in re species sit, & quas actiones producat, dissensus Dd. non levis est. Facti enim magis est possessio, quam juris; unde postliminio reversus, possessionem non recuperat, *L. 12. §. 2. ff. de captiv. & postlim. revers.* cum tamen omnia jura recipiat, *L. 5. §. 1. ff. d. t.* imo possessio ad heredes non transit, siue suus sit, siue extraneus, *L. 23. pr. & L. 30. §. 5. ff. de acquir. posses.* cum tamen omne jus defuncti in heredem transmittatur, *L. 34. ff. de V. S. L. 37. ff. de acquir. hered.* Verum cum jus possessionis aperte exprimat Papinianus in *L. 44. pr. ff. de acquir. posses.* illique adstipuletur Ulpianus in *L. 2. §. 38. ff. ne quid. in loc. publ.* res ipsa non amplius in dubium vocanda; & si jus apprehendendi possessionem ab ipsa detentione corporali separaveris, verissimum omnino est, & postliminio reversum, jus possessionis recipere, & in heredem jus possessionis transmitti, h. e. facultatem apprehendendi, si vacua sit, vel repetendi, per Judicem possessionem, si ab alio detineatur. Et hac ratione jus domini a defuncto pariter tantum transmittitur in re ab altero possessa, non actuale

actuale dominium, sed hoc vindicat vi juris ad se devoluti, & hoc sensu dominium vindicari dicitur in §. 4. *Inst. de action. L. 8. §. 1. ff. de liberal. caus. L. quotiens 15. & L. si mancipium 23. C. de R. V.*

§. II. An autem realem actionem producat, & qualem, pariter non conveniunt: Certe petitoriam actionem ex possessione non nasci, communior sententia. Qui enim Publicianam huc referunt, ipsi fateri necessum habebunt, non ex sola possessione illam nasci, nec ex eo actorem victoriam sibi polliceri posse, quod se rem antea possedisse docuerit, sed opus esse, ut actor titulum ad dominii translationem habilem, & subsecutam traditionem probet. *L. 3. §. 1. & LL. seqq. ff. de Publ. in rem act. L. 15. pr. ff. eod. quare merito dicimus, ex ficto dominio, fictaque usucapione illam resultare, §. 4. Inst. de Action. Bachov. de Action. Disp. 3. th. 14. & 16. de quo dictum Membr. preced. §. 17.*

An producat actionem realem?

§. III. Remedia E. possessoria ex *Lib. XLIII. Digest. seu a* actiones in factum inde oriundas huc referunt; Verum nec hoc promiscue admittendum; Remedia enim adipiscendæ possessionis ex ipso possessionis jure deduci nequeunt, cum possessionem actor nunquam habuerit. Nam quod principale ex illis est, Interdictum *quorum bonorum*, hoc quidem competere dicitur bonorum possessori, *L. 1. pr. ff. quor. bonor.* Verum in comperto est, bonorum possessionem longe alio sensu ibi capi, scil. pro hereditate Jure Prætorio delata, unde ad speciem hereditatis petitionis rectius refertur, ubi & nos de illo remedio agemus. *Salvianum* quoque interdictum, quod *adipiscendæ possessionis* est, non possessionis, sed pignoris jure nititur, ubi & a nobis tractabitur. Interdictum quoque *quod legatorum*, ex jure universali in heredem devoluto, vi cujus nemo quicquam invito herede occupare debet, descendit. Nec recuperandæ possessionis interdicta ex hoc fonte descendere videntur; Possessio enim semel amissa, effectum producere amplius nequit; Imo & retinendæ possessionis interdicta non extra dubium sunt, cum semper factum turbativum & sic illicitum adversarii supponant; ex facto autem non reales, sed personales actiones descendere, prolixè ostensum est in *Sect. I. membr. II.*

Remedia possessoria an omnia ex possessione?

*Affirma-
tur de re-
mediis re-
tinend. &
recip. pos-
sess.*

§. IV. Verum retinenda omnino receptior opinio, & Remedia retinendæ recuperandæque possessionis ex ipsa possessione, ejusque jure resultare defendendum. Non enim possessio est occasio horum interdictorum, sed est illa ipsa causa, vi cujus jura mihi concedunt facultatem contra quemcunque se defendendi, vel rei amissæ possessionem repetendi: Factum vero illud turbationis & ejectionis non causa est, sed occasio, quæ anfam mihi dat, jus possessionis vel defendendi contra turbantem, vel vi hujus juris rem repetendi a dejiciente vel spoliante; & hac ratione turbatio non ut delictum consideratur, sed ut assertio possessionis, quam alter ad se pertinere contendit, uti recte monet Bachov. in Treutl. vol. 2. Disp. 24. th. 1. lit. C. verb. actiones intellige. Id quidem adhuc urgeri potest, quod hac ratione non in rem nascantur actiones, sed in personam, quod & agnovisse videtur Ulpianus in L. 1. §. 3. ff. de interd. dicendo, *Interdicta, licet omnia in rem videantur concepta, vi tamen ipsa personalia sunt.* Unde non contra quemvis possessorem, sed tantum turbantem vel dejicientem dantur. Sed respondeo, non ex effectu, sed ex causa dijudicandas esse actiones. Actio in rem scripta personalis est, & tamen contra quemvis possessorem datur; Actio confessoria realis sine dubio est, & tamen tantum datur contra illum, qui actorem in exercitio servitutis turbat. Cum E. Jus defendendi & recuperandi possessionem ex ipso possessionis jure resultet, actio realis erit, licet executio actionis contra certam personam dirigatur.

*Quid a-
ctori ra-
tione pos-
sessionis
attenden-
dum?*

§. V. Cæterum nec nostra adeo refert in presenti, annon unum vel alterum interdictum magis ad personalem, quam ad realem actionem inclinet: Solliciti enim tantum sumus de subsidiis inquirendi actiones alicui competentes. Unde sufficit, actori constare, se vi possessionis, vel adhuc retentæ, vel amissæ, uno alterove remedio, prout circumstantiæ negotii illud ferunt, jus suum persequi posse. Quapropter in genere actionis possessoriæ investigando attendat actor, an adhuc rem detineat, an ejus possessione exciderit.

§. VI. Si rem detineat actor, tunc illius possessionem vel *De tuen-*
 noviter obrinuit a Judice, quo casu ut a turbationibus se liberet, *da possessi-*
 paratum ipsi remedium est ex interdicto *ne vis fiat ei, qui in posse-*
ssionem missus est, quod interdictum, quamvis etiam adipiscen-
 ptæ.
 dæ possessionis sit, cum & jussu mitti detur, si dolo malo alterius
 impediatur, quo minus in possessionem veniat, *L. 3. pr. ff. Ne vis*
fiat ei. præcipue tamen retinendæ possessionis est, quia frustra
 immitteret Prætor in possessionem rei servandæ causa, nisi mis-
 sum tueretur, *L. 1. §. 1. ff. d. t. Menoch. Rem. 1. retin. possess. num.*
 4. ex quo Autore reliqua ad usum hujus interdicti pertinentia re-
 peti possunt.

§. VII. Quod si autem possessionem non per Judicem, sed *De posses-*
 aliter adeptus sit actor, tunc res illa aut mobilis est, aut immobilis. *sione mo-*
 Si mobilis, & in ejus possessione turbetur, ad interdictum *bilium.*
 UTRUBI ipsi confugiendum, vi cujus possessor contra turban-
 tem defenditur, si tempore litis contestatæ illam rem nec vi, nec
 clam, nec precario possederit, *L. un. §. 1. ff. Utrubi*, ut hinc solo
 objecto ab interdicto uti possidetis differat, *§. 4. Inst. de Interdict.*
 & ibi Dd. Menoch. *Rem. 2. retin. poss. num. 12.*

§. VIII. In possessione rerum immobilium turbatus pa- *De posses-*
 ratum habebit interdictum UTI POSSIDETIS, vi cujus omnis *sione im-*
 possessor, qui saltem non vi, clam, vel precario ab adversario rem *mobili-*
 possidet, contra quemvis turbantem defenditur, *L. 2. & 3. pr. ff. um.*
Uti possidetis. Attendat autem hic actor probe, an turbans et-
 iam pro se actus possessorios allegare possit, vel non; cum enim
 remedium possessorium interdicti *uti possidetis* distingvatur in
 summarium, quod alias Ordinarium dicitur, & summariissi- *De eli-*
 mum, quorum hoc longe expeditius est illo, probe respicere de- *gendo*
 bet acturus hoc iudicio, ad qualitatem suæ possessionis, & ad *summarie*
 actus possessorios, quos forte turbans pro se allegare potest. Si *vel ordi-*
 enim actor pro se recentiores actus possessorios habeat, abstineat *nario.*
 ab ordinario uti possidetis iudicio, & recurrat ad possessorium in
 summariissimo; In hoc enim non de jure possessionis, sed de fa-
 cto præsentis possessionis tantum quæri solet, adeo, ut ille hic

manutenendus, qui habet possessionem de præsentis & nunc, Post. de Summariiss. Possessor. Observ. 17. n. 2. & unicus quoque actus quiete exercitus, hoc casu sufficit tam in corporalibus, quam incorporalibus, Post. obs. 18. n. 2. 3. & seqq. Imo probationes etiam leviores semiplenæ hic admittuntur, Gail. Lib. 1. obs. 7. n. 2. Carpzov. Proc. Tit. 23. art. 1. n. 27.

Ordina-
rium
quando
preferen-
dum.

§. IX. Quod si vero ultimos actus possessorios pro adversario turbante adesse noverit, non summariissimo, sed ordinario possessorio experiatur; In hoc enim vincit ille, qui antiquiorem vel magis titulata possessionem pro se habet, recentior enim possessio in dubio præsumitur turbativa, per C. 9. X. de probat. quæ sententia antiquiorem possessionem præferens, quamvis Juri Civ. conveniens non videatur, sicuti contra communem sententiam demonstravit Dn. Textor. Diff. de Possessoria Jurisdiction. th. 44. Jure Canon. tamen certa illa est, & usu fori satis comprobata.

De Posses-
sorio juri-
um.

§. X. De eo amplius dubitandum non est, possessorium hoc remedium uti possidetis, sive ordinario, sive summariissimo processu quis experiatur, utiliter ad omnes alios possessores rerum incorporalium seu jurium extendi posse. Unde possessor servitutis hoc remedio experitur, Menoch. Rem. 3. recup. possess. n. 103. & seqq. Datur patrono Ecclesiæ contra turbantem ipsum in quasi possessione præsentandi Menoch. d. Rem. 3. n. 131. contra recusantes solvere decimas. Menoch. d. l. n. 125. ubi pluribus usum hujus interdicti deducit, ut vix casus turbationis fingi possit, cui ex hoc remedio non parata sit medicina.

De manu-
tentionis
decreto.

§. XI. Pertinet quoque huc decretum *Manutentionis*, quod in solo interdicto retinendæ locum habere asserit ex Gratian. Disceptat. Forens. Cap. 85. n. 21. Post. de Summariiss. Posses. sive de Manutent. Observ. 3. n. 19. Et quamvis ipse Postius loc. citat. n. 21. hoc remedium manutentionis ab omnibus aliis possessoriis separatim esse dicat, imo etiam distinctum ab ipso interdicto uti possidetis; Interdictum enim uti possidetis non tam celerem & facilem habet explicationem, quam habet Mandatum de manutentione,

nendo, Post. d. l. Obs. 2. num. 44. Attamen huic contradicit Christoph. de Patz Tr. de Tenuta, Cap. 1. n. 72. ubi asserit, manutentionem a jure non fuisse cognitam, sed a Doctoribus tantum introductam; quamvis in substantia & effectu manutentio & interdictum uti possidetis fere conveniant. Sed postea monet idem, decretum de manutenendo esse illud, quod aliis summariissimum dicitur, cui consentit Postius Obs. 3. n. 18. ut adeo perinde sit, sive summariissimo possessorio experiatur, sive mandatum de manutenendo petat. Quorsum pertinet quoque remedium apud Hispanos frequentatum Interim dictum; Francisc. Sarmientus Select. Interpret. Lib. 2. cap. 13. n. 9. de quo remedio ex professo actum a Fratre meo Dissert. Inaugur. de Decreto intermistico, quæ extat Vol. 1. Dissp. nostrarum. Caterum, uti summariissimum possessorium, vel etiam interdictum uti possidetis, turbato in possessione rerum & jurium datur, ita quoque per decretum manutentionis cuius possessori etiam jurium succurritur, cum idem operetur quasi possessio in incorporalibus, quod vera possessio in corporalibus, Post. Obs. 10. n. 5. unde manutentio concedenda illi, qui in quasi possessione jurisdictionis est, Post. d. Obs. 10. n. 9. Datur manutentio quasi possessori in conferendis beneficiis Ecclesiasticis, Post. d. l. n. 24. datur possessori servitutis, Post. d. l. n. 49. datur illi, qui in quasi possessione filiationis est, Post. d. l. n. 60. & illi, qui est in quasi possessione exigendi annuas præstationes, Post. d. l. n. 61. & seqq. & pluribus aliis casibus, quos congescit Post. d. Obs. 10. Breviter dico: De quacunque causa ordinario possessorio agere licet, in illa etiam Mandatum de manutentia locum habet.

§. XII. In Curiis provincialibus Electoratus Saxon. remedium inhibitionis introductum, quotiescunque enim, quacunque etiam ratione id contingat, alterius possessio ibi turbatur, inhibitio peti & decerni potest, Carpz. Proc. Tit. 23. art. 2. n. 34. quod etiam in possessione jurium & rerum incorporalium obtinet, Carpz. d. Art. 2. n. 10. Et hic processus Inhibitivus in Saxonia utilissimus est. Ad desiderium enim supplicantis, Judex

Manutentio etiam in juribus datur.

De inhibitione.

pramittit monitorium & parti adversæ injungit, ne implorantem ulterius gravet, vel causas sui juris ac possessionis intra brevem terminum judici in scriptis significet; Carpz. *d. Tit. 23. Art. 3. n. 16.* quod si huic non pareat, aut causam non factæ partitionis haud doceat, inhibitiō confirmatur, eoque ipso in multam inhibitioni insertam incidit, implorans vero in sua possessione confirmatur & tandiu defenditur, donec adversarius in possessorio ordinario vel petitorio aliud everit. Carpz. *d. Tit. 23. art. 4. num. 53.*

*De jure
superfici-
ario.*

§. XIII. Si quis in possessione juris superficiarii turbatus sit, illi speciale remedium possessorium de *superficiebus* tribuitur in *Tit. ff. de Superfic. vi cujus*, qui nec vi, nec clam, nec precario, sed ex lege locationis, sive emtionis, jus fruendi superficie acquisivit, in fundo alieno contra vim turbatoris se defendere potest, vid. Menoch. *Remed. 4. retin. possess. n. 1. & seq.* sed cum omnia, quæ in uti possidetis interdicto servantur, hic quoque servanda sint, monente ipso Ulpiano in *L. 1. §. 2. ff. de superfic.* raro in foro ex speciali hoc interdicto agitur, sed contra quamvis turbationem ad interdictum uti possidetis recurritur. Hoc interim certum est, longe utilius esse interdicto de superficie experiri, quam exempto vel locato superficiem petere, teste Ulpiano in *d. L. 1. §. 1. in fin. ff. eod.* subjecta ratione, quod melius sit possidere, quam in personam experiri.

*De posses-
sione ser-
vitutum.*

§. XIV. De servitutibus quidem, si in earum exercitio quis turbetur, ex interdicto uti possidetis agi, imo & manutentionem peti posse, dictum supra est. Interim & pertinet huc *L. 8. §. 5. in fin. ff. si servit. vindic.* ubi interdictum uti possidetis, servitutibus claris verbis applicatur. In specie tamen de servitutibus rusticorum prædiorum, proditum est remedium retinendæ possessionis in *Tit. ff. de itin. actuque priv.* ubi ille, qui itinere actuque hoc anno usus est, non vi, non clam, non precario, defenditur contra omnem vim & turbationem, quod postea ad servitutes in genere extenditur. Nec attenditur hic, an de jure servitutis probare quicquam possit, sed tantum, an hoc anno, illa non vitiose

vitiose usus sit, *L. 1. §. 2. ff. de itin. actuque priv.* unde constat, longe pinguiorem hanc actionem ex interdicto esse, quam confessoriam; In hac enim de jure, in interdicto autem de facto tantum queritur, *L. 2. §. fin. ff. si servit. vindic.* quamvis E. ea propter interdictum uti possidetis, ad servitutes rusticas non pertinere, existiment plerique, cum speciale interdictum earum nomine proditum sit, Menoch. *Rem. 3. retin. poss. n. 109. seqq.* nulla tamen hæc consequentia est, cum unius rei nomine plura possint dari interdicta, aliave juris remedia. Hillig. in *Don. Lib. 15. cap. 23. lit. G.* Bachov. *ad Tr. Vol. 2. Disp. 25. th. 4. lit. B.* Hoc vero certum, in eo utilius esse hoc interdictum de itinere actuque privato quod sufficiat, si saltem modico tempore, i. e. non minus 30. diebus, servitute hoc anno usus sit, *L. 1. §. 2. ff. d. t. vid. Zæf. in Comment. ff. ad d. t. n. 2.* Imo nec attenditur, an usus fuerit servitute in præsentis tempore, ubi interdictum movet, sed sufficit, si retro hoc anno per triginta dies, *d. L. 1. §. 2. in fin.* adeo, ut ad antiquiores, nec ad recentissimos actus possessorios hic præcise respiciatur. De cætero usu fori certissimum est, quod tam pro servitutibus urbanis, quam rusticis, decretum manutentionis detur, etiamsi speciale hoc interdictum extet, quod pluribus probat Post. *Tr. de Manuten. Observ. 10. n. 49.* Quæ alias in specie ad usum hujus interdicti de itinere, actuque privato pertinent, fusius exponit Menoch. *Remed. 5. retin. possess.*

§. XV. Idem fere asserendum in servitute *aquæ ductus*, si quis impediatur, quo minus aquam ad sui prædii utilitatem ducat, quam huc usque sine vitio, nec clam, nec vi, nec precario duxit; huic enim pariter speciale interdictum proditum de *Aqua quotidiana & æstiva*, quod inter remedia retinendæ possessionis refert Menoch. *Remed. 6.* & illud ad reliquos aquæ ductus extendit, etiamsi amœnitatis causa tantum aqua ducatur, per *L. 1. §. 11. & 14. ff. de aqu. quotid. L. 1. pr. ff. d. t.* Menoch. *d. Rem. 6. n. 48.* Imo etiam nihil interest, si ex flumine publico, siue privato ducatur aqua, *L. 1. §. ait Prætor. 38. & 41. ff. d. t.* Interim & remedium *uti possidetis* contra turbantem hic intentari

Quid in rusticis?

De aquæ ductu.

tari posse, licet neget Menoch. *Rem. 3. retin. poss. n. iii.* asserendum tamen hic puto, ob rationem §. *preced.* adductam. Fallit autem hoc in casu, si aqua ducatur ex castello, seu receptaculo publico, de quo in *d. L. 1. §. 39. d. t.* aut alio loco publico, ex quo sine permissione Principis aquam ducere fas non est; Ibi enim interdictum uti possidetis non sufficeret, sed ex hoc interdicto titulum simul, seu concessionem Principis ipse ostendereteneretur, *arg. L. 1. §. fin. ff. d. t.* unde nec decretum manutenentiæ obtinere potest, titulo non probato, Marefcott. *Variar. Resolut. L. 1. cap. ii. n. 46.* Post. *de Manuten. Obs. 44. n. 61.* Cæterum in hoc utilissimum præsens interdictum est, quod si quis turbetur in usu aquæ quotidianæ, is hoc iudicio obtineat, etiamsi unica die vel nocte, in anno ante iudicium cœptum, aquam duxerit, *L. 1. §. 4. ff. de aqu. quotid.* Et in hoc pingvius est præsens interdictum, interdicto de itinere actuque privato, quod alias etiam ad aquæ ductum, qua servitus rustica est, applicari potest. Alia ratio est ductus aquæ æstivæ, ubi is, qui priori ætate in possessione hujus aquæ ductus fuit, manutenendus, *d. L. 1. §. 31.* unde qui priori ætate non duxit, hac autem ætate duxit, male recurreret ad hoc interdictum, sed melius sibi consulere per summarissimum possessorium, ubi ad ultimos actus communiter respicitur. Et quamvis Post. *obs. 34. n. 8.* generaliter asserat, pro obtinenda manutentione quasi possessionis in aquæ ductu, sufficere probare, semel aquam de anno superiori ductam fuisse, ex textu tamen allegato, scil. *L. 1. pr. ff. de aqu. quotid.* apparet, ipsum aquam quotidianam ab æstiva non separasse, quod tamen ob textus alios faciendum erat.

Interdictum de rivis.

§. XVI. Ad defendendam autem quasi possessionem servitutis aquæ ductus, etiam facultas reficiendi rivos, specus & septa pertinet, quo aquam libere ducere liceat, quo nomine proditum est speciale interdictum de RIVIS, quod utilissimum esse dicit Ulpianus in *L. 1. §. 1. ff. de riv.* nam nisi permittitur reficere, alia ratione usu incommodabitur, de quo pluribus vid. Menoch. *Rem. 7. retin. poss.* Cæterum & hoc interdictum quoad aquam castel-

castellari
lus probat
quæ ducit
L. 1. §. 1. ff.
§. XI
possessioni
fontana ac
cunque ut
cus ad aqu
dabito, &
dicto de
fontem
in inter
verdictum
rivis refic
has quoque
mittitur in
denter app
L. 1. §. 1. ff.
tum uti po
§. XII
fessionem co
dejectus sic
fugendum.
viam poss
tamen se pro
piper §. 1.
alio occupav
interim ven
siltat, hie
peranda po
siam est.
Titius reve
tuas, non

castellariam in eo pinguius est precedenti remedio, quia ibi titulus probandus erat, in rivis vero reficiendis non quaritur, an aquæ ducendæ causa id faciat, modo huc usque aquam duxerit, *L. 1. §. 9. & L. ult. ff. de aqu. quotid.*

§. XVII. Demum occurrit aliquod remedium retinendæ *Interdictionis* in interdicto DE FONTE, quod illi propositum, qui *etiam de fontana* aqua uti prohibetur, *L. un. §. 1. ff. de fonte. & ad quem fonte.* cunque usum fontis extenditur, sive quis aquam haurire, sive pecus ad aquam appellere prohibeatur, *d. l. un. §. 2.* Cæterum non dubito, & hic locum esse posse interdicto uti possidetis, & interdicto de itinere actuque privato; & cum reficendi purgandique fontem facultas illi simul cohæreat, eadem hic obtinebunt, quæ in interdicto de rivis, ubi dicit Ulpian. in *L. 1. §. 7. ff. d. t. hoc interdictum eandem habet utilitatem, quam habet interdictum de rivis reficiendis, nisi enim purgare & reficere fontem licuerit, nullus ejus usus erit.* Sicut & omnibus personis datur, quibus permittitur interdictum de aqua æstiva *d. l. un. §. ult.* Ex quo evidenter apparet, Prætorem multiplicasse remedia possessoria, & sæpius nova indulgisse in specialibus casibus, ubi generale interdictum uti possidetis regulariter sufficere poterat.

§. XIX. Hæc sufficiant de remediis pro defendenda possessione competentibus. Quod si vero quis possessione sua jam dejectus sit, ad alia remedia, quibus amissam recuperet, ipsi confugiendum. Ubi in antecessum merito observandum, posse aliquem possessione excidere citra dejectionem, si intempestivo timore se pro dejecto habeat. Exemplum occurrit in *L. Clam possidere 6. §. 1. ff. de acquir. poss.* ubi peregre absens, si ejus ædes *De ædibus absentis occupatis.* alius occupaverit, non quidem mox amittit possessionem animo interim retentam; si tamen is, qui ædes occupavit, revertenti resistat, hic dejectus est, & sic nec amplius de retinenda, sed recuperanda possessione sollicitus esse debet, quod extra controversiam est. Verum si ad illam resistantiam non deveniatur, sed Titius reversus, cum ædes occupatas audiret, vim majorem metuens, non velit ad ædes se conferre, sua voluntate dejectus cen-

fetur, per *L. ff. d. t.* Cum quo Pauli deciso conspirat Pomponius in *L. 25. in fin. ff. d. t.* asserens, sola suspitione, quod repelli possumus ab eo, qui ædes nostras ingressus, amitti possessionem, ubi tamen diffidentiam recuperandæ possessionis a metu, quem quis de persona sua concipit, non male separat, Post. *de manuten. Obs. 57. n. 41.* Hoc E. casu reversus vel mox, antequam repellatur, judicem adeat, & retinendæ possessionis remedio experiatur, Petr. Friderus Mindan. *de interdict. cap. 7. n. 78.* vel etiam non sine aliorum auxilio instructus ædes accedat, quo si occupans ingredienti resistat, ipsum expellere coadunata manu valeat, quod jure nostro, si in continenti fiat, permissum est, *L. 17. ff. de vi & vi arm. Dn. Brunnem. Comment. ff. ad d. L. 6. n. 4. de acquir. poss. Rebuff. ad Constitut. Regn. Gall. Tom. 3. Tr. de materia possess. in præfat. n. 5. de quo pluribus egi Tr. de Jur. sens. Diss. 10. cap. 4. n. 48. seqq.* Hoc si non fecerit, sed se pro dejecto habuerit, manutentionem impetrare nequit, Post. *Obs. 57. n. 44.* quæ tamen ipsi concederetur, detentis licet ædibus a tertio, si se pro spoliato non haberet. Post. *d. Obs. 57. n. 41.*

*Dejecto
datur in-
terdictum
unde vi.*

§. XIX. Si E. de dejectione constet, nullum paratius pro ipso remedium est, quam interdictum *unde vi*, quod tantæ auctoritatis est, ut ad solam possessionem præcedentem respiciatur, non attento, an dejectus bona, an mala, fide possederit, adeo, ut etiam violentus possessor, vi hujus remedii, restituendus sit, per *L. 17. ff. de vi & vi armat.* ut sic stricto jure nec exceptio dominii hic opponi possit; debuisset enim rem suam per judicem reposcere dominus, non ex intervallo alterum dejicere, *arg. L. Extat. 13. ff. quod met. caus.* Porro nec interest, an civiliter, an naturaliter, possederit dejectus; indistincte enim Prætor Interdicto hoc succurrit. Menoch. *remed. 1. recuper. poss. n. 68. & seqq.* Nec ad rerum tantum possessionem pertinet, sed utiliter idem etiam ad quasi possessionem rerum incorporalium seu jurium extendendum, ut & ille, qui exercitio juris sui dejectus est, hoc remedio sibi consulere possit, Gail. *lib. 2. observ. 75.* Menoch. *d. Remed. 1. n. 81. & seqq.* qui pluribus exemplis hoc demonstrat. Et idem quo-

quoque obtinet, si quis, sub prætextu rescripti principalis, possessionem alterius propria auctoritate apprehenderit, ne injuriarum occasio inde nascatur, unde jura nasci debent, per *L. meminervint. 6. C. unde vi.* ex quo textu speciale remedium recuperandæ possessionis formavit Menoch. *Remed. 8.* sed citra necessitatem; Nam remanet etiam hoc casu actio ex interdico unde vi; & exceptio dejicientis, se rescripto Principis hoc fecisse, tantum per *hanc L.* eliditur. Unde in genere concludunt Dd. spoliatum etiam judicis auctoritate restituendum esse, Menoch. *d. Remed. 8. n. 3.*

§. XX. Affine huic interdico famosum illud Juris Canonici remedium est, ex *can. redintegranda C. 3. qu. 1.* quod spoliatus ante omnia sit restituendus, cujus praxis adeo ampla est, ut sua latitudine omnia alia recuperandæ possessionis remedia exhauriat, Marante *de Ordin. Judicior. P. 4. Dist. 7. n. 50.* Quamvis enim textus verba de spolio Ecclesiæ vel Episcopi tantum loquantur, praxis tamen ampliorem ejus usum reddidit, ut unicuique, qui injuste possessione sua privatus, hoc remedium concedatur, Gail. *Lib. 2. obs. 75. n. 10.* Berlich. *P. 1. Concl. 21.* Imo & nudis detentoribus idem indulget Scaccia *de Appellat. qu. 17. limitat. 6. membr. 6. num. 50.* modo non sua culpa & facto possessione exciderit, Carpz. *P. 2. Const. 8. def. 2.* Faber. *in Cod. Lib. 8. tit. 3. def. 8.* nec interest, an possessione rerum, an jurium, quis spoliatus sit, Menoch. *recuper. poss. Remed. 15. num. 200. & seqq.* Datur autem contra quemvis spoliantem, quamvis ille dominus fuerit; exceptio enim domini hic sibi locum non vindicat, nisi actor ipse volens hanc exceptionem admiserit, per *c. 1. X. de restit. spoliat.* Barbof. *in Comment. ad d. c. 1. n. 2.* & quos ibi catervatim citat; Nec interesse puto, an spoliatus rem adhuc possideat, an possidere desierit; Quamvis enim hunc liberari cupiat ab actione spoliæ Mev. *P. 5. Dec. 93.* recte tamen illius opinio rejecta est a Dn. Zieglero *Dissert. ad Can. Redintegranda cap. 4. §. 6.* Add. Menoch. *d. Rem. 15.* ubi usum hujus *Can. Redintegranda* latius demonstrat; Cum tamen pleraque ex materia Juris Romani

*De Spolia
ex C. Red-
integranda.*

de interdicto *unde vi* huc referantur, & actioni de spolio applicentur, operæ pretium non erit, singula hic repetere, licet fere fatendum sit cum Klock. *de Contribut. cap. 19. n. 139.* propter illum Can. *Redintegranda* interdictum *unde vi* ab aula recessisse.

De remedio c. *saepe*.

§. XXI. Convenit autem cum remedio ex Can. *Redintegranda*, remedium *Cap. Saepe 18. de restit. spoliat.* quod remedium maxime reale est, quia succurrit spoliato, non tantum contra spoliantem, sed contra tertium etiam possessorem, spoli consciū, de quo itidem more suo prolixissime agit Menoch. *Recuper. poss. rem. 16.* quorsum brevitatis gratia me remitto.

De Remedio utili.

§. XXII. Hoc paucis discutiendum restat, quodnam inter tria illa famosa remedia, scil. interdicti *unde vi*, Can. *Redintegranda*, & Capituli *Sepe*, utilissimum sit, & eapropter ab actore vim passo eligendum? Certe interdictum *unde vi* personale est, & contra ipsum dejicientem seu spoliantem, vel qui hoc mandavit, *L. 1. §. 12. & seqv. ff. de vi & vi arm.* aut ratihabuit, *d. L. 1. §. 14. d. t.* tantum datur; contra tertium vero possessorem nulla ratione extenditur. Gonzal. Tellez. *Comm. ad d. c. saepe n. 3.* Hillig. in *Don. lib. 15. c. 31. lit. z.* Cum E. *Cap. Saepe* extendat actionem de spolio, ut etiam contra tertium possessorem locum habeat, qui scienter rem illam, in qua spolium commissum, accipit, cum hic propter illam scientiam in vitium spoliatoris succedat, eatenus hoc remedium omnino pingvius est interdicto *unde vi*.

Aut Saepe utilius c. *Redintegranda*.

de *vi*. Verum an Capit. *Sepe* potius sit remedio Can. *Redintegranda*, hoc magis dubium est. Remedium enim *Cap. Saepe* locum sibi non vindicare contra successorem singularem, qui ignorat vitium possessionis, cum multis aliis recte defendit Menoch. *Recup. poss. rem. 16. n. 10.* E contrario remedium Can. *Redintegranda* contra quemcunque possessorem tertium, sive malæ, sive bonæ, fidei possessorem dari, communis Dd. sententia est, Mynsing. *Cent. 3. obs. 85.* Scaccia *de Judic. Lib. 2. cap. 7. n. 163.* licet quoad bonæ fidei possessorem dissentiat Gail. *Lib. 2. obs. 75. n. 11.* Si E. communis illa sententia vera est, sine dubio remedium hujus Canonis pingvissimum foret, & interdictum *unde vi*,

vi, ut & Cap. *Sæpe* multis modis superaret. Verum cum Cap. *Sæpe* longe sit recentius illo Can. *Redintegranda*, in quo Innocentius III. contra Juris Civilis rigorem, h. e. contra regulas interdicti *unde vi*, actionem de spolio noviter demum extendit contra possessorem spoli conſcium, sine dubio antea contra illum non competiit, certe contra bonæ fidei possessorem multo minus locum habuit, sicut hoc demonstravit Emanuel Gonzal. Tellez *ad d. c. sæpe n. 4.* de quo pluribus Dn. Ziegler. *add. Can. Redintegranda, cap. 4. §. II.* Add. Struv. *ad Tit. ff. unde vi, th. 114.* Verum cum illa sententia, quod remedium Can. *Redintegranda* contra quemcunque possessorem detur, usu fori sit recepta, teste Brunnem. *Repetit. Wesenb. ad Tit. de vi & vi armat. qu. 19.* quod & agnoscit Ziegler. *cit. l. §. 12.* ubi præjudiciis id confirmat; inde factum, quod in Judiciis nostris in casu violentæ dejectionis, aut alterius cujusvis spoli nulla alia fere *actio* audiatur, quam ex d. Can. *Redintegranda*. Et hanc extensionem non adeo iniquam esse puto; Si enim rem furtivam a bonæ fidei poss. repetere fas est, etiam non refuso pretio *L. 23. C. de R. V.* Cur non & rem vi ablatam? Patet huic regressus contra suum venditorem, nam & hic cautius mercandum *L. 2. C. de furt.*

§. XXIII. Porro in eo quoque pinguius est remedium hoc Juris Canon. quia interdictum *unde vi* intra annum utilem tantum datur, *L. 1. pr. & §. 39. ff. de vi & vi arm. L. 2. C. unde vi*, quantum scilicet ad restitutionem fructuum percipiendorum & interesse, *L. 1. pr. & L. 3. §. 1. h. t.* & post annum eatenus tantum in factum actio salva est, quatenus quid pervenit, Struv. *ad tit. ff. de vi & vi arm. th. 112.* Remedium vero Can. *Redintegranda* perpetuum est, & instar cæterarum actionum personalium 30. demum annis excluditur, Joh. Carol. Antonell. *de tempor. legal. Lib. 2. cap. 91.* Joh. Bapt. Costa, *de fact. scient. & ignor. Lib. 2. c. 91.* Sed annon præscriptio hæc bonæ fidei possessori tantum exceptionem, an vero etiam dominium tribuat, non expriment Dd. Prius affirmandum puto, cum vitium violentiæ rem afficiat, & ita dominii acquisitionem etiam in b. f. possessore impediatur §. 2. *Inst. de usucap.*

Quamdiu
durent
hæc reme-
dia?

Quid si
res vacua
sit occu-
pata?

§. XXIV. Cum autem in Jure nostro civili adhuc alia quædam remedia recuperandi possessionem dentur, quæ distincte proposuit Menoch. in *Remed. recup. poss.* illa paucis adducenda, & ostendendum, pleraque sub interdicto *unde vi* contineri, dum Imp. Constitutionibus interdictum illud ad hos casus extensum. Sic qui vacantem possessionem occupavit, ab eo stricto jure non nisi reali actione sive vindicatione res repeti potest; sed Justinianus Imp. in *L. fin. C. unde vi* etiam contra hunc eandem actionem dari voluit, dum ejusdem farinae æstimat illum, qui per vim rapit, quam qui rem ad se non pertinentem de facto occupat, de quo pluribus Menoch. *Rem. 13.* nec interest hoc casu, an occupans sciverit, cujus res fuerit; Sufficit enim, quod suam non esse in comperto habeat. Interim tamen utilius remedium *d. L. fin.* esse conseo, quam interdictum *unde vi*: Hoc enim annale est, lex autem *ult. C. unde vi* novum remedium est, a Justiniano Imp. introductum, & hinc ad modum aliarum actionum civilium ad 30. annos extendendum, per *L. Sicut 3. C. de prescript. 30. ann.*

Remedi-
um L. 1. C.
si per vim.

§. XXV. Aliud remedium recuperandæ possessionis ex *L. 1. C. per vim, vel. al. mod. absent. perturb. poss.* ubi, si absentis familia possessione dejecta, illi per hanc legem succurritur, ut scil. etiam servi vel alii, qui in possessione absentis sunt, interdicto recuperandæ possessionis experiri, &, etiamsi mandato domini instructi non sint, tamen, absentium nomine, possessionem repetere possint, pariter, quam si ipse dominus reversus litigasset. Quod remedium *d. L. 1.* omnino utile est partim, quia illi datur, qui dejectus non est, partim alterius nomine experiundi facultatem indulget, cum tamen nullum mandatum præcesserit; partim etiam, quod diutius detur, quam interdictum *unde vi*, dum expresse in *d. L. 1.* dicitur, quod post elapsa spatia recuperandæ possessionis, Legibus præfinita, hoc adhuc competat, conf. Menoch. *recup. poss. remed. 6.*

Remedi-
um L. in-
vasor 5. C.
und. vi.

§. XXVI. Porro ex *L. Invasor. 5. C. unde vi* novum remedium recuperandæ possessionis elicit Menoch. *rem. 6.* quod eatenus admitto, dum hic possessio per errorem occupata actori resti-

restituenda; hoc enim, quia omnis vis abest, interdicto unde vi expediri non poterat. Nec convenire puto remedium *L. ult. C. unde vi*, quod alioqui Bartol. *ad L. Invasor 5. C. d. t.* plenius esse existimat, nam *in L. ult.* occupatio rei alienæ a sciente facta; hic autem per errorem; quæ causa plane diversa est, & tamen æque restitutio injungitur.

§. XXVII. Ulterius remedium recuperandæ possessionis *Remedium L. 10. C. unde vi.* ex *L. Non ab re 10. C. unde vi* colligit Menoch. *rem. 10.* contra conductores, vel alios rerum alienarum detentores, qui dominis rem suam repetentibus resistunt, & non mox eandem restitunt, quod hi non tantum ad rem restituendam, sed insuper etiam ad æstimationem actori refundendam obligentur, quod pariter provisum est *in L. conductores 34. C. locat.* Ergo si de sola possessione recuperanda quæstio foret, sufficeret interdictum *unde vi.* Nam & is dejicit, qui domino rem suam repetenti resistit, *L. 6. in fin. ff. de acquir. possess.* sed quia refusio æstimationis huic resistenti *dd. legib. in simul* injungitur, eatenus remedium hoc pinguius est. Aliud possessionis recuperandæ remedium, sed citra hanc pœnam, occurrit *in L. si quis conducionis 25. C. locat. de quo dictum Sect. I. Membr. 6. §. 47.*

§. XXIX. Convenit fere cum præcedenti Remedio *L. si quis in tantam 7. C. unde vi*, ubi ille, qui possessione sua dejectus est, contra illum, qui ipsum privata auctoritate expulit, etiam si revera dominus fuerit, vel dominum se esse existimaverit, agere potest ad possessionem restituendam, hoc quidem effectu, ut, si res auferentis propria fuerit, ipse dominio simul excidat; Sin vero aliena, ultra rei restitutionem etiam ad æstimationem refundendam teneatur, de quo prolixè Menoch, *Remed. 9.* cum quo in plerisque convenit Remedium *L. Extat. 13. ff. quod met. caus.* ubi creditor propria auctoritate res debitoris occupans, vim fecisse dicitur, & sic non tantum ad rem restituendam obligatur, sed crediti amissione punitur, quod reperitur *in L. Creditores 7. ff. ad L. Jul. de vi privat.* Verum utut saluberrima hæc remedia sint, totius tamen orbis Christiani usu & praxi illa antiquata esse,

Remedium L. extat. 13. ff. quod met. caul.

esse, docet Christinaeus *in Not. ad Philib. Bugnyon. de LL. abrogat. Lib. I. Satyr. 97.* quod tamen universale non esse demonstravi *in usu Mod. ad Dig. ad tit. quod met. caus. §. 6. & seqq.* Talia enim remedia ob malitiam seculi, omnia sine jure & judicio audentis, ubivis in usum revocanda essent.

Remedium L. ult. C. de acquir. poss.

§. XXIX. Novum remedium recuperandæ possessionis ex *L. ult. C. de acquir. possess.* format Menoch. *Remed. 14.* Verum contextus docet, nihil aliud hic decidi, quam, derelictionem possessionis factam a Procuratore, vel colono, vel inquilino, nihil præjudicii domino generare posse. Ex quo non novum possessorium remedium nascitur, sed ordinaria remedia domino tantum conservantur. Quapropter si colonus possessionem transtulerit, domino adhuc salvum erit remedium retinendæ possessionis ex interdicto *uti possidetis*: si autem is, in quem a colono translata possessio, domino fundum ingressuro resistat, dejectus erit per *L. 6. in fin. ff. de acquir. possess.* & hinc ad interdictum *unde vi ipsi* confugiendum.

Remedium L. si coloni 14. C. de agricol. ad C. de agric.

§. XXX. Remedium ex *L. si coloni 14. C. de agricol.* ad certum casum tantum pertinet, si proprii nostri homines aufugerint, & postea nobis vel ipsi, vel tertius, qui eos detinet, de dominio controversiam moverint, vi hujus *Legis 14.* datur remedium recuperandæ possessionis, ita, ut possessori primo celeri reformatione sit succurrendum, causa originis & proprietatis post restitutionem suspensa, Menoch. *Remed. 10.* unde fugitivus adscriptitius antea reverti ad priorem dominum, & postea de conditione sua agere debet, *Mev. P. 4. Dec. 18. n. 7. Brunnem. ad d. L. 14. de agricol.* Caterum hoc remedium ultra casum expressum non esse extendendum, recte monet Menoch. *d. Remed. 10. n. 11.*

Remedium L. 15. ff. de Condict. in deb.

§. XXXI. Hoc mirum, quod etiam ex *L. 15. ff. de condict. in deb.* recuperandæ possessionis remedium speciale deducat Menoch. *Remed. 2.* cum tamen condictio possessionis indebite translata, non quidem ad petitorium, sed ad personalem actionem conductionis indebiti pertineat, quæ ex quasi contractu nascitur,

scitur, inde actori, hoc casu rem indebite translata esse, probare incumbit. Idem dicendum de remedio *L. 2. ff. de condict. Remed. L. tritic.* ubi de condictione possessionis agitur, ob quam causam in hanc classem hoc remedium refert Menoch. *remed. 3.* Non enim hic novum remedium exhibetur, sed cum in *L. 1. §. 1. ff. de condict. tritic.* dicatur, omnes res, sive mobiles, sive immobiles, illa actione condici posse, illud in *L. 2.* applicatur etiam ad possessionem, non tam quatenus hæc restituenda, sed potius, ut ejus æstimatio refundatur, ubi possessio vel restitui nequit, vel ob moram mea interfit potius æstimationem, quam possessionem habere; ad solam enim æstimationem illa conditio tendit, *L. 3. ff. d. t. Franzk. in Comment. ff. ad. b. t. num. 5.* Tandem quoque remedium *L. Si & me & Titium 32. ff. de reb. credit.* ad hanc seriem refert Menoch. *Remed. 4.* sed praxis ejus generalior est, sicuti de eo supra actum *Secl. I. membr. 2. §. 23. & seqq.* Subjungit quidem adhuc *Officium Judicis*, quod ultimum remedium appellat, tam in adipiscenda, quam in retinenda & recuperanda, possessione. Verum hoc remedium generaliter suspectum est, ubi enim lex non succurrit, judicis, qui minister legum audit, non est, nova fingere remedia, aut ultra legum permissionem, actori, ejus officium imploranti, succurrere.

§. XXXII. Sufficiant hæc de Remediis possessoriis. Cæterum cum supra *Membr. præced. §. fin.* dictum, possessorium remedium potius, quam petitorium eligendum esse, observabit hoc insuper acturus in judicio, quandoque consultum esse, ut petitorium cum possessorio cumuletur, quod fieri posse in Remediis adipiscendæ & recuperandæ possessionis, extra controversiam apud Dd. est, Hartm. *Pistoris P. 1. qu. 45. n. 12. Gail. L. 1. obs. 63. n. 2. & seqq.* Et hinc rei vindicatio & interdictum unde vi recte conjunguntur, *L. cum fundum 18. §. ult. ff. de vi & vi arm.* secus vero in remedio retinendæ possessionis, quia hic se possidere prætendit, vindicans vero rem ab adversario possidente petit, Hartm. *Pistoris, P. 4. qu. 13. num. 4.* sed quid circa hanc cumulationem caute observandum sit, dixi in *introduc. ad*

Remedi-
um L. 32.
ff. de Reb.
cred.
Officium
Judicis.

Cumula-
tio petito-
rii & pos-
sessorii.

Prax. Forens. cap. 1. §. 27. & seqq. quorsum brevitatis amore me remitto.

MEMBRUM III.

De Jure Hereditario, & Remediis, pro hereditate competentibus.

§. I.

Jus hereditarium an a Dominio separatum? SEquitur jam jus hereditarium, quod quidem ad dominium juris referri posse videtur, vel potius ad dominium defuncti continuatum, cum titulus heredis per se non novum jus tribuat, sed idem nec plus, nec minus quam defunctus habuit, *L. 24. ff. de Verb. signif.* in heredem devolvat; cum tamen dominium proprie rerum singularium sit *L. 80. ff. de legat. 2.* & plura dentur in hereditate, quam quarum dominium defuncto competiit, quippe tam nomina activa, quam passiva defuncti ad heredem devolvuntur, ita ut hic, quia heres est, omne ejus factum præstare teneatur, *L. cum a matre 14. C. de R. V.* imo & res, quæ apud defunctum depositæ vel ipsi commodatæ, vi hujus juris hereditarii repetuntur a possessore, *L. 19. pr. & §§. seqq. ff. de hered. petit.* merito jus hereditarium ob suam amplitudinem pro separato jure reputatur; unde hereditatis juris nomen esse dicitur *L. 178. §. 1. ff. de V. S.* & hereditati appellatio universitatem quandam ac jus successionis, non singulares res, demonstrat. *L. Bonorum 208. ff. de V. S.* Unde etiam hereditatem petiturus, fundamentum intentionis non collocat in dominio, sed tantum in eo, quod heres sit, *L. 10. §. 1. ff. de heredit. petit.*

De remediis inde descendentibus. §. II. Cum autem hereditas ad aliquem devolvatur vel ex testamento, vel ab intestato, *L. 1. ff. de heredit. petit.* ordinis causa primo videndum de remediis, heredi testamentario æque cum legitimo competentibus, quorsum & bonorum poss. referimus *d. 2. ff. de possess. heredit. petit.* post de illis, quæ testamentario tantum competunt; demum de beneficiis successoris legitimo pro consequenda vel defendenda successione indulgis.

§. III.

§. III. Commune heredi legitimo & testamentario remedium est ipsa *hereditatis petitio*, in qua hoc solum allegare sufficit, se heredem esse, ne quidem expresso, an ex testamento, an ab intestato, talis sit, *arg. L. 14. §. 2. ff. de except. rei judic. Zoel. in Comment. ff. tit. de heredit. petit. n. 7.* consultius tamen existimo, ut actor alterutrum exprimat; interdum enim utroque jure ad hereditatem venire poterit *per tit. ff. si quis omiff. caus. testam.* si E. ex uno jure agens succumbat, ex altero de novo agere potest, non obstante re judicata, *arg. L. saepe 63. ff. de re jud.* Imo & reus per judicem urgere posset, ut actor exprimat, an ex testamento, an ab intestato heres sit, si forte rei hoc scire intersit, *arg. L. 9. §. 6. ff. de interrog. in jure faciend.*

Hereditatis petitio.

§. IV. Antequam vero ad hereditatis petitionem procediatur, non sufficit, ut de jure suo hereditario certus sit, sed indiatum hic super explorare debet, quo pretextu adversarius hereditatem detineat; non enim contra quemcunque possessorem indistincte, sed contra illum tantum, qui pro herede, vel pro possessore possidet, hæc actio competit, *L. 9. ff. de heredit. petit. L. 7. C. eod.* quem in finem utile est, ut ipse possessorem de titulo judicialiter interroget, hoc casu enim possessor eum edere tenetur, *per L. Cogi 11. C. d. t.* Quare si observaverit, possessorem speciali titulo niti, petitione hereditatis se abtineat, & rem illam vindicatione petat, *per L. 7. C. de heredit. petit. Hillig. in Donell. Lib. 19. cap. 12. lit. U.*

Videndum hic contra quem possessorem agatur.

§. V. Hoc nihil refert, an is, qui rem semel pro herede aut possessore possedit, illam adhuc detineat, an dolo possidere desideret, hic enim adhuc pro possessore habetur, *per L. 2. §. 13. & 14. ff. de heredit. pet. L. 25. §. 8. ff. eod.* Idem obtinet, si adversario ignoranteliti se malitiose obtulerit; nam & hic post litem contestatam ad æstimationem condemnatur, *L. 13. §. 13. & L. 45. ff. d. e.* quod ipsi commune est cum rei vindicatione, de qua supra dictum *Sect. 2. Membr. 1. §. 10.* Hoc tamen singulare est in hoc Judicio universali, quod, etiamsi possessor bonæ fide hereditatem alienasset, & pretium illius possideret, aut alias lucupletior inde

Quis hic censeatur possidere?

factus sit, adhuc tanquam possessor rerum hereditariarum conveniri possit. In universali enim judicio res functionem recipiunt, & hinc pretium succedit loco rei, & res loco pretii, *L. 20. §. 17. ff. de heredit. petit. L. 22. in fin. ff. eod.* Quod omnino secus est in rei vindicatione, *Franzk. ad tit. ff. de heredit. petit. n. 21. & seqq.* Idem est in augmento hereditatis. *L. 20. §. 3. ff. d. t.*

De præstationibus personalibus.

§. VI. Cum autem hac actione non tantum ipsæ res hereditariæ, sed etiam præstationes personales petantur, *L. 25. §. 18. ff. d. t.* inde actor simul attendat, an possessor hereditati damna dederit, an fructus inde perceperit, illorum enim reparationem, horum vero restitutionem, petere potest; ubi ratione fructuum restituendorum hoc in præsentis judicio singulare est, quod etiam bonæ fidei possessor non tantum extantes, sed etiam consumptos restituere teneatur, in quantum inde locupletior factus, *per L. 25. §. 11. & 15. ff. d. t. L. 1. C. eod.* quod secus in judicio singulari: Fructus enim augent ipsam hereditatem, & pro ejus parte reputantur, unde etiam non petiti, adjudicari possunt officio Judicis, *Hillig. in Don. Lib. 9. cap. 13. lit. C. & Hahn. ad tit. de heredit. petit. n. 10.*

Mors hic probanda.

§. VII. Hoc extra dubium est, neminem hereditatis petitione agere posse, nisi illum mortuum esse probaverit, cujus hereditatem ambit; Mors enim non præsumitur, nisi probetur, *Finckelth. obs. 100.* quæ probatio, qua ratione fieri debeat, exponit *Mascard. de Probat. Concl. 1373.* Receptum tamen præcipue in Saxonia est, aliquem mortuum præsumi, si quis tamdiu abfuerit, ut septuagesimum ætatis annum impleverit, adeo ut proximioribus cognatis sine cautione concedenda sit hereditas, *Carpz. P. 3. Const. 15. def. 57.* Interim proximus successor administrationem bonorum sibi committi petere potest, sub cautione de illis cognato absenti, si vivus redierit, restituendis, *Carpz. d. l.*

Utilius est interdium Quorum bonorum,

§. VIII. Cum autem petitio hereditatis ordinarium remedium sit, etiam hic consultius est ad summarium illud adipiscendæ possessionis remedium QUORUM BONORUM confugere: Hoc enim licet originetenus tantum heredi Prætorio vel bonorum possessori detur, *L. 1. pr. quor. bonor.* extensum tamen est

Pruden-

Prudentum interpretatione ad quemcunque heredem civilem, sive testamentarium, sive legitimum, *L. 1. C. d. t. L. 23. ff. de acquir. possess.* Gail. *Lib. 2. obs. 129.* Imo utile hoc interdictum ad quemvis alium, etiam successorem in dignitate extensum, Menoch. *Rem. 1. adipisc. poss. n. 46.* Petr. Frider. Mindanus *de interdict. P. 2. Tit. 16. n. 52.* & ita etiam successor in feudo datur, Godofr. Anton. *Disp. feud. 13. th. 4.*

§. IX. Remedium autem interdicti *quorum bonorum* in eo *Declarat.* commodius est petitione hereditatis, quod quamvis etiam detur contra illum, qui pro herede vel pro possessore possidet, §. 1. *Inst. de interdict. L. 1. pr. ff. quor. bon.* attamen, quia possessorium est, non admittit exceptiones altioris indaginis, sed illæ ad reconventionem remittuntur, *L. ult. C. quor. bonor.* Menoch. *Rem. 1. adipisc. possess. n. 103.* Imo quoque a sententia in hoc iudicio lata non potest appellari, quoad effectum suspensivum, sed tantum devolutivum, quod tamen commune est reliquis iudiciis possessoriis, *L. un. C. si de moment. poss. fuer. appell.* Cætera, quæ ad praxin hujus interdicti pertinent, vid. apud Menoch. *adipisc. poss. d. remed. 1.*

§. X. Heredi testamentario pro consequenda hereditate *Remedi-* novo remedio provisum est ab Imp. Justiniano in *L. fin. C. de um L. fin.* *Edict. D. Hadr. toll. vi* cujus heres *testamento sive ex assè, sive ex C. de E-* *parte institutus, Judici testamentum non cancellatum neque abo- dict. D. A-* *litum, neque ex quacunque suæ formæ parte vitiatum, sed quod drian.* *in prima figura sine omni vituperatione appareat, & depositioni-* *bus testium legitimi numeri vallatum sit, uti verba textus ha-* *bent, quod Practici per compendium efferunt, si testamentum* *nullo visibili vitio laboret, offerre, & immisionem in bona he-* *reditaria illico impetrare potest, dilata quæstione, an testamen-* *tum de cætero legitime conditum sit, vel non, ad ordinarium* *iudicium. Quod remedium amplissime exposuit Cæs. Argelus* *de Paltronib. Tr. de acquirend. possess. ex remed. L. ult. C. de Edict.* *D. Hadr.* Et hoc non tantum in testamento solenni coram sep- tem testibus condito, sed etiam in judiciali scripto procedere,

dubitandum non est, Carpz. *Lib. 1. Resp. 19.* Praxis quoque hoc ad testamentum nuncupativum, in scripturam redactum, per Notarium extendit, Menoch. *Rem. 4. adipisc. possess. n. 91.* Carpzov. *Lib. 6. Resp. 20. n. 3.* Imo existimat Menoch. *n. 96.* receptam Dd. sententiam esse, quod etiam in testamento nuncupativo locum habeat, si per testes examinatos & in scripturam redactos illud probari possit: quod approbat Wesenbec. *Consl. 81. n. 7.* Richter. *ad d. L. ult. Requisit. 3. p. 168.* Quæ sententia tamen valde dubia est, cum jus singulare ad consequentiam non facile trahendum; licet si prior sententia, de testamento per Notarium in scripturam redacto, vera est, posterior negari nequeat; cum non minoris auctoritatis esse possit, quod Judex ex ore Juratorum testium Actis publicis inserit, quam quod Notarius ex ore testatoris excipit & conscribit. Alias certum est, heredi ab intestato hoc beneficium non dari, Carpz. *Lib. 6. Resp. 19. n. 3.* Forster. *Tr. de Success. Lib. 1. cap. 33. n. 1.* Cæs. Argelus *Tr. de acquir. possess. ad d. L. ult. qu. 4. artic. 1. n. 25.* ubi 49. Autores pro hac sententia allegat. Hic ergo interdicto quorum bonorum acquiescet.

An obtineat in Codicillis?

§. XI. Sed quid, si Codicillo alicui relicta hereditas? Non loquor de Codicillis testamento confirmatis, sed ab intestato conditis. Plerique etiam huic remedium *d. L. ult.* concedunt, si in Codicillis etiam nullum visibile vitium occurrat; larga enim significatione Codicilli testamentorum nomine veniunt, & æqualis utrinque favor subito implendi voluntatem defuncti ultimam, Menoch. *d. Rem. 4. n. 192.* Hartm. Pistor. *Lib. 4. qu. 10. n. 3.* Richter. *ad d. L. ult. requisit. 3. pag. 169.* Sed fundamento carere hanc sententiam existimo; ubi quidem non urgebo, quod ex Codicillo succedens, ab intestato succedat; sed hoc tantum urgeo, quod nullo alio, quam fideicommissi jure ex codicillo quis capere possit hereditatem; Atqui vero fideicommissario, quamvis solenne testamentum extet, jus agendi ex beneficio *L. ult.* non competit, antequam ipsi ab herede directo verbis facta restitutio: Possessor enim conventus a fideicommissario exciperet, tu non tuo jure heres es, sed mediante restitutione heredis

fidu-

fiduciarii; E. hac non facta, non tibi competit jus agendi, quod agnoscit Menoch. *Rem. 4. n. 171.* idem probat Bachovius *Vol. 2. Disp. 25. th. 1. lit. L. Cas. Argelus de acquir. possess. ad d. L. ult. qu. 8. art. 1.* Quo jure E. experietur ex Codicillis fideicommissum petens, nisi pariter restitutione probata. De reliquis testamentis privilegiato jure subsistentibus, nullum dubium est, scripto in illis heredi hoc remedio succurrendum esse. Quorsum pertinet testamentum privilegiatum patris inter liberos, Carpz. *Lib. 6. Resp. 20. n. 7.* licet de hoc dubitet Menoch. *Rem. 4. n. 114.* Verum sine ratione, cum sufficiat, testamentum in se validum esse, licet potioribus solemnibus permittente jure non opus habeat. Unde, quia miles cum duobus testamentis decedere potest, heres in utroque testamento institutus, simul immissionem ex *b. L. ult.* petere poterit, *Cas. Argel. de acquir. poss. qu. 14. Art. 1. n. 42.*

§. XII. Caterum attendere debet heres ex *d. L. ult.* immissionem petiturus, an etiam probare possit bona illa, in quæ immiti cupit, testatoris tempore mortis fuisse; quod tamen non intelligendum, quasi probandum esset heredi, illa bona in dominio testatoris fuisse, sed sufficit, si probaverit, illa fuisse ex ejus bonis, h. e. illarum periculum ad testatorem pertinuisse, quorsum etiam res commodatæ & depositæ pertinent, *Sichard. Comment. Cod. ad d. L. ult. n. ult.* sicut enim illæ res veniunt in petitionem hereditatis, *L. 19. ff. de heredit. petit.* ita etiam multo magis in hoc judicium possessorium, *Conf. Richter ad d. L. ult. Requis. 5. pag. 187.*

§. XIII. Demum videat actor, an non possessor legitimus *De legitimo contradicendi* habeat. Ubi enim legitimus contradicitor, h. e. ubi possessor titulum possessionis habet, causa contradictonis ante immissionem ventilari debet. *per d. L. ult. Befold. Conf. 56. n. 65.* quis autem revera hic legitimus contradicitor dicendus sit, fuse exponit Menoch. *Rem. 4. adipisc. possess. n. 554.* Et speciali libro hoc thema deduxit *Cas. Argelus Tr. de legit. contradic.* Hoc certum, heredes ab intestato successuros & testamentum impugnatuos, hic pro legitimis contradicitoribus non reputari,

Quid testamentis privilegiatis?

Quid hic probandum sit?

De legitimo contradicendi

putari, Cas. Argel. *d. Tr. qu. ii. art. 1. & seqq.* nisi hoc unicum urgeant, adesse vitium testamenti visibile, Argel. *d. qu. ii. art. 3.*

*Interdictum
Quod legatorum.*

Conjungi potest cum herede petitione.

Condictio ex L. 5. C. de legat.

De tabulis exhibendis.

§. XIV. Porro ex jure hereditario etiam descendere puto interdictum QUOD LEGATORUM, mediante quo heres testamento scriptus, possessionem rei legatæ a legatario propria auctoritate apprehensæ, brevi via adipisci potest: Debuisse enim legatarius ex manu heredis legatum expectare, *L. 1. §. 2. ff. quod legat.* cujus interdicti finis partim eo tendit, ut legatarii audacia compescatur, partim vero, ut Falcidiam detrahere possit, Menoch. *Remed. 2. recup. poss. num. 9.* Cum autem sæpius in incerto sit, an quis rem legatam pro herede, an pro legatario, possideat, cautelam suggerit Jctus in *L. 1. §. 4. ff. quod legat.* hereditatis petitionem cum interdicto *quod legatorum* conjungi posse, ut si non illa, certe hac, actione teneatur, subjecta generali observatione, quod hoc soleamus facere, *quoties incertum est, quæ potius actio teneat; nam duas dicimus, protestati, ex altera nos velle consequi, quod nos contingit;* ex quo textu fundamentum desumunt Practici, actiones etiam ad idem tendentes cumulari posse in casu dubio, si non constet, quænam competat; verum alternative.

§. XV. Quod si legatarius majoris audaciæ adhuc fuerit, & rem legatam ab herede jam tum possessam occupare veritus non fuerit, pingvius ipsi remedium proditum est, scil. condictio ex *L. non dubium 5. C. de legat.* vi cujus repetere & sibi penitus servare potest rem legatam, utpote quam factæ suo amisit legatarius, Barry *Tr. de success. Lib. ii. tit. 19. n. 1.* quo eodem jure etiam experiri poterit, si fideicommissarius fideicommissum propria auctoritate occupasset, vel heredi subtraxisset, per *L. Paulus 48. ff. ad Sct. Trebell.* Peregrin. *de fideicom. Art. 47. n. ii.* quod tamen restringunt, nisi testator facultatem propria auctoritate legatum vel fideicommissum apprehendi concessisset, Barry *d. T. 19. n. 3.* Menoch. *Remed. 2. adipisc. poss. n. 44.*

§. XVI. Porro heredi testamentario, quo eo facilius jus suum ex testamento consequi possit, remedium prætorium *de tabulis exhibendis* concessum, vi cujus contra quosvis tabula-

tabular
interell
Genera
cum om
iam lega
hend. qu
ad exhib
hend.
§.
cum lex
pue lab
defend
functi
tionem
se vider
currenda
dom, an
stament
stamenti
ab intest
tem testat
Manz. Tr.
§. X
vero sit,
bei, pare
cum fratre
min, qua
re, sum
penitus
possunt
admittan
& fratrib
§. de inoff.
§. X

tabularum detentores experiri potest, ut illas exhibeant, vel interesse præstent, *L. 1. §. 1. L. 3. §. 11. & L. 7. §. 3. ff. de tabul. exhib.* Generalius tamen hoc remedium est, quam ut soli heredi detur, cum omnibus, quorum interest exhiberi testamentum, & sic etiam legatariis idem competat, *L. 3. §. 10. 13. & 14. ff. de tabul. exhibend.* quod si heres hereditatem jam adiisset, tabulas vindicare, & ad exhibendum agere posset, *L. 3. §. 5. ff. d. t. & L. 3. §. 8. ff. ad exhibend.*

§. XVII. Heredem ab intestato speciatim quod attinet, huic cum lex hereditatem citra factum hominis assignet, illi præcipue laborandum est de remediis, quibus jus legitimæ hereditatis defendat. Cum vero hoc regulariter interverti soleat per defuncti testamentum, dum hominis provisio facit cassare provisionem legis *L. fin. C. de pact. convent.* ideo si testamentum adesse viderit, de mediis illud impugnandi sollicitus esse debet. Percurrenda autem hic ipsi sunt testamentorum requisita & videndum, an quicquam ad formam vel externam vel internam testamentorum pertinens, a testatore fuerit neglectum, quo testamenti vitio ostenso, hoc sua sponte corruit, & jus succedendi ab intestato illibatum habebit heres legitimus. Qua ratione autem testamentorum defectus inquiri debeant, dilucide exposuit Manz. *Tr. de Testam. valid. & inval.*

§. XVIII. Præcipue autem attendat, annon ex eorum numero sit, quibus jus legitimam assignavit, quorsum pertinent liberi, parentes & certo casu in *L. 27. C. de inoff. testam.* expresso etiam fratres. His patet recursus ad querelam inofficiosi testamenti, quam ex jure hereditario descendere certum est, Lauterb. *Comment. ff. de inoffic. testam. th. 9.* vi cujus testamentum penitus impugnare, & ad successionem ab intestato admitti possunt: Quamvis non simul, sed successive ad illam querelam admittantur, quia quamdiu descendentes adsunt, parentibus & fratribus jus querelam instituendi non competit, *L. 14. & 16. ff. de inoff. testam.*

§. XIX. Verum non conveniunt, an querelæ adhuc hodie

*Le adhuc
hodie lo-
cus sit?*

locus sit, postquam per *Nov. 115.* certa exheredationis forma præscripta? Et quidem fratribus illam adhuc salvam, imo necessariam esse, certus sum, quia de illorum institutione vel exheredatione in *Nov. 115.* nihil cautum, *Zœl. ad tit. de inoff. testam. n. 41.* quoad liberos vero & parentes illam regulariter non amplius obtinere puto; notum enim est, si alio jure quis impugnaire testamentum possit, querelam non esse admittendam, utpote quæ extraordinarium, sive subsidiarium remedium est *L. 8. §. 15. & L. 23. pr. ff. de inoff. testam.* Jam vero postquam certa exheredationis forma per *Nov. 115.* præscripta, illa non observata, corrumpit sine dubio testamentum, quod & innuit *Imp. in d. Nov. 115. cap. 3. in fin. verb. si autem hæc observata non fuerint, nullum exheredatis liberis præjudicium generari, sed quantum ad institutionem heredum pertinet, testamento evacuato &c.* Si E. nullum testamentum, non locus erit amplius querelæ, *Gilkenius ad L. 30. C. de inoff. testam.* Nullitas tamen hæc ultra institutionem non extenditur, sed legata & fideicommissa salva manent, per *d. Nov. 115. cap. 3.*

*Aff. certo
casu.*

§. XX. Uno tamen casu post hanc Novellam locum querelæ superesse communiter asseritur, si scilicet pater nominatim exheredaverit filium, expressa ingratitude causa, & quidem tali, quæ in *Nov. 115.* continetur, sed causa illa post mortem testatoris ab herede probari nequit. Hoc enim casu forma exheredationis testatori præscripta, observata est, & sic nullum vitium in testatore, nec in ipso testamento, omnibus suis numeris perfecto, sed defectus demum post mortem testatoris se exerit in persona ipsius heredis, causam ingratitude probare non valentis; hoc casu E. locus erit querelæ, ob cessantem nullitatem, *Jul. Clarus §. testamentum qv. 4. Conf. quæ dixi in Usu Mod. ff. ad tit. de inoffic. testam. §. 4.* Nihilominus tamen & hoc casu legata salva manere existimo per expressam dispositionem *d. Nov. 115.* quod secus est, si frater prælata turpi persona exclusus, querelam moveat; vid. *Usus Mod. ff. d. l. §. 6.*

Nullitatis

§. XXI. Quamvis autem non desint *Dd.* qui querela etiam post

post *d. Nov. us.* opus esse contendat, Franzk. in *Comment. ff. tit. querela de in off. testam. n. 12.* Fachin. *Lib. 4. Controv. 9.* In eo tamen cautus sit heres legitimus, ut si quinquennium elapsum querela non utatur, utpote quæ hoc tempore circumscripta est, per *L. 36. §. 2. ff. de inoff. testam.* potius ergo ad impugnationem ex capite nullitatis confugiat, quæ perpetua sive tricennalis est. Deinde caveat, si forte legatum sibi relictum observaverit, ne facile ad querelam se conferat; In hac enim si succumbat, legatum amittit, *L. 8. §. meminisse 14. ff. d. t.* potius videat, annon ex capite nullitatis tanquam injustum impugnare paternum elogium possit, ita enim cum non de voluntate patris, sed de jure disputet, etiamsi succumbat, legatum non amittit per *L. 24. ff. de his, que ut indign.* Imo hoc quoque interesse puto inter nullitatem & querelam, quod querela non præparata non nisi unico casu, si scil. filius ante aditam a scripto herede hereditatem decesserit, ad filii heredes transmittatur, per *L. 34. C. de inoff. testam.* sed si ex capite nullitatis impugnari possit testamentum, hoc jus ad filii heredes transmitti existimo, quia nullitatis remedium ordinarium, & hinc ejusdem juris cum aliis ordinariis actionibus, sicuti pro hac nullitatis transmissione pronunciatum memini in *Facultate Jurid. Francofurt. d. 16. Oct. Anno 1684.*

§. XXII. Cum vero legitima institutionis titulo relicta per *Nov. us. cap. 3. pr.* de reliquis bonis demum libere disponat patrens, attendat heres legitimus, an illam integram habeat, an non: Posteriori casu specialis ipsi actio prodita, qua supplementum legitimæ perat, quam suppletoriam alii, alii expletoriam vocant, quamvis commodius conductio ex *L. 30. C. de inoff. testam.* dicatur. Et hæc actio quia civilis est, per 30. annos institui potest, *Zoel. ad tit. ff. de inoff. testam. n. 71.* Caterum huic actioni non renunciat filius acceptando legatum, *L. 35. §. 2. C. d. t.* si tamen huic supplemento expresse renunciaverit, expirat hæc actio, *Carpz. Lib. 6. Resp. 46.*

§. XXIII. Demum ex jure hereditario pluribus communi descendit quoque actio familiæ heriscunda; Quamvis enim hæc actio familiæ heriscunda; De judiciis o familiæ heriscunda; De.

hæc ex quasi contractu descendere videatur, unde & illa ab Imp. Justiniano in §. 3. *Inst. de oblig. ex quasi contract.* proponitur, eoque nomine jura supra *Sect. 1. Membr. 9. §. 20.* a nobis adducta. Interim si verum fateri fas est, hæc actio non per se, sed per accidens tantum ex quasi contractu nascitur. Sui enim natura ex solo jure in re oritur, scil. ex jure hereditario pluribus communi, cujus quisque partem sibi debitam petit: Quapropter recte monet Lauterbach. *Comment. ad ff. tit. famil. hercisc.* actionem illam nihil aliud esse, quam vindicationem partis hereditariæ pro indiviso. Hoc vero contingere potest, etiamsi nemo ex coheredibus hereditatem possederit, illamve administraverit, aut lucra inde perceperit; quo casu nihil personale in hac actione remanet, sed mere realis existit; ut inde mirandum, quare si facta illa personalia concurrant, mixtam ejus indolem concedere nolint haud pauci Dd. sed illam mere personalem esse contendant. Et salvo jure dici nequit, obligationem hanc nasci ex rerum hereditariarum communione: Communio enim illa non conventionalis est, sed citra factum in illam incidunt coheredes.

Quid si hereditas per pactum delata?

§. XXIV. Coronidis loco circa remedia ex jure hereditario oriunda observandum, cum hodie etiam per pacta deferatur jus hereditarium, actiones superius expositas, utiliter etiam huic anomalæ successionis applicandas esse. Unde ex pacto fraternitatis confratribus petitionem hereditatis conventionalis dari, recte asserit Hahn. *de Jur. rer. cap. 11. n. 15.* Imo & interdictum *Quorum bonorum utile* illis competere pariter nullus dubito, Knipschild. *de Fideicommiss. Famil. nobil. cap. 13. n. 84. & seqq.* Plura remedia actionum videbis in *Tr. de Success. ab intest. Disp. 8. cap. 7. n. 48. & seqq.* De actionibus ex unione prolium oriundis dictum est *ibid. Cap. 6. §. 22. & seqq.* De actionibus ex pactis dotalibus pariter ibi actum *Cap. 5. §. 33. & seqq.*

Querela inofficiosa dotis.

§. XXV. Ulterius ex jure successionis intestatæ liberis parentibusque concessæ, quod legitimam salvam habere debeant, præter inofficiosa querelam nascitur pariter querela inofficiosa dotis; Cum enim omne gravamen a legitima remotum voluerint

rint LL. nostræ, *L. Quoniam 32. C. de inoff. testam.* etiam illud præcavendum fuit, ne nimia dote in unam filiarum collata, aliorum liberorum legitima minuatur. Quod si E. hoc factum sit, querela inofficiosa dotis reliquis liberis competit, *L. un. C. de inoffic. dot.* & *ibi Dd.* ubi tantum restituere debet filia dotata, quantum ad supplendam reliquorum legitimam necessarium, quod facere debet, etiamsi hereditatem paternam repudiet, *L. ult. ff. de dot. collat.* Qua ratione autem hæc legitima computanda, exposui in *Tr. de Success. ab intest. Disp. II. cap. 6. §. ult.*

§. XXVI. Idem juris est in querela inofficiosa donationis, qua personæ in legitima læsæ, donationes immodicas, ut inofficiosas, rescindi petunt, quæ querela in specie dicitur, *L. ult. C. de inoffic. donation.* quod remedium etiam fratribus non denegandum, si defunctus frater in turpes personas vel levi macula notatas, adeo immoderate liberalis fuerit, ut reliquis ne quidem legitima remanserit. Cui enim querela inofficiosi testamenti datur, illi etiam datur querela inofficiosa donationis. *L. ult. C. de inoff. donat.* *Rittershus. ad. Novell. P. 5. cap. 13. n. 14.* Datur autem hæc querela contra unumquemvis donatarium, sive ex liberis fuerit, sive extraneus; non enim inofficiosam donationem facit persona accipientis, sed prodigalitas dantis & diminutio legitimæ, *Donell. Lib. 19. cap. 11.* Imo idem obtinere puto in venditione simulata, tacitam donationem continente, si studio viiliori pretio, in præjudicium liberorum, rem vendiderit, *Carpz. P. 2. Const. 12. def. 36. & P. 2. Const. 44. def. 10. Heig. Lib. I. qu. 25. n. 39.*

§. XXVII. Quamvis autem non pauci *Dd.* existiment, attendendum hoc casu actoribus esse, an donatio immodica facta in unum liberorum, an in extraneum; & si in hunc, an consilium fraudandi liberos legitima accesserit, an non. Si cum consilio fraudandi extraneo datum, integram donationem revocari possedicunt, alias vero tantum quoad legitimam; Quam distinctionem probat *Dn. Brunnem. ad L. 1. C. de inoff. donat.* Verum cum læsio liberis non contigerit, ultra legitimam, & hoc debitum bonorum subsidium ipsi tantum voluerit saluum *Imp. in*

De inofficiosa donatione.

An integra donatio revocetur?

L. 5. C. de inoff. don. tutius existimo, opinioni contraria insistere cum Hillig. in Don. l. 19. c. 11. lit. K. Franzk. Exercit. 5. q. 9. Hoc certum est, filium, in quem officiosa donatio collata, non posse se a supplenda legitima liberare, etiamsi hereditati paternæ renunciet, per Nov. 92. cap. 1. pr. Cessat tamen hæc querela pariter, si filius exheredatione dignum se præstiterit, d. Nov. 92. cap. 1. §. 1. Richter. ad Auth. unde & si parens, C. de inoff. testam. n. 35. & seqq. Sicut & quinquennalis præscriptio hic locum invenit, arg. L. fin. C. de inoff. donat.

§. XXIX. Coronidis loco, qua actione gerada a filiabus in Saxonia petatur, subjiciendum. Decisio autem hujus quæstionis apparebit ex responso Facultatis Juridicæ Hallensis, Mens. Septembr. 1695. Was hiernächst das genus actionis betrifft / weil die Gerade auf eure Töchter jure hereditario nach Anleitung des gemeinen Sachsen-Rechts verfallen / und bekandt / quod etiam pars hereditatis actione reali petitionis hereditatis ausgeklaget werden könne / ferner auch einem iedem successori das interdictum quorum bonorum zu statten kommen muß / welches paratiorem executionem, als die petitio hereditatis mit sich führet / adeo ut exceptiones altioris indaginis ad reconventionem remittantur ; So sind wir der Meinung / daß ihr utili actione ex interdicto quorum bonorum zu klagen / und daß eure Töchter pro legitimis heredibus, der verlassenen Gerade erkläret werden mögen / zu suchen / wohl bezuge seyd. B. N. W.

MEMBRUM IV.

De Servitute & Actionibus inde competentibus.

§. I.

Servitus
quaratione
vindicetur?

AD servitutum jam progredimur, seu ad jus in re vel nobis vel nostro prædio in alieno concessum, & per hanc non actuale

actuale exercitium, sed ipsum jus servitutis intelligimus; ne alioqui huic juri reali opponi possit, quod servitus ipsa vindicetur, per *L. 2. §. 1. ff. si servit. vindic. L. 9. ff. de nov. oper. nunciat.* Ob jus enim servitutis legitime quæsitum, exercitium ejus ab altero impeditum vindico, quo sensu etiam dominii exercitium vindicatur, *§. 4. Inst. de action.* Nihil autem hoc casu interest, an servitus *personalis* sit, quorsum pertinet usufructus, usus & habitatio; an *realis*, sive prædialis, illaque vel rustica vel urbana; omnia enim hæc eandem ubique producunt actionem, *L. 1. ff. si ususfr. petat.*

§. II. Competit autem pro tuendo jure servitutis actio *Confessoria*, qua quis sibi vel prædio suo servitutem competere intendit, contra quemvis, ejus liberum usum impediens per *L. 6. §. 3. ff. si servit. vindic. L. 5. pr. & §. 1. ff. si ususfr. petat.* Ubi tamen actori probandum jus servitutis, *L. 9. C. de Servit.* Ex sua vero parte reus nihil ulterius probabit quam turbationem, *L. 10. §. 1. ff. si servit. vindic.* Imo nec interesse hic puto, an actor sit in quali possessione servitutis, quamvis enim huc a probatione servitutis liberum pronunciet Lauterb. in *Comment. ff. tit. si servit. vindic. §. 4.* fallit tamen ille possessionis favor, si possidenti resistat præsumtio juris, quæ hic adest, quod omnis fundus præsumatur liber, *Struv. ad ff. Exerc. 13. th. 43.* Hoc vero admitto, quia actio confessoria directa non nisi domino *L. 2. ff. si servit. vindic.* utilis vero utili domino prædii, aut aliud jus reale habenti datur, *L. 16. ff. de servitut.* illum, qui in possessione prædii dominantis est, probare dominium non teneri, ex hoc solo, quod in possessione sit, *Struv. d. th. 43. in f.*

§. III. Huic confessoria actioni opponitur negatoria, qua quis alteri servitutem in re sua (cujus dominium ex possessione præsumitur, uti pluribus probavit Cothmann. *Vol. 4. Conf. 1. n. 35. unde nasqq.*) competere negat, reumque, ut ab ejus usurpatione desistat, præstata hoc nomine cautione, condemnari petit; quæ actio intuitu prioris, pro servitute asserenda competentis, Contraria appellatur in *L. 8. pr. ff. si servit. pet.* Minus commode tamen

ex jure servitutis competere dicitur, cum contra servitutem pro defendenda libertate detur, & sic quisque vel vi juris domini directi, vel utilis, vel alterius juris in re, facultatem de re sua perfecte disponendi exercet, dum servituti ab altero præsentia contradicit. vid. Dn. Schwendend. in *Not. ad Eckolt. tit. si ususfr. pet. §. 1.* & sic revera est vindicatio libertatis, Dn. Petr. Müller ad *Struv. Exerc. 13. th. 48.* Cum tamen contrariorum eadem ratio sit, sub materia servitutis utraque actio conjungi solet.

Cui hic
incumbat
probatio?

§. IV. Cum autem in sola contradictione actio hæc potissimum consistat, contra naturam aliarum actionum hoc singulari jure gaudet, quod actor a probando immunis sit, & reus servitutem prætendens, hoc onere tantum gravetur; Cothman. *Vol. 4. Conf. 1. n. 21.* & hoc onere tantum eapropter, quia reus in negativa se fundat, quæ regulariter probari nequit, *L. asseveratio 10. C. de non numer. pec. sed &*, quod pro actore militet præsumtio libertatis, *L. 9. C. de servit. quæ est oneris probandi translative, L. cum de indebito 25. pr. vers. sin vero ff. de probat. Eckolt. ad ff. tit. si ususfr. pet. n. 5.* Sed gravissima hic superest controversia, an agens negatoria contra illum, qui in possessione servitutis est, ab onere probandi pariter exemptus sit, an vero propter possessionem adversarii ad probandum obligetur? Utraque sententia suos habet patronos; Reum nihilominus probare debere asserit Pacian. *de Probat. Lib. 2. cap. 20. n. 8.* Richter. *Dec. 98. n. 63. Carpz. Lib. 1. Resp. 67.* Eum autem a probatione liberant Menoch. *lib. 3. præf. 89. n. 8.* Fachin. *lib. II. contr. 58.* Anton. Faber. *ad tit. C. de Servitut. def. 8.* Fundamentum dissensus fere in hoc latitat, an fortior præsumptio libertatis sit illa, quæ ex possessione servitutis oriunda. Verum cum priorem sententiam defendat Glossa in *L. Sicuti 8. §. sed si queratur 3. verb. possess. ff. si servit. vind.* in foro applausum illa meruit; Add. Brunnem. *Comment. Cod. ad L. 9. in fin. C. de servit. Besold. Conf. 118. n. 12. & seqq.* Dn. Petr. Müller ad *Struv. Exerc. 13. th. 50. lit. B.* Cavendum tamen actori, ne in libello exprimat, adversarium illa servitute vi, clam, vel precario usum esse, tunc enim qualitatem hanc

Quid si
adversarius
possidet?

hanc ab eo allegatam probare tenebitur, Carpz. *Lib. I. Resp. 68. n. 3. seqq. & P. 2. Const. 41. def. 18. n. 1.*

§. V. Cum autem utilis actio Confessoria & Negatoria amplissime pateat, omnibusque in universum juribus applicari soleat, quibus quis vel in suo jure libertatis utitur, vel quorum exercitium in alieno prætendit, Klock. *de Contribut. cap. 19. n. 412. seqq.* Cothmann. *Vol. 1. Consil. 31. n. 35. & Vol. 4. Conf. 1. n. 17.* Unde constat, quod fere quingentis exemplis in solis juribus Ecclesiasticis demonstravit Dn. Schwendendörff. *in Summar. Action. Forens. Exposit. Sect. 2.* turbato in exercitio jurium semper recursus ad has actiones patebit. Ubi tamen in foro non levis interdum suboritur dubitatio, an confessoria, an negatoria experiendum, cum in aliis juribus præter servitutes sæpius illi, qui negat alteri jus, detur confessoria, & qui asserit sibi hoc licere, negatoria indulgeatur: Quapropter ne exceptione incompetentis actionis aliquando repellatur actor, juxta sequens principium investiganda erit actio: *Quicumque jure quodam utitur ex libertate naturali, & in hac se fundat, illi non datur confessoria, sed negatoria, qua alteri negat facultatem prohibendi, quo minus libertate naturali utatur: Quicumque vero se fundat in privilegio & jure speciali, vi cujus alterum ab ejusdem juris exercitio excludere possit, illi competit Confessoria, qua confitetur, sibi soli hoc jus competere, indeque se gaudere jure prohibendi.* Si Sartor in exercitio artis sartoriæ impeditus, negatoria actione utitur: Collegium autem Sartorum illum expellere volens, confessoria uti debet. In aliis autem juribus, quæ ad instar servitutum in alieno prætenduntur, nulla difficultas; quia qui fatetur, sibi jurisdictionem in alieno competere, Confessoriam habet, alter Negatoriam, nam juris cujusque exercitium, si in alieno fiat, servitutis speciem induit.

§. VI. Pariter si cerevisiam in meis ædibus in usum familiaris coquere vellem, & a Collegio cerevisiariorum impedire, a me instituenda foret actio non confessoria, sed negatoria, quia me fundo in libertate naturali: Collegium autem Cerevisiariorum,

rum, si agere vellet, confessoria opus haberet, deducendo jus singulare & inde competentem facultatem prohibendi, Dn. Brunneman. *Comment. ff. ad L. 2. ff. si servit. vindic. n. 7.* Idem obtinet, si civitas aliqua contra vicinos pagos jure prohibendi uti velit, ne cerevisiam coquant, ubi non negatoria, sed confessoria uti debet, Dn. Petr. Müller. *Comment. ad Struv. Exerc. 13. th. 53.*

Lim. nisi lit. d. Hoc tamen temperandum existimo, nisi illud, quod alias libertas jure libertatis naturalis competit; lege generali sit restrictum; naturalis tunc enim qui contra prohibitionem generalem jure quodam sit restricta. uti cupit, confessoria actione opus habet, qua probat, jus singulare sibi ex privilegio vel præscriptione competere. E. G. in Electoratu Saxon. per *Ordinationem Provinc. de A. 1555.* Nobilibus generaliter interdictum jus braxandi cerevisiam, aliave officia civica aut mechanica exercendi, quod fundamentum habet in Jure Communi in *L. Nobiliores 3. C. de commerc. Francisc. Pfeil. Conf. 202.* Si E. nobilis jure braxandi vendendique cerevisiam in suo pago uti velit, & in hoc a civitate vicina impediatur, non amplius negatoria ipsi competet, quia libertas illa coquendi & vendendi cerevisiam lege publica sublata, sed confessoria uti debet, probando sibi speciali privilegio vel præscriptione hoc jus quæsitum esse, & hinc hoc probandi onere gravantur nobiles, si a civitatibus eo nomine conveniantur, etiamsi in possessione juris braxandi sint per *d. Ordinat. Provinc. sub. tit. brauen / schenz dten. Carpz. Lib. 1. Resp. 37. n. 9.* Ex quo insimul constat, civitatibus negatoriam competere contra Nobiles, quia pro se habent jus illius provinciæ commune.

Exemplum in immunitate a tributis. §. VII. Idem ad similia jura applicandum, quæ lege generali jam tum circumscripta; Sic a quo prætenduntur tributa, si immunitatem prædii sui tueri velit, non potest provocare ad libertatem naturalem, & actionem negatoriam instituire, quia præsumptio generalis est in contrarium, omne prædium præsumi tributis obnoxium, nisi probetur exemptio per privilegium vel præscriptionem, Klock. *de contribut. Cap. 16. Sect. 1. n. 2. & seqq. & sect. 2. n. 1. & seqq.* Et ea propter exemptionis quæstione pen-

pendente, possessor non defendendus est in immunitate a tributis. Klock *d. Tr. cap. 20. n. 152.* Sed confessoria ipsi utendum, & immunitas privilegio vel præscriptione quæsita, ipsi probanda est. Cæterum in hac actionum applicatione dissentit Klock. *de Contribut. cap. 19. num. 424.* ubi negatoriam concedit illi, qui immunitatem a collectis præterdit, adversus Magistratum, urgentem collectarum solutionem, cum pro libertate præsumatur, quod quomodo cum illis, quæ in *Cap. 20. n. 263. & seqq.* adducuntur, congruat, non video; ubi asserit, quod contra allegationem immunitatem a tributis sit juris resistentia vehemens, ideoque pendente controversia possessor tamdiu tenetur solvere tributa, donec aliud in petitorio doceatur, idem Klock *d. Cap. 20. n. 268.* quomodo E. in libertate prædii se fundare actor, & probationem in adversarium devolvere potest, quod negatoriarum actionis formale est, si nec possessio immunitatis a probando ipsam relevat?

§. VIII. Cæterum hæc Remedia ordinaria sunt, quæ pro *An usu-
fructua-
rio com-
petat con-
fessoria* servitutibus similibusque juribus generaliter competunt, tantum de usufructuario hoc non prætereundum, quod si in usu servitutis fundo fructuario debita impediatur, ipsi non competit actio confessoria ad vindicandam servitutem; Dabitur tamen ipsi hoc casu actio confessoria ad vindicandum usum fructum, quo ipso per consequens vicinus, si non patiat eum ire & agere, tenetur ei, quasi non patiat uti frui *L. 1. pr. ff. si ususfr. pet. L. 5. §. 1. ff. eod.* Et quamvis contrarium in *L. un. §. 4. ff. de remission.* habeatur, ad quem textum varie responderi solet, vid. *Lauterb. ad ff. tit. si servit. vind. §. 5.* commodissimum tamen videtur, subsistere in illorum distinctione, qui immediatam servitutis vindicationem usufructuario negant, mediatam vero concedunt, per *d. L. 1. pr.*

§. IX. Pertinent autem actiones negatoria & confessoria *Remedia
possessoria
pro servi-
tute.* ad judicium petitorium. Verum nec possessoria remedia deficiunt pro servitutibus quasi possessione tuenda. In specie huc pertinet interdictum *uti possidetis*, de quo jam supra actum est

Seclio 2. Membr. 2. §. 14. quod remedium non tantum datur domino pro tuenda libertate fundi, & avertenda servitute, & ea propter cum actione negatoria cumulari potest, Cothmann. *Vol. 4. Resp. 1. n. 19.* sed etiam datur pro tuenda, quasi possessione servitutis, sicuti supra adductum. Porro huc pertinet interdictum de *Itinere actuque privato*, de quo dictum *Secl. 2. Membr. 2. §. 14.* de *Aquæ ductu*, vid. *supr. Membr. 2. §. 15.* de *rivis*, *d. Membr. 2. §. 16.* de *fonte d. Membr. 2. §. 12.* unde repeti possunt illa, quæ ad defensionem servitutum pertinent. Imo & interdictum recuperandæ possessionis pro servitutibus competere, patet ex illis, quæ dicta *Membr. 2. §. 19.* vid. *L. 3. §. 13. 14. 16. 17. ff. de vi & vi arm.* singula vero hic repetere necessarium non est.

*Quid si
servitus
tantum
promissa?*

§. X. Supponunt autem hæc remedia petitoria & possessoria, servitutum jam constitutam esse; quod si vero tantum promissa sit, non reali iudicio, sed actione personali experiendum contra illum, qui servitutum nobis constituere voluit, ut hanc nobis præstet: qualis autem hoc casu nobis actio competat, facile inquiri potest ex natura illius negotii, mediante quo servitus nobis promissa: Ergo vel agendum ex vendito, vel ex stipulatu, vel etiam actione præscriptis verbis, si forte contractus innominatus intercesserit, ad consequendam quasi possessionem servitutis, vel etiam si per ultimam voluntatem relictus ususfructus, actioni ex testamento locus erit, *L. 1. §. 2. ff. si servit. pet. L. 2. ff. eod.*

MEMBRUM V.

De Jure Pignoris, & Actionibus inde oriundis.

§. I.

Restat ultima species juris in re, scil. ipsum pignus, quod vel pro contractu pignoratitio capitur, & ita producit actionem personalem, scil. pignoratitiam, directam & contrariam, de quibus actum est *Secl. 1. Membr. 5. §. 30. & seqq.* vel pro ipso jure

jure ex pignore constituto oriundo, & ita producit actionem in rem, scil. hypothecariam, quæ actori probe distinguendæ sunt, nam quandoque etiam in jure nostro confunduntur. *L. 3. §. 3. ff. ad exhib. L. 41. ff. de pignor. act.* Illa autem, quæ pignoratitia dicitur, datur debitori, soluto debito, contra ipsum creditorem, ad restituendum pignus; hypothecaria vero datur creditori, debito nondum soluto, contra debitorem, aut qualemcunque pignoris possessorem, ad consequendam possessionem pignoris, donec de debito satisfactum *L. 17. ff. de pignor. L. 66. pr. ff. de evict.*

§. II. Cum autem actio hypothecaria ex constituto pignore nascatur, actor hanc actionem in judicium deducturus, ante omnia sollicitus sit, ut jus pignoris docere valeat, ita tamen, ut in libello tantum allegetur, & postmodum injuncta probatione plene probetur. Constituitur autem pignus vel per legem, quod alias tacitum appellatur; vel per hominem, & quidem vel privatum vel judicem. Circa species legalis vel taciti pignoris curiosus esse debet advocatus, ut illas in promptu habeat: Multas enim hic sibi fingunt legalis hypothecæ species practici, quæ nullo jure fundatæ, cum tamen pro regula hic tenendum sit: Tacente lege, nullum tacitum pignus fingendum esse; unde cessante legis, addo, vel statuti, quod vim legis habet, dispositione, cessat hypotheca tacita, Bachov. *de Pignor. Lib. I. cap. 9. n. 4.* Carpz. *P. 1. Const. 24. def. 15. & seq.* Jus enim speciale certis tantummodo casibus constitutum, ne quidem ob paritatem rationis ad casus similes extendendum. Negusant. *de pignor. P. 2. Membr. 4. n. 102.* singulas autem species jure expressas hic enumerare operæ pretium non est, colligi illa poterunt ex *Tit. ff. in quib. caus. pign. tac. contrab.* Hoc tantum observandum, hypothecas quasdam tacitas generales esse, omnia debitoris bona afficientes, Bachov. *de Pignor. Lib. I. cap. 10.* alias speciales, certa tantum debitoris bona stringentes, quas recenset Bachov. *d. L. I. cap. 11. 12. & 13.* quæ in formandis libellis probe attendenda sunt, ne contra possessorem illorum bonorum actio moveatur, qui res nobis obligatas

Hypothecæ jus probandum.

Tacita hypotheca præter legem non fingenda.

non possidet. Caterum ex hoc pignore legali actionem hypothecariam nasci apparet ex *L. 1. C. commun. de legat. & §. 2. Inst. de legat.*

Hypotheca simplici conventionione constituitur.

§. III. Constitutio pignoris ab homine fit vel per conventionem, vel per testamentum; Conventio quidem, præcipue nuda, ejus efficaciam non est, ut jus quoddam in re nobis acquirat, per *L. 3. ff. de Obl. & Act. L. Traditionibus 20. C. de pact. ad constituendam tamen hypothecam sufficit, L. 4. ff. de pignor. quod mediante auctoritate Prætoria fieri potuit, unde jure honorario ex pignoris pacto nasci actio dicitur *L. 27. §. 2. ff. de pact. modo tamen paciscens, vel dominus, vel domini mandato instructus fuerit, L. fin. C. de rebus alien. & L. 1. C. si alien. res pign. dat. unde actor iterum & hic quoque attendat, an jus oppignorandi habuerit debitor, alioqui frustra instituitur hypothecaria actio; quamvis interdum hypotheca ab initio minus legitime constituta, ex postfacto convalescere potuerit, per *L. 22. ff. de pignor.***

Depignore in testamento constituto.

§. IV. Testamento pignus constitui posse, apparet ex *L. 20. ff. de pignor. act. & L. 12. ff. de aliment. legat.* Cum enim rei suæ plenum dominium testamento transferre possit, nil verat, quo minus aliud jus in sua re alteri constituere testamento valeat, ex qua Jus agendi actione reali eo validius nascitur, quo certius est, legem ipsam pro omni illo, quod ultima voluntate relictum est, hypothecam concedere. Potest autem hoc casu ex testamento agere creditor, ut heres rem, quam pignoris loco esse voluit testator, præstet, Bachov. *Tr. de Pignor. Lib. 1. cap. 3. n. 1.*

Pignus Judiciale.

§. V. Per Judicem constitutum pignus vel in specie appellatur Judiciale, quod in causa judicati constituitur post sententiam latam, in bonis debitoris, qui sententiæ parere recusat, per pignorum captionem, vel permissionem *L. 2. 3. C. si in caus. judicat. L. 7. C. quæ res pignor. L. 13. C. de eviction.* Nam quod in nostris Judiciis vulgo judiciale dicitur, quod scil. in judicio a debitore constitutum, vel judicialiter confirmatum, hoc conventionale est & manet, quamvis ob accedentem auctoritatem judicis, cui æquiparatur subscriptio a tribus testibus facta, hypothecæ simplici

simplici conventionali præferatur, per *L. Scripturas 11. C. qui pot. in pign.* Prætorium autem pignus est, quod ante iudicatum ad coercendum debitoris contumaciam per missionem ex primo decreto constituit Prætor, *L. 6. ff. de Pignor. act. & L. 10. §. 1. ff. de acquir. vel amitt. poss.* De qua materia agitur a Dd. in *Tit. de damn. infect.* Inter utrumque autem hoc pignus in effectu parum interesse videtur, quia immissio utrobique fit tantum securitatis causa, nec iudicatum præcedens, rem novo quodam vinculo afficit, Bachov. *Tr. de pignor. Lib. 1. cap. 3. n. 4. in med.*

§. VI. Jam ad actiones ex pignore resultantes progredior, ubi Prætor in §. 7. *Inst. de action.* primo proponit actionem Servianam, deinde quasi Servianam. Serviana specialem casum respicit, certoque tantum creditori proficit, quia datur locatori prædii rustici, qua res coloni sibi pignoris jure pro pensione obligatas, contra quemcunque possessorem persequitur, quæ partim ex legali sive tacita nascitur, Lauterb. *ad tit. ff. de pignor.* hinc eandem actionem etiam extendunt ad locatorem prædii urbani. Sed forte rarior hujus actionis mentio fieri solet in foro: Nec apparet, quid illa opus sit, postquam quasi Serviana ad omnes creditores extensa, nisi forte dixeris, quasi Servianam illa posteriorem esse; ideoque Prætozem ab initio singulare quoddam jus locatoribus indulgisse, quod postea per interpretationem prudentum tractum est ad omnes creditores; unde etiam utilis Serviana dicitur, *L. 1. §. 2. ff. de pignor. & L. 1. pr. ff. quibus mod. pign. solv.* Imo ad exemplum Servianæ utilem hanc actionem competere cœpisse, dicit Imp. Gordianus *L. 1. C. de precar.* quæ omnia exemplo sunt, antiquiorem esse actionem Servianam ipsa quasi Serviana.

§. VII. Verum cum utraque illa actio in Jure nostro non raro indifferenter hypothecaria dicatur, uti videre est ex *L. 3. §. 3. ibi: Serviana sive hypothecaria, ff. ad exhibend. & omnibus aliis creditoribus Serviana applicetur, per L. 3. pr. L. 7. 18. 21. ff. de pignor. L. fin. C. de obl. & action.* hypothecariæ actionis appellationem retinebimus, quæ datur creditoribus hypothecariis omnibus

Pignus
Prætorium.

Actio Serviana.

Hypothecaria actio.

Quid hic probandum? omnibus, contra quemvis possessorem hypothecæ, ad ejus possessionem consequendam, donec creditum nobis solutum. Constat E. hic debet actori, uti supra jam dictum, de jure pignoris legitime constituto, quod quidem, si contra ipsum debitorem agat, levi via efficiet: Debitor enim exceptionem minus legitimæ oppignorationis opponere nequit, cum propriam turpitudinem allegaret, Hahn. *ad Wesenb. tit. de pignorat. act. n. 6.* Si vero contra tertium hypothecaria sit instituenda, attendendum actori erit, an tertius ille causam a debitore habeat, an non? Priori casu sufficit, si creditor probet, rem tempore constitutæ hypothecæ fuisse in bonis debitoris; non enim plus juris prætere potest possessor, quam ejus antecessor, *L. 3. ff. de pignor. Gail. L. 2. obs. 26. n. 2. Meier Colleg. Argent. tit. de pignor. th. 23.* Casu autem posteriori tertius, qui rem bona fide & justo titulo possidet, creditori hypothecaria agenti, quæstionem dominii referre potest, *Gail d. l. n. 5. Bachov. ad Treutl. Vol. 2. Disp. 1. th. 7. lit. H. & Tr. de action. Disp. 3. th. 38. lit. A.*

Contra quem detur?

§. VIII. Ratione rei, contra quem actio hypothecaria instituenda, attendat actor, an ille rem pignoris jure obligatam possideat; Omnis enim actio in rem supponit possessionem adversarii, nisi tamen dolo possidere desierit, *L. 16. §. 3. ff. de pignor.* Verum ne ab hoc possessore repellatur exceptione nondum excussi principalis, quod beneficium ipsi jure novissimo indultum, per *Nov. 4. cap. 3. & Auth. Hoc si debitor C. de pignor.* prius debitorem excutiat actione ordinaria, vel de probatione, ipsum non solvendo esse, sollicitus sit, aut etiam annon res illa, quam actione hypothecaria petit, ipsi specialiter obligata; hoc enim casu possessorem hypothecæ specialis, excussionis exceptionem opponere non posse per *Nov. 112. cap. 1. usu fori recepta sententia est, Carpz. Lib. 2. Resp. 72. & P. 2. Consl. 13. def. 18. Berlich. P. 2. Conclus. 24. num. 72.* quamvis hanc sententiam late impugnet *Franzk. Lib. 1. Resol. 12. n. 11.*

Præscriptio hypothecaria.

§. IX. Habet quoque actio hypothecaria in hoc singularitatem aliquam, quod non ad instar aliarum actionum præscribatur,

batur, ad quæ fatalia actori probe respiciendum: Sedes autem hujus præscriptionis est in *L. cum notissimi 7. C. de præscript. 30. ann.* Res breviter ita se habet; aut pignus possidetur a tertio, aut ab ipso debitore, aut ab alio concreditor. Si tertius possideat, attendendum, an ille titulum & bonam fidem possessionis habeat, an non. Sin illud, inter præsentis decem, inter absentes vero 20. annis uti dominium acquirit, ita quoque jus oppignorantis elidit, & sic ab actione hypothecaria securus erit, *L. 1. C. Si advers. credit. præscript. oppon.* & ibi Dd. *L. fin. C. de Obl. & action.* Si vero titulo vel bona fide destitutus, per 30. annos durabit hypothecaria, *d. L. 7. C. de præsc. 30. ann.* Merlin. *de Pignor. Lib. 5. qv. 21. num. 6.* Si autem contra debitorem agatur, per 40. annos extenditur actio, *d. L. 7. §. 1.* quod idem quoque obtinet, si alius creditorum pignus possederit, vivente scil. debitore communi; eo autem mortuo, tricennaria præscriptio sufficit, *d. L. 7. §. 2. Francisc. Sarmient. Select. Interpret. Lib. 2. cap. 9. numer. 2. & seqq.*

§. X. Inter possessoria remedia creditoribus competentia *Salvia* refertur *interdictum Salvianum*, quod creditori conceditur ad *num in-* possessionem pignoris citissime consequendam, quod quidem *terdi-* recte tantum locatori prædii rustici, contra colonum concedi-
ctum. tur; utiliter tamen etiam ad locatorem prædii urbani pertinet, Menoch. *adipisc. poss. Remed. 3. n. 51.* imo a Dd. ad omnes creditores extenditur, quam extensionem desumunt *ex L. 1. C. de precar. ibi: conductorem debitoremve, Perez. in Comment. Cod. ad d. tit. n. 14.* Cæterum hoc Salvianum interdictum in eo commodius esse dicunt actione Serviana sive hypothecaria, quia hæc petitoria est; illa possessoria, & sic in Salviana leviores probationes admittuntur; in hypothecaria enim docendum, rem oppignoratam tempore contractus in bonis debitoris fuisse, Mascard. *de Probat. Conclus. 456. Gail. Lib. 2. obs. 26.* Hic vero tantum nude rem a debitore detentam fuisse, *arg. L. 1. §. 1. ff. de Salvian. interd.* Statil. Pacificus *Tr. de Salvian. Interd. Inspect. 3. cap. 3. num. 13.* Petr. Gregor. Tholof. *in Syntag. Lib. 21. cap. 10. n. 11.* Menoch. *d. l.*

An contra n. 161. Sed an contra tertium possessorem detur interdictum tertium detur? Salvian. graviter disputatur. Affirmat hoc de utili interdicto Perez. *ad tit. Cod. de precar. n. 14.* Sed Bachov. *de Pignor. Lib. 3. cap. 20.* hoc restringit ad tertium possessorem, qui causam a debitore habet; Perezii tamen sententiam in foro receptam esse asserit Fachin. *Lib. 8. Controv. 92. in fin.* ego hanc fori sententiam non aliter admitto, quam si tertius possessor, qui causam a debitore non habet, titulum in continenti probare non possit: alias enim, ubi titulus cum possessione concurrat, non alio, quam ordinario, processu contra tertium experiendum. Hinc utile est, Salvianum interdictum cum actione hypothecaria conjungere, ob generalem Dd. rationem, quod possessorium adipiscendæ cum iudicio petitorio cumulari possit. Menoch. *Rem. adipisc. poss. 3. n. 160.* Conferantur quæ dicta *Secl. I. Membr. 6. §. 46.*

An Salviano obstat exceptio excussionis?

§. XI. Hæc vero præcipua circa interdictum Salvianum consideratio est, an, si quis hoc remedio experiatur contra tertium possessorem, exceptio excussionis opponi possit a possessore? Affirmativa ex eo probabilis est, quod Nov. 4. quæ beneficium excussionis induxit, longe recentior sit interdicto Salviano; Cum ergo generatim possessori pignoris excussionis seu ordinis beneficium indulserit, etiam dabitur hoc, sive Serviana actione, sive Salviano interdicto experiatur creditor. Jason. *ad §. Item Serviana, n. 94. Inst. de action.* Negativam vero sententiam, scilicet exceptionem excussionis in hoc interdicto opponi non posse, probat Menoch. *adipisc. poss. Rem. 3. n. 179.* subjecta ratione, quod exceptio illa sit altioris indaginis, & hinc ad petitorium, non ad possessorium, pertineat. Hic enim prius inquirendum, annon principalis sit solvendo, ut cum effectu excuti possit, Addat. Vincent. Carocius *Tr. de Excuss. bon. l. 2. qu. 31.* ubi hanc opinionem receptam dicit, & prolixè illam persequitur rationes pro & contra adducendo & n. 5. subjicit, admissa hac opinione, actionem hypothecariam penitus inutilem reddi, cum nemo tam stolidus foret, qui in vindicando pignore illam non seligeret actionem, quæ ipsum ab excussione debitoris liberaret. Ad hoc tamen responderi

sponderi posset, reconventioni adhuc locum superfuturum. Et posteriorem hanc sententiam, si vera est practicorum opinio, interdictum Salvianum utile cuiusvis creditori dari, admittendam puto, ob privilegium iudicis possessoris omnibus commune, de non admittendis exceptionibus altioris indaginis.

§. XII. Porro pro creditoribus remedium possessorium ex *L. 3. C. de pignor. format Menoch. Rem. adipisc. poss. 5. si scil. creditori a debitore concessa facultas in casum non soluti debiti propria auctoritate ingrediendi, vel occupandi bona; Quamvis enim hæc confessio a crimine violentiæ occupantem quidem creditorem absolvat, non tamen justam reddit possessionem, nisi auctoritate Judicis accedente. Quapropter argum. illius Legis creditori concedunt implorationem officii Judicis, ad consequendam bonorum possessionem debitoris, quæ pignoris loco obligata; vid. Brunnem. Comment. Cod. ad d. L. 3. Achill. Personal. Tr. d. adipisc. possess. n. 291. Coler. de Proc. Execut. P. 1. cap. 5. n. 14. & P. 3. cap. 5. n. 29. Carpz. Lib. I. Resp. 5. Sed an remedium hoc etiam extendendum contra tertium pignoris possessorem? Et verior videtur opinio, quam adducit Menoch. Rem. 5. adipisc. poss. n. 115. licentiam hanc ingrediendi ex pacto debitoris esse, & sic non stringere tertium. Sed regeri posset: Per hoc pactum tacite hypothecam creditori esse constitutam; ad quod qualiacunque verba sufficiant, arg. *L. fin. C. que res pign. dar. non poss.* vid. Brunnem. Cent. 1. Decis. 77. Franzk. ad tit. ff. de pignor. n. 44. Quod si ita se habet, contra tertium possessorem non per implorationem Judicis ex *d. L. 3. C. de pignor.* sed actione hypothecaria experiendum.*

§. XIII. Atque hæc quidem, quæ huc usque dicta, ad hypothecam legalem & conventionalem pertinent. Ad pignus vero iudiciale vel Prætorium per immissionem quæsitum, hæc actiones non extendendæ; immissiones enim illæ fiunt rei servandæ causa: Ergo qui semel in possessionem missus, habet quidem remedium interdicti, *ne vis fiat ei, qui in possess. minus*, sed si hanc possessionis suæ servandæ rationem non habuerit,

De potestate ingrediendi.

An contra tertium competat?

Quid in pignore Prætorio?

sibi imputare debet. Ne tamen omni remedio destituantur, *Remedi-* noviter ipsis succurrendum censuit Justinianus in *L. ult. C. de um L. ult. Prætor. pignor.* ubi creditori in prætorio pignore recuperandæ de Prætor possessionis remedium concedit, quocunque etiam modo possessionem amiserit, sive culpa, sive non, sive etiam fortuito casu; quod remedium ad instar aliorum possessoriorum tantæ auctoritatis esse asserit Menoch. *Rem. 12. recup. poss. n. 4.* ut exceptio excussionis opponi nequeat. Plura quæ ad praxin *d. l. ult. C. de prætor. pignor.* pertinent, exposuit Menoch. *d. Remed. 12.* Hoc obiter addo, mirum esse, quod Prætor pro hypotheca legali & conventionali dederit actionem Servianam & quasi Servianam, pro suo autem pignore nullam dederit; Remedium enim *d. l. fin.* civile est a Justiniano introductum, non Prætorium.

De actione Pauliana.

§. XIV. Demum ad hunc locum Paulianam actionem quoque refero, ex §. 6. *Inst. de action.* quamvis quæ hic proponitur, potius Revocatoria dicenda; quia Pauliana, cujus mentio fit in *L. 38. §. In Faviana 4. ff. de usur.* in eo differt, quod hæc in personam, Revocatoria autem in rem sit, vid. Ludwell. *Comm. Inst. ad d. §. 6.* cum tamen utraque ob alienationem in fraudem creditorum factam competat, ut alienata revocentur, utramque hic conjungemus. Referimus autem Revocatoriam ad materiam pignoris, quia regulariter hæc actio non datur, nisi post immisionem, bonis a creditoribus possessis, *d. §. 6. Inst. de action. L. non est mirum 26. ff. de pignorat.* Unde illam ex jure pignoris per immisionem quæsito competere asserit Hahn. *de Jur. rer. conclus. 20.* & Donell. *ad d. §. 6. Inst. de action.* Pauliana vero datur, etiamsi quid alienatum fuerit, antequam bona a creditoribus possessa. *L. 15. & 17. §. 1. ff. que in fraud. credit.* Ludwell. *cit. l. num. 5. & 6.* Unde illa revocatoria sc. datur contra quemvis possessorem, sive fraudis particeps sit, sive non; Pauliana vero tantum contra fraudis participem; *L. 6. §. 8. ff. que in fraud. credit.* Non desunt tamen, qui utramque actionem pro una reputantes, causam ejus ex ficto dominio deducunt, quasi res nunquam cen-

cenferetur alienata, Lauterbach. *ad tit. ff. que in fraud. credit.* quamvis in effectu inter se convenient.

§. XV. Id adhuc subjiendum pro actore jus pignoris persequente, quod, cum actio hypothecaria sit ordinaria, & inde etiam exceptiones altioris indaginis admittat, Carpz. *Proc. tit. 22. art. 11. num. 73. & seqq.* attendendum ipsi esse, præsertim in foro Saxonico, annon omnia hujus actionis requisita, præsertim in facto consistentia, probare possit per instrumenta; tunc enim executive ad recognitionem agere potest, per resolutionem gravaminum Sereniss. Electoris Sax. *de anno 1661. tit. von Justiciens Sachen.*

Quando hic executive agi possit?

§. XVI. Coronidis loco notamus, si nomina quoque creditori oppignorata sint, nullum dubium esse, vi hujus pignoris contra debitorem debitoris actionem nasci, quæ utilis actio dicitur in *L. 4. C. quæres pignor. dar. pess.* Qualis autem illa sit, controvertunt. Bachov. *tr. de Pign. lib. 2. c. 8. num. 2.* eam utilem actionem personalem esse dicit, quod & ante eum probavit Donnell. *in Comment. Cod. ad L. 2. quando fisc. vel privat. num. 7.* sed securius puto, utilem hypothecariam ibi intelligi, Joh. a Sande *Lib. 3. Dec. tit. 12. def. 24.* Carpz. *P. 3. Dec. 258. n. 2.* ubi an hoc casu excussio principalis debitoris præcedere debeat, exponit, & pro negativa decidit; quamvis ibi casum de pignore specialiter obligato proponat: Si enim vi hypothecæ generalis experiatur, nulla ratio est, quare non & excussionis exceptio sit admittenda. Conf. Franzk. *lib. 1. Resol. 12. n. 71.* Hodie, etiamsi nomen oppignoratum sit, plerumque mediante arresto proceditur, & per mandatum de non solvendo, debitoris debitor constringitur, ne solvat immediato creditori, de qua materia pluribus videantur Dd. *ad tit. Cod. quando fisc. vel priv.* Conf. Disp. Illustris Saxonix Jcti & Consilarii intimi Dn. Jac. Bornii *de Actione creditoris adversus debitorem debitoris.*

Quid si nomina quoque sint oppignorata?

SECTIO III.

DE

PRÆSCRIPTIONE
ACTIONUM.
INGRESSUS.

*Præscri-
ptio actio-
nis pri-
mum at-
tendenda.*

*Exceptio
præscr. an-
te L. C.
opponi
potest.
Judex
hanc ex
offic. sup-
plere de-
bet.*

Prima in judiciis cautio esse debet, tam Advocati, quam Judicis, ut videat, an actioni in judicium deducendæ jam tum præscriptum sit, vel non: Frustra enim cum eo litem suscipio, quem exceptione præscriptionis a judicio repellere possum; quippe qui tempore liberatus est, comparatur ei, qui satisfecit per *l. 45. in f. ff. de Administrat. tutelæ.* hinc licitum est, hanc exceptionem præscriptionis etiam ante litem contestatam, in ipso limine judicii opponere: Quamvis enim in *cap. I. de litis contest. in 6.* non recenseatur, communi tamen Dd. calculo tribus enumeratis, hæc quarta exceptio præscriptionis additur, Zanger. *de Exceptionibus Part. 3. cap. 10. n. 2.* Imo Judicem hanc exceptionem a partibus omissam ex officio supplere debere, si ex actis appareat, Practici ad unum omnes assorunt, Klock. *Vol. 1. Conf. 37. n. 349.* Carpzov. *Part. 1. Constitut. 25. Def. 1. Zanger. P. 3. cap. 26. n. 20.* quæ tamen sententia hodie dubia est, cum judici ex actis, an alter in mala fide fuerit, constare non possit, vid. Brunn. *in Process. c. 16. n. 19.* ut hinc, si caute judex tali casu sententiam concipere velit, hoc modo ipsi sit pronuntiandum: *Daß Beklagter wegen der bereits erfüllten Verjährung von angestellter Klage zu absolviren; es könnte denn Kläger / daß Beklagter vor Ablauf der 30. Jahren gebührend gemahnet / oder sonst in mala fide gewesen / wie recht beweisen.* Cum itaque adeo necessaria sit hæc materia, ea vero sparsim in jure nostro proposita, nec a Dd. distincte in uno loco tractata, revocabimus eam ad certa axiomata, & primo quidem de Actionibus *Juris Civilis*, post de illis, quæ ex *Jure prætorio* oriuntur, præmissis generalibus requisitis, agemus.

MEM-

MEMBRUM I.

*De Requisitis ad Præscriptionem
actionum necessariis.*

AXIOMA. I.

Quæcunque actio non est nata, illi non poterit præscribi.

RATIO: Quia omnis præscriptio introducta est in pœnam negligentis actoris, jus suum in iudicio non persequentis; jam vero ubi actio nondum competit, nulla culpa ei imputari potest, ut hinc obtineat vulgata regula: Non valenti agere, nulla currit præscriptio per *L. fin. §. 2. C. de Anna!* Except.

Exemplum: Spectat huc solenne illud exemplum de actione pignoratitia, seu jure luendi pignoris; huic enim non soluto debito, nullo tempore, ne quidem 1000. annis præscribitur, *Berlich. P. 2. concl. 3. ubi n. 26.* multos *Dd.* citat, nascitur enim hæc actio demum soluto debito *l. 9. §. 3. ff. de pignorat. action.* Ergo antea non præscribitur, sed postquam solutum debitum, si tunc non repetatur pignus, quia jam nata est actio, præscribitur ordinario tempore, scil. 30. annis, vid. *Brunnem. ad Wesenb. quest. ult. de pignorat. actione.* E contrario Juri reluendi rem sub contractu retrovenditionis venditam, præscribi potest, cum illa actio mox nascatur. *Zoel. ad ff. de Contr. Emt. sub tit. de retractu, num. 29. & seqq.* Declarationis loco sequentia axiomata sunt observanda.

AXIOMA II.

Quoties Actio quidem nata, sed ejus executio adhuc impedita, toties præscribitur, nisi a tempore cessantis impedimenti.

RATIO: Quia non est in mora, qui justo impedimento detentus *l. 53. ff. de re judic.* & hinc nec negligentia imputari potest ei. conf. *Ratio axiom. preced.*

Exempla:

1.
Actio nata esse debet.

2.
De actione pignoratitia.

1.
Actore impedito non currit præscriptio.

- Exempla:* Exemplum primum est in filiofamilias, cujus bona materna a patre alienata; huic non currit præscriptio, nisi postquam patria potestate dimissus *l. 1. in fin. C. de Annal. Except. Auth. Nisi tricennalis. C. de bonis maternis.* Secundum est in Uxor. uxore, cujus bona dotalia alienata erant a marito, cui itidem præscriptio non currit, nisi post mortem mariti, *L. 30. §. Omnis autem. C. de Fur. dot. l. 7. §. 4. C. de præscript. 30. ann.* quia tum demum dotis exactionem habet *l. 43. §. 1. v. plane ff. de Fure dotium.*
4. Tertium exemplum est, si feudum alienatum in præjudicium Agnatus. agnatorum, ubi juri revocandi feudum non præscribitur, nisi a tempore delatæ successionis. *Struv. Synt. Fur. feud. c. 13. aphor. 16. num. 1. in fin.* Quartum occurrit in rebus fideicommissis & alienatis, ubi vivente alienatore non præscribitur, *Zoel. ad ff. de Scto Trebelliano. num. 55.* quod & in aliis rebus alienari prohibitis procedit, ut vivente alienatore non præscribantur, sed a morte istius præscriptio currere incipiat *l. 2. de Usucap. pro em.*
6. Quintum est in impedimento belli, quo durante non currit præscriptio; quod Jure communi restringi solet ad casum justitii, seu si jus omnino non dictum, vid. *Struv. ad tit. de Usucap. th. 26.*
7. *Recess. Imp. tamen de An. 1654. §. 127.* simpliciter tempus belli detrahare permissum, & idem hoc de tempore pestis asserendum.
8. *Carpz. part. 2. dec. 116. num. 11.* Sextum exemplum esse potest in De atate. impedimento ætatis, pupillo enim & minori non currit præscriptio *l. fin. C. in quibus causis restit. non est necess.* Declarationis ulterioris, vel potius ampliacionis loco observari poterit, quod nihil intersit, an impedimentum actionis sit ex lege, an ex facto vel conventionione: unde oritur

AXIOMA III.

Conventio impedit cursum præscripti.

Quoties conventionione contrahentium executio obligationis est suspensa in certum tempus vel eventum, toties non currit præscriptio, nisi post tempus conventum.

1. **R**atio: Quia interim pactum agenti obstat, quo minus valide actio-

actionem in iudicium deducere possit, unde lapso demum tempore incipit esse negligens, quia tunc non amplius impeditur agere §. 1. de Except.

Exemplum I. Sic non currit præscriptio a dato obligationis, sed a tempore destinatæ solutionis Carpz. P. 2. Const. 1. def. 6. *Exemplum II.* Sic ubi sub die seu conditione facienda solutio, ibi ante te conditionis existentiam, vel diei lapsum non incipit currere præscriptio. l. 7. §. 4. C. de præscr. 30. annor. *Exemplum III.* est in pacto retrovenditionis, hoc si simpliciter adjectum 30. annis expirat. Quod si vero certum tempus additum, ut v. g. post 20. annos reluere liceat, non, nisi hoc spatio elapso, incipit currere præscriptio 30. annorum, & sic 50. anni hoc casu patent reluitioni, Carpz. P. 2. Const. 1. def. 9. Pro ampliacione hujus axiomatis observandum est axioma sequens.

AXIOMA IV.

Quoties ex una obligatione diversi temporis præstationes oriuntur, toties una præscriptio non sufficit, sed singulis præstationibus præscribendum, ita ut ab unoquoque solutionis termino præscriptio computetur.

Ratio: Quia hic in effectu tot sunt actiones, quot sunt præstationes; non enim ab eo, qui ad diversi temporis præstationes obligatus est, una vice omnium terminorum præstationes exigere possum, sed expectandus cujusvis termini lapsus, cujus enim præstationis dies non venit, illius nec antea petitio est, & sic nec præscriptio: vid. Rationem in Axiomate primo, ut hinc non ab exordio talis obligationis, sed ab initio cujusvis anni vel mensis computatio præscriptionis instituenda per l. 7. §. 6. C. de Præscript. 30. ann.

Exemplum est in legato annuo, si testator singulis annis 100. solvere jusserit, legatarius vero per 36. annos nihil petierit, tunc non potest ipsi opponi præscriptio quoad integrum legatum, seu annuo. annos omnes præteritos & futuros, sed tantum quoad illos, qui

2.

Ex-Currit a

die solut.

3. vel con-

ditionis.

4. aut

diei.

5.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

29.

30.

31.

32.

33.

34.

35.

36.

trigesimum excedunt; ut hinc legatum sex annorum petere non possit, ex reliquis vero annis ipsi adhuc salva petitio, quia ab eorum lapsu, 30. anni nondum completi; multo magis in futurum salva est actio, quia futurorum annorum nulla interim fuit petitio.

3.
Idem in
debito
annuo.

Ampliatio: Procedit axioma non tantum, si præstationes illæ diversi temporis ex testamento orientur, sed etiam si ex contractu; propter clarum textum in *l. fin. C. de præscript. 30. annor.* ubi dicitur, in *promissionibus, legatis & aliis obligationibus.*

4.

Quamvis enim in legato annuo dies non cedat, nisi a lapsu cujusvis anni, ut hinc tot legata sint, quot anni, quod secus est in contractibus, ubi dies mox cedit, & obligatio in heredem transit, & illæ præstationes ex una, non autem multiplici obligatione debeantur *L. 16. §. 1. ff. de V. O.* Attamen cum & in contractibus præscriptio non currat, nisi ab eo tempore, quo dies venit, antea enim actio sub pœna plus petitionis institui nequit *§. 33. L. de action.* nulla hic differentia inter contractus & ultimas voluntates, quantum ad præscriptionem, constituenda, Berlich. *part. 2. concl. 4.* ubi dissentientes allegat Doctores, & ad eorum argumenta respondet.

5.

In Saxonia tamen Electorali *per Constit. Augusti part. 2. Const. 2.* receptum, ut indistincte annuæ præstationes, sive ex contractu, sive ex testamento debeantur, una præscriptione tolerantur, quamvis hoc restringat Carpzov. *Part. 2. Const. 2. Def. 1.* ut in ejusmodi præstationibus procedat, quæ per modum accessionis vel usurarum, non quæ principaliter debentur, ut si annuæ præstationes ex pacto de retrovendendo petantur, Berlich. *diff. conclus. 4. n. 22.*

6.
Quid in
Saxonia?

Limitatio: Non procedit axioma in præscriptione usurarum, hæ enim, cum nec principaliter, nec perpetuo debeantur, sed accessorie saltem; quamdiu fors salva est, non poterunt illæ præscripta sorte amplius peti, per *l. 26. C. de usur.* Nec obest *l. 8. §. fin. C. de præscript. 30. annor.* ubi dicitur, quod præscriptio ibi incipere debeat, ubi usuras minime persolvit, hoc enim de præscriptione fortis inchoandæ intelligendum, nam quamdiu quis usuras solvit, fortis præscriptionem allegare nequit.

7.
Except. in
usuris.

8.

AXIO-

AXIOMA V.

Quamdiu alter vel verbis vel factis testatur, se esse *Debitor,*
meum debitorem, vel se esse mihi obligatum, *qui se ta-*
tamdiu nulla currit præscriptio. *lem fate-*
tur, non

Ratio: Quia etiam in præscriptione actionum aliqua quasi pos-*præscri-*
sessio ratione præscribentis necessaria, ut sc. vel credat, vel *bit.*
dicat, vel alias facto statuatur, se non debere; unde, quamdiu fate- *1.*
tur, se mihi esse obligatum, tamdiu non habet animum me ex-
cludendi ab actione, & hinc tamdiu non currit præscriptio.

Exemplum I. Sic huc spectat, quod quis, quamdiu usuras *2.*
solvit, tamdiu sortem præscribere non possit, etiamsi debitorem *Ergo usû-*
per 50. annos de sorte non interpellarit *l. 8. §. fin. Cod. de præscr. 30. ras sol-*
annor. vid. axiom. præced. in fin. *vens non*

Exemplum II. Sic socii, utut per 50. annos in societate fue-*præscr.*
rint, non tamen præscribitur actioni communi dividundo, cum *3. nec so-*
ipso facto per communicationem lucri, alter alteri se ex societate *cius.*
obligatum profiteatur. E contrario, si unus sociorum solus res
possideat, nec per communicationem lucri, alterum amplius so-
cium agnoscat, ita 30. annis illi actioni præscribitur *l. 1. §. 1. C. de*
Annal. Except. Joh. Franciscus Balbus tract. de Præscript. P. 4. part.
4. princip. quest. 10. num. 7. Ut taceam, has actiones re vera *4.*
demum nasci, quando non amplius volumus esse socii vel cohere-
des, ergo, quamdiu volumus esse socii, cum effectu non possunt
intentari, & ita hæc exempla reduci possent ad axioma primum.

AXIOMA VI.

Quoties in præscribente deficit bona fides, toties *Bona fides*
locum non habet præscriptio. *exigitur.*

Ratio consistit in *C. fin. X. de præscript.* quod in omni præscri- *1.*
ptione & sic etiam actionum, requirit bonam fidem. Et *2.*
quamvis Jus Romanum in actionibus præscribendis solum tem-
poris lapsum, & interea admissam negligentiam attendat, bo-
nam fidem vero nullibi exigat, quod etiam non pauci Dd. ad-
huc hodie in præscriptionibus actionum obtinere volunt, se-

- quentes Bartolum in l. 4. §. 27. n. 2. ff. de usucap. Zanger. P. 3. c. 10. num. 107. Rauchbar. P. 2. Qu. 38. num. 23. Carleval. de Judic. tit. 3. disput. 4. n. 2. Verum postquam semel in Praxi recepta est generalis decisio juris Canonici, in omni præscriptione bonam fidem exigentis, per d. c. fin. non video rationem, quare illi, qui scit, se mihi debere, sed me tacente, imo forte ignorante, (nam Jure Civ. etiam contra ignorantes currit præscriptio) per 30. annos studio differt solutionem, adeo favendum, ut scienter pecuniam meam lucrari possit, quod non minus peccatum involvit, quam si ædes meas scienter per 10. annos usucapere vellet; Et quamvis hic urgeat Carleval. cit. l. eapropter malam fidem huic præscriptioni non obstare, quia nihil alienum acquiritur, sed negligenti tantum pœna dicitur, quod hucusque non egerit; respondeo, quamvis res mea in specie hic non adsit, adest tamen in genere; Æs enim non alienum, sed meum est, quod alius mihi debet. l. 213. §. 1. ff. de V. S. Et ita in præscriptione actionum bonam fidem necessariam esse dicunt Balb. tract. de Præscr. p. 2. part. 3. princip. quest. 13. n. 4. Carpz. lib. 1. Resp. 33. n. 10. Balthasar. in Resol. Bavar. Tom. 9. Resol. 6. num. 6. Brunnem. ad l. 1. n. 12. C. de Præscript. 30. annor. Coler. ad cap. ult. n. 17. X. de præscr. quam sententiam quoque Facultas Jurid. Francofurtana in pronunciando sequitur, vid. Brunnem. Cent. 3. Dec. 13. Pari modo in Colleg. Jctorum Witteb. pronunciatur, uti aliquoties factum memini. Et hanc sententiam pietati & bonis moribus convenientiorem dicit Mev. P. 4. Dec. 233. n. 4.

5. *Exempla*: Ex hoc sequitur, debitorem ipsum etiam per
 40. vel 50. annos non interpellatum, non posse opponere mihi
 Debitor non præ- præscriptionem, cum sciat, se esse meum debitorem, & ita sit
 scribit. in mala fide. Quamvis autem Carpz. L. 1. Resp. 33. num. 12. ve-
 6. lit, bonam fidem hic non nimis rigore exigendam esse, sed ex
 lapsu 30. annorum eam esse præsumendam, attamen hoc non
 ulterius admittere possum, quam si de alieno facto quæstio sit;
 proprii enim facti ignorantia probabilis non est, cum nemo
 ignorare possit, se esse debitorem, præsertim si notabilis aliqua
 quan-

quantitas sit. Aliud exemplum est in conductore, qui propter
 malam fidem actioni locati nec 40. annis præscribere potest ^{7.} *Nec con-*
C. de Præscript. 30. annor. ibique Brunn. *in Comment.* Simile exem- *ductor.*
 plum est in Emphytevta, quamvis enim de eo asserant, quod si ^{8.} *Emph.*
 canonem denegaverit & Dominus emphyteuseos per 30. ann. ac-
 quieverit, præscriptione securus sit; attamen propter continuam
 malam fidem ipsi præscriptio prodesse non potest. Eadem ra-
 tio est in præscriptione tam feudi, quam actionum feudalium.
 Quamvis enim Jus feudale nullibi mentionem faciat bonæ fidei, ^{9.}
 attamen quia in praxi hoc casu Jus Canonicum receptum, etiam *Vasallus.*
 in materia feudali, quantum ad præscriptionem, idem sequen-
 dum, Rosenth. *de Feudis cap. 6. concl. 77. n. 9.* Vultej. *de Feudis lib. 1.*
cap. 9. num. 14.

Limitatur : procedit axioma tantum in actione rei perfe- ^{10.}
 cutoria, non pœnali; hinc puto etiam post 30. annos condictio- *Fallit in*
 nem furtivam institui posse, cum rem persequatur; sed actio furti *pœna.*
 cum duplum, vel quadruplum, seu pœnam contineat, 30. annis
 exspirabit, criminalis vero furti accusatio 20. annis, Layman.
Theol. moral. lib. 3. tr. 11. cap. 8. n. 12. qui tamen male hoc ad alias
 actiones applicat.

Ratio diversitatis est, quia in eo proprie peccatum est, qui ^{11.}
 non restituit rem alteri debitam, cum ex alieno damno lucrum *Ratio.*
 captet, & hinc sciens se debere, præscribere nequeat; Ad pœ-
 nam vero nemo etiam in foro conscientie tenetur, antequam
 petita & judicata, Covarruv. *de Matrim. P. 2. C. 6. §. 8. n. 12.* Soto *de*
justitia & jure lib. 1. qv. 6. art. 6. Unde dicerem, quia in consci-
 entia nemo se ad pœnam offerre tenetur, ideoque tamdiu in bona
 fide est, donec conveniatur, ut hinc alter sibi imputare debeat,
 quod ad pœnam non egerit.

Declaratio : Verum urgeri hic posset, quod admissio hoc ^{12.}
 axiome, nunquam præscriptio actionis opponi valeat. Ipse *Heres de-*
 enim debitor præscribere nequit, quia semper est in mala fide; *bit. præf.*
 heres vero ejus pariter non poterit; utut enim hic forte ignarus
 debiti sit, in eadem tamen vitia defuncti succedit §. 7. *de Usucap.*

13. Dicendum ergo, si heres ignoret debitum, & post mortem debitoris intra 30. annos nulla fiat interpellatio, tunc ipsum propter bonam fidem præscriptione munitam esse. Nec obest scientia defuncti; hic enim diversa ratio, quam in præscriptione seu usucapione rerum; in hac enim res ipsa vel ejus possessio ad heredem pervenit, mediante qua etiam vitia possessionis translata *l. n. C. de acquir. possess.* in actionibus vero nulla possessio rei alienæ ad heredem devolvitur, ut hinc illa ficta malæ fidei devolutio, hoc casu hic locum habere non possit. Conf. Brunn. *Cent. 3. Dec. 13. n. 5.*

AXIOMA VII.

Mala fides inter-
rumpit.

Qua ratione quis constituitur in mala fide, ea ratione actionis præscriptio interrumpitur.

1.

Ratio consistit in axiome præcedenti, nec sufficit, si quis initio in bona fide fuerit, licet enim hoc jus Civile etiam in præscriptionibus rerum tantum requisiverit per *L. pen. ff. de usucap.* attamen & in hac sequimur jus Canonicum, quod toto tempore præscriptionis bonam fidem exigit, & hinc mala fides, quandoque supervenit ante præscriptam actionem, præscriptionem interrumpit.

2.
Interpel-
latio.

Exempla: Sic (1) Si debitor intra 30. annos de debito interpellatus sit, tunc non currit præscriptio, sed interrumpitur, cum sic notitiam crediti consequatur debitor, quam interpellationem etiam extrajudicalem sufficere in actionibus personalibus tradunt Rauchbar *part. 2. quest. 28. in fin. n. 30.* Struv. *Ex. 44. §. 28. in fin.* Ab hac sententia dissentit Carleval. *de Judic. tit. 3. disp. 4. n. 26.* qui nec productionem instrumenti executivi coram judice sufficere dicit, nisi accesserit citatio. Sed resp. forte aliam rationem esse interpellati legitime debitoris, qui ex illa interpellatione scientiam consequitur sufficientem; Et oblatis libelli, de quo ante citationem vix constabit debitori. Quod si ergo aliunde constaret, interrupta foret præscriptio, pro qua sententia Dd. citat Carleval. *d. l. num. 25.* (2) Si creditor intra 30. annos novam

4.
Nova
cantio.

cautionem a debitore exigit, sic enim sibi vigilat, nec creditor ignorantiam allegare potest *l. 7. §. fin. C. de Præscript. 30. annor.*

Hering.

Hering. *de Fidejuss. cap. 25. n. 87.* (3) Multo magis interruptitur
 præscriptio per judicialem conventionem, omnis enim præscri-
 ptio, seu rerum, seu actionum, tollitur per citationem *L. 2. C. de tio judi-*
Annal. Exception. Carleval. de Judic. tom. 2. tit. 3. disp. 4. n. 22. in fin. cialis.
 brevioris tamen temporis sola libelli porrectione interrupti vo-
 lunt. *Struv. cit. l. 1. tb. 28. in fin.* quorum præcipue casus ille spectat,
 si libellus Principi oblatus, hic enim in annalibus actionibus e. gr. *8.*
 Injuriarum quanti minoris & redhibitoria, habet vim litis conte-
 stationis ad interruptendam præscriptionem & continuandam
 actionem, *L. 1. C. Quando libell. princip. obl.* (4) Spectat etiam huc *7.*
 casus, si usuræ intra 30. annos exactæ, etiamsi de sorte interim nul-
 la facta fuerit interpellatio *l. 8. §. fin. de præscript. 30. annor. Usura.*

MEMBRUM II.

De Præscriptione Actionum Civi-
lium, sive in rem, sive in personam.

AXIOMA I.

Quamdiu durat jus in re, tamdiu durat actio realis *Actio in rem cum causa ex-*
 inde oriunda. *spirat.*

Ratio : Est enim jus in re mater actionis realis, & hinc qui
 actione in rem experiri vult, jus in re probet, necessum est;
 quo salvo, salva adhuc erit actio, eo vero per præscriptionem ex-
 cluso, etiam ipsa actio exspirat. *1.*

Exemplum I. Sic rei vindicatio tamdiu durat, quamdiu *2.*
 dominium, hoc vero in re immobili decennio inter præsentis *Rei vind-*
 & vicennio inter absentes, excluditur, in re mobili vero trien- *dicatio.*
 nio *§. 3. I. de Usucap.* Ergo & vindicatio rei immobilis decem vel
 viginti, rei mobilis vero tribus annis præscribitur *l. 7. in fin. C. de*
hered. petit. Imo quia Jure novo, si malæ fidei possessor rem al-
 teri in bona fide constituto vendat, non nisi 30. annis res illa *3.*
 usucapitur, per *Autb. malæ fid. C. de præscr. long. temp. Nov. 119. C. 1.*
 hinc

- hinc etiam rei vindicatio tali casu tamdiu durabit. Et ita intelligenda *L. 3. C. de præscript. 30. ann.* ubi & actio in rem 30. annis præscribi dicitur, si scil. possessor titulo & bona fide destituatur, quod male a Dd. generaliter accipitur. *Exemplum II.* Si res Ecclesiæ vindicanda, tunc si illa immobilis sit, vindicationi demum 40. annis præscribitur, quia antea a possessore usucapi, & Ecclesiæ dominium excludi non potest *Auth. quas action. C. de SS. Eccles.* vindicatio vero rei mobilis ecclesiasticæ triennio excluditur, quia tanto tempore usucapi potest *d. Auth. & nov. 131. c. 6.* quod si res sacra sit, quia illa plane non usucapitur, nisi, ut volunt, tempore immemoriali, ejus quoque vindicatio tamdiu durabit. *Exemplum III.* Res civitatis olim 100. demum annis præscribatur *L. 23. C. de SS. Eccles.* quod jure novo mutatum esse volunt in 40. annos *per Nov. 111.* Cum enim antea æquali jure gauderet civitas in præscriptione cum Ecclesia *d. l. 23. sc. centenaria*, quoad hanc vero hæc in quadragenariam mutata, tacite idem in civitate, tanquam minus privilegiata, factum esse volunt, confer. *Lofæus de Jure univers. p. 3. C. 17. n. 14. & seqq.* licet alii centenariam præscriptionem adhuc in civitate obtinere velint, vid. *Brunn. ad Auth. Quas actiones num. 6.* Supposita ergo priori sententia, rei vindicatio civitati competens, durabit 40. annos, quam sententiam ego verioremi puto; sed juxta posteriorem opinionem 100. annis subsisteret.
8. *Ampliatio I.* Procedit hoc non tantum in actione reali ex dominio oriunda, scil. rei vindicatione, sed etiam in actione pro servitute competente, sive ad illam asserendam, qualis est *Confessoria actio.*
9. *actio confessoria*, sive ad illam removendam, qualis est *negatoria*. Sicuti ergo servitus 10. vel 20. annis pro ratione absentia, vel presentia præscribitur, & quidem pari modo, ut res immobilis, per *L. 2. C. de Servit. & L. ult. in fin. C. de præsc. long. temp.* ita tamdiu durabit actio negatoria. E contrario sicut servitus amittitur decennio inter presentes, & 20. inter absentes *L. pen. C. de Servit.* eousque etiam durabit actio confessoria pro asserenda servitute. Quia vero in praxi invaluit hæc opinio, quod servitutes
11. *Quid hodie?*

4.
De re Ec-
cles.

6.
Res civi-
tatis.

8.
Confesso-
ria actio.

10.

11.

Quid ho-
die?

ruffi
qu
De
neg
non
finc
pen. C.
fello
Practi
tis acc
citus
nem.
dend
bus a
tem, a
folor
go temp
amitto
bus offi
quiever
si tignu
tendi, r
L
fclper a
fervituti
num 20
venho
quadi
Franz
ria; h
& 20. a
rem bo

rufficæ, seu discontinuæ, immemoriali demum tempore acquirantur & præscribantur, Gail. lib. 2. observ. 66. n. 7. Mev. p. 9. Dec. 168. n. 9. Köppen decif. 37. num. 82. ex eo sequitur, actionem negatoriam contra servitutes eundi, agendi, venandi, pascendi, non excludi, nisi tempore immemoriali. Vice versa, quia indistincte longo tempore per non usum amittuntur servitutes, L. pen. C. de Servit. sequitur exinde, 10. annis præscribi actioni confessoria, etiamsi servitus sit discontinua. Sententia enim illa Practicorum de præscriptione immemoriali, concernit servitutis acquisitionem, non amissionem, & favore libertatis fundus citius liberatur a servitute, quam ut servitus inducatur. Brunnem. ad l. ult. de Serv. num. 12.

Limitatur hoc, quod de amissione servitutis, & ita excludenda actione confessoria dictum, modo in urbanis servitutibus ad præscribendam libertatem & sic ad excludendam servitutem, accedat prohibitio, vel aliud factum servituti contrarium, solo enim non usu hæ servitutes non amittuntur; Sic, utut longo tempore vi servitutis fenestras in pariete non habuero, non amitto tamen servitutem, nisi vicinus ædificium, quod luminibus officiat, extruxerit, & ego intra decennium ab eo tempore quieverim, & actionem confessoriam non moverim. Pariter, si tignum ædibus meis eximam, non amitto jus tigni immitendi, nisi tu foramen obturaveris l. 6. ff. de serv. præb. urb.

Lim. 2. Si usus servitutis non continuus mihi concessus, sed per alternos annos vel menses. Sic enim tempus amittendæ servitutis, & ita præscribendæ actionis confessoria, expirat demum 20. annis; l. 7. ff. quemadmodum Servit. amitt. Ulterius vero hoc tempus non duplicandum, etiamsi quovis triennio vel quadriennio demum servitute uti liceat. l. ult. C. de Servit. Franzk. ad tit. ff. quemadm. servit. amitt. num. 34.

Ampliatio 2. Procedit axioma quoque in actione hypothecaria; hypotheca enim tanquam jus reale 10. annis inter præsentem, & 20. annis inter absentes excluditur, si ea ad tertium possessionem bona fide & justo titulo pervenerit, l. 1. & 2. C. si adv. cred. thecar.

12.

13.

Servitus
urbana
quemodo
tollatur?

14.

15.

De servi-
tute per
alternos
annos.

16.

De actio-
ne hypo-
thecar.

17. Quod si titulum non habeat tertius, vel non fuerit in bona fide, præscriptio locum habere non potest. vid. *Mev. P. 4. Dec. 283.* licet jure Civili sine titulo præscribatur 30. annis, *Brunn. ad L. 7. pr. C. de præscript. 30. annorum.* Conf. *Merlin. de Pignor. lib. 5. qu. 21.*

18. *Quid si contrapossorem rei mobilis agatur?* Sed, quid si ob pignus in re mobili constitutum hypothecaria actione agatur, an reus, qui ex triennii possessione titulo & bona fide concurrente, dominium acquisivit, etiam hypothecariæ actioni præscripserit? Negativam communiter interpretibus probatam, sed affirmativam veriore esse fatetur *Bachov. tr. de Pignor. lib. 5. c. 3. n. 6.* A communi tamen sententia non audet recedere ob *l. 7. C. de pignor.* ubi usucapio pignoris conventionem non tollit, quam legem ad mobilia applicari fatetur *Brunn. ad d. l. in fin.* Non displicet communis sententia ob rationem, quod debitor, pignore semel in re constituto, alienatione sua jus creditoris deterius reddere nequeat. Sed quid si alienatio per debitorem non facta, sed ille forte rem alteri commodaverit, & commodatarii heres illam bona fide tertio venderit, qui, si per triennium possederit, sane dominus factus est, juxta *§. Inst. de Usucap.* quo colore vero creditor actione hypothecaria dominium semel quæsitum legitime intervertet? Si regesseris, rem transire cum onere; idem etiam in re immobili vendita verum est, & tamen decennio excluditur hypothecaria. *L. 1. C. si advers. credit. præscript.* Quapropter dicendum, hypothecariæ actioni contra tertium possessorem bonæ fidei decennium seu diuturnum tempus generaliter præfinitum esse, sive sit res mobilis sive immobilis, *d. l. 1. & L. fin. C. d. O. & A.* nam inter pignus & hypothecam, quantum ad actionem hypothecariam, nihil interest, *§. 7. Inst. de act.* Emptor autem, cui res hac ratione evincitur, actione emti contra venditorem experitur. Observandum autem hic, quod præscriptio actionis hypothecariæ non sit computanda ex die adeptæ possessionis a tertio, sed ex die constitutæ hypothecæ, quo pacto evenire potest, ut rei vindicatio quidem sit exclusa, non tamen hypothecaria actio. *l. 7. C. de*

21. *An quo tempore præscr.*

C. de pignor. v. gr. Titius anno 1676. omnia sua bona mihi obligavit pro debito millium thalerorum, inter hæc bona ejus fuit aliquando fundus Tusculanus, cujus possessio jam anno 1667. ad Sempronium bona fide, Titio ignorante, pervenit; cum ergo Titius anno 1681. conventus, solvendo non esset, contra pignorum possessores, in specie vero contra Sempronium actionem hypothecariam moveo: Sempronius excipit, & opponit usucapionem jam anno 1677. completam, & ita sibi acquisitum esse dominium; Quæritur ergo, an ita simul actio hypothecaria sit exclusa? Et hoc negatur, quia cum mihi anno 1676. hypotheca generalis constitueretur, tunc fundus Tusculanus a Sempronio nondum erat usucaptus, ergo hypotheca illa generalis eundem fundum afficit, utut ergo completo postea decennio dominium Titii exspiraverit, non tamen exspiravit mea hypotheca, quia ab ejus constitutione nondum lapsus est decennium Brunnem. *ad l. 1. C. si advers. cred. num. 3.* Quod si vero ipse debitor possideat hypothecam, hic duplici vinculo creditori obstrictus est, (1.) actione personali, propter ipsum debitum, quæ actio durat 30. annos & (2.) actione reali, propter possessam hypothecam, quæ durat 10. annis, quibus temporibus computatis, oritur exinde tempus 40. annorum, quibus tali hypothecario actio præscribitur. *L. 7. §. 1. C. de præscript. 30. annor.*

Ampliatio 3. Procedit axioma etiam in actionibus illis, quæ ad modum realium instituuntur, seu in rem scriptis, quæ pariter longi temporis præscriptione excluduntur, v. g. actio quod metus causa *L. 3. C. de his, quæ vi met. caus.* suppositis tamen iterum requisitis ad usucapionem rei possessæ necessariis. Sed an non hoc etiam ad actiones noxales ob damnum, a servo vel quadrupede datum, extendendum, ita ut possessor triennii lapsu securus sit? Non putò, quia hic noxa caput sequitur, *§. 5. Inst. de noxal. act.* Ergo cum res ipsa affecta sit, cessabit usucapio. Si regesseris, etiam in fundo per vim metumve oblato idem obtinere, cum vis rem immobilem æque eximat usucapioni, quam furtum rem mobilem. *§. 2. fin. Inst. de usucap.* & tamen hic locum

act. hyp. computanda?

22. Quæ actione debitor creditori tenetur?

23. De act. in rem scr.

24. De action. noxalibus.

longi temporis præscriptioni esse, respondit Imperator *in l. 3. ff. d. 1.* Respondeo, de vi compulsiva ibi quætionem esse, non de ablativa, illa enim sola metui comparatur.

25.
De act.
mixt.

Declaratio: (1.) Procedit axioma in actionibus mere realibus, non quæ simul sunt personales, seu mixtæ, qualis est petitio hereditatis. Mixtæ enim actiones ad modum personalium præscribuntur 30. annis *l. 7. C. de hered. petit.* de quibus infra speciali axioma.

26.
Usucapio-
nis requi-
sita adesse
debet.

(2.) Procedit axioma, modo in præscribente legitima usucapionis requisita adsint. Nam, ubi vitium in usucapione est, ibi non exclusum est jus in rem, & inde competens actio realis; Ex quo sequitur, si res mobilis furtiva sit, nec triennio, nec vicennio ejus vindicationi præscribi, ob vitium reale, quod usucapionem impedit. §. *Furtive 2. l. de Usuc.* tricennaria tamen præscriptio sufficeret, quamvis rei furtivæ dominium non tribuat. Simili ratione, si res immobilis violenter occupata, hoc vitium violentiæ rem pariter afficit, sicut vitium furti, & eapropter eam semper vindicare potest prior dominus, sine ulla distinctione, an præsens possessor vel bona vel mala fide possideat. *l. 8. §. 2. C. de præscript. 30. annor.*

27.

Hæc tamen ita obtinent, nisi vitium furti vel violentiæ purgatum fuerit per reditum rei ad priorem dominum. §. 3. *Inst. de Usucap.* Quod si vero ipse dominus surripuerit, utpote si debitor creditori pignus auferat, res redire debet ad eum, cui per furtum vel violentiam ablata, sc. ad creditorem. *l. 4. §. 6. 12. & 21. ff. de usucap.* (3.) Non procedit axioma hoc in Saxonia, ibi enim res mobiles anno, immobiles 30. annis, anno & die præscribuntur, & hinc etiam actio realis apud ipsos tamdiu duret, necessum est. *Carpz. P. 2. C. 2. D. 3.* reliquæ vero vel longioris vel brevioris temporis præscriptiones jure civili introductæ, etiam jure Saxonico obtinent. *Carpzov. l. 1. Resp. 35. n. 12.*

Præscript.
act. civi-
lium ex
convent.

seqq.

AXIOMA II.

Quæcunque actio civilis est ex conventionem, illa præscribitur 30. annis.

1.

Ratio: Quia actio ex contractu seu conventionem personam afficit,

ficat, personalibus vero actionibus terminum præscriptum voluit Imperator, quod sc. lapsu 30. annorum expirare debeant. *L. 3. C. de præscript. 30. ann.*

Exempla: Sic conditio certi, indebiti, & reliquæ conditiones omnes, cum personales sint, durant 30. annis, pariter actio mandati, depositi, commodati, tam directæ, quam contrariæ, item actio empti venditi, locati conducti, pro socio, ex stipulatu, emphytevticaria, &c. 30. demum annis expirant; idem de actionibus ex contractibus innominatis, quorsum spectat actio præscriptis verbis, pariterque de actionibus ex quasi contractibus, dicendum, qualis est actio negotiorum gestor. actio tutelæ, actio ex testamento pro consequendo legato, quorsum etiam spectat actio ex iudicato, nam & huic 30. annis præscribitur, adeo, ut si tamdiu quis tacuerit, postea sententiæ executionem petere non possit. Ant. Faber. in *Cod. l. 7. tit. 13. def. 12.*

Declaratio: Dixi ex conventionione, ut includerem simulationes ex pactis legitimis resultantes, quæ conditiones ex lege dicuntur, per *l. un. ff. de condict. ex lege.* Et hinc actio ad rem donatam consequendam, seu conditio ex *l. 35. C. de donat.* triginta annos durabit; pariter & actio pro consequenda dote promissa, 30. annos durat, sicut & actio pro dote restituenda post solutum matrimonium. *L. 30. in fin. C. de jure dotium.* Balb. de *Præscript. p. 2. part. 2. princ. qu. 1. n. 2.* similiter hodierna actio ex nudo pacto, sive eam conditionem ex moribus, sive ex canone dicas, 30. annis excluditur, sicut & reliquæ actiones novæ omnes, quæ per statuta locorum introductæ. Actiones enim novæ per statuta Principum introductæ, non ad jus prætorium, sed civile pertinent. v. Brunnem. *Exercit. 17. tb. 14. §. 1.*

Limitatio (I.) Fallit axioma in actionibus personalibus ad promissam servitutem consequendam competentibus, hæ enim sive ex contractu, sive ex testamento competant, lapsu 10. annorum inter præsentés, & 20. inter absentes, pariter excluduntur, sicut actiones reales, quod de usufructu asseritur in *L. pen. C. de servitutu- usufr.* idem ad servitutes reales extenditur in *l. 13. C. de Servitutu. tem con-*

2.

3.

De condi-
tionibus
ex lege.

4.

De actio-
nibus per-
sonalibus
ad pro-
missam

quod favore libertatis ita receptum esse testatur Brunn. *ad l. pen. C. de usufr. n. 7. seq.* Dissentit Balbus *p. 3. part. 4. princ. q. 5. n. 3.* ubi 30. annos ad excludendam hanc actionem requirit. Alii distinguunt inter servitutem formatam & formandam, in hac 30. in illa vero 10. annos requirunt; verum in formata vel constituta jam realiter servitute, de actione personali jam amplius quæstio incidere non potest, ut hinc illa distinctio hic male applicetur,

6.

De action. personali- bus Eccle- siæ compe- tent.

(2.) Fallit axioma in actionibus personalibus Ecclesiæ competen- tibus; in his enim non alia quam 40. annorum præscriptio obti- net. *Auth. Quas actiones C. de SS. Eccles.* quæ præscriptio tam in actionibus personalibus, quam realibus procedit. (3.) Fallit in actionibus personalibus civitati competentibus, ubi pariter spa- tium 40. annorum exigitur, licet aliquid ad hoc centum annos in

7.

De action. personali- bus civi- tati com- petent.

civitate exigant. vid. *sup. Memb. 2. Axiom. 1. Exempl. 3.* Fallit (4.) in omnibus aliis privilegiatis actionibus, illæ enim qualescunque sint, si ordinario illorum 30. annorum spatio non excluduntur, 40. annis expirabunt, per *l. 4. C. de præscript. 30. annor.* Et hinc etiam actiones fisco competentes 40. annis præscribuntur.

8.

De action. privilegi- atis.

Ampliatio. Procedit axioma non tantum in actionibus ad contractus implementum facientibus, sed etiam, quæ tendunt ad contractus impugnationem vel rescissionem, hinc omnia re- media juris civilis rescissoria, (aliud in remediis prætoriiis, quæ anno utili, vel quadriennio expirant) durant 30. annis.

9.

De reme- diis juris civilis re- scissoriis.

Exempl. Si ex *L. C. de resc. vendit.* si quis ob læsionem e- normem contractum rescindere velit, ad 30. annos usque hoc fa- cere potest. Brunn. *d. l. 2. in fin.* Sic quoque, qui contractum vel testamentum nullitatis convincere vult, 30. annis ipsi li- cebit. Pariter sententiæ nullitas per 30. annos in iudicium de- duci potest, licet hoc per *Recess. Imp. de anno 1654. §. Undem auct. nummehro* ad nullitatem insanabilem restrictum. Nam alias remedium nullitatis una cum appellatione intra decennium in- terponenda. Brunnem. in *Proc. civ. c. 28. n. 108. & seqq.*

11.

12.

Limitatur hæc ampliatio. Nisi actus aliquis tanquam in- officiosus, seu legitimam lædens, impugnetur, ubi quinquennii præ-

præscriptio obtinet, cum hoc tempus sufficere creditum sit, ad factum patris, tanquam pietati adversum, impugnandum. Hinc querela inofficiosi testamenti quinquennio expirat *l. 8. §. fin. ff. de inoffic. testament.* computandum tamen tempus ab adita hereditate *l. 36. §. 2. C. eod.* Quia antea constare non potest, an effectum habeat exhereditatio. Pariter querela inofficiosa donationis quinquennio expirat, computato tempore a morte patris, quia tunc demum constare potest, an filius per donationem in legitima læsus *L. 1. C. de inoff. donat.* Simili modo querela inofficiosa dotis quinquennio excluditur, cum hæc ad exemplum inofficiosi testamenti instituat, *L. un. C. de inoff. dot.* Huc spectat etiam quinquennii præscriptio propter apertum occisi testamentum contra Scutum Syllanianum *L. 13. ff. ad Sc. Syllan.*

AXIOMA III.

Quoties actio partim ex jure reali, partim ex personali oritur, & ita mixta est, toties actio præscribitur 30. annis.

Ratio: Mixtæ enim ex specie potentiori æstimari solent; cum ergo jus personale, ex conventionione oriundum 30. annos duret, etiam mixtæ actiones propter jus personale, quod ipsis inest, eousque extendendæ.

Exempla: Sic petitio hereditatis, cum mixta actio sit, 30. demum annis expirat *L. 7. C. de hered. petit.* pariter actio familiaris heriscundæ, communi dividundo, & finium regundorum, hos præscriptionis terminos agnoscit. Dantur etiam actiones ex rei persecutoriis & pœnalibus mixtæ, quo casu, quando rem persequor, sine dubio 30. annis durant: Si vero pœnam persequar, tunc illa pœna est vel civilis, & sic durabit 30. annis, juxta axioma sequens; aut est criminalis, & durabit 20. annis, juxta axioma 5. aut est prætorias, & sic regulariter anno expirat. vid. infra *Membr. 3. axiom. 3.*

AXIOMA IV.

Quoties ex delicto agitur civiliter, toties five præscribitur

rem

De quere-
la inoff.
test.13.
De quere-
la inoff.
don.14.
De quere-
la inoff.
dotis.Præscri-
ptio actio-
num mix-
tarum.

1.

2.

actio
num ex
delicto.

rem persequar, sive poenam, actio durat 30. annis.

1. **R**atio: Quia etiam quæ ex delictis oriuntur actiones sunt personales, jam vero qualiscunque actio personalis civilis durat 30. annos *l. 3. C. de præscript. 30. annor.*

2. *Exempla:* Sic actio furti in duplum, ut ut meram poenam contineat, 30. annos durat *l. 3. C. de præscr. 30. an.* ut & actio legis Aquiliæ, cum sit civilis. Omnes enim actiones, quæ ex lege, SCto, vel Principum constitutionibus proficiuntur, perpetuæ sunt *pr. I. de perpet. & temporal. act.* Sic actio arborum furtim caesarum perpetuâ est ex *Lege XII. Tabular. l. 1. pr. ff. de tign. juncto.* & totidem annis durabit, quod in omnibus aliis quoque delictis verum est, quorum poena est ex *LL. XII. Tabular.* & ex *LL. civilibus*, aliud enim, ubi a Prætorè poena dictata, de quo in *Membr. 3.*

Ampl. Procedit etiam in quasi delictis Jure civ. vindicatis, unde actio de Syndicatu, vel si judex litem suam fecerit, durat 30. annos. Aliud iterum, si quasi delictum a Prætorè vindicetur.

AXIOMA V.

Crimina
20. annis
expirant

Quoties ex delicto criminaliter ago, toties 20. annis expirat accusatio.

1. **R**atio: Quia tempus 20. annorum præscriptionibus criminalibus regulariter præfinitum *L. 12. C. ad L. Cornel. de fals.* quæ vero ratio interna sit, quod tanto tempore excludatur vindictio criminum, variant Dd. Plerique has adducunt, (1.) quod tanti temporis lapsu ad frugem reversus delinquens, antea non volens, sed impetu peccasse videatur. *Zœs. ad ff. tit. de accusat. n. 29.* (2.) Quia post 20. annorum lapsum amplius liquidæ probationes haberi non possunt, vel etiam media defensionis amplius superesse vix poterunt; ut hinc iniquum sit, post tantum tempus infami accusatione famam alicujus publice prostituere, & ita turbas in Republica excitare. (3.) Quia Deus ipse, dum per-

permisit crimen tamdiu manere occultum, delinquenti veniam censetur concessisse, non obstante, quod Deus simpliciter delinquentibus pœnas irrogari voluerit; Non enim hac ratione Principi ademit determinationem temporis, quo pœna infligi debeat, præsertim id exigente utilitate publica. vid. Conrad. Strauß. *Disput. de Præscript. delict. §. 33. & seq. quæ Argentorati habita an. 1667.*

Exempla: Sic, licet a fure usque ad triginta annos rem furtivam condicere, & actione furti duplum eousque ab ipso petere possim, laqueo tamen suspendi fur amplius post 20. annos non potest, in tantum, ut iudex sciens præscriptione delictum esse sublatum, & nihilominus mortis pœna aliquem afficiens, ipsemet iterum pœna mortis sit afficiendus, quia sic in dolo est, qui post completam præscriptionem aliquem pœna mortis afficit. Farinac. *Prax. Crimin. qu. 10. n. 2.* Carpz. *Pr. Crimin. qu. 141. n. 7.* Idem obtinet in omnibus aliis criminibus, nisi speciatim probentur excepta, & hinc etiam si propter injurias reales ex Lege Cornelia agam §. 8. *I. de injur. & l. 5. pr. ff. eod.* ad 20. annos patebit vindicatio, licet alias actio injuriarum sit annalis. Idem juris est, si agam ex libello famoso, cujus vindicta LL. civilibus inducta *L. un. C. de famos. libell.* hinc pariter ad instar aliorum criminum 20. demum annis exspirabit actio.

Ampliatio I. Procedit axioma non tantum in processu accusatorio, ut sc. nemo post 20. annos de crimine accusari possit, sed idem quoque juris est in processu inquisitorio: Inquisitio enim nostris moribus successit loco accusationis, ut hinc æquali tempore præscribatur, Carpzov. *Pr. Crim. qu. 141. n. 18. & seqq.* (2) Procedit etiam in delictis occultis, quorum notitiam iudex nunquam habuit, currit enim vicennium a momento commissi delicti & non a tempore scientiæ iudicis. Carpzov. *d. qu. 141. n. 29.* (3) Procedit, etiamsi delinquens fateatur crimen, & præscriptionem non opponat, nihilominus, cum exceptio hæc juris sit, a iudice ex officio supplenda, Carpz. *d. l. n. 29. & seqq.* (4) Procedit etiam in terris Saxonis, quamvis enim ibi tricennaria

5.
Exem-
plum in
furto.6.
Injuria.7.
Procedit
etiam in
Inquisiti-
one.8.
In deli-
ctis occultis.9.
In reo
confesso.10.
In Saxo-
nia.

præscriptio adjecto anno & die recepta, in criminalibus tamen retenta præscriptio civilis 20. annorum, Heig. P. 1. *quæst.* 16. n. 50. & *seqq.* Carpzov. d. l. n. 12. (5) Procedit etiam in extraordinariis delictis criminaliter intentatis. Cujacius tamen ea refert ad delicta popularia, & sic annalia esse vult, propter *l. fin. ff. de popular. act. tract. de divers. tempor. præscripti. c. 28.*

12.
Limita-
tio.

Limitatio I. Fallit axioma in quibusdam delictis, quæ nullo tempore præscribuntur, qualia dari volunt propter textum in *L. 12. C. ad L. Cornel. de falsis*, ubi dicitur, *sicuti cætera fere crimina*, vid. Carpz. *Prax. Crim. qu. 141. n. 52.* Farinac. *qu. 10. n. 29.* Verum hoc Dd. restringunt ad illa crimina, quibus expresso jure brevius tempus statutum, quam vicennium. Recensebimus ergo exempla delictorum, quæ vicennio non præscribi volunt Dd. Referunt huc (1) *Crimen Apostasiæ*, de quo in *l. 4. C. de Apostat.* dicitur, quod hujus criminis indago nullis finita temporibus arceri debeat: Sed cum crimen continuatum sit, nulla propter continuationem in eo locum habere potest præscriptio, cum & in incestu & adulterio continuato idem obtineat; præscriptio enim delictorum continuatorum non currit, nisi a tempore cessantis delicti; unde si quis ab Apostasia ad religionem Christianam reversus fuerit, locus omnino erit ab eo tempore præscriptioni vicennariæ; sola enim reversio ad Christianismum apostatam a pœna non liberat. *l. 3. C. de Apost.* De cætero licet crimen Apostasiæ morte non tollatur, non tamen ad 20. annos inquisitio post mortem permiffa, sed tantum ad quinquennium *l. 2. C. d. t.*

14.
De parricid-
idio.

Referunt huc (2.) *crimen parricidii*, quia hujus criminis reos semper accusare licere dicitur in *l. 13. ff. ad S. C. t. Syllan. l. ult. ff. ad L. Pompej. de Parricid.* Sed ad hoc respondent Dd. particulam *semper* intelligi debere, non absolute, sed comparate, quatenus scil. opponitur quinquennio, quanto tempore S. C. t. Syllaniano propter apertum occisi testamentum præscribatur, semper ergo accusationem permiffam esse, quousque scilicet in reliquis criminibus hoc licet. Simili ratione qua in actionibus civili-

civilibus dicimus, quod Prætoria sint annales, civiles vero perpetuæ, hoc est, usque ad terminum 30. annorum, omnibus actionibus præfinitum, institui possint, confer. Zœl. *ad ff. tit. de accus. n. 30.* Verum quod parricidium attinet, non restringendum ita puto particulam *semper*, sed potius suæ generalitati relinquenda. Quamvis enim in *L. 13. ff. ad Sc. Syllan.* quinquennalis præscriptionis mentio fiat contra illum, qui aperuit testamentum ejus, qui a familia sua occisus dicitur, & postea parricidii accusatio semper permittatur, ut hoc intuitu adducta Dd. sententia tolerari possit; quia tamen in *L. fin. ad L. Pompej. de Parricid.* generaliter parricidii accusatio *semper* permittitur, non video, quare hoc ad vicennium restringendum, præsertim cum ipsa *L. 12. C. ad L. Cornel. de fals.* unde regulam de præscriptione vicennali formant, omnibus criminibus hunc terminum non constituat, ob verba *d. l. cætera fere.* Quapropter non tantum parricidium, sed & homicidium excipiendum puto a præscriptione vicennali; cum enim hujus criminis vindictam Deus ante Legem Moisaicam præscripserit, non est in arbitrio Legislatoris humani, quamdiu supplicium a Deo exactum locum habere debeat vel non: ut taceam, nec expressam legem ostendi posse, quæ homicidium post vicennium puniri vetet.

Referunt huc (3.) *crimen suppositi partus*, quod nulla temporis præscriptione excludi dicitur in *l. 19. §. 1. ff. ad L. Corn. de fals.* ubi quidem aliquid Dd. phrasin, *nulla temporis præscriptione excludi*, pariter opponunt brevioribus præscriptionibus, quæ sunt intra vicennium. Zœl. *d. l.* Verum cum reliqua falsi crimina etiam 20. annis præscribantur; hoc vero nulla temporis præscriptione tolli dicatur, longius spatium admittendum videtur. Referendum ergo crimen suppositi partus ad delicta non momentanea, sed continuatum effectum relinquenda; Nam quamdiu partus suppositus in aliena manet familia, tamdiu illi familiæ damnum inferitur, & sic quasi continuatur crimen, in continuatis vero delictis non est locus præscriptioni, sicut de Apostasia antea diximus.

15.
Hoc non
præscribi
defendi-
tur.

16.
Sicut nec
homicidi-
um.

17.
De suppo-
sito partu.

18.

19.
De læsa
Majesta-
te.

Referunt huc quoque (4.) *Crimen læsæ majestatis*, quod, cum multa singularia habeat, nec ordinaria præscriptione idem extingui dicunt. Verum ubi jura tacent, ibi a singularibus abstinendum; nullibi vero hoc crimen exceptum reperitur, & inde idem vicennio præscribi, recte asserit Wissenbach. *ad ff. tit. ad L. Jul. Maj. thes. 14.* Non enim pœna læsæ Majestatis Divini, sed humani juris est, & hinc dispensationi, per consequens etiam præscriptioni obnoxia. Idem de reliquis criminibus dicendum, quæ nulla lege sunt excepta.

20.
Delicta
carnis
quinquen-
nio præ-
scrib.

Limitat. II. Fallit axioma in illis criminibus, ubi Lex expresse brevioris præscriptionis terminum præfinivit: Sic (1.) præscribuntur quinquennio omnia delicta carnis, quale est stuprum, adulterium, lenocinium *l. 29. §. 6. ff. ad L. Jul. de Adulter.* Et hinc adulter lapsa quinquennio puniri amplius non potest, *l. 28. C. eod.* quod jure Rom. procedit, sive simplex, sive duplicatum fuerit adulterium. Carpzov. *Prax. Crim. quest. 59. n. 20.*

21.

Nec admittenda eorum sententia, qui hanc quinquennii præscriptionem tantum de marito adultero intelligendam esse volunt, contra uxorem vero præscriptionem adulterii sex mensibus finire statuunt, Wissenb. *ad ff. V. 2. disp. 34. th. 24.* licet enim, si uxor adultera, maritus & pater uxoris 60. tantum dies utiles habeant, ut jure maritali vel paterno eam accusare possint. *l. 29. §. 5. d. tit.* quibus 60. diebus elapsis, extranei ad accusandum adulteram admittuntur, per 4. adhuc menses utiles, *l. 4. §. 1. ff. h. t.* intra quod tempus quidem etiam maritus adhuc potest accusare, sed jure extranei, hoc est, ut teneatur ad inscriptionem & pœnam calumniæ, *L. 6. C. ad L. Jul. de adult. & l. 30. §. 1. C. eod.*

22.

Ast hæc omnia obtinent tantum, si maritus propter adulterium divortium fecerit ab uxore, sic enim a tempore divortii currunt illi duo & illi quatuor menses; quod si vero maritus ignarus fuerit adulterii, & quinto demum anno resciverit, omnino usque ad quinquennium competet ipsi vindictio. *arg. l. 29. §. 5. & 6. ff. d. t.*

23.

Limitat. III. hæc assertio de delictis carnis (a) Si violentia

tia accesserit, quando enim per vim stuprum vel adulterium illatum, propter violentiam 20. annos durabit accusatio, per l. 29. §. fin. ff. ad L. Jul. de Adult. (b) Si incestus concurrat, cum adulterio, ubi iterum non quinquennio, sed vicennio tollitur accusatio. l. 39. §. 5. ff. d. t. Carpz. Prax. Crim. qu. 141. num. 49. (c) Idem dicendum de crimine Sodomitico, quod ob sui gravitatem, cum plane contra naturam commissum sit, quinquennio non tollitur. (d) Limitatur, si propter stuprum vel adulterium civiliter agatur, & vel stuprata dotem petat, vel maritus propter adulterium uxoris agat ad divortium & lucrandum dotem, hæc enim actio 30. annis durat, sicuti actiones civiles alia, Carpzov. Prax. Crim. qu. 141. n. 47. Pari modo deprecationem Ecclesiasticam etiam propter commissum adulterium quinquennio non exspirare dicunt, cum tendat ad satisfactionem Ecclesiæ pro dato scandalo. Brunn. Cent. 1. Dec. 82. (e) Limitatur jure Saxonico in adulterio duplicato, hujus enim vindicatio in Electoratu Saxonix etiam post quinquennium permissa ad 20. annos Carpzov. qu. 59. n. 21. Berlich. P. 4. conclus. 27. num. 123.

II. Quinquennio præscribitur crimini *Peculatus*, l. 7. ff. ad L. Jul. pecul. Scilicet si quis pecuniam sacram, vel religiosam, vel publicam auferat. l. 1. ff. d. tit. ut hinc sacrilegium jure Romano quinquennio præscribatur. Ant. Matthæi de Criminib. tit. 19. C. 4. quamvis hodie, ubi hoc crimen pariter sicut alia furta vindicatur, sine dubio viginti demum annis præscribatur. Cæterum hanc quinquennii præscriptionem ad omnem L. Juliam pertinere, quidam existimant ob generalitatem L. 29. §. 6. An omni ff. ad L. Jul. de Adult. ubi in fine hæc habentur verba; omnibus admittis ex L. Julia venientibus quinquennium esse præsitum, quo supposito & Legi Juliae Majestatis, itemque de vi publica, privata, de annona, aliisque quinquennio præscriptum foret. Verum d. l. 29. §. 6. non universalem esse, sed ad L. Juliam, quatenus luxuriam coercet, tantum pertinere, contextus ostendit; ob quam causam stuprum per vim illatum quinquennio non præscribi in

Exceptio
in stupro
violento.

24.
Incestu.

25.
Sodomia.

26.
Si ad di-
vortium
agatur.

27.

28.
De adul-
terio du-
plic.

29.
De crimi-
ne pecula-
tus.

30.
An omni
L. Julia
quinquen-
nium ob-
stet?

d. l. 29. §. fin. dicitur, cum publicam vim commiserit: cui confesquens est, Legi Juliae de vi publica non nisi viginti annis praescribi, quinquennii autem praescriptionem ad solam L. Juliam de adulteriis, & ad L. Juliam peculatus pertinere. *L. 7. ff. ad L. Jul. pecul.*

31.
De vindicta criminis post mortem.

III. Quinquennii praescriptio obtinet, quoties post mortem adhuc criminis vindicatio permessa, arg. *l. 1. ff. Ne de stat. defunct. post quinquenn. querat.* Et hinc apostasiae crimen post mortem quinquennio exspirabit. *l. 2. C. de Apost.* Pariter in illis delictis, in quibus post mortem memoria damnari potest, id obtinet. vid. Brunn. *Process. Inquisit. c. ult. num. 18.* Ergo post lapsum quinquennium mortuus de crimine majestatis accusari non potest, de qua memoriae damnatione diximus in *Dissert. 8. de Jure Sensuum cap. 4.*

32.
De inquisitione mota.

Limit. III. Fallit axioma, si ante lapsum vicennii accusatio vel inquisitio jam fuerit mota, aut propter fugam delinquentis moveri non potuerit; priori enim casu interrupta est praescriptio; posteriori vero casu, uti non valenti agere nulla currit praescriptio, ita etiam non valenti accusare, vel inquirere. *Carpzov. Prax. Crim. qv. 141. num. 53. & seqq.* quamvis hoc casu tutius sit, ad minimum edictaliter citare fugientem.

MEMBRUM III.

De Actionibus Praetoriis.

Praetoriae persecutoriae sunt perpetuae.

1.

AXIOMA I.

ACTIONES Praetoriae, quae rem persequuntur, tamdiu durant, quamdiu civiles.

RATIO: Quia licet alias annalis tantum fuerit Praetoris jurisdictionis, noluit tamen rei persecutorias actiones anno terminari, cum absurdum aestimet Praetor, post annum res alienas detinentem, securum praestari. vid. *l. 35. pr. ff. de Obligat. & Act. l. 8. §. 7. ff. de precar.*

Decla-

Declaratio: Quando itaque in textibus dicitur, quod actio prætoria quædam etiam post annum detur, recurrendum est ad terminos civilibus actionibus præscriptos, quibus Prætor, si contrarium non expressit, se conformasse præsumitur. Non ergo simpliciter actio prætoria, quæ post annum datur, est tricennalis, sed inspiciendum, an actio in rem sit, an in personam: Si realis, 10. vel 20. annis durabit, ad modum actionum civilium realium vid. sup. *Membr. 2. Axiom. 1.* Si personalis ad 30. annos extenditur vid. *Memb. Axiom. 2.*

Exempla actionum realium Prætoriarum: Si actio Publiciana, cum ad exemplum rei vindicationis detur. *l. 35. §. Item publiciana. ff. de Obl. & act. 10. annis durabit, quia non ex conventionione, sed ex ficto dominio per fictam usucapionem quæsito nascitur. vid. §. 3. & 4. l. de usucap. cujus effectus se longius, quam veri domini, extendere non potest. Pariter actio Serviana post annum datur. l. 35. vers. Ille autem ff. de obl. & act. non tamen 30, sed 10. annis durabit, licet certo casu ad 40. annos ex dispositione Imperatoria extendatur l. 7. C. de Præscr. 30. annor. Conf. quæ diximus de actione hypothecaria, *Memb. 2. Ampliat. 2. Ax. 1.**

Exempla actionum Prætoriarum personalium: Sic 30. annis durat actio de constituta pecunia. *l. 1. C. de constit. pecun.* Pariter actio de peculio, quæ tamen hoc singulare habet, ut, quamdiu filius in potestate est, perpetua sit; post mortem vero vel emancipationem, annalis tantum est. *l. 1. §. 1. ff. quando de pecul. act. annal. est.* Annus autem hic utilis erit, computandus non præcise a tempore mortis, vel emancipationis, sed ab eo tempore, quo postea institui potest. *l. 1. §. 2. ff. d. t.* Porro actio in factum ex jure jurando perpetua est; Perpetua quoque est actio exercitoria *L. 4. §. fin. ff. de exerc. action. etiam post mortem exercitoris, licet servus navem exercuerit. d. l. 4. §. fin.* Idem in actione institoria. *l. 15. ff. de instit. action.* Ratio habetur in *L. 8. ff. eod.* Eadem ratio est in actione de in rem verso & quod jussu.

Ampliatio: Procedit etiam in extraordinariis actionibus seu

2.
Non ta-
men mox
tricenna-
les.

3.

4.
Actio
Publ.

5.
Serviana.

6.
De constit.
pecun. De
pecul.

7.
Ex jure-
jur. Exer-
citoria.

8.

*Idem in
interdi-
ctis.*

9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.

seu interdictis, hæc enim si tendant principaliter ad rei vindicationem, seu persecutionem, anno non expirant; Sic interdictum de precario post annum datur, seu perpetuum est, *l. 8. §. 7. ff. d. prec.* Interdictum de vi & vi armata, quatenus ad rei restitutionem tendit, post annum datur. *l. 3. §. 1. ff. de vi & vi armat.* Interdictum de destruendo opere contra nunciationem ædificato, post annum etiam competit. *l. 20. §. 6. ff. de nov. oper. nunciat.* Interdictum de tabulis exhibendis datur post annum. *l. 3. §. pen. ff. de tab. exhib.* Itemque interdictum de libero homine exhibendo. *l. 3. §. ult. ff. de lib. homin. exhib.* Sic pariter perpetuum est interdictum, ne quid in loco publico vel itinere fiat, *l. 2. §. 34. ff. ne quid in loco publ.* Idem obtinet in interdicto, de via publica reficienda, *l. 1. §. fin. ff. de via publ.* ut & interdicto, ne quid in flumine publico fiat, quo aliter aqua fluat, cum sit interdictum restitutorium. *l. un. §. 9. & seqq. ff. ne quid in flum. publ.* quod de reliquis quoque interdictis dicendum, quibus ad rei restitutionem agimus. Ulterius quoque remedia illa bonorum possessoria, quæ Prætor bonorum possessori concedit ad consequendam hereditatem, perpetua sunt, *pr. l. de perpet. & tempor. act.* v. g. interdictum quorum bonorum, quod legatorum, &c. Limitationis loco sit Axioma sequens.

AXIOMA II.

*Remedia
rescissoria
sunt ann.*

Quoties Remedium Prætorium rem quidem persequitur, tendit vero ad rescissionem actus gesti, toties actio est annalis.

1. **RATIO:** Quia publice intererat, litium aliquando finem esse, & actus gestos non facile resolvi; Et hæc remedia rescissoria aliquando dicuntur contra jus civile dari, per *l. 35. vers. sed cum rescissa. ff. de oblig. & action.* hoc est, per hæc remedia resolvitur actus stricto jure civili validus.

2. **Declaratio:** Per annum autem hic intelligitur annus utilis, computatis tantum diebus juridicis; cum autem computatio anni utilis non sine controversia esset, placuit Imperatori Justinia-

stinia-

stiniano, annum utilem penitus a Republica separare, & ejus loco substituere quadriennium continuum, computandum ab eo tempore, a quo annus utilis alias incipiebat, *per l. fin. C. de tempor. in integrum restit.* Quæ tamen commutatio anni in quadriennium ad alia remedia prætoria, quibus non agitur ad rescindendum actum gestum, non extendenda, uti ex axioma sequenti apparebit.

Exempla : Sic (1.) Actio rescissoria, quæ rescissa usucapione ad rem usucaptam restituendam datur, intra annum utilem tantum competit. §. 5. *I. de actionib. l. 35. in fin. pr. ff. de obl. action.* (2.) Actio Pauliana, seu potius & revocatoria, qua in fraudem creditorum alienata revocantur, annalis etiam est, & computatur annus utilis a die factæ distractionis bonorum. *L. 6. §. fin. & l. 18. §. 8. ff. que in fraudem credit.* quatenus tamen locupletior factus possessor, h. e. quatenus rei æstimatio excedit pretium, quod emtor pro illa re in fraudem alienata solvit, etiam post annum eam dari volunt, arg. *l. 10. §. pen. ff. d. tit.* Hillig. in Donell. *l. 23. c. ult. lit. DD.* (3.) Spectat huc quoque restitutio ob metum facta; & inde actio quod metus causa a Prætorè hoc nomine data, per annum utilem tantum durat, quatenus sc. ad quadruplum tendit, *per l. 14. §. 1. ff. Quod met. causa.* non quatenus persequitur rem, sic enim perpetua est; & licet Struv. *Exerc. 8. th. 22.* putet, hunc annum utilem in quadriennium continuum non mutatum, resistit tamen generalitas *l. fin. C. de tempor. in integrum restit.* Cæterum actio hæc quod metus causa, est in rem scripta. *l. 9. §. fin. ff. quod met. caus.* inde, quatenus rem persequitur, contra tertium possessorem præscribitur instar actionis realis, contra metum inferentem, instar actionis personalis. (4.) Sic quoque restitutio in integrum minorennitatem, anno utili vel quadriennio continuo petenda *d. l. fin.* Quod tempus tamen computandum ab adæpta majorennitate, & currit de momento in momentum. *l. 3. §. 3. ff. de minor.* Eadem ratio est, si civitas, vel Ecclesia, aliaque corpora pia, quæ jure minorum utuntur, ob læsionem restitui velint, juxta *l. 4. C. ex quib. caus. maj.* ubi

3.

4.

Actio re-
scissoria.

5.

Pauliana!

6.

7.

Quod me-
tus causa.

8.

9.

Restitut.
in inte-
gram.

10.

17. intra quadriennium a tempore læsionis hoc facere debent, idem obtinet in majorennibus ob absentiam restituendis. (5.) Si iudicii mutandi causa res alienata, actio in factum conceditur ad interesse; quanti sc. interest alium adversarium non habere, quæ actio per annum datur, *l. 6. ff. de alien. jud. mut. caus. fact.* quod pariter de anno utili intelligit Cujacius *ad l. 14. ff. quod met. caus.*

12. *Actiones
ædilitiæ.*

Ampliatio: Procedit etiam in actionibus ædilitiis, sunt enim hæ species juris honorarii seu Prætorii, §. 7. *I. de F. N. G. & C. l. 5. pr. vers. Prætorias autem ff. de V. O.* Hæc tamen in ædilitiarum actionum præscriptione observanda differentia, ut si contractus penitus sit resolvendus, quod fit per actionem redhibitoriam, sex mensibus solum duret actio, nisi tantum propter ornamenta detracta animal redhibendum, ubi spatium bimestre introductum, quod tempus etiam in cautione a venditore exigenda, locum habet *l. 28. ff. de Ædilit. edict.* Verum cum utile dicatur tempus hoc in *l. 19. §. fin. ff. d. t.* hinc quæritur, an & hoc quadruplicandum propter *l. ult. C. de temp. in integr. C. de restit.* quod affirmandum puto, cum hic illi tantum computandi dies, quibus experiundi potestas est, *l. 55. ff. de Ædilit. edict.* quod & fatetur Bachov. *ad Treutl. vol. 2. disp. 2. th. 2. lit. B. in f.* Hanc difficilem vero computandi rationem tollere voluit Imperator in *d. l. ult.* substituendo in genere tempus quadruplicatum, quod, quare in præsentī casu non sit admittendum, ratio obstans nulla adest.

*Prætoriam
pœnalis
est annalis.*

1.

AXIOMA III.

Quoties actio Prætoriam ex delicto & pœnam persequitur, toties est annalis.

Ratio: Quia pœna ulterius se extendere non potest, quam quousque jurisdictio ejus, qui imponit seu infligit pœnam, arg. *l. fin. ff. de jurisd.* Jurisdictio vero prætoriam annalis tantum erat. *pr. I. de perpet. & temp. action.* Et hinc omnes actiones prætoriam, quæ rei persecutionem non habent, intra annum competere dicuntur. *l. 35. princ. ff. de obl. & act.*

Exem-

Exempla : Sic (1.) actio injuriarum est annalis. *l. 5. C. de injur.* quod etiam ad actionem ad palinodiam extendit *Mev. P. 5. Actio in- Dec. 369.* sed male. vid. supra *Seçt. 1. Membr. 10. §. 50.* Sicut & *juriarum. de injuria scripta idem asserit Carpz. P. 4. Const. 46. Def. 1.* licet praxis Camera contrarium velit. *Gail. lib. 2. obs. 104.* vid. supra *Seçt. 1. Membr. 10. §. 48.* Quod si vero injuria legibus civilibus criminaliter vindicetur, vicennio demum exspirabit. *arg. l. 12. C. ad L. Cornel. de fals.* vid. sup. *memb. 2. axiom. 5.* quod contingit, si ex *L. Cornelia* agatur injuriarum, juxta *§. 8. l. de injur.* vel si propter libellum famosum actio moveatur ex *L. un. C. de famos. libellis.* (2.) Si actio bonorum raptorum, quatenus in quadruplum datur, est annalis. *l. 2. §. 13. ff. de vi bonor. raptor.* (3.) Actiones populares, quas Prætor dedit, cum pœnales sunt, ultra annum non extenduntur. *l. fin. ff. pop. action.* Sic actio de albo corrupto est annalis, quamvis aliqui hoc negent, cum ad publicam utilitatem spectet, *arg. l. 1. ff. de pop. action.* Talia vero interdicta non sunt temporaria, sed perpetua *L. 2. §. 44. ff. ne quid in loc. publ. l. 3. §. fin. ff. de liber. hom. exhibend.* Hi textus tamen non de pœnali persecutione loquuntur : Hinc quoque actio de sepulchro violato, quatenus pœnalis, anno exspirabit, cum sit prætorica & popularis *l. 3. §. ult. ff. de Sepulchro violat.* quo casu tamen hoc edictum publica lege vindicatur, quod fit in *L. 7. d. t.* eo casu 20. annis durabit. (4.) Actio quæ datur contra eum, qui exemit in jus vocatum, cum pœnalis sit, anno finitur *l. pen. §. 4. ff. ne quis eum, qui in jus voc.* (5.) Actio quæ datur contra eum, qui tempore incendii vel naufragii quid rapuit, intra annum in quadruplum datur *l. 1. pr. ff. de incend. ruin. naufr. l. 18. C. de furt.* (6.) Actio contra calumniatorem, qui sc. lucrum accepit, ut alium conveniret, in quadruplum datur intra annum *l. 1. pr. ff. de calumn.* (7.) Idem obtinet in interdictis, quatenus ad pœnam agitur, sic interdictum ne vis fiat ei, qui in possessionem missus erit, intra annum tantum competit, quia pœnale. *L. 1. §. ult. ff. ne vis fiat ei & c.* Idem in interdicto, unde vi, quod pariter annale est. *L. 1. p. 1. ff. de vi & vi arm.* Si-

mili modo interdictum quod vi aut clam, in quo posteriori interdicto annus computatur a die finiti operis in nostrum præjudicium ædificati. *d. l. 15. §. 4.*

- ^{14.} *Annus an utilis sit?* *Declaratio* : Dubium vero hoc casu est, an in actionibus prætoriiis pœnalibus annus sit continuus vel utilis? Et sane actionem vi bonorum raptorum intra annum utilem competere, ^{15.} expresse dicitur in *l. 2. §. 13. ff. de vi bonor. raptor.* De raptis quoque ex incendio, utilis annus est *l. 18. C. de furtis.* quod etiam asseritur in *l. 1. pr. ff. Si quis test. lib. esse juss.* Ergo vel adhuc hodie in talibus actionibus dies juridici computandi, vel hic annus utilis mutandus in quadriennium continuum, juxta *l. ult. C. de tempor. in integr. restit.* vid. quæ diximus ad *axiom. præc. in fin.*
- ^{16.} *Limitationes* : Fallit axioma (1.) in actione furti manifesti, *Actio furti manifesti.* quæ utut prætoria in quadruplum sit, perpetua tamen est, cum eam anno terminari absurdum existimaverit Prætor. *pr. l. de perpet. & temp. act.* cujus rei alii hanc reddunt rationem; quod furtum non a Præatore tantum vindicetur, sed partim ejus vindicta sit ex L. XII. tabul. partim ex lege decemvirali, de qua vid. *Gell. Noct. Attic. L. II. c. 18.* Alex. ab Alexandro *genialium dierum l. 6. c. 10.* vel dici posset, odio furum hoc placuisse Prætori, *arg. §. 14. Inst. de act.* (2.) Excipitur actio furti adversus nautas, caupones & stabularios, quæ quamvis honoraria sit, perpetua tamen est *l. ult. §. ult. ff. naut. caupon. & stab.* habet enim hæc actio affinitatem cum actione furti, cujus in limitatione præcedenti facta fuit mentio : (3.) Eadem ratio est in actione depositi miserabilis; hæc enim Prætoria est & in duplum *l. 1. §. 1. ff. depos.* & tamen contra ipsum depositarium etiam post annum in duplum datur, seu perpetuo. *l. 18. ff. depos.* (4.) Idem obtinet in actione servi corrupti, quæ prætoria pœnalis in duplum est, & tamen perpetuo competit. *L. 13. ff. de Serv. corruptio.* (5.) Excipiunt etiam actionem de effuso vel dejecto, hæc enim perpetua esse dicitur, nisi de libero homine occiso agatur, quo casu per annum datur. *L. 5. §. 5. ff. de his, qui effud. vel dejec.* quod si libero homini tantum sit nocitum, tunc si ipse læsus agat, pariter est perpetua, si alius

si alius ex populo, annalis est *d. l. 5. §. 5.* Ratio autem specialitatis, quare actiones, utut pœnales prætorix, sint perpetuæ, videtur consistere in utilitate & securitate civium, cui plenissime consultum voluit Prætor, Bachov. ad Treutl. *Vol. 1. Disp. 18. th. II. lit. B. (6.)*

Excipitur actio doli, quæ præcise biennalis est, computatione facta ab eo tempore, quo dolus commissus, in tantum, ut nec litis contestatione perpetuetur. *L. fin. C. de dol. mal.*

AXIOMA IV.

Quoties actio petitoria ex delicto rem persequitur, eatenus est perpetua.

Ratio: Quia pœnales actiones tantum restringendas putavit Prætor, illæ vero, quæ rem persequuntur, favorabiles sunt, ideoque iniquum credidit Prætor, post annum adversarium a restitutione rei nostræ absolvere. vid. supr. *Memb. 3. ax. 1. in ration.*

Exempla: Sic omnes fere actiones prætorix ex delictis oriundæ, si ex delicto ad alterum quid pervenerit, perpetuæ fiunt. Quapropter actio de *raptis ex incendio* vel naufragio, quoad simplum etiam post annum datur. *l. 18. C. de furt.* pariter actio de *calumniæ* ratione simpli est perpetua. *l. 5. pr. ff. de calumn.* ulterius interdictum *unde vi*, licet annale sit, quatenus tamen ad alterum quid pervenit, est perpetuum. *L. 1. pr. ff. de vi & vi armat.* Porro post annum ratione simpli datur actio *quod metus causa*, præsertim, si alia actio non adsit. *l. 14. §. 1. & 2. ff. quod met. caus. l. 4. C. eod.* Ubi observandum, quod, cum hæc actio in rem scripta sit, ita ut contra quemcunque possessorem detur, licet metum non intulerit. *l. 9. §. fin. ff. quod met. caus.* illa pariter non 30. annis, sed decennio præscribatur, sicut aliæ actiones reales. *l. 3. C. d. 1.* Ulterius utut actio doli biennio expiret, si quid tamen ex dolo ad alterum pervenerit, actio in factum perpetua dabitur. *L. 28. in fin. ff. de dolo mal.* Unde in genere actionem in factum prætoriam perpetuam esse, concludunt Dd. quia ad rem ago, & non ad vindicandum aliquod delictum.

AXIOMA V.

Quoties actio de feudo instituitur, toties durat

21.
Actio do-
li.

Actio ex
delicto
rei perse-
cutor. est
perpetua.

1.

2.

3.

Actiones

*feudales
sunt tri-
cennales.*

30. annos five realis, five personalis, five ex delicto.

1. **R**atio: Quia præscriptiones actionum feudalium non ex jure Civ. seu feudali dijudicandæ. Longobardi vero, utpote præcipui consuetudinum feudalium auctores, non aliam agnoverunt præscriptionem, quam 30. annorum; ut hinc, si in textibus quibusdam juris feudalis mentio fiat longi temporis, hoc de 30. annis explicandum. Struv. in *Synt. Jur. feud. c. 18. th. 12. n. 3.* Vultej. de *feud. c. 9. n. 5.*

2. *Exempl. actionum realium:* Sic feudum ipsum 30. demum annis præscribitur. §. *Si quis per triginta 2. F. 6.* Ergo tot annis adhuc salva erit feudi vindicatio. Et quamvis Schrader de *Feud. lib. 5. cap. 4. n. 3.* in feudo b. f. emto præscriptionem 10. vel 20. annor. admittat; hoc tamen textui jam allegato contrarium est. Pariter, sicuti, quando dominus per 30. annos feudum, vasallo non contradicente, possedit, & fructus inde percepit, utile dominium acquirit. Struv. *c. 15. th. 3. n. 4.* Ita eousque vindicatio vi utilis dominii vasallo salva manet.

4. *Exempla personalium:* Circa has actiones ex contractu feudali oriundas, nullum est dubium, cum hæ etiam Jure Civ. ad 30. annos extendantur, *L. 3. C. de præscript. 30. ann.* ut hinc de feudo emto, locato, permutato, sine dubio ad 30. annos agi possit.

5. *Exempla ex delicto:* Sic omnis feloniam 30. annis expirat. Struv. *c. 15. th. 12. n. 8.* Ergo eousque actio quoque ad privandum feudum dabitur. Post 30. vero annos nec de illicita alienatione, nec de neglecta investitura agi poterit, cum dominus tanto tempore tacendo, injuriam sibi illatam remisisse censeatur; Ex quo sequitur, quamvis vasallus propter adulterium cum uxore dominii commissum, post quinquennium criminaliter puniri non possit, feudo tamen adhuc usque ad 30. annos privari queat.

7. *Limitatio prima est in actione ex Jure protimiseos seu retractus,* si scil. quis feudum in sui præjudicium extraneo venditum, revocare velit. germ. *der näher Kauff oder Einstands-Recht/* cui actioni intra annum & diem præscribitur. *2. feud. 26. §. Titius.* quod

quod temporis
tus periculis, ve
Ei in præscrip
piti et confre
Capit. 32. D
dicitur successi
videtur. Jur. Fe
Deinde l
tar; hoc casu e
Arb. quas actio
Cum enim de
cautum sit de
commune, q
senth. de Feud
præscriptionem
addita diversitat
sistit præscriba
sententia Clarif.
N. ostendo, eti
hæsem Ecclesiaz
prejudicium sentit
quam si pleno d
omni jure suo in
directum re
enacta, vel inve
tatis gaudet. No
pensionem rerum ar
hoc si in feudi pla
tit. Sancta Baro ad
Feud. 6. th. 1.
Tamen limit
ne regaliū, de quib
16. 16.

quod tempus currit a die scientiæ, seu ex illo tempore, quo agnatus perfecte scit, venditionem factam esse. Struv. c. 14. th. 21. num. 3. Et hæc præscriptio actionis causis civilibus competit, quoties vel pacto, vel consuetudine alicui jus protimiseos tributum. vid. Carpz. P. 2. C. 32. Def. 2. Illa vero revocatio feudi, quæ fit jure devolutæ successionis, durat per tempus ordinarium, seu 30. ann. vid. Exam. Jur. Feud. c. 20. qu. 19.

Deinde limitari axioma potest, si de Ecclesiæ feudo agatur; hoc casu enim quadragenariæ præscriptioni locum esse per *Auth. quas actiones C. de Sacr. Sanct. Eccles.* non paucis placuit; Cum enim de præscriptione rerum Ecclesiasticarum nihil aliud cautum sit de jure Feudali, recurrendum esse dicunt ad jus civile commune, quadragenarium tempus Ecclesiæ indulgens. Rosenth. de Feud. cap. 6. conclus. 78. n. 7. Verum & hic tricennariam præscriptionem obtinere, probavi in *Exam. Jur. Feud. c. 11. qu. 8.* addita diversitatis ratione, quod multum intersit, an res Ecclesiastica præscribatur qua talis, & qua Feudalis. Displicuit hæc sententia Clariss. Pagenstechero in *Irnerio Vapulante. Coition. XI. §. 6.* dicendo, etiam illum, qui utile dominium Ecclesiæ præscribit, rem Ecclesiæ præscribere: Non nego; sed id dico, minus præjudicii sentire Ecclesiam utili dominio tantum præscripto, quam si pleno dominio per præscriptionem excidat. Hoc casu omni jure suo in perpetuum privatur Ecclesia; illo casu dominium directum retinet, servitia a vasallo percipit, & hujus familia extincta, vel investituræ renovationem negligente, spe consolidationis gaudet: Non itaque, quod in *d. auth. quas actiones*, contra plenariam rerum amissionem Ecclesiæ concessum est beneficium, hoc ad jus feudi plane separatum ab allodio trahendum; consentit Schenck Baro ad tit. 2. feud. 26. §. Si quis per 30. n. 4. Carpz. Diss. Feud. 6. th. 52.

Tandem limitari potest præscriptio feudalis in acquisitione regalium, de quibus dixi in *Examine Jur. Feud. cap. 9. Quest. 25.* De regalibus.

SECTIO IV.
SIVE APPENDIX
DE
**DIVERSIS TEMPO-
RIBUS PRÆSCRIPTIONUM
TAM RERUM, QUAM JURIORUM ET
ACTIONUM.
INGRESSUS.**

Materiam præscriptionis juriorum pariter & rerum, juxta seriem temporum disposuisse, non novum studium est, sed a multis hæcenus ob utilitatem negotii susceptum. Primus omnium fuit *Eustathius Antecessor*, qui librum græcum edidit *de temporalibus intervallis*, a momento usque ad 100. annos, quem librum una cum versione latina refert *Jo. Leunclavius in Jure Græco-Romano Tom. 2. p. 207.* Græce eum exhibet sine versione *Cujacius*, in fine tractatus mox citandi. Exstat etiam ejusdem libri versio latina *Simonis Scharidii.* Inter Latinos juris interpretes de hac materia egit *Cynus de Muxellis*, vel *Muxellanus in tr. de Præscript.* Plenius autem hanc materiam exposuit *Johannes Oldendorp. tract. de temp. præscript.* In specie vero circa præscriptiones annales, ejusque varia exempla investiganda sollicitus fuit *Quintil, Mandosius in tr. de casib. annal.* Postea etiam *Jac. Cujacius* hanc materiam exposuit in *tract. de divers. temporum præscript. & term.* Pariter quoque magno tractatu hanc materiam illustravit *Johannes Carolus Antonellus de tempore legali.* Sicut & utilia pariter & curiosa circa hanc materiam congestit *Albericus Gentilis Tr. de divers. tempor. appellat.* Ex quibus recentiores *Dd.* hauserunt, quicquid de hac materia proposuerunt. Nos tamen occasione materiae de præscriptione actionum, hac vice per compendium, & quasi per indicem hanc materiam proponemus; sed omissis inutilibus, & additis utilibus, præsertim ex *Recessibus Imperii*, ab aliis neglectis. Sit ergo
MEM-

MEMBRUM I.

De Momento.

Momentum hoc casu nobis idem est, quam illud, quod fit in continenti; stricte tamen hoc vocabulo accepto, ut hinc omnia negotia huc pertineant, quæ non admittunt intervallum, seu ubi intervallo aliquo accedente, jus alicujus mox perimitur, vel etiam in momento jus in re aliena quæritur. Alias enim latior significatio non ignota est, quando & id, quod intra triduum fit, in continenti fieri dicitur. *L. ult. C. de Error. Advoc.*

Momento ergo præscribitur

1. Juri occidendi invasorem; nam si intervallum intercedat, vel invasor offendere desinat, mox poenam incurrit defensor *Carpz. Prax. Crim. quest. 31. n. 17. seqq.*

2. Juri recuperandi propria autoritate, seu per vim, possessionem, a qua quis violenter dejectus, hoc enim, si non illico fecerit, illicitum est. *L. qui possessionem. 17. ff. de vi & vi arm.*

3. Juri negotium pupillare auctoritate tutoria confirmandi, hoc enim si non statim in ipso negotio fiat, sed post tempus, vel intervallum, nihil agitur. *§. 2. Inst. de Auc. Tut.*

4. Qui momento tantum possedit rem, quam b. f. a non domino emit, mox quæsit sibi jus agendi Publiciana actione, *L. 12. §. fin. ff. de Publ. act.*

5. Quando filius in patris potestate constitutus quid acquirat, ejus rei dominium in momento transit ad patrem, per *L. placet 79. ff. de acquir. hered.*

6. In prioritate creditorum, jus ex momento quæritur: Regula enim illa, *qui prior tempore, potior jure*, etiam in prioritate per horam vel momentum procedit. *Berlich. P. 1. Concl. 69. n. 5. seqq. Gail. l. 2. obs. 25.*

7. In apprehendenda possessione pariter momenti ratio habetur, ut qui per momentum possedit, manutenendus sit contra

tra illum, qui postea apprehendit possessionem; *arg. tit. C. si de momentan. poss.*

8. Momentum attenditur in acquirenda & deferenda successione. Posthumus enim si per momentum tantum vixerit, & spiritum modo ediderit, etiamsi mox in manibus obstetricum decesserit, acquisivit hereditatem paternam, eamque iterum ad matrem, aliosve heredes suos legitimos transmisit *L. 3. C. de Lib. & posth. Carpz. P. 3. C. 17. def. 19. n. 6.*

9. Si filius quasi ex mandato patris mutuam acceperit pecuniam, ad patrem scripserit, ut solvat, pater si non continuo, seu continenti contradixit, obligatur *L. 16. ff. ad SCt. Maced.* Quod tamen Gothofredus *ad d. L.* temperat, ne adimatur patri literas legendi, cogitandi, & consulendi tempus.

10. Momentum attenditur in rescriptis gratiæ, ibi enim illud, quod per momentum saltem prius est, præfertur. *c. si duobus: de Rescript. in 6to & ibi Glossa. Peregrin. de Jur. Fisci l. 6. Tit. 6. num. 35.* Ergo cui prius præbenda vel beneficium collatum, præfertur illi, qui momento post beneficium impetravit. *Menoch. remed. 4. adipisc. possess. n. 797.*

11. Matrimonium si per momentum tantum substiterit, maritus ex statuto dotem lucratur, vel uxor jure prælationis, & aliis uxorum privilegiis, *Tiraquell. ad L. si unquam 8. verb. donatione largitus n. 221. C. de revocand. donat.* Et licet hodie plerumque statuta consensionem thalami requirant, sufficeret tamen, si mox post consensum thalamum moriatur (nam per consensionem thalami non intelligitur copula carnalis.)

12. Præventio jurisdictionis quæritur in momento, si enim Judex suam citationem per momentum prius insinuaverit, hujus fundata est jurisdictio. *Carpz. lib. 2. Resp. 46. n. 12. & in Proc. Tit. 9. Art. 3. n. 18. seqq.*

MEMBRUM II.

De Horis.

Dies civilis habet horas 24. computatione facta a media nocte, ut hinc quod in his 24. horis factum habeatur perinde, quasi quavis hora lucis factum esset *L. More Rom. 8. ff. de Feriis.* Unde quod in duabus dimidiatis noctibus agitur, perinde habetur, ac si qualibet parte lucis agatur *c. 24. X. de offic. Judic. deleg.* Dies vero naturalis est 12. horarum, a sexta usque ad sextam, & hinc major pars est horarum 7tem, & quidem primarum, non supremarum, cum ibi ad labores aptiores simus. *L. 2. §. 1. ff. de V. S.* Prior vero illa dierum computatio ad id proficit, ut sciam, qua hora quisque testari possit.

In iure quantum ad *prescriptionem*, 1. occurrit exemplum *prescriptionis horariae*, sc. spatium 20. horarum, quousque adulterum deprehensum, privato carcere detinere licet, non ulterius. *L. 25. pr. ff. ad L. Jul. de Adult.* quod extendunt Dd. ad alios quoque casus, ubi privata auctoritate manus alicui injicere licet, sicuti exemplum est in debitore fugitivo. *L. 10. §. 16. ff. que infraud. Cred.*

2. In Saxonia Judicium Bannitorium (*der Achts-Process*) intra 24. horas instituendum. *Carpz. Pr. Crim. Qv. 136. n. 64.*

3. Statuta locorum ut in cambiis intra 24. horas ad executionem procedatur, neglecta appellatione, etiam in Camera attendenda. *R. J. de anno 1654. §. 107.*

4. In Camera si procurator unius partis in causa concluderit, & alter ad proximam petierit dilationem, in proxima juridica non tantum scriptum offerre, sed & eadem hora von *Stund* aut oraliter concludere debet. *R. J. de anno 1517. tit. 5. §. 1. O. C. an. 1523. tit. 7. §. 8.*

5. Hora sententiæ latæ in actis exprimenda. *O. C. p. 2. tit. 31. §. 5.*

MEMBRUM III.

De Diebus.

DE diei computatione actum est membro præced. inter *prescriptiones* vero dierum occurrunt sequentia exempla. 1.

Præscriptio unius diei locum habet contra judicem sententiam a se latam supplere volentem. Licet enim sententiæ correctio ipsi non sit permessa, *L. 55. ff. de Re Judic.* eadem tamen die supplere sententiam, h. e. illa, quæ ad sententiæ consequentiam pertinent, addere potest *L. 42. in fin. ff. eod.*

2. Una vel altera die præscribi volunt facultati viva voce appellandi, per *L. 6. §. 5. C. de Appell.* ita ut lapso die per schedulam appellatio sit interponenda. Cujac. *de præscr. c. 3. in fin.* quæ diversitas quidem inter *voce & scripto* interpositam appellationem ex dicto textu non apparet; Est tamen textus in *L. 14. C. de Appell.* ubi dicitur, si quis sine scripto appellare velit, quod illico id facere debeat, nescio autem, an vox illico hic pro integra die capi possit. Moribus enim receptum, ut si quis viva voce, sine scripto appellare velit, *stante pede* hoc faciat, h. e. illico post latam sententiam, ut hinc præsens casus commodius ad momentaneam præscriptionem referri posse videatur.

3. Primo die seu termino in Camera procurator mandatum offerre debet, *O. C. de anno 1523. tit. 7. §. 1.*

4. In causis levioribus ratio in Camera ultra unum diem non differenda. *O. C. P. 1. tit. 13. §. 18.*

DE BIDUO.

5. In causis propriis olim intra biduum appellatum, uti volunt *Dd. ex L. 1. §. biduum ff. quand. appell.* vel triduum, in causa scilicet aliena; Sed hodie indistincte decendum appellationibus competit. *Nov. 23. c. 1.*

6. Novus provinciæ Præses biduo, antequam provinciam ingrediatur, decessori suo scribere debet, ut sibi obviam mittat, ex quo tempore decessor annonas publicas amittit. *Nov. 95.*

7. Si dierum facta mentio, non expresso numero, biduum intelligitur, per *L. 217. §. 1. ff. de V. S.*

8. Si de ornamentis equi simul venditis quæstio sit, non videndum an intra biduum ita ornatus fuerit, sic enim videtur venditionis causa ornatus; & hinc ornamenta simul vendita. *L. 38. §. 11. ff. de ædil. Edict.* modo tempore venditionis illa ornamenta non fuerint detracta.

9. Qui

9. Qui ad principem evocati, & tractoria sive diplomata secum habent, adscriptis stativis seu diversoriis, ubi sumptu publico ali debeant, per biduum tantum in uno loco subsistere debent; *L. un. C. de Tract. & Stativ.*

DE TRIDUO.

10. Intra triduum corrigi pro lubitu error Advocatorum potest. *L. ult. C. de error. Advoc.*

11. Qui Judicem ut suspectum accusare vult, intra triduum arbitros eligere debet, coram quibus lis peragatur, si non, confisisse videtur in Judicem. *L. cum specialis 18. C. de Jud.*

12. Fructus ex meis arboribus in vicini hortum delapsos tantum intra triduum repetere fas est *L. un. ff. de gland. leg.*

13. Animal emtum, si intra triduum moriatur, præsumitur ex vitio, ante emtionem contracto, mortuum. *Menoch. de Arbitr. Jud. quest. lib. 2. c. 285.*

14. Tribus diebus quavis septimana audientia in Camera instituenda. *O. C. p. 3. tit. 1.*

DE QUATRIDUO.

15. Decreta supplicationum in Camera non ultra triduum vel quatrimum differri debent. *O. C. p. 1. t. 10. §. 17.*

DE QUINQUE DIEBUS.

16. Qui equos ad Principem deducunt, & diplomata habent de stativis sibi concedendis, non possunt uno in loco ultra 5, dies subsistere. *L. un. C. de tract. & Stativ. conf. supr. n. 9.*

17. Mentio etiam fit quinque dierum in *L. 8. ff. Si quis caution. sc. eum, qui post tot dies se sistit, si actoris jus non redditum deterius, Edicto non teneri. Verum nulla ibi restrictio ad quinque dies facta, sed tempus longius etiam admittitur, modo jus actoris non factum deterius.*

DE VII. DIEBUS.

18. Bestia, quæ a limitum Ducibus ad Principem transmittuntur, non plus, quam 7. diebus in singulis Civitatibus detineri possunt. *L. un. C. de Ven. ferar. Dies septem, qui præcedunt festum Paschatos, & 7. qui sequuntur, sunt feriati. L. omnes 7. C. de feriis.*

DE VIII. DIEBUS.

19. Jussus jurare, in Saxon. se intra octiduum offerre debet, alias non auditur. Carpz. *in Proc. Tit. II. art. 3. n. 16. seqq.*
20. Judex inferior in Saxonia ultra octiduum carcerem indicere nequit. Carpz. *Pr. Cr. Q. 70. n. 49.*
21. In interlocutoriis sententia non differenda ultra octiduum. *O. C. p. 1. tit. 13. §. 18.*
22. Exceptio excommunicationis in judicio opposita, probanda intra octiduum *c. 1. de Exc. in 6.*

DE IX. DIEBUS.

23. Intra 9. dies a morte debitoris computandos, heredes ipsius molestari a creditoribus non debent, Auth. *Sed neque. C. de Sepulchr. viol. vid. Nov. 115. c. 5.*

DE X. DIEBUS.

24. Intra decendum præcise est interponenda appellatio. *Nov. 23. c. 1. sicut & jure Sax. Leuteratio, adeo ut nullus prorogationi locus sit. Berlich. P. 1. Concl. 50. n. 105. Ord. Can. P. 2. t. 29. §. 2.*
25. Appellans intra decem dies pœnitere, & appellationi renunciare potest. *L. 28. C. de appellat,*
26. Remedium nullitatis in Camera intra 10. dies interponendum, nisi sit nullitas insanabilis. *R. F. de A. 1654. §. 121.*
27. Sententia arbitri silentio 10. dierum homologatur seu confirmatur, adeo ut litigantes postea eidem præcise stare teneantur. *L. 5. C. de recept. arbit.*
28. Remedium supplicationis (quod eo casu obtinet, ubi ob eminentiam Judicis appellare amplius non licet) si intra 10. dies interponatur, sententia non aliter exequenda, quam si victor cautionem præstitit de restituendo. *Auth. quæ supplicatio. C. de prec. Imp. off. Nov. 119. c. 5.*
29. Qui constituit se pro alio soluturum sine expressione temporis, illi spatium non minus 10. dierum indulgendum. *L. Promissor. 21. §. 1. ff. de const. pec.*
30. Citatio simplex spatium non minus 10. dierum continere debebat. *L. 69. ff. de Judic. Ex quo sequitur, quod citatio perempto-*

emoria, quæ tri
30. dies de quo in
3. Eccl
tra in dies jus ha
cum emolument
31. Qui col
ceptioni adhuc c
potest, possiden
de fundo dotal
33. Si P
14. dies a part
p. 2. tit. 2. §. 2
34. Pro
extendenda
35. Quatu
jubilacione a
vni. Tagent
vniur Arrestu
quoque Saxonie
def. 1. seqq. & tu
36. Actio
liciat, Jure Sax
def. 3.
17. Testes t
non provideat, ut
C. de Test.
3. Exceptio
in 60. Quod tempus
P. 1. c. 6. def. 1.
39. Imp. Berlich
blicorum & privatorum

emtoria, quæ trium citationum vicem sustinet, debeat continere 30. dies, de quo infra.

31. Ecclesia Parochialis, cujus sacris usus fuit defunctus, intra 10. dies jus habet repetendi corpus in aliena Ecclesia sepultum, cum emolumentis sepulturæ *c. 1. de Sepult. in 6.*

32. Qui columnam, quam usucapere cœpit, sed 10. dies usucapioni adhuc defunt, ædibus junxit, illam usucapionem implere potest, possidendo ædificium. *L. 30. §. 1. ff. de usucap. juncta L. 16. ff. de fundo dotal.*

DE XIV. DIEBUS.

33. Si Princeps aliquis pro Judice Austregario electus, intra 14. dies a partibus implorandus ad suscipiendum judicium. *O. C. p. 2. tit. 2. §. 2.*

34. Prorogatio in judicio Austregarum tantum ad 14. dies extendenda. *O. C. p. 2. tit. 4. §. 14.*

35. Quatuordecim dierum ratio habetur in Jure Saxon. in justificatione arresti, quæ fieri debet per singulas quaterdenas, von 14. Tagen/ zu 14. Tagen/ quo spatio præcise non observato, vitiatur Arrestum. *Carpz. P. 1. C. 29. def. 1.* In Subhastationibus quoque Saxonice tres quaterdenæ observantur, *Carpz. P. 1. C. 32. def. 1. seqq.* & tum res illa licitanti adjudicatur.

36. Actione reali condemnatus, si intra 14. dies non satisfaciatur, Jure Saxonico decernitur executio. *Carpzov. p. 1. consc. 32. def. 3.*

DE XV. DIEBUS.

37. Testes testimonii causa evocati, si Judex intra 15. dies non provideat, ut examinentur, libere discedere poterunt. *L. 19. C. de Test.*

38. Exceptio spoli intra 15. dies probanda. *c. 1. X. de restit. Spol. in 610.* Quod tempus currit a tempore injunctæ probationis. *Carpz. P. 1. c. 6. def. 1.*

39. In 15. Paschæ diebus cessat omnis exactio debitorum publicorum & privatorum. *L. 7. in fin. L. 8. C. de feriis.*

DE XX. DIEBUS.

40. Reo in iudicium vocato, conceditur spatium 20. dierum ad deliberandum, an velit se liti committere, an cedere. *Auth. offeratur C. de lit. contest.*

41. Si res Ecclesiæ ob necessitatem æris alieni distrahendæ, per 20. dies publicæ subhastandæ, & tunc plus licitanti tradendæ. *Nov. 120. c. 6. §. 2.*

42. Conventus coram iudice, si ipsum ut suspectum vel etiam incompetentem accusare velit, jure novo hoc facere debet, intra 20. dies; modo interim alios actus judiciales coram eodem non susceperit, nam si liti jam tum se commiserit, frustra postea recusat *Nov. 96. c. 2. Auth. & consequenter C. d. sentent.*

43. Fidejussor procuratoris, si sine temporis definitione fidejusserit, tunc si intra 20. dies vel mortuus fuerit, vel latitaverit, alius fidejussor dandus *L. ult. C. de Procurat.* quæ tamen lex non est authentica.

44. Qui servos fugitivos recipiunt, puniuntur, nisi intra 20. dies eos domino reddiderint, vel Magistratui exhibuerint. *L. 1. §. 1. ff. de fugitiv.* Sicut nec servi captivi ultra 20. dies detinendi. *L. 6. §. 1. C. de cust. reor.*

45. Si iudex de officio male functo conveniatur, lis illa terminanda intra 20. dies *L. un. §. ult. C. ut omnes judic. & c.* quia res moram non patitur, sed propter interesse publicum celerrime expedienda.

46. Qui falsas literas Apostolicas habet, si intra 20. dies eas non destruat vel resignet, excommunicandus est, *c. 4. in fin. X. de Crim. fals.*

DE XXVIII. DIEBUS.

Tot dies continentur in LL. Imperii spatio 4. hebdomadarum, Mensis autem 30. dies continet. *Blum. Proc. Cam. tit. 27. §. 105.*

47. Intra 4. Septimanas, qui ex Principibus ab adversario nominatis, aliquem eligit iudicem Austregarium, illi hoc intra 4. septimanas denunciabit. *O. C. p. 2. tit. 2. §. 2.*

48. Idem

48. Idem terminus concessus in foro Austregarum ad producenda scripta, *O. C. p. 2. tit. 4. §. 14.*

49. Judici Camerae ultra vacantiam ordinariam 4. septimanae concessa, quibus abesse potest. *O. C. p. 1. t. 7. §. 5.*

50. Collectae Camerales intra 4. Septimanas Cassae Circuli inferendae. *R. J. de A. 1654. §. 9.*

51. Jure feudali quicumque pro multa propter excessum solvenda, judici praedium pignori dedit, intra 28. dies vel 4. Septimanas poenam solvere debet. *2. feud. 27. pr. verb. Quicumque.*

DE XXX. DIEBUS.

52. Tempus hoc congruit cum uno mense, de quo Membro sequenti, ubi casus huc pertinentes videbis.

DE XL. DIEBUS.

53. Diebus 40. ante Festum Paschae cessare debent omnes cognitiones causarum criminalium *L. 6. C. de feriis.*

54. Sicut in muliere, quamdiu gravida est, poena differenda *L. 3. ff. de poen.* Sic post partum ipsi conceduntur 40. dies, ut vires recuperet, si scilicet vel torquenda, vel poena corporis afflictiva, non tamen capitali, afficienda. Quod in gratiam partus statutum, ne mater citius corporis tormenta sentiens, inutilis reddatur ad alendum infantem; quod si vero ultimo supplicio afficienda, cessat favor infantis, & hinc paucos post partum dies expectare sufficit, quo scilicet in publicum produci possit. *conf. Carpzov. Pr. Cr. Qu. 11. n. 59. seqq.*

DE XLII. DIEBUS.

55. Spatium 42. dierum seu 6. septimanarum obtinet jure feudali in casu, ubi vasallus, qui pro poena praedium obligaverat, intra 4. septimanas eam non solvit, vid. *supr. num. 51* tunc heredes ejus praedium recipere possunt, si intra 6. septimanas poenam persolverint. *2. feud. 27.*

56. Miles seu vasallus, si iudicium parium curiae super possessione latum, tanquam iniquum accusare velit, intra 6. Septimanas id facere debet, & tamdiu in possessione relinquendus

2. feud. 22. §. fin. Verba enim: *ter admonitus* explicant de tribus quaterdenis.

57. Intra 6. Septimanas Princeps imploratus consiliarios suos pro iudicibus Austregariis constituere debet. *O.C. p. 2. t. 8. §. 4.*

58. Jure Saxon. res inventa, si spatio 6. septimanarum non repetatur, in tantum præscribitur, ut tertiam partem inventor, reliquas duas partes Magistratus capiat. vid. *Land-Necht L. 1. art. 37. Carpz. P. 2. C. 3. def. 15.* Jure communi & sic apud nos etiam non agnoscimus talem præscriptionem, sed etiam si quis post triennium rem suam repetere velit, licebit.

59. In Nova Marchia Vidua inventarium conficere, & intra alias 6. septimanas se declarare debet, an velit illata repetere, an portione statutaria contenta esse. vid. *Brunnem. Cent. 1. Dec. 1.*

DE XLV. DIEBUS.

60. Hoc spatium jure Saxon. obtinet in omni casu, quando mentio fit einer Sächsischen Frist / quæ continet 45. dies, seu 6. septimanas, & 3. dies. Exemplum est in probationibus. *Carpz. P. 1. C. 16. def. 1.* Idem spatium obtinet, si Saxones unius diei per modum additamenti mentionem faciant, v. g. *binnen Jahr und Tag* / sic enim annus, 6. septimana & 3. dies intelliguntur.

DE L. DIEBUS.

61. Tutor qui se a delata tutela excusare vult, intra 50. dies continuos hoc facere debet. §. 16. *Inst. de Excus. Tutor. L. 38. ff. eod.*

62. Judex deposito officio per. 50. dies adhuc in provincia subsistere, & actionem habentibus respondere debet. *L. 1. §. 3. C. Ut omnes Jud. §. c.*

DE LX. ET LXXXX. DIEBUS.

63. Tempus 60. dierum bimestre spatium constituit, tempus vero 90. dierum, tres menses continet; hinc casus eo pertinentes reservabo ad Membr. sequens, ubi de Mensibus agendum.

DE C. DIEBUS.

64. Spatium 100. dierum datur cognatis ad petendam bonorum possessionem. §. 4. *Instit. de bon. poss.*

65. Pauciores, quam 100. dies heredi adituro hereditatem ad de-

ad deliberandum
nim ordinatum
diebus red.
Qu
Sicut de suis

Mensum
tur, qu
et mensis a
Februario,
simpliciter
catur, per me
præiens paucio
per. in lib. Con

1. Executi
10. dies oppon
2. Excep
rem penam c
L. C. de. pen.
3. Pupillus
nominati liber
4. Si aboliti
re quon, vel ob
Tupillano intra
L. 1. §. 1. L. 15.
5. Itemupati
alias impeditur
L. 3. §. ult. ff. de ac

ad deliberandum non sunt dandi. *L. 2. ff. de Jur. deliber.* Est enim ordinarium tempus aditionis 100. dierum. *L. 22. §. 1. ff. quand. dies legat. ced.*

66. Qui 182. die natus, iusto tempore natus censetur. *L. 3. §. fin. ff. de suis & legit. hered.*

MEMBRUM IV.

De Mensibus.

Mensium quando in iure mentio fit, non lunares intelliguntur, qui tantum 28. dies absolvunt, sed solares, ita ut 30. dies et mensis aequiparentur; excepto tamen mense intercalari, seu Februario, qui 28. dies habet, *L. 68. §. fin. ff. de V. S.* Quamvis si simpliciter sine denominatione certi mensis quid fieri debere dicatur, per mensem 30. dies semper intelligantur, etiamsi mensis praesens pauciores seu plures dies habeat. *L. fin. §. l. 2. §. u. C. de jur. delib. Conf. Ord. Cam. P. 2. Tit. 30. §. 4.*

DE UNO MENSE.

1. Executio non numeratae pecuniae contra apocham intra 30. dies opponenda. *L. 14. §. 2. C. de non num. pec.*

2. Exceptio rescripti Principis severioris, si scilicet durioris poenam contra iura infligi iusserit, per. 30. dies suspendenda *L. 20. C. de poen.*

3. Pupillus, si intra 30. dies vectigal omissum solverit, a poena commisi liberatur. *L. 7. §. fin. de Publican.*

4. Si abolitio criminis vel accusationis facta ob rem prospere gestam, vel ob diem insignem, de quo in *L. 8. §. 9. ff. ad Sctum Turpill.* tunc intra 30. dies repeti reus, vel de novo accusari potest. *L. 10. §. fin. §. L. 15. §. f. ff. d. t.*

5. Idem spatium observandum, si accusator decesserit, vel alias impeditus fuerit, ubi alius reum repetere potest intra 30. dies *L. 3. §. ult. ff. de accus.*

6. Abolitio motæ accusationis etiam invito reo conceditur accusatori intra 30. dies, si reus nondum carceres, vel tormenta vel carenas sustinuerit. *L. fin. C. de. Abolit.*

7. Reo ex longinquo loco reducendo ab formandum processum accusationis, spatium non minus 30. dierum relinquendum ad componendos mœstos penates, sive ad disponendam familiam. *L. 2. C. exhib. Reis.*

8. Capitalis criminis rei intra 30. dies judicandi. *L. 6. §. 1. C. de Cust. reor.* quæ tamen lex non est authentica.

9. Commentariensis intra 30. dies judici referat nomina captivorum & qualitatem delicti. *L. 5. C. d. t.*

10. In possessione viæ vel itineris defendendus est, qui hoc anno eo jure usus fuit, licet modico tempore, h. e. minus 30. diebus. *L. 1. §. 2. ff. de. Itin. actuque privato.*

11. Inventarium 30. dies inchoandum *L. ult. §. 2. C. de Jur. de lib.*

12. Si bona fiscalia a tertio possideantur, non statim occupanda a fisco, sed 30. dies concedendi, intra quos de jure disceptet. *L. ult. §. 5. C. de delator.*

13. Damnum ex capite tertio *L. Aquil.* æstimatur, quanti 30. diebus proximis res plurimi fuit, *§. 14. Inst. ad. L. Aquil. L. 27. §. 5. ff. eod.*

14. Apostoli reverentiales interposita appellatione intra 30. dies petendi. *L. 24. C. de Appell. Ord. Cam. P. 2. T. 31. §. 1.*

15. Servum ad dignitates promotum, si dominus sciens eum non revocaverit, vel contradixerit, intra 30. dies postea vindicare nequit. *L. 6. C. qui militare poss.*

16. Si ab entes dati sunt curatores vel tutores, intra 30. dies hoc ipsis notum facere debet judex. *L. fin. ff. ad Tut. & Curat.*

17. Episcopus accusatus, intra mensem se coram primate provinciæ sistere debet. *c. Quisquis c. 4. Qu. 5.*

18. Qui ab electione vel postulatione ad Pontificem appellare vult, intra mensem iter ad sedem Apostolicam suscipere debet. *c. 1. pr. de Elect. in 6to.*

19. Electio Imperatoria, a die præstiti juramenti intra 30. dies

dies continet
Jens. de. Bull.
20. Qui
nuncium
quodlibet ob
21. Intra
contra prior
22. Proc
tendi. O. C. p.
23. Car
judez ordin
niltraverit.
24. S
mensem fe
25. Ju
tationem de
27. Cita
tione die com
du. O. C. p. 3. 11
28. Herec
strumque loc
rioribus non
ante lapsum
def. 16. vel res
1. 14. de quor
DE D
Bimestre
bent; ubi tan
tam mensur
61. reaper L. 107.
24. Abre li
mensis item con
30. Inveniar
duos alios menses

dies continuos ab Electoribus perficienda, alias pane & aqua a-
lendi. *Aur. Bull. Tit. 2.*

20. Qui jus protimiseos seu retractus habent, si ipsis de-
nunciatum sit, rem vendendam esse, intra 30. dies idem pretium,
quod alius obtulit, solvere debent. *vid. Const. Frider. 1.5. Feud tit. 31.*

21. Intra 30. dies ab interposita appellatione requirenda
sunt acta prioris instantiæ. *Rec. Imp. de A. 1654. §. 61.*

22. Processus coram judiciis Imperii intra mensem decer-
nendi. *O. C. p. 2. tit. 1. §. 1.*

23. Camera citare nequit subditos Imperii mediatos, nisi
iudex ordinarius imploratus intra mensem justitiam non admi-
nistraverit. *O. C. p. 2. tit. 1. §. 2.*

24. Sententia interlocutoria in Camera ad summum intra
mensem ferenda. *O. C. p. 1. tit. 13. §. 18.*

25. Iudex Austregarius a partibus electus, intra mensem ci-
tationem decernere debet. *O. C. p. 2. tit. 8. §. 7. & 11.*

27. Citationes Camerales, ut citatus tricesimo ab insinua-
tione die compareat, non obtinent, si plures diverso loco citan-
di. *O. C. p. 3. tit. 12. §. 4.*

28. Heredi post mortem defuncti Jure Sax. & moribus ple-
rörumque locorum spatium 30. dierum datur, intra quod a cre-
ditoribus non est molestandus. *Carpz. P. 3. C. 14. def. 15.* sicuti nec
ante lapsum 30. dierum hereditatem perfecte adire *Carpz. d. 1.*
def. 16. vel res hereditarias alienare potest. *Carpz. P. 3. dec. 284.*
n. 14. de quo vid. specialis Disputatio Dn. Hornii *de Die tricesimo.*

DE DUOBUS MENSIBUS SEU 60. DIEBUS.

Bimestre spatium regulariter coincidit cum spatio 60.
dierum; ubi tamen dies illi non expressi, sed simpliciter duorum
tantum mensium facta mentio, ibi & ille adhuc admittitur, qui
61. venit per *L. 101. ff. de R. J.*

29. Actor libellum offerens, cavere debebat, se intra duos
menses litem contestaturum. *Autb. L. bellum C. de Lit. contest.*

30. Inventarium sicuti intra mensem inchoandum, ita intra
duos alios menses absolvendum. *L. fin. §. 2. C. de Jur. delib.*

31. Qui compensationem opponit fisco, intra duos menses debitum probare debet. *L. 46. §. 4. ff. de jur. fisc.*
32. Propter debitum fiscale dilationem petenti, si summa non adeo magna sit, duo tantum menses a iudice concedi possunt. *L. 45. §. 10. ff. de jur. Fisc.* longius vero tempus a Principe impetrandum; censetur vero minor summa, quæ non excedit 50. solidos. *L. 1. C. d. defensor. Civit.* ubi dicitur *minusculariis causis*, quæ non excedunt 50. solidos.
33. Maritus intra 60. dies adulterii uxorem accusans non tenetur se inscribere, nec conveniri potest de calumnia, sicut & accusationem libere abolere potest, secus post 60. dies. *L. 30. pr. C. ad L. Jul. d. Adul.*
34. In venditis jumentis, si ornamenta iisdem detracta, intra 60. dies agi debet. *L. 38. pr. ff. de edil. edict.*
35. Si venditor de vitio jumentum cavere nolit, intra quos menses contra ipsum ex ædilitio edicto agi poterit. *L. 28. ff. de edil. edict.*
36. Si res vendita hac conditione, ut si displicuerit, sit inempta, intra 60. dies ad exhibendum agi debet. *L. 31. §. 22. ff. de edil. edict.*
37. Nova constitutio Principis non obligat, nisi post duos menses. *Nov. 66. c. 1. sc. si. in nova lege alius terminus non expressus.*
38. Servus venditus ea lege, ut manumittatur, non addito tempore, ipso jure fit liber, post duos menses. *L. ult. ff. qui sine manum. ad libert. perven.* & hoc quidem propter favorem libertatis.
39. Tutori spatium duorum mensium conceditur singulis annis, ad foenori exponendam pecuniam pupillarem, postea ipse tenetur ad usuras. *L. Tutor. 7. ff. de admin. Tut.*
40. Fidejussor, qui sine scriptura de iudicio sistendo cavet, non tenetur ultra duos menses. *L. pen. C. de fidejuss.*
41. Emphyteuta, si impune emphytevsin vendere velit, debet domino prius offerre, & hoc intra duos menses emere nollente, licite extraneo vendere potest. *L. 3. C. de Jur. Emphyt.*
42. Qui ad honorem vel munus publicum nominatur, si
appel-

appelle, intra
d. ann. appell.
41. Si a
procurator appell.
42. Aliud in
quod in iudicio
44. Duo
45. de feriis
46. Ad
intra duos menses
46. Si
illi, qui alii
loco confisi
alias tenent
47. In
re redimenda
48. In
49. Maj
duos mens
ceteris dieb
50. In
votis, in Ca
Imp. de anno
51. In R
in casum succ
tra quos dispu
Contra Rec. In
52. Ordina
46. In sum per
53. In Ca
copula canalis
mensium, in
consumere, et

appellet, intra duos menses exequi appellationem debet. *L. 1. C. d. temp. appell.*

43. Si a delegato iudice fuerit appellatum, fatale prosequenda appellationis est duorum mensium. *L. 2. C. de temp. appell.* Aliud in delegato Principis, in hoc enim idem juris est, quod in iudice ordinario, & sic annus datur.

44. Duo menses concessi sunt pro feriis messuaria. *L. omnes 7. C. de feriis.*

45. Actio criminalis contra clericum a iudice seculari intra duos menses finiri debet. *Nov. 83 pr. & §. 2.*

46. Si bona alicujus propter crimen Majestatis confiscata, illi, qui aliquid ex bonis ejus possident, intra duos menses, si in loco confiscationis presentes sint, deferre eadem fisco debent, alias tenentur in quadruplum. *L. fin. C. de bon. proscript.*

47. Pignora judicialiter capta, intra duos menses a debitore redimi debent, alias distrahuntur. *L. 31. ff. de Re judic.*

48. Intra duos menses a pedaneis iudicibus appellandum est. *Nov. 82. cap. 6.*

49. Majore parte anni possedisse quis intelligitur, etiam si duobus mensibus possederit, si modo adversarius ejus aut paucioribus diebus, aut nullis possederit. *L. 156. ff. de V. S.*

50. Intra duos menses a tempore mortis primi procuratoris, in Camera Imperiali a partibus alius constituendus. *Rec. Imp. de anno 1654. §. 100.*

51. In Revisionibus super puncto cautionis de restituendo in casum succumbentiae, litigantibus 2. menses conceduntur, intra quos disputationes ac deductiones Jurium sunt faciendae in Camera. *Rec. Imp. de anno 1654. §. 124.*

52. Ordinarius citationis terminus in Camera Imperiali est 60. dierum, per *Rec. Imp. de Ann. 1654. §. würden hierauf. 36.*

53. Jure Canonico desponsatae vel conjugatae personae, si copula carnalis nondum intercesserit, habent spatium duorum mensium, an velint religionem ingredi, an vero matrimonium consumere. *c. ex publico 7. X. de Convers. Conjug.*

54. In Saxonia speciale, quod probaturo jus braxandi, concedatur bimestre spatium. *Carpzov. Proc. tit. 13. Art. 1. num. 54.*

DE TRIBVS MENSIBUS.

55. Super hereditate inventarium intra 3. menses a die mortis absolvendum. *L. ult. §. 2. C. de Jure delib.*

56. Qui intra tres menses repudiat hereditatem, ille immunis est ab inventarii confectioe. *d. L. ult. §. 1. C. de jur. delib.*

57. Si dilatio petatur ad testium vel instrumentorum productionem, non plus quam tres menses indulgeri debent. *L. 1. C. de Dilat.*

58. Debitori fisci majoris summæ 3. menses pro dilatione indulgeri possunt. *L. 45. §. 10. ff. de Jur. fisc.*

59. Novum opus nuncians, si intra tres menses jus suum docere nequeat, ædificans in cœpto opere pergere potest. *L. un. C. de nov. oper. nunc.*

60. Querela non numeratæ dotis, marito ejusve heredibus competit intra 3. menses, si matrimonium perbiennium, sed non ultra decennium constiterit. *Auth. quod locum C. de dot. non numerat.*

61. Si decurio se curiæ oneribus subtraxerit, intra 3. menses causa originis dijudicanda. *L. 54. C. de Decur.*

62. Si unus litigantium in causa concluderit, altera vero pars adhuc quædam allegare velit, intra tres menses hoc facere debet, postea vero non auditur, sed publicanda est sententia. *Auth. Jubemus C. d. Jud. Nov. 116. c. 2.*

63. Ex laicis Episcopus ordinari nequit, nisi tres menses fuerit clericus, *Nov. 123. c. 1. §. 2.*

64. Qui Episcopo electo impedimentum ordinationis opponere velit, intra 3. menses hoc probare debet. *Nov. 123. c. 2.*

65. Fatale appellationis introducendæ ab Austregis ad Cameram Imperialem est trium mensium. *O. C. Part. 2. t. 8. §. 9. Blum. Proc. Cam. tit. 49. §. 23.*

66. Electores vel eorum legati intra trimestre spatium a tempore intimationis convenire debent ad electionem novi Imperatoris. *A. Bull. Tit. 1. §. 18.*

76. Pro-

67. Procurator, mortuo principali, intra tres menses ejus mortem cum denominatione heredum Camera intimare debet. *R. J. de anno 1654. §. 99.*

68. Qui nobilem aut illustrem dignitatem ab Imperatore impetravit, & diploma ex Cancellaria intra tres menses non redimit, dignitate privatur. *Capit. Josephi art. 44. Cap. Leop. Art. 45.*

DE QUATUOR MENSIBUS.

69. Tutoribus, si nemo pupillorum jure protimiseos uti velint, conceditur spatium 4. mensium. *per Constit. Frider. lib. 5. feud. tit. 13.*

70. Quatuor mensium spatium datur condemnatis actione personali ad quantitatem solvendam, antequam decernatur executio. *L. 3. §. 1. C. d. usur. rei jud.*

71. Socio communes ædes reficienti intra 4. menses expensæ restituendæ, alioqui, ut sibi ædes addicantur, petere potest. *L. 52. §. 10. ff. pro. soc. & L. 4. C. d. edific. priv.*

72. Tutor se a tutela accusaturus, intra 4. menses continuos excusationis causas adducere debet. *L. 38. ff. de. excus. Tut.*

73. Si Presbyteris vel Diaconis legitima tutela fuerit delata, intra 4. menses voluntatem suam declarare debent, se sponte suscepturos tutelam. *Auth. Presbyteros. C. de Episc. & Cler. Nov. 123. c. 5.*

74. Heredi ad prosequendam appellationem a defuncto interpositam, præter illud spatium, quod defuncto supererat, dantur 4. menses. *L. 6. C. si pendent. appell. mors interu.*

75. Assessor Præsidis provinciæ olim nemo ultra 4. Menses esse poterat. *L. 10. C. de Assess.*

76. Servus hac conditione venditus, ut manumittatur, si emtor absens sit, nec intra quatuor menses manumittatur, ipso jure liber est. *L. ult. ff. qui sine manumiss. quid juris, si emtor sit præsens, vid. supr. n. 38.*

77. Si ex ædibus alicujus alteri damnum datum, tunc si absente domino inhabitator conveniatur, dandum ipsi spatium 4. mensium, quo domino litem denunciaret, nisi absentia admodum longinqua, ubi majus spatium indulgetur. *Nov. 69. c. 2.*

78. Patronus laicus, si intra 4. menses non præsentet Ecclesiæ ministrum, pro illa vice jure præsentandi privatur, & jus constituendi ministrum devolvitur ad Episcopum. *c. 22. § 27. X. de Jur. Patron.*

79. In Camera Imperiali termini non ultra quatuor menses concedendi *R. J. de anno 1654. §. 84.*

80. In Camera Imperiali insinuanda est appellatio intra 4. menses per *R. J. de anno 1654. §. so den soll 97. Blum Process. tit. 49. §. 20.* pariter ibidem intra 4. menses petenda revisio actorum. *R. J. de anno 1654. §. 125.*

DE V. MENSIBVS.

81. Militantes in palatiis Principum, qui Scholares in jure dicantur, si accepto comœatu in provincias profecti, non ultra 5. menses abfuisse, nulla civili actione interim conveniri poterant. *L. 3. §. 13. C. de privil. Schol.*

DE SEX MENSIBUS.

82. Patronus, si clericus fuerit, sex menses ad præsentandum novum pastorem præfinitos habet, quibus elapsis illa vice jure præsentandi privatur. *c. 22. § 27. X. de Jur. Patron. de Patrono laico vid. num. 78.*

83. Si sportulæ pro elatione funerum erogari solitæ, intra 6. menses ab œconomo Ecclesiæ non distribuantur, ex illa mora tenebatur ad usuras trientes. *Nov. 59. c. 3. in fin.*

84. Actio redhibitoria 6. menses utiles durat *L. 19. §. 6. ff. de Aedil. edict. vid. supr. Membr. 3.*

85. Tutor a tempore susceptæ tutelæ intra sex menses pecuniam pupillarem fœnori exponere debet. *L. 15. ff. de adm. tutel.* In illa vero pecunia, quæ durante tutela obvenit pupillo, brevius spatium est. *vid. supr. n. 39.*

86. Tutor qui tres tutelæ habet, a quarta se non potest excusare, si una ex tribus tutelæ intra semestre spatium fuerit finienda. *L. 17. pr. ff. d. Exc. Tut.*

87. Præses vel judex, qui ante quinquaginta dies ex provincia discedit, de quo dict. est *Membr. 3. n. 62.* reduci poterit, ut adhuc

adhuc per 6. menses subsistat, & actionum habentibus respondeat. *L. 1. §. 2. C. ut omnes jud.*

88. Prædia deserta non addicuntur novo domino, nisi prior dominus citatus, ut intra sex menses veniat, & prædium recuperet. *L. 11. C. de omn. agr. desert.*

89. Clerici absentes tribus edictis citati, si intra 6. menses non veniant, beneficiis privantur. *c. 11. X. de Cleric. non resident.*

90. Accusationem adulterii contra uxorem 6. mensibus finiri dicunt, *L. 4. §. 1. ff. eod.* Quod quomodo intelligendum sit, diximus. *Sect. 2. Axiom. 5. Lim. 2.*

91. Heres legata pia intra 6. menses non solvens, tenetur ad usuras, & omne interesse. *Nov. 131. c. 1. Idem in legata pecunia ad opus publicum. L. 5. ff. de oper. pub.*

92. Legatarii, si a tempore petiti legati ipsis intra 6. menses non satisfiat, immitti possunt in heredis bona. *L. 5. §. 16. ff. ut in poss. Legat. L. 6. C. eod.*

93. Qui de iudicio sisti cavit, illi sex menses ad evitandam poenam conceduntur, ut interim se sistat. *L. 26. C. de fidejuss.*

94. Episcopi curæ incumbit, ut in causa cædis carcere detentus, intra 6. menses judicetur. *L. 6. §. 2. C. de custod. Reor. quamvis illa lex sit dubiæ auctoritatis.*

95. Minor matrimonii gratia ancillam manumittens, debet illam intra 6. menses uxorem ducere. *§. 5. Inst. qui & ex quib. caus. manum.*

96. Lis fiscalis ad publica munera pertinens, intra 6. menses peragenda. *L. 5. C. ubi caus. fisc.*

97. Quicumque de scriniis vel ex officiis Palatinis intra diem comteatus 6. mensibus absunt, illi reversi ultimum locum occupant, antelatis 5. posterioribus, h. e. postponi debent quinque sequentibus. *L. 2. C. de Commeat.*

98. Spatium 6. mensium conceditur inhabitatori ad litem denunciandam domino ædium, si hujus absentia sit longinqua. *Nox. 69. c. 2. vid. supr. n. 63.*

99. Si editio instrumentorum petatur, quæ in alia Pro-

vincia sunt, spatium 6. mensium concedi debet. *L. 1. C. d. Dilat.*

100. Cognatus non curialis, curiali succedere volens, intra 6. menses se curiæ offerre debet. *Nov. 101. cap. 2.*

101. Si quis tributa de prædiis suis non solvat, is anno evoluto omnem cumulum reliquorum intra 6. menses inferre debet. *L. 10. C. de annon. & tribut.*

102. Episcopus non ordinandus, nisi per 6. menses in sacris ordinibus fuerit. *Concil. Trid. de Reform. cap. 2.*

103. Imperator noviter electus, obligatus est intra 6. menses ad designationem edendam collectarum Imperii, aliorumque reddituum, quæ in manus aliorum pervenerunt. *Capit. Leop. art. 29. & Josephi art. 28.*

104. Appellatio in Camera Imperiali intra 6. menses introducenda. *O. C. P. 2. tit. 30. §. 1. Blum. Process. tit. 49. n. 24.*

105. Reo non comparente actor in primo termino proclama petit, & postea intra 6. menses in contumaciam agit. *R. J. de. 20. 1600. §. 96.*

106. Assessor ab officio Camerali discedere volens, 6. mensibus ante discessum hoc denunciare, & antea discedere non debet. *O. C. P. 1. tit. 4. §. 2.*

107. Assessura Camerali vacante a Statu, quem ordo tangit, intra 6. menses alius denominandus, alias ejus loco Camera Assessorem eligit. *O. C. p. 1. tit. 4. §. 3. & 5.* Idem obtinet, si præsentatus ut inidoneus removendus, *O. C. p. 1. tit. 5. §. 2.* terminus tamen hic certa ratione ad annum extensus. *R. J. noviss. §. 24.*

108. Processus coram Austregis intra 6. menses finiri debet. *O. C. p. tit. 4. §. 2.*

109. Sententia definitiva a die conclusionis intra 6. menses in Camera concipienda. *O. C. p. 1. tit. 13. §. 18.*

110. In Pomerania fatale petendi restitutionem in integrum est 6. mensium; idem etiam terminus est in nullitate deducenda. Pariter intra sex menses hodie in Marchia justificanda est appellatio.

DE SEPTEM MENSIBVS.

III. Hoc spatium attenditur in dijudicanda legitimitate partus. *L. Septimo mense 12. ff. de stat. hom.* Quamvis hodie magis ad vitam partus, quam ad numerum mensium respiciamus. Unde etiam partum octo mense vivum editum pro legitimo pronuntiatum fuisse, testatur *Carpz. P. 3. C. 17. def. 18.*

DE OCTO MENSIBVS.

112. Si bona alicujus propter delictum confiscata, tunc qui ex bonis illis quid possidet, si extra urbem vel locum confiscationis degat, intra octo menses fisco inferre ea debet, sub pœna quadrupli. *L. fin. C. de Bon. præscr. vid. supr. n. 46.*

DE NOVEM MENSIBVS.

113. In producendis testibus vel instrumentis transmarinis conceduntur novem menses. *L. 1. C. de dilat.*

114. Si quis hodie adhuc jure deliberandi uti velit, illi a judice non ultra 9. mensium concedendum est spatium. *L. ult. §. 13. C. de Jur. deliber.* A Principe vero annus imperatori poterat. *d. §. 13.* Unde falso hodie petunt a judice spatium anni, hoc enim periculosum petere a judice, cum in allegat. text. judicis tantum sit 9. menses; Principis vero annum concedere. Ergo & hic a Principe impetrandus erit.

DE DECEM MENSIBVS.

115. Si aliquis ex litigantibus juravit, se judici nihil dedisse ad ipsum corrupendum, intra 10. menses contrarium probare licebat. *Nov. 124. c. 2.*

116. Decimus mensis summum erat tempus gestionis uteri, postea natus non habebatur pro legitimo. *L. Gallus 29. pr. ff. de lib. & postb. L. 3. §. 11. ff. de Suis & legit. hered.*

DE UNDECIM MENSIBVS.

117. Ad initium undecimi mensis legitimitatem partus extendit Imperator in *Nov. 39. c. 2. Carpz. P. 4. C. 27. def. 15.*

MEMBRUM V.

De Annis.

Annus in iure nostro spatio 365. dierum circumscribitur. *L. 134. ff. de V. S. L. 51. §. 2. ff. ad L. Aquil. L. 4. §. 5. de stat. lib.* Licet ergo sex horæ insuper a Mathematicis superaddantur ad complementum anni, in iure tamen illæ non attenduntur, sed sufficit lapsus tot dierum, nisi quod in anno intercalari, sive bissextili, 6. illæ horæ ex quatuor annis connumeratæ, diem efficiant, licet revera illa dies intercalatus, seu bissextum, cum præcedente pro eodem die in iure habeatur. *vid. L. 98. ff. de V. S.* Cæterum annus in iure vel continuus est, vel utilis; in illo omnes, in hoc vero illi tantum dies computantur, quibus experiundi licentia fuit. *L. 14. §. 2. ff. quod met. caus.* Quem annum utilem ob difficilem computandi rationem in quadriennium continuum mutavit Imperator in *L. ult. C. de temp. in integr. restit.*

DE UNO ANNO.

Præscriptiones unius anni numero multæ sunt, quas speciali tractatu collegit Quintilianus Mandosius *Tr. de Casibus annalibus.* Pertinent huc:

1. Omnes actiones prætorix poenales, sicut etiam rei persecutorix, quæ contra jus Civile dantur, imo & ædilitix, quæ omnes sunt annales. *vid. supr. Sect. 3. Ax. 2. §. 3.*

2. Bonorum possessio intra annum petenda a Parentibus & liberis. *§. 4. Inst. de bon. possess. L. 5. §. 8. C. qui admitt. ad bon. poss.*

3. Mulier per annum maritum lugere debet. *L. 2. C. de secund. nupt. nec antea ad secunda vota transire potest, sub poena infamix. L. 8. ff. de bis qui not. infam. Nov. 117. c. 11.*

4. In *L. Aquil.* ex primo capite æstimatur damnum, quanti res anno retro computato plurimi fuit. *§. 9. Instit. ad L. Aquil. L. 21. ff. eod.*

5. Testamentum iure militari conditum, post missionem intra annum valet. *§. 3. Inst. de test. milit. L. 38. ff. eod.*

6. Qui

6. Qui Reipubl. causa abfuit, ille reversus, anni habet vacationem a nova tutela suscipienda. §. 2. *Instit. de excus. Tut.* qui annus ex die, ex quo redire potuit, computandus. *L. 4. ff. de Vacat. & excus. Muner.* Nec hoc tantum in tutela obtinet, sed & aliis muneribus publicis.

7. Si delinquentis fugitivi bona a fisco annotata, si ille intra annum non veniat, Fisco vindicantur. *L. 2. C. de Requirend. Reis.*

8. Si quis ex primo decreto missus in bona debitoris, tollitur illa immisio, si debitor intra annum veniat, alias sequitur immisio, ex secundo decreto. *L. 8. §. penult. C. de prescript. 30. ann. Auth. Ei qui jurat. C. de bonis auct. Jud. poss.* quod annale tempus etiam in aliis casibus obtinet, ubi propter contumaciam facta immisio, conf. *L. 18. C. de Decur.*

9. Fatale justificandæ appellationis tempus anni est. *Auth. Ei qui appellat. C. de temp. appellat.*

10. Maritus soluto matrimonio dotem in rebus mobilibus vel quantitate, e. gr. pecunia consistentem, per annum adhuc retinere potest. *L. un. §. 7. C. de rei uxor. act.*

11. Si matrimonium ultra biennium non subsisterit, exceptio non numeratæ dotis intra annum adhuc opponi poterit, per *Nov. 100. c. 1. L. fin. C. de tot. caut. non num.*

12. Heres intra annum monitus a iudice, si non impleat voluntatem defuncti, privatur hereditate, per *Nov. 1. c. 1. & Auth. Hoc amplius. C. de fideicom.*

13. Heredi absenti annus conceditur ad conficiendum inventarium. *L. 22. §. 3. C. de Jur. deliber.*

14. Filius, qui dixit, se nolle adire hereditatem maternam, intra annum pœnitere, & eam adire potest. *L. 6. §. 1. ff. ad Sctum Tertull.*

15. Si viduæ legatum relictum, si ad secunda vota non transferit, post annum demum illud petere potest, præstata cautione Mutiana. *Nov. 22. c. 43. & 44. Auth. cui relictum. C. de in dict. viduit. tollend.*

16. Proximus agnatus, si pupillo intra annum non petat tuto-

tutorem, a successione ejus excluditur. *L. Sciant. 10. C. de Legit. Herod.* Idem in matre tutorem intra annum non petente, si filius impubes decedat. *§. 6. 7. ad Sct. Tertull.*

17. Feudum alienatum intra annum ex jure protimiseos revocari potest. *2. Feud. 26. §. Titius.*

18. Possessio feudi pro vasallo præsumtionem investituræ facit, si per annum, sciente domino, in possessione manserit vasallus. *1. Feud. 26. §. ult.*

19. Feudum Gastaldix transacto anno potest auferri. *2. Feud. 1. pr. nisi expresse ad longius tempus concessum.*

20. Si a domino vasallus in jus vocatus, & propter contumaciam dominus in feudum immisus, vasallus, si intra annum veniat, bona sua recipit. *2. feud. 22. pr.*

21. Pretium frumenti quotannis statuendum, quo facto, si quis illo anno carius vendidisset, tanquam violator pacis habebatur. *2. feud. 27. §. 4.* Quod hodie male non observatur.

22. Actor, si mota actione litem non prosequatur, & tribus Edictis citatus non compareat, tunc annus est expectandus, intra quem si iterum non compareat, judex cognitio rei allegationibus, in causa pronunciare potest. *Nov. 112. c. 3. §. 2. Auth. qui semel. C. quomod. & quand. Judex.*

23. Qui ex militibus aulicis a tempore finiti commeatus ultra annum abest, decem sequentibus postponitur. *L. 2. §. 3. C. de Commeat. vid. supra membr. 4. n. 97. & infra n. 64.*

24. Episcopus non ultra annum a sua Ecclesia abesse debet, alias si citatus non appareat, alius in ejus locum surrogatur. *Nov. 6. c. 2.*

25. Milites, si intra annum ex publicis horreis annonas accipere recusant, postea illæ fisco accrescunt, per *L. 6. C. de erogat. mill. ann.*

26. Judex Ecclesiasticus, si vel favore, vel pretio corruptus male judicaverit, per annum suspendendus *c. 1. §.* Si quis autem *de Rejud. in 6to.*

27. Qui in servitutem revocandus, juratorix cautioni com-

committitur,
iterum rati-
28. Alleg-
L. 2. C. de Na-
29. Qui se
intra annum h-
30. Servi-
31. intra annu-
32. c. 3, trien-
31. Qui
ann penes
L. Jul. pecu-
32. Si
vel Nosoco-
Nov. 112. c. 3.
33. Pat-
C. de Adv. di-
34. Tut-
offici debent
N. Et &c.
35. Ex Le-
igitur. L. 2. ff.
36. Si si
tradatur, tun-
titi. L. 27. §.
nisi est.
37. Quan-
desin, circa ta-
guum annum
§. Si dor-
clesia, ut terram
xerit, post annu-
Catholicus occu-
manic b.

committitur, & si postea intra annum se non sistat, in servitutem iterum trahendus. *L. 1. §. 2. C. de assert. toll.*

28. Allegans naufragium intra annum hoc probare debet. *L. 2. C. de Naufrag.*

29. Qui se a peræquatore in assignando censu gravatum dicit, intra annum hoc demonstrare debet. *L. 5. C. de Cens.*

30. Servus ignorante domino clericatum assumens, a domino intra annum revocari potest, *Nov. 123. c. 17.* sed postea in *Nov. 123. c. 35.* triennium hoc casu statutum, ut & in *Nov. 5. c. 2.*

31. Qui ex rationibus publicis residuam pecuniam per annum penes se retinet, tenetur *L. Julia de residuis. L. 9. §. 6. ff. ad L. Jul. pecul.*

32. Si testator exstructionem domus sacræ e. gr. Xenodochii vel Nosocomii, heredi injunxerit, intra annum hoc expediendum. *Nov. 131. c. 10.*

33. Patroni fisci Romæ singulis annis constituebantur. *L. 10. C. de Adv. div. Jud.*

34. Tutores hodie, singulis annis rationes reddere, imo & offerre debent, *Reform. Polit. de Ann. 1577. Tit. 32. §. Item: das Er &c.*

35. Ex Lege Julia repetundarum contra heredes intra annum agitur. *L. 2. ff. ad L. Jul. repet.*

36. Si servus alienetur cum peculio, vel postea sine peculio tradatur, tunc venditor poterat intra annum de peculio conveniri. *L. 27. §. 2. ff. de pecul. add. tit. ff. quando actio de peculio annalis est.*

37. Quando Status Imperii alterum de facto sua possessione dejecit, citra tamen violationem pacis publicæ, res coram Austregis intra annum decidenda. *O. C. p. 2. tit. 8. §. 14.*

38. Si dominus temporalis requisitus, & admonitus ab ecclesia, ut terram suam purget ab hereticis, is tamen hoc neglexerit, post annum a tempore monitionis elapsam, ipsius terra Catholicis occupanda relinquitur. *Auth. si vero C. de Hæret. & manich.*

39. Debitor, qui creditori alium debitorem fraudulenter delegat, intra annum utilem convenitur, sed in quantum facere potest. *L. ult. de revoc. bis que in fraud. cred.*

40. Si filiusfam. pecuniam mutuam studiorum vel legationis causa acceperit ad necessarios sumtus, pater etiam post mortem filii tenetur, sed anno utili. *L. 5. C. ad Sct. Maced.*

DE ANNO ET DIE.

41. Jure Lubecensi hoc tempus ad præscriptionem fere indistincte sufficit. Anno enim & die non tantum res sine vitio possessæ præscribuntur, sed & si furtivæ illæ fuerint, vel per spoliū ablatae, modo possessor hoc ignoraverit. *Jus Lubec. P. 1. Tit. 8. Art. 1.* Præsentia tamen illius, cujus res est, exigitur.

42. Pariter de Jure Lubec. liberi separati, si in separatione enormissime læsi sint, intra annum & diem eam retractare possunt. *vid. Mey. ad Jus Lubec. P. 2. Tit. 2. art. 23. n. 64.*

43. Porro, si ædificium in mei præjudicium exstructum, post annum & diem agere non licet. *d. Tit. 8. art. 2.*

44. Ulterius, si actionem contra possessorem immobilium quis movere velit, intra annum & diem hoc facere debet, nisi extra provinciam fuerit, ubi hoc tempus a die scientiæ computandum. *Jus Lubec. P. 3. Tit. 6. art. 3.*

45. Evictio rei venditæ etiam intra annum & diem illo jure præstanda. *Tit. 8. art. 2.*

46. Jure feudali intra annum & diem a tempore mutationis domini vel vasalli petenda est renovatio investituræ. *2. feud. 24. 40. § 52. vid. Exam. J. F. c. 17. Qu. 12.*

47. Jure Saxon. frequens est anni & diei præscriptio. Vocabulum tamen diei hic latius capitur, quam de jure Lubecensi, dum dies hic 6. septimanas & 3. dies continet, & hoc tempore apud Saxones præscribuntur. (1.) res mobiles *Carpz. P. 2. C. 3. def. 3. n. 7.* (2.) Jus retractus, *Berlich. dec. 118. licet Carpz. P. 2. C. 32. def. 4.* in Saxonia in retractu tantum annum civilem obtinere velit, non additis 6. septimanis. (3.) Res expeditoriæ & gerada. *Carpz. P. 2. C. 3. d. 12.*

DE ANNO ET MENSE.

48. Jure feudali miles renovationem investituræ intra annum & mensem petere debet. *1. feud. 22.*

DE BIENNIO.

49. Biennio præscribitur exceptioni non numeratæ pecuniæ. *L. 14. C. de non num. pecun.*

50. Actio doli biennio expirat. *L. 8. C. de dol. mal.*

51. In Emphyteusi Ecclesiastica, si canon intra biennium non solvatur, ea amittitur, per *Nov. 7. c. 3.*

52. Conductor intra biennium pensionem non solvens, poterit expelli. *L. 54. §. 1. ff. Locati.*

53. Conductor, si absens sit, nec pensiones solvat, lapso biennio, potest dominus res locatas aperire, & quæ ibi ex bonis conductoris reperiuntur, in inventarium redigere, si elapsum sit biennium. *L. 56. ff. locat.*

54. Mulier, si pro alio intercesserit, & post biennium consensum repetat, non juvatur Scto Vellej. *Nov. 61. L. 22. C. ad Sct. Vell.* quia interim satis deliberasse videtur.

55. Ager desertus, & ab alio occupatus, post biennium a domino repeti non potest. *L. 8. C. de omni agr. deser.* intra biennium quidem poterat, sed non nisi refusis impensis.

56. Immissio quorundam creditorum prodest etiam non immisissis; si illi, qui in eadem provincia sunt, intra biennium veniant, debita sua probent, & immisissis impensas refundant. *L. fin. C. de bon. auct. Jud. poss.*

57. Instantia seu Processus in causa criminali intra biennium finiiri debet. *L. Properandum 13. C. de Judic. L. ult. c. ut intra cert. temp. &c.*

58. Processus appellationis ad summum intra biennium finiendus. *Nov. 93. c. 1. Auth. ei, qui C. de temp. appell.*

59. Remedium supplicationis contra sententias intra biennium institui potest. *Nov. 119. c. 5. Auth. quæ supplicatio. C. de prec. Imper. offer. Junct. L. un. C. de Sent. Prætor.*

60. Quod in annis proximis faciendum, intra biennium expediendum. *L. 17. §. ult. ff. de Manumiss. test.*

61. Advocatus, qui ultra biennium sine com meatu a suo foro abest, amittit advocaturam. *L. ult. C. de Advoc. divers. Jud.* Quamvis hæc lex specialis esse videatur.

62. Qui ex militibus Palatinis per biennium abest, 20. sequentibus postponitur. *L. 3. C. de Commeat.* vid. *supr. n. 23.* Ergo pœna emansonis erat postpositio.

63. Qui Patronus fisci in provinciis constitutus, hoc munus per biennium continuare debebat. *L. 12. §. 13. C. de Advoc. div. Jud. conf. n. 33.* Idem in defensore Civitatis *Novell. 15. in. epilog.*

64. Dominium rei oppignoratae creditor impetrare non poterat, nisi post denunciationem debitori factam, per biennium exspectasset, & postea venum exposuisset, quo facto, per rescriptum Principis dominium impetrare poterat, sed a tempore rescripti iterum biennium concedebatur debitori ad reluendum. *L. fin. C. de Jur. Dom. impetr.* Quæ ambages hodie non attenduntur. *Carpz. P. 1. C. 28. d. 139.*

65. Legatione, præsertim transmarina, functus, biennii habebat vacationem ab aliis muneribus *L. 3. C. de Legat. Conf. L. 7. ff. eod.*

66. Promissæ dotis usuræ solo biennii lapsu debentur, nisi terminus brevior præfinitus. *L. ult. §. præterea. 2. C. de jur. dot.* *Carpz. P. 2. C. 42. d. 14.*

67. Sponsus post contracta sponsalia, intra biennium tenetur consummare matrimonium, si in provincia præsens sit. *L. 2. C. de spons.* quod si non faciat, sponsa alii nubere potest.

68. Mulierem adulteram in monasterium detrusam, maritus intra biennium recipere poterat. Postea enim uxor tenebatur accipere habitum Monachorum, *Nov. 134. c. 10.* Hodie apud nos maritus, si condonare velit uxori, poterit eam quocunque tempore recipere.

DE TRIENNIO.

69. Sponsus extra Provinciam absens, per triennium expectandus. *L. 2. C. de Repud.*

70. In-

70. Instantia seu processus in causa civili triennio finiendus. *L. properandum. 13. §. 1. C. de Jud. vid. n. 57.*

71. Res mobiles triennio usucapiuntur. *pr. Inst. de usucap.*

72. In civili emphytevsi, si canon intra triennium non solvatur, amittitur emphytevsi. *L. 2. C. de Jur. Emphyt. vid. supr. n. 53.*

73. Vestigalia in triennium locanda. *L. 4. C. de Vect.*

74. Qui trium proxime præteritorum annorum Apochas seu quietantias ostendere potest, ille præsumitur etiam præcedentium annorum usuras solvisse. *L. 3. C. de apoch. publ.*

75. Causæ, in quibus contra fiscum pronunciat, intra triennium retractari possunt. *L. un. C. de Sent. advers. fisc.*

76. Advocatus per triennium absens foro cadit, *L. 7. §. 2. C. de Adv. div. Jud. vid. supr. n. 61.*

77. Clerici propter falsum testimonium in causa civili triennio suspendendi, & monasterio mancipandi. *Nov. 123. cap. 20.*

78. Servus, qui in monasterium se contulit incio domino, intra triennium repeti potest. *Nov. 123. cap. 35.*

79. Per triennium mulier filium alere debet, secundum Glossam in *L. Nec. filium C. de patr. potest.*

80. Triennium expectandum, antequam de impotentia agere possit uxor. *Nov. 22. cap. 6.*

81. Heres legata alimenta, & triennio præstita, impostum etiam præstare tenetur. *L. 1. C. de fideicommiss.*

82. Triennio etiam usucapit Episcopus contra Episcopum nuper ad fidem conversum. *c. placuit. C. 15. qu. 3.*

83. Qui prædam ex naufragio diripuerunt, si liberi fuerint, in triennium debent relegari. *L. 4. §. 1. ff. de incend. ruin. naufr.*

DE QUADRIENNIO.

84. Omnia, quæ olim anno utili, hodie quadriennio continuo præscribuntur. *L. ult. C. de temp. in integr. restit.* Quorum spectant restitutiones in integrum, & omnia remedia rescissoria vid. *supr. Sect. 3. Membr. 2. ax. 2.*

85. Bona fisco nunciata, sed neglecta, quadriennio præscribuntur. *L. 1. C. de quadrienn. præscript.*

86. Si res a Fisco vendita, emtor quidem statim securus est, ille vero, qui jus in re vendita præterdit, intra quadriennium contra fiscum agere, & regressum instituere potest. *§. fin. Instit. de Usucap. L. 3. C. de quadrienn. præscript.*

87. Quando aliqui creditores ex primo decreto immissi in bona debitoris, tunc reliqui creditores quoque admitti possunt, modo, si absentes fuerint, intra quadriennium veniant, & expensas restituant. *L. ult. C. de bon. auct. Jud. poss. vid. supr. n. 56.*

88. Uxor, si de marito, militia causa absente, per quadriennium nullum sospitatis nuncium acceperit, potest ad alia vota transire. *L. 7. C. de Repud.* Sed hoc mutatum per *Nov. 117. c. 11.* ubi maritum expectare debet, donec de morte certior facta.

89. Qui a militia palatina uel officio aulico per quadriennium abest, officium amittit. *L. 2. C. de comitat.*

90. Si divortium factum sit culpa mulieris, non potest illa ante quinquennium alii nubere, & interim subjicitur *L. Juliae*, perinde ac si divortium factum non sit. *L. 8. §. 4. C. de repud. Nov. 22.*

DE QUINQUENNIO.

91. Quinquennio præscribuntur omnes querelæ de inofficioso, sive sint de testamento, sive de dote, sive de donatione, vid. *supr. Sect. 2. membr. 2. in fin.*

92. Quinquennio tollitur actio ex *SCto Syllaniano* de aperto occisi testamento, ante vindictam necem. *L. 13. ff. ad SCtum Syllan.*

93. Post quinquennium de statu defunctorum quaestio amplius moveri nequit. *tot. tit. ff. ne de stat. defunct.*

94. Sic quoque accusatio apostasiæ post mortem quinquennio expirat. *L. 2. C. de Apost.*

95. Quinquennio præscribuntur delicta carnis, stupra & adulteria. vid. *supr. Sect. 3. membr. 2. Axiom. 5. n. 23.*

96. Qui aliquem ab hoste redemit, ille si pretium restituere

tuere neque
L. fin. C. de p
7. Co
ta. L. 1. p
de in causa
genit. nam c
crimen falsi
actio illa ex
98. C
solvendum
de Felig.
99.
quennio
lia affirm
Sed respo
100. C
nit, intra qu
101. Si
cubus, int
lor. cubic.
101. De
tro officio
tract. Judi
103. Ber
conditores fil
tatem. L. 1. §.
habent, etiam
pote possunt
ca alicui bona p
104. Res m
quennio inter
105. Ind
conceduntur

tuere nequeat, quinquennio operas loco lytri præstans, liberatur.

L. fin. C. de postlim. reuers.

97. Collusio post sententiam intra quinquennium detegenda. *L. 2. pr. ff. de Collus. deteg.* Agitur autem hic de collusione in causa status, seu causa liberali, ubi de libertate alicujus agitur, nam circa hanc collusionem hoc speciale est; alias enim, si crimen falsi concurrat, sine dubio 20. demum annis ex collusionem actio illa exspirabit.

98. Causa commissi vectigalis, si res illa, pro qua vectigal solvendum, non amplius existet, quinquennio exspirat. *L. 2. C. de Vectig.*

99. Crimen peculatus seu furtum pecuniæ publ. quinquennio finitur. *L. 7. ff. ad L. Jul. pecul.* quod de omni Lege Julia affirmandum videtur, ob *L. 29. §. 6. ff. ad L. Jul. de adult.* Sed responsionem vide supra *Sect. 3. membr. 2. num. 30. Axiom. 5.*

100. Oratorium, cujus ædificationem testator heredi injunxit, intra quinquennium perficiendum. *Nov. 131. c. 10.*

101. Si servus alicujus incscio domino factus Principis cubicularius, intra quinquennium repeti poterat. *L. 4. C. de præpos. Sacr. cubic.*

102. Donatio judici facta revocari nequit, si donator deposito officio per quinquennium tacuerit. *L. un. §. 1. C. de Contract. Judic.*

103. Beneficium separationis, quo creditores paterni contra creditores filii utuntur, quinquennio exspirat post aditam hereditatem. *L. 1. §. 13. ff. de Separat.* Creditores vero, qui hypothecam habent, etiam post quinquennium ex bonis paternis solutionem petere possunt. *Carpzov. Lib. 4. Resp. 18. num. 3.* Quia hypotheca afficit bona paterna perpetuo.

104. Res minoris alienatæ, adepta majorenitate, intra quinquennium revocari possunt. *L. ult. C. Si maj. fact.*

105. Induciæ moratoriæ regulariter ad quinquennium conceduntur, & eapropter appellantur quinquennel - Brieffe /
Ord.

Ord. Polit. de Anno 1548. Tit. von verstorbenen Rauff & Leuten.
Verum hic terminus non perpetuus est, sed arbitrarius.

106. Advocatus, qui ultra quinquennium cum com meatu abfuit, penitus e matricula advocatorum delendus. *L. ult. C. de Adv. div. jud.*

107. Studium juris quinquennio circumscriptum. Quod & olim in Camera præcise requirebatur, *Ord. Cam. P. 1. Tit. 3. §. 2.* Verum hodie non ita præcise ad annos, sed ad eruditionem respiciendum. *Regess. Imp. de ann. 1654. §. 28. Blum. in Proc. Cam. tit. 7. num. 37.*

DE SEPTEM ANNIS.

108. Septennio completo desinit esse aliquis infans, & sic post septimum annum contrahi sponsalia possunt. *L. 14. ff. de Spons.* ita tamen, ut adepta pubertate ratificatio subsequatur; & post illum annum aliquis hereditatem adire potest. *L. 18. pr. C. de Jur. delib.*

109. Juris Canon. studio septennium præfixum est. *Cap. cum ex eo. 34. de Election. in 6to.*

DE NOVEM ANNIS.

110. In praxi cautela esse solet, ne ultra novem annos extendatur locatio, quia si per 10. vel plures annos locatio extensa, conductor jus reale in illa re consequeretur ex sententia practicum, de quo vid. *cautel. contract. Sect. 2. c. 9. §. 6.*

DE DECEM ANNIS.

111. Decennio præscribuntur bona immobilia inter præfentes, *pr. Instit. de Usuc.* quod si interdum absens possessor fuerit, tot anni decennio adduntur, quot annis ex decennio absens fuerit, vel tempus absentiae pro dimidia tantum parte computandum, & si ita decennium completum, usucapio finita. *conf. Nov. 119. c. 8.*

112. Decennio præscribitur vindicationi rei immobilis, reliquisque actionibus realibus de ea competentibus. *vid. supr. Sect. 3. Membr. 2. Ax. 1.*

113. Si testator coram 3. testibus declaraverit, se nolle testamen-

stamentum valere, & ad hanc declarationem lapsus decennii accesserit, testamentum est sublatum. *L. 27. C. de Testam.*

114. Res minoris, titulo lucrativo alienata, adepta majoritate intra decennium revocari potest, si præsens sit minor. *L. ult. C. Si maj. fact. alien. fact.* vid. *supr. num. 104. § 139.*

115. Jus Nundinarum per non usum 10. annorum amittitur. *L. 1. ff. de Nund.* quod de non usu aliorum quoque Jurium, quæ nobis in alieno quæsita, intelligunt Dd. per *L. ult. C. de Servit.* modo occasio utendi adfuerit.

116. Rationes Reipubl. subscriptæ & expunctæ adversus heredem administratoris, ultra 10. annos retractari non possunt. *L. 13. §. fin. ff. de divers. temp. prescript.* Ipse autem administrator per 10. annos adhuc conveniri potest.

117. In loco studiorum nemo creditur habere domicilium, nisi decem annis transactis eo loco sedem sibi constituerit. *L. 2. C. de incol.*

118. De opere in flumine publico vel ripa exstructo, intra 10. annos de damno infecto cavendum. *L. 7. pr. ff. de damn. infect.*

119. In metallum damnati, si inutiles sint operi faciendo, & cognatos vel affines habeant, post decennium a Præsede dimitti possunt. *L. 22. ff. de pæn.*

DE XII. ANNIS.

120. Hoc tempore completo, foeminae fiunt puberes, hinc desinunt esse sub tutela. *L. 1. C. quando Tut. vel. cur. imo* & tunc testandi & matrimonium contrahendi licentiam habent.

DE XIII. ANNIS.

121. Pubertas jure Saxonico ad recipiendam investituram est 13. annorum & 6. Septimanarum. *Lehn-Recht. c. 26. §. 1. Carpz. p. 2. c. 11. def. 9. in fin.*

DE XIV. ANNIS.

122. Hoc anno completo in masculis incipit pubertas *pr. Inst. quib. mod. tutel. in fin.* hinc pariter ibi habiles sunt ad te-

standum & matrimonium contrahendum; & hinc post annum hunc quæstio adulterii demum incipit. *L. 36. ff. de Adult.*

123. Tempus plenæ pubertatis est in fœminis 14. annorum *L. 14. §. 1. ff. de alim. legat.* quo casu ergo fœmina adoptare potest, de quo vid. *Inst. §. 10. de adopt.* eo casu 14. annis major debet esse adoptato. Imo hodie in criminalibus juxta constit. crim. fœmina ante annum 14. pro pubere non habetur, ut hinc hoc passu ejusdem juris sit cum masculino.

DE XV. ANNIS.

124. De opere publico exstructo tenetur ædificans usque ad 15. annos cavere. *L. 8. C. de oper. publ.* atque ita, qui Templum, Curiam, pontem aut alia ædificia publica exstruxit, ad 15. annos tantum conveniri potest, si forte interea temporis opus exstructum inconstans reperiatur.

125. Curialis Episcopus fieri non poterat, nisi per quindecim annos fuisset in Monasterio. *Nov. 123. cap. 1.*

DE XVI. ANNIS.

126. Annum 16. ætatis agens ad munus Sitioniæ, sive ad curam rei frumentariæ non est vocandus *L. 2. ff. de Vacat. mun.*

DE XVII. ANNIS.

127. Anno 17. completo quis postulare potest, per *L. 1. §. 3. ff. de postul. & procuratore §. 5. Inst. qui & ex quibus causis* quod ultimum procedit, si pars adversa de minorennitate non excipiat; & certe majus præjudicium subest in procuratore, quam Advocato: Ille enim omne negotium gerit, imo fit litis dominus, & sic si adhuc minor sit, periculosum est ipsum admittere, cum postea restitutionem petere possit. Advocatus vero tantum in jure instruit, & pro præsentem verba facit, periculo apud principalem remanente.

128. Minor impleto anno 17. testamento potest manumittere *§. ult. Inst. qui & ex quib. causis* quod mutatum in 14. annos, per *Nov. 119. cap. 2.*

DE

DE XIIX. ANNIS.

129. Plena pubertas est in masculis 18. annor. *L. 14. §. 1. ff. de alim. legat.* Hinc alimenta usque ad annos pubertatis legata, debentur usque ad annum 18. *d. l. 14.*

130. Qui adoptare vult, 18. annis major debet esse adoptato. *§. 4. Inst. de adopt. vid. n. 123.*

131. Filius, qui patrem captivum non redemit, exheredari potest, modo annum 17. excesserit. *Nov. 115. c. 3. §. 13.*

132. Fœmina veniam ætatis impetratura, 18. annorum esse debet. *L. 2. §. 1. C. de bis, qui ven. at at.*

133. Minor 18. annis non potest lector fieri. *Nov. 123. cap. 3.*

134. Sententia a iudice minori 18. annis lata, non valet. *L. 57. pr. ff. de Re Judic.*

135. Anno 18. volentibus partibus, alicui causa delegari potest. *c. 41. X. de offic. Jud. deleg.*

136. Princeps Elector ad electionem novi Imperatoris non admittitur, nisi post completos 18. annos *A. Bull. c. 7. §. 4.*

DE XX. ANNIS.

137. Rationes publicæ subscriptæ & expunctæ contra ipsum Administratorem intra 20. annos impugnari possunt. *L. 13. §. fin. ff. de div. temp. præscript. vid. supr. num. 116.*

138. Usucapio rerum immobilium inter absentes 20. ann. perficitur. *pr. Inst. de Usucap.*

139. Minores, si titulo lucrativo rem alienaverint, illam adepta majorenitate intra 20. annos repetere possunt, si absentes fuerint. *L. ult. C. si maj. fact. alien.*

140. Masculi 20. ætatis anno completo, veniam ætatis impetrare possunt. *l. 2. C. qui ven. at at.*

140. Criminalis persecutio delictorum 20. annis præscribitur. *L. 12. C. ad L. Corn. de fals. vid. supr. Sect. 3. Membr. 2. Ax. 5. sicut & reliquæ fiscales persecutionem, quibus brevius tempus non præfinitum. L. 13. pr. ff. de div. temp. præscript.*

142. Minor 20. annis in criminalibus testis esse non potest idoneus. *L. 20. ff. de test.*

143. Qui per 20. annos stipendia meruit, pro veterano habetur, & eorum privilegia consequitur. *L. 1. C. de excus. vet. L. ult. C. de his, qui non implet. stipend. sacramento soluti sunt.*

144. Qui per 20. annos publica professione cum laude functus (quod notanter additur in alleg. *L.*) dignitatem Comitivæ consequitur, & illustribus adscribitur *L. un. C. de profess. qui in urb. Constantin. docentes ex Lege Com. meruerunt.*

145. Minor 20. annis non aliter, quam vindicta manumittere potest, causa cognita. *§. 4. Inst. ex quib. caus. & c.*

146. Major 20. annis, si ad pretium participandum se venditari passus est, fit servus. *§. pen. Inst. de Jur. Person.*

147. Qui per 20. annos in possessione libertatis fuit, pro libero & cive Romano habendus, *L. 2. C. de. long. temp. praescript.*

148. Minor 20. annis non potest compelli, ut arbitrium in se recipiat. *L. 41. ff. de recept. arbitr.*

149. Post peractum annum vigesimum, quis potest delegari ad causas Ecclesiasticas *c. 41. X. de offic. pot. jud. deleg.*

DE XXI. ANNIS.

150. Vigesimo primo ætatis anno completo, in Saxonia incipit majorennitas.

DE XXV. ANNIS.

151. Tempus majorennitatis jure communi incipit ab anno 25. completo *pr. Inst. de Curat.* & tunc habilis quis est ad omnia munera publica suscipienda, & ad honores consequendos, ita tamen, ut in honoribus annus cœptus habeatur pro completo *L. 8. ff. de Mun. & honor.* sicut & hoc, quantum ad honores consequendos, singulare, quod singuli liberi pro singulis annis numerentur, ut adeo qui 22. annorum est, si tres libe-

liberos habeat, quoad honores consequendos æstimetur pro majorenni. *L. 2. ff. de Mun.*

152. Filia post 25. ætatis annum, si in corpus peccet vel invito patre marito indigno, libero tamen, nubat, a Patre exheredari nequit. *Nov. 115. §. 11.*

DE XXX. ANNIS.

153. Hoc tempore præscribuntur omnes actiones civiles ex contractu seu delicto oriundæ. *L. Sicut 3. C. de præscript. 30. Membr. 2. Ax. 2. & Membr. 3. Axiom. 1.*

154. Si venditor rei immobilis fuerit in m. f. Emtor vero in b. fide, 30. anni ad hujus rei usucapionem sunt necessarii. *Auth. mala fidei C. de præscript. long. temp. Nov. 119. cap. 1.*

155. Eligendus in Episcopum debet esse 30. annorum de Jur. Can. *Cap. cum in cunctis X. de elect.* quod ad exemplum ætatis Christi, & Joh. Baptistæ introductum *Can. Presbyter. dist. 78. conf. Gerhard. Loc. minist. Eccles. §. 185.*

156. Præscriptiones feudales omnes absolvuntur 30. annis. *vid. supr. Sect. 3. Membr. 3. Axiom. 5.*

157. Querela nullitatis 30. demum annis excluditur, etiam hodie, si nullitas sit insanabilis. *Rec. Imp. de A. 1654. §. 122.*

DE XXXI. ANNIS.

158. Annis 30. anno & die in Saxon. præscribuntur res immobiles, & reliqua, quæ Jur. Civ. 10. annis præscribebantur. *Carpz. lib. 1. Resp. 35. n. 12.*

DE XXXV. ANNIS.

159. Hoc tempus requirit Justinianus in illo, qui Episcopus eligi debebat. *Nov. 123. c. 1. §. 1.* Idem in Presbyteris, in Diaconis vero sufficit ætas 25. ann. *Nov. 123. cap. 13.*

DE XL. ANNIS.

160. Actio hypothecaria, si hypothecam possideat ipse debi-

debitor, durat per. 40. annos. *L. 7. §. 1. C. de prescript. 30. & 40. ann.*

161. Res fisco perfecte quæsitæ, non nisi 40. ann. præscribuntur. *L. omnes 4. C. de presc. 40. ann.* ubi hoc extenditur ad alias republ. & actiones, quibus speciale tempus non præfinitum.

162. Res Ecclesiæ immobiles & actiones hoc nomine competentes, per 40. ann. durant, *Auth. quas actiones C. de SS. Eccles.*

163. Pariter jus Patronatus contra Ecclesiam præscribitur 40. annis, vid. Brunnem. *de Jur. Eccles. lib. 2. c. 8. §. 8.*

164. Idem in præscribenda immunitate a decimis. *C. 1. de prescr. in 6to.*

165. Eadem præscriptio ex communi sententia obtinet etiam in rebus civitatis, vid. *supr. Sect. 3. Memb. 2. Axiom. 1. n. 6.*

166. Actiones per. L. C. perpetuantur usque ad 40. annos *L. fin. C. de prescript. 30. annor.*

167. Diaconissa esse non potest, nisi sit 40. annorum *Nov. 123. cap. 13.* licet Apostolus Paulus 60. annos exigat. *1. Tim. §. v. 9.*

DE L. ANNIS.

168. Quod alea perditum, vel alio lusu amissum, per 50. annos repeti potest. *L. fin. C. de Aleat.*

169. Ætas 50. ann. libertam excusat ab operis. *L. 35. ff. de oper. libert.*

170. Partus editus ex quinquagenaria, dicitur legitimus *L. 12. C. de legat. hered.*

171. A muneribus decurionatus nec sententia præsidis in perpetuum, nec anni 50. nec podagræ valetudo præstet excusationem. *L. 13. C. de Decur.*

172. Annus quinquagesimus olim apud Hebræos, ex Legge Mosaica vocabatur Jubilæus, quo recurrente omnia interim alienata, revertebantur ad priores dominos. *Levit. 25. v. 10. seqq.*

DE

DE LV. ANNIS.

173. Majores 55. annis invitati ad munera personalia vocari non possunt, *L. ult. C. qui etat. vel profess. excusf.*

DE LXX. ANNIS.

174. Aetas 70. annorum a Tutela excusat §. 13. *Inst. de excusf. Tut.*

DE XC. ANNIS.

175. Filius a petitione paternae hereditatis non nisi spatio 90. annorum excluditur. Habet enim triplex jus petendi successionem, quorum unumquodque 30. annos durat. (1) ut filius (2) ut legitimus seu agnatus (3) ut cognatus. *L. 1. §. 11. ff. de success. edict. Carpz. P. 3. c. 14. def. 30.*

DE C. ANNIS.

176. Res Ecclesiae olim 100. annis praescribentur, quod in 40. annos mutatum, excepta sola Ecclesia Romana, quae centenariam praescriptionem retinuit. *Auth. quas actiones C. de SS. Ecclesf.*

177. Res civitatis olim 100. annis praescribentur. *L. 23. C. de SS. Ecclesf.* quod communiter in 40. annos mutatum dicunt. *vid. supr. Sect. 3. Membr. 2. Ax. 1. n. 6.*

178. Ususfructus civitati relictus 100. annis expirat, quia hic terminus vitae longae hominis. *L. 56. ff. de Usufr.*

179. Puerorum centum annorum meminit S. Scriptura *Esa. 56. v. 20.* quod repetitum Jure Canonico. *cap. 28. Caus. 2. qu. 7.*

TEMPUS IMMEMORIALE.

180. Hoc quidem communiter confunditur cum spatio 100. ann. sed male, cum longius se extendere memoria possit; quippe hic non admittuntur testes de auditu proprio tantum, sed

344 SECTIO IV. MEMBRUM V. DE ANNIS.

sed & de illis, quæ a majoribus audiverunt deponentes. vid. *Tr. de Jur. Sens. Diff. 8. c. 3.* Hoc vero tempore præscribuntur omnia, quæ alias non præscriptibilia, modo possideri, vel per modum privilegii in aliquem transferri possint. *Cap. sup. quibusdam 26. X. de V. S. Brunn. in Jur. Eccles. L. 2. c. 11. §. 8.* Et hinc res sacræ, bona domanalia & regalia tanto tempore acquiruntur; Quicquid enim per privilegium potest alteri concedi, illud potest tempore immemoriali acquiri. *Mey. Consf. 3. n. 37. & Consf. 63. n. 39.*

181. Jure Can. etiam immemoriale tempus allegans cum mala fide non præscribit *Cap. fin. X. de præscript.* Quod etiam usu & praxi in foro civili observari testatur *Mynsing. Cent. 4. Observ. n. 6,* purgat tamen illa præscriptio malæ fidei præsumptionem. *Mey. Consf. 3. n. 80.*

DE CCC. ANNIS.

182. Ad præscriptionem 300. annorum provocabat Jephtha contra Ammonitas *Jud. 11. v. 26.*

DE MILLE ANNIS.

183. Jus luendi pignoris ne mille quidem annis præscribitur. *Brunnem. Consf. 128. n. 31. & plures ibi citati.* Idem in rebus meræ facultatis, *Gail. lib. 2. Obsf. 128. n. 5.*

184. Mandatum Principis nec mille annis præscribitur. *L. 2. C. de diversf. Rescript. Vult. P. 1. Consf. Marp. 17. n. 48.*

SOLI DEO GLORIA.

INDEX.

I N D E X

R E R V M P R A E C I P V A R V M

Quæ in Tractatu De investigandis actionibus continentur.

Ubi prior numerus *Sectionem*; secundus *Membrum*; tertius
§. vel *axioma* denotat.

<p style="text-align: center;">Absens.</p> <p>Absentis cognati bona succes- sor proximus administrare potest, si caveat 2. 3. 7</p> <p style="text-align: center;">Actio.</p> <p>Actiois nomen num hodie expri- mendum 1. 1. 1</p> <p>Actio accurate indaganda 1. 1. 2</p> <p>Utilior semper eligenda 1. 1. 3</p> <p>Fundamentum actionum indagandorum 1. 1. 4</p> <p>Ex facto nascitur actio <i>ibid.</i></p> <p>Actiois contrariæ fundamentum 1. 4. 3</p> <p>Ex qualitate contractus cognoscenda actio 1. 4. 6</p> <p style="text-align: center;">Actio <i>Ædilitia</i>.</p> <p>Quanto tempore præscribatur 3. 3. 2. n. 12 & 13</p> <p style="text-align: center;">Actio <i>Æstimatoria</i>.</p> <p>1. 7. 6</p> <p>Num re peremta detur 1. 7. 7</p> <p>Actio æstimatoria contraria num in jure fundata 1. 7. 9</p>	<p>Quale iudicium de actione æstimatoria utili ferendum <i>ib.</i></p> <p>Actio de <i>Albo</i> corrupto. 1. 10. 54</p> <p>Quamdiu duret 3. 3. 3. n. 2</p> <p style="text-align: center;">Actio de <i>aqua pluvia</i> arcenda,</p> <p>Unde nascatur 1. 2. 40</p> <p>Datur ad damni imminentis aver- sionem 2. 10. 45</p> <p>Num locum habeat, si nullum alte- rius factum concurrat <i>ibid.</i></p> <p>Quid si opus agriculturæ causa factum <i>ibid.</i></p> <p style="text-align: center;">Actio <i>l. Aquilia</i>.</p> <p>Quotuplex actio ex hac <i>L.</i> detur 1. 10. 26</p> <p>Damnum datum num actor in hac actione probare debeat 1. 10. 27</p> <p>Actio <i>Arborum</i> furtim casarum. 1. 10. 14</p>
---	---

I N D E X.

An ad vites casas extendenda

1. 10. 15

Actio in factum de *Calumnia*.

1. 10. 53.

Actio *Commodati*.

Directa

1. 5. 16

Contraria

1. 5. 17

Actio *communi dividundo*.

Unde oriatur

1. 9. 19

Socii quomodo huic actioni præscribant

3. 1. 5. n. 3. & 4

Quando inter Socios obtineat, 1. 6.

59

Datur domino directo, utili & ficto

2. 1. 21

Est actio mixta

ibid.

Actio *Conducti*.

1. 6. 35

Actio *Confessoria*.

Cui detur

2. 4. 2

Agens hac actione quid probare teneatur

ibid.

Utilis cui competat. 2. 4. 5. *seqq.*

Quamdiu duret

3. 2. 1

Actio de *Constitutâ Pecunia*.

Qualis sit

1. 3. 3. n. 8

Quando nascatur

1. 4. 20

An hodie necessaria

1. 8. 2

Actio *Depositâ*.

Directa

1. 5. 19

Contraria

1. 5. 25

Actio depositi num mihi detur, si res mea meo nomine apud alterum deposita

1. 8. 9

Actio *Depositâ miserabilis*.

Quamdiu duret

3. 3. 3. n. 18.

Actio *Doli*.

1. 10. 32

Quamdiu duret

3. 3. 3. n. 21

Actio de *effuso vel dejecto*.

1. 10. 56

Quamdiu duret

3. 3. 3. n. 20

Actio *Emphyteuticaria*.

1. 6. 55

Actio *Emti*.

1. 6. 3. & 4

Quando institui possit

1. 6. 5

An ad redhibendum detur

1. 6. 16

Actio *Exercitoria*.

1. 8. 17

Actio *ad Exhibendum*.

Est iudicium præparatorium 2. n. 4

Tutius cum rei vindicatione conjungitur

2. 1. 9

Unde nascatur

1. 2. 39

Actio *Expilata Hereditatis*.

1. 10. 19

Actio *Expletoria*.

Cui detur

2. 3. 22

Ad 30. annos durat

ibid.

Actio *in factum*.

1. 7. 5

Actio *familie herciscunda*.

1. 9. 20

Utrum consultius sit actionem familie herciscundæ instituere, an vero petitione hereditatis agere

1. 9. 11

Unde oriatur

3. 3. 23

Actio

I N D E X.

Actio feudi revocatoria.	1. 6. 27	Actio de incend. ruin. naufrag.	1. 10. 25
Actio de fide munita.	1. 5. 44	Actio Injuriarum.	
Actio de filiatione.		An post annum institui possit	1. 10. 48
Cui competat	1. 2. 18	Quamdiu duret	3. 3. 3. n. 2
Quid hic probandum	1. 2. 19	Actio injuriarum ex L. Cornelia.	
Actio finium regundorum.			1. 10. 4. 9
Cui competat	1. 9. 26	Actio institutoria.	
Actio funeraria.	2. 1. 22		1. 5. 43. & 1. 8. 16
		Actio judicati.	
Actio furti.	1. 9. 32		1. 9. 28
		Actio de in jus vocato non	
In duplum & quadruplum an adhuc	1. 10. 6	eximendo.	
hodie obtineat	ibid.		1. 10. 54
Concurrit cum re persecutoria	1. 10. 6	Actio quod Jussu.	
Quot annis duret	3. 1. 6. n. 10		1. 8. 15
Manifesti, quanto tempore præ-		Actio Locati.	
scribatur	3. 3. 3. n. 16	Actio locati sequestraria	1. 5. 27
Actio furti adversus nautas.		Actio locati	1. 6. 41
	1. 10. 58	An conductor illi præscribere va-	
Actio Hypothecaria.		leat	3. 1. 6. n. 7
Hypothecaria actio & pignoratitia		Actio Mandati.	
quomodo differant	2. 5. 1	Actio mandati sequestraria	1. 5. 27
Agens hypothecaria, jus pignoris		Actio mandati directa	1. 6. 67
docere debet	2. 5. & 7	Actio mandati contraria	1. 6. 69
Contra quem detur	2. 5. 8	Ob damnum fatale num detur actio	
Quo tempore præscribatur	2. 5. 9	mandati	1. 6. 71
Utilis datur etiamsi de nominibus		Actio in factum contra mensores.	
oppignoratis	5. 5. 16		1. 10. 13
Quamdiu duret	3. 2. 1. n. 16. seq.	Actio Quod metus causa	
A quo tempore præscriptio hu-		Quamdiu duret	2. 3. 2. n. 7. & 8
jus actionis computanda	ibid.	Actio Negatoria.	
	n. 21	Cui competat	2. 4. 3
		In hac actor probare non tenetur.	
			2. 4. 4
		Quis habeat utilem	2. 4. 5. seqq.
		Quam-	

I N D E X.

Quamdiu duret 3. 2. 1. n. 8. *seqq.*

Actio Negot. Gestor.

Directa 1. 9. 6

Contraria 1. 9. 7

An actio Negot. Gestor. detur, si prohibentis negotium gestum 1. 9. 8

Actio noxalis.

1. 10. 59

Quot annis duret 3. 2. 1. n. 24

Actio ad Palinodiam.

1. 10. 50

Quamdiu duret 3. 3. 3. n. 2

Actio de pastu

1. 10. 60

Actio Pauliana.

1. 10. 38

Quando competat 2. 5. 14

Quamdiu duret 3. 3. 2. n. 5 & 6

Actio de Pauperie.

1. 10. 60

Actio de Peculio.

1. 8. 20

Actio Pignoratitia.

Quot annis illi præscribatur 3. 1. 1.

n. 2

Actio Prascriptis Verbis.

1. 7. 4

Num cum actione in factum coincidat 1. 7. 5. & 11

Quando hæc actio conditione ob causam utilior 1. 7. 16

Actio Protutela.

3. 9. 15

Actio Pupliciana.

Ex Dominio ficto nascitur 2. 1. 17

Est utilior rei vindicatione, cum qua tamen cumulari potest 2. 1. 18

Actio Quanti Minoris

1. 6. 8. *seqq.*

Quanto tempore illi præscribatur

1. 16. 15

Num in locatione obtineat 1. 6. 43

An ob vitia rei permutatæ detur

1. 7. 13

Actio Quanti pluris.

Num venditori detur 1. 6. 6

Actio de rationibus distrahendis.

1. 9. 10 & 1. 10. 17

Quando instituenda 1. 9. 11

Utilis 1. 9. 14. & 1. 10. 17

Actio de recepto contra nautas.

1. 9. 33

Quotuplex sit 1. 9. 34

Num actio hæc ad aurigas extendenda 1. 9. 35. *seqq.*

An protestatio cauponis liberet ab actione de recepto 1. 9. 39

Actio redhibitoria.

1. 6. 9. *seqq.*

Quanto tempore illi præscribatur

1. 6. 15

Num melior sit actione emti 1. 6. 7

An detur venditori 1. 6. 18

Actio redhibitoria ex pacto displicentiæ quænam 1. 6. 19

An in locatione obtineat 1. 9. 43

Vitia rei permutatæ num hac actione emendari possint 1. 7. 13

Actio de in rem verso.

1. 8. 22

Num duo de in rem verso agere possint 1. 8. 23

Actio rerum amotarum.

3. 10. 7

Actio

I N D E X

Actio Rescissoria.
 Quando competat 2. 1. 19
 Rectius conjungitur cum Publiciana 2. 1. 20
 Quænam 1. 5. 43
 Quamdiu duret 3. 3. 2. n. 4
Actio ex Rescripto D. Pii.
 Qualis actio sit 1. 3. 7
 Quando obtineat *ibid.* & 1. 5. 5
Actio restitutoria.
 Quænam 1. 54. 3
 Actio venditi ex *Retractu.*
 1. 6. 24
Actio Revocatoria.
 Quando competat 2. 5. 14
 Actio de Sepulchro violato.
 1. 10. 11
 Quamdiu duret 3. 3. 2. n. 7
Actio Sequestraria.
 Actio Sequestraria depositi directa
 1. 5. 26
 Contraria *ibid.*
Actio Serviana.
 1. 6. 45. & 2. 5. 6.
Actio Servi corrupti.
 1. 10. 35
 Utilis 1. 10. 36
 Quanto tempore præscribatur 3. 3.
 3. n. 19
Actio pro socio
 1. 6. 58. & 60
 Num utilior sit actione communi dividundo 1. 6. 61. *seq.*
 Actio utilis pro Socio 1. 6. 64
 Actio de Spolio.
 1. 10. 24
Actio Subsidiaria.
 1. 9. 18

Actio de suspensio.
 1. 10. 57
Actio ex testamento.
 1. 9. 23
Actio de signo juncto.
 1. 10. 12
Actio Tributaria.
 1. 8. 21
Actio Tutela.
 Directa 1. 9. 9
 Quando instituenda 1. 9. 11
 Contraria 1. 9. 13
 Utilis 1. 9. 14
Actio Venditi.
 Directa 1. 6. 1
 Utilis 1. 6. 1
 Quando institui possit 1. 6. 5
 Num hospiti pro convictu detur
 1. 6. 73
Actio via recepta.
 1. 6. 27
Actio vi bonorum raptorum.
 1. 10. 22
 Num actione furti utilior *ibid.*
 Acceptans.
 Quis dicatur in Cambio 1. 7. 17
 Quando ad solutionem obligetur
 1. 7. 21
 Quæ actio si cambium acceptare nolit
 1. 7. 22
 Quid juris si non solverit cambium
 1. 7. 23
 Acceptatio honoris causa quomodo fiat
 1. 7. 25
 Tertius acceptans qualem actionem consequatur
 1. 7. 26
 Addictio indiem
 X x 3 vid

I N D E X.

- vid. Pactum additionis in diem.
 Administratio Tutelæ.
 vid. Tutelæ Administratio.
 Adoptivi liberi.
- Num alendi 1. 2. 21
 Sumtus studiorum an ipsis suppe-
 ditandi *ibid.*
 Acquitas naturalis.
- Num sine facto obliget 1. 2. 2
 Quod tibi non nocet, mihi vero
 prodest, ad id compelli poteris
 1. 2. 38
- Aliena obligatio.
- vid. Obligatio aliena
 Alieno nomine contrahens,
 vid. Contrahens alieno nomine.
 Alienatio Judicii mutandi causa
 facta.
- Si res ob hanc causam alienata, intra
 quantum tempus repeti possit 3.
 3. 1. n. II
- Alimenta.
- Quænam actio ad alimenta compe-
 tat 1. 2. 5
 Mater an liberis ad alimenta tenea-
 tur 1. 2. 6. & 7
 Pater naturalis an liberos alere te-
 neatur 1. 2. 9
 Ex damnato coitu natis, num ali-
 menta debeantur 1. 2. 10. & 11
 Obligatio alendi est reciproca 1. 2. 12
 Num patri magis, quam filio ali-
 menta suppeditanda *ibid.*
 Obligatio ad alimenta, num ob in-
 gratitudinem cesset 1. 2. 16
 Num pendente lite super ingratitu-
 dine, filius alendus *ibid.*
- Alimenta quotuplicia *ibid.*
 Liberi adoptivi num alendi 1. 2. 21
 An fratres se invicem alere tenean-
 tur 1. 2. 22
 Filiabus ex feudo debentur alimen-
 ta 1. 2. 23
 Quænam hoc in casu detur actio *ib.*
 Actio pro alimentis an etiam ad
 præterita pertineat 1. 2. 24
 Ad alimenta tenetur maritus uxori
 1. 2. 26
 Num idem in uxore 1. 2. 3
 Separatio quoad vinculum alimenta
 tollit 1. 2. 35
 Quid si tantum separatio facta, quo-
 ad thorum & mensam 1. 2. 33. & 34
 Pendente divortii controversia de-
 bentur alimenta 1. 2. 36
 Num matrimonio per mortem solu-
 to, vidua adhuc alenda 1. 2. 37
 Annus.
- An annus utilis in actionibus præto-
 riis attendatur 3. 3. 3. n. 14
 Diversorum annorum præscriptio-
 nes 4. 4. 1. seqq.
- Antichresis.
- vid. Contractus Antichreticus.
- Aqueductus.
- Ob impeditam Servitutem Aquædu-
 ctus datur Interdictum de aqua
 quotidiana & æstiva 2. 1. 15
 Arbores,
- Si furtim cæxæ, quæ actio detur 1.
 10. 14
 An fur arborum suspendi possit 1.
 10. 16
 Affe-

I N D E X.

Assicuratio.

Qualis contractus 1. 7. 27

Quæ exinde oriatur actio *ibid.*

Auctoritas privata.

Creditor propria auctoritate occupans res debitoris quomodo puniatur 2. 2. 28

Legatarii privata auctoritate occupantis legatum, quæ poena 2. 3. 14. & 15

Pactum de ingrediendo propria auctoritate quid operetur 2. 5. 12

B.

Braxare.

Jus braxandi Nobilibus in Saxonia generaliter interdictum 2. 4. 6.

Bellum.

An præscriptionem impediatur 3. 1. 2. n. 6

Bodmeria.

Qualis contractus 1. 7. 28

Qualem actionem producat *ib.*

C.

Cambium.

Cambium quid sit 1. 7. 17

Nomina Personarum in cambio concurrentium *ibid.*

Quæ actio inter remittentem & transantem 1. 7. 18

Inter remittentem & præsentantem quæ actio 1. 7. 19

Inter transantem & acceptantem quæ actio 1. 7. 20

Inter præsentantem & acceptantem quæ actio 1. 7. 21

Quid juris, si acceptans acceptare nolit cambium 1. 7. 22

Quid remedii, si acceptans cambium quidem acceptaverit, idem vero postea solvere nolit 1. 7. 23

Quæ actio si cambium sit contractus nominatus 1. 7. 14

Quæ actio nascatur, si honoris causa cambium acceptatum fuerit 1. 7. 15

Tertius acceptans qualem actionem contra transantem consequatur 1. 7. 26

Canon.

Remedium ex Can. *Redintegranda* & ex Can. *sape* cui competat 2. 2. 20. & 21

Casus.

In obligatione facti an casus noceat facienti 1. 6. 51

Chirographum.

Redditio Chirographi num liberationem operetur 1. 3. 22

Chirographum plurium debitorum uni redditum, num jus agendi contra reliquos tribuat 1. 3. 23

Ex chirographo quomodo executive agendum 1. 5. 10

Qualis actio ex chirographo 1. 5. 12

Qua actione chirographum repetendum 1. 9. 13

Civitatis Res.

Quantum tempus ad præscriptionem earum requiratur 3. 2. 1. n. 6. & 7

Communio hereditatis.

vid. Hereditatis Communio.

Compromissorium pactum,

vid.

I N D E X,

- vid. Pactum Compromissorium. An ob furtum in re locata commis-
 Concussio. sum, conductor regressum habe-
 Crimen Concussionis quale sit 1. 10. 31 at contra locatorem 1. 6. 40
 Quæ actio inde detur *ibid.* Conductor quibus casibus ante tem-
 Condictio. pus expelli possit 1. 6. 44
 Ex L. 6. C. d. Dot. promiss. 1. 3. 32 An Conductor ex L. Aquilia ad cul-
 Certi ex mutuo 1. 5. 2 pam levissimam conveniri possit
 Triticiaria 1. 5. 7 1. 10. 28
 Certi ex chirographo 1. 5. 12. Conjectura.
 Ex Jure Gentium 1. 10. 8 Ad illam recurrendum, si de inten-
 Ex L. f. C. d. Aleator. 1. 10. 18 tione contrahentium non con-
 Ex L. 1. ff. d. Concussio. 1. 10. 31 stet 1. 4. 26
 Ex L. 5. C. d. Legat. 2. 3. 15 Desumenda est ex substantialibus
 Condictio causa data causa negotii, quod gestum est *ib.*
 non secuta. Officium Conjugale.
 Æquitatem naturalem pro funda- Maritus & uxor sibi invicem ad co-
 mento habet 1. 9. 30 habitationem conjugalem oblig-
 Quænam requirantur ad hanc actio- gantur 1. 2. 26
 nem instituendam *ib.* Corporum traditio mutua est *ib.*
 Condiçiones ex Lege. Alter alteri corporis copiam ad
 Quanto tempore præscribantur 3. 2. usum conjugalem denegare ne-
 2. n. 3 quit *ibid.*
 Condiçtio furtiva. Ad explendum conjux refractarius
 An detur contra suspensi heredes carcere vel alio modo coerceri
 1. 10. 5 potest *ibid.*
 Num post 30 annos detur 3. 1. 6. n. 10
 Condiçtio indebiti. Constitutum.
 1. 9. 24 Affine est fidejussioni 1. 4. 20
 Quando locum inveniat 1. 9. 25 Constituentibus an eadem compe-
 Quando in usurarum solutione huic tant beneficia quæ fidejussoribus
 condiçioni locus 1. 10. 21 *ibid.*
 Condiçtio sine causa. Actio de constituta pecunia an ho-
 die necessaria 1. 8. 2
 Constitutum Prætorium.
 Cum quibus actionibus hæc coin- Num pactum legitimum sit 1. 3. 33
 cidat 1. 9. 31 Consuetudo.
 Quando locum habeat *ibid.* Eandem habet efficaciam quam lex
 Conductor. 1. 3. 4
 Ad quæ onera conductor teneatur 1. 6. 39 Con-

I N D E X

Contestatio litis.	Quænam ex eo detur actio	1. 5. 31
vid. Litis Contestatio.	Fructus ex contractu antichretico percepti qua actione petendi	1. 5. 32
Contractus	Creditor antichreticus an ad rationes teneatur	1. 5. 33
De pactis contractui adjectis	In antichresi expressa num excessus fructuum attendatur	1. 5. 34
Pacta dant legem contractui. <i>ibid</i>	Num actio pignoratitia contraria etiam in antichresi locum habeat	1. 5. 36
Contractus quid sit	Contractus <i>Censiticus</i> .	
In quonam singularis illa Contractuum natura actionis productiva consistat	Emphytevis affinis	1. 6. 57
Omnes distinctiones contractuum meri juris civilis sunt	An plenum rei dominium transferat	<i>ibid.</i>
Germani contractus distinctos ignorarunt & soli consensui obligandi efficaciam tribuerunt	Ad præstandum censum quænam detur actio	<i>ibid.</i>
Sunt vel veri, vel quasi	Contractus Chirographarius.	
Vel unilaterales vel bilaterales	Quando adsit	1. 4. 8.
Innominati	Contractus <i>Commodati</i> .	
Nominati, qui iterum vel reales, vel verbales, vel literales, vel consensuales	Quando adsit	1. 4. 8. & 9
Diversimode celebrantur	Quali actione conveniendus, qui promisit, se rem commodato daturum	1. 5. 15.
Alterius nomine contrahens ipse conveniri potest	Quæ actio detur commodanti ad rem commodatam restituendam	1. 5. 16
Qualis contractus in dubio præsumatur	An hæc actio salva maneat, licet res commodata perierit	<i>ib.</i>
Contractus qualitas attendenda	Quæ actio, si a tertio res commodata repetatur	<i>ib.</i>
Contractus dolo initus est nullus	Qua actione commodarius sibi consulere possit, si damnum senserit ex re commodata.	<i>ib.</i>
Accessorius quomodo expediatur	Quid in genere hic observandum	<i>ib.</i>
Contractus <i>Aestimativus</i> .	An compensatio hic sibi locum vindicet	<i>ib.</i>
Quando adsit	Y y	Si
Quæ exinde oriatur actio		
Num pœnitentiæ hic locus		
Contractus <i>Antichreticus</i> .		
Quando adsit		

I N D E X.

- Si res mea ab altero alteri commo-
dato data, qualis actio contra
hunc tertium mihi competat
1. 8. 9
- Contractus *Emphyteuticus.*
Quando adfit 1. 4. 12
- Contractus *Feudalis.*
Quando adfit 1. 4. 12
- Contractus *innominatus.*
Quæ hic causa obligationis 1. 7. 2
Num poenitentia hic permilla 1. 7. 3
Ex omnibus contractibus innomi-
natis una nascitur actio 1. 7. 4
- Contractus innominatus
Do ut Des.
Quando adfit 1. 4. 18
- Contractus innominatus
Do ut facias.
Quando adfit 1. 4. 9. 13 & 14
- Contractus innominatus
facio ut des.
Quæ actio inde detur 1. 7. 14
An hic locus conditioni ob causam
1. 7. 15
- Contractus innominatus
facio ut facias.
Quando adfit 1. 4. 13. & 14
- Contractus mutui.
Quando adfit 1. 4. 8
- Qualem actionem producat 1. 5. 2
- Ex mutuo num detur actio contra-
ria 1. 5. 3.
- Quæ actio competat, si creditor non
possit mutuo dare 1. 5. 4
- Quid juris, si nummi alieni mutuo
dati *ib.*
- Quid si accipiens ex mutuo obligari
nequeat 1. 5. 5
- De mutuo Civitatis 1. 5. 6
- De mutuo filii familias 1. 5. 7
- Qualis actio, si hypotheca mutuo
juncta 1. 5. 14
- Contractus *Pignoratitius.*
Quando adfit 1. 4. 10
- Contractus *realis.*
In contractibus realibus alteri per
alterum acquiritur obligatio
1. 8. 8
- Contractus *Societatis.*
Quando adfit 1. 4. 18
- Quæ actio, si Socii cum extraneo
contrahant 1. 6. 65
- Cui actio acquiratur, si unus ex so-
ciis contrahat *ibid.*
- Contractus *Superficiarius.*
Quando adfit 1. 4. 12
- Contrahens *alieno nomine.*
Videndum an sit in alterius potesta-
te, an sui juris 1. 4. 24
- An conveniri possit 1. 4. 23
- Ex facto tutoris obligatur pupillus
active & passive 1. 4. 24
- Idem obtinet in facto curatoris ra-
tione minoris *ibid.*
- Quæ actio inde detur *ibid.*
- Conventio.
Ex qua conventionione actio nascatur
1. 3. 1
- Tacita conventio in veris contracti-
bus quare non producat quasi
contractum 1. 9. 2
- Correalis Obligatio.

I N D E X.

- An per stipulationem constituatur
 1. 5. 41
- Correi.
- Vid. Obligatio plurium.
 Creditor.
- Creditor propria auctoritate occupans bona debitoris jus suum amittit, & ad restitutionem tenetur
 2. 2. 28
- Cumulatio actionum.
- Cumulari alternative in dubio possunt actiones ad idem tendentes, si non constet, quænam competat
 2. 3. 14
- Curator.
- An ex illius factò minor active & passive obligetur
 1. 4. 24
- Quæ actio inde nascatur
ib.
- An conveniri possit actione directa ex illo contractu, qui nomine minoris gestus
ib.
- Num ex suis, an ex minoris bonis satisfaciatur
ib.
- An curatela finita conveniri possit
ib.
- Actio utilis curationis causa
 1. 9. 14
- Custodia.
- Rei nostræ custodia quando alteri commissa, qualis contractus
 1. 4. 9
- D.
- Damnum.
- S**i in turba datum, qua actione vindicandum
 1. 10. 23
- Omne damnum qualecunque sit, vindicatur L. Aquilia
 1. 10. 16
- Num propter damnum datum injuriarum actio competat
 1. 10. 29
- Quale remedium suppeditetur, si per metum vel vim damnum nobis illatum
 1. 10. 30
- Damnum infectum.
- Quomodo præcavendum
 1. 10. 39
- An actio quædam hoc nomine datur
ib.
- Quis ob damnum infectum agere possit
 1. 10. 40
- Cautionem damni infecti si quis præstare nolit, quid remedii
 1. 10. 41
- Debitor.
- Quas actiones habeat contra fidejussorem
 1. 5. 44
- Num præscribere possit
 3. 1. 5. n. 1.
 & 3. 1. 6. n. 5 & 6
- Ejus heres an possit
 3. 1. 6. n. 12
 seqq.
- Qua actione creditori teneatur
 3. 2. 1. n. 22
- Debitum.
- Debitum in diversis terminis quomodo præscribatur
 3. 1. 4. n. 1. 3
 seqq.
- Decretum interimisticum.
- Apud Hispanos frequentatum
 2. 2. 11.
- Decretum provisionale.
- Quando huic locus
 1. 2. 13
- Quid hic probandum
 1. 2. 24
- Inter quas personas obtineat
 1. 2. 15
- Delicta.
- Quatenus ex delicto oriatur actio
 1. 10. 2

I N D E X.

Num præscribi possint	3. 2. 5. n. 12	Displicentia.	
	leqq.	An ob rei vitium pactum displicentia possit introduci	1. 6. 19
	Depositorum.	Vid. Actio redhibitoria.	
Quando adsit	1. 4. 9	Divortium.	
Quanam ex illo detur actio	1. 5. 19	Ob adulterium vel malitiosam defertionem vinculum matrimonii tollitur	1. 2. 35
Quid juris, si res a pluribus deposita	<i>ibid.</i>	Aliter sentiunt Canonistæ	<i>ibid.</i>
Utrum, qui ex pluribus deponentibus suum recepit, reliquis communicare teneatur	1. 5. 20	Pendente divortii controversia debentur alimenta	1. 2. 36
Quando tertius depositi agere possit	1. 5. 21.	Dolus.	
At tertio quomodo depositum rependum	1. 5. 22	Contractum bonæ fidei reddit nullum	1. 6. 7
Quando depositario contraria depositi actio competat	1. 5. 25	Quando purgetur dolus incidens	<i>ibid.</i>
An retineri possit ob impensas	<i>ibid.</i>	Subsidiaria doli actio, an locum habeat, si damnum alterius dolo datum	1. 10. 32
Si res mea apud alterum deposita meo nomine, quæ actio inde nascatur	1. 8. 9	An ejus loco actio in factum instituenda	<i>ibid.</i>
	Depositorum irregulare.		
Quid sit	1. 5. 24	Dominium.	
An degeneret in mutuum	<i>ib.</i>	Quibus contractibus transferatur	1. 14. 11
Qua actione petendum	<i>ib.</i>	Ex dominio probato directo & utili nascitur Rei Vindicatio	2. 1. 4. & 13
	Depositorum Miserabile.	Quomodo dominium inquirendum	2. 1. 5
Quando obtineat	1. 5. 23	Sine traditione non transit	2. 1. 6
Actio in duplum hic sibi locum vindicat	<i>ibid.</i>	Nisi certis casibus	2. 1. 7
An sit abrogata	<i>ibid.</i>	Sufficit tamen ficta traditio	2. 1. 8
	Destructor Domus.	Dominium Auctoris quoque a vindicante probandum, nisi actor ufuceperit	2. 1. 9
Quæ actio contra illum detur	1. 10. 13	Qualitas domini non attenditur	2. 1. 12
	Dies.	Ex	
Diei computatio	4. 3. 1		
Dierum præscriptio multiplex	4. 3		
	Disciplina.		
Num filio actio competat pro addiscenda disciplina	1. 2. 17		

I N D E X.

- Ex dominio ficto Publiciana actio
 oritur 2. 1. 17. & 2. 1. 21.
 Ut & rescissoria 2. 1. 8.
 Dominium quo sensu vindicari di-
 catur 2. 1. 11. & 2. 1. & 2. 4. 1.
 Dominium Utile.
 Probe attendendum, an quis inten-
 dat plenam dominii translatio-
 nem, an tantum ejus utilitatem
 1. 4. 12
 Quomodo transferatur *ibid.*
 Qualis inde nascatur contractus
ibid.
 Donatio.
 Num pactum legitimum 1. 3. 25
 Quando reuocari possit 1. 3. 28
 Qua actione *ibid.*
 Quando adsit 1. 4. 11
 Donationis inofficiosa querela.
 Cui detur 2. 3. 26
 Donatio mortis causa.
 Qualis actio ob hanc competat 1. 3. 30
 Mortuo donatore irrevocabilis sit
ibid.
 Legatis fere per omnia æquiparatur
ibid.
 Attendendum an in terminis con-
 ventionis substiterit *ibid.*
 An insuper donator rem donatam
 in eventum mortis tradiderit *ibid.*
 Res certa si legata, ad instar legati
 rei vindicatio datur *ibid.*
 Res a vivo donatore tradita, si ite-
 rum amissa sit, qua actione recu-
 perari possit *ibid.*
 Qua actione revocetur 1. 3. 3
 Poenitendi licentia semper hic salva
 manet *ibid.*
 Donatio propter Nuptias.
 Vocatur etiam sponsalitia largitas
 1. 3. 26
 Num pactum legitimum *ibid.*
 Qualis actio inde detur 1. 3. 26
 & 27
 Uxor habet hypothecam intuitu
 hujus donationis *ib.*
 Dos.
 An lex uxori dotem repetenti actio-
 nem ex stipulatu concedat
 1. 5. 39
 Dotare.
 Cui hoc incumbat 1. 2. 25
 Quænam actiones hinc dentur
ibid.
 Dotis inofficiosa querela
 Cui detur 2. 3. 25
 Dotis promissio.
 Quæ actione dos promissa petenda
 1. 3. 32
 E.
 Educatio.
AN Pater obligatus sit ad omnia
 illa, quæ ad educationem
 pertinent 1. 2. 3.
 Ad vitam naturalem & socialem di-
 rigenda 1. 2. 4.
 Effundere vel dejicere.
 Contra ipsum dejicientem an actio
 L. Aquilæ competat 1. 10. 56
 Ad promptius remedium sit ex
 quasi delicto contra dominum
 ædium agere. *ibid.*
 Y y 3 An

I N D E X.

An ipsi domino ædium regressus detur contra inquilinos dejicien- tes	<i>ib.</i>	Læsiō si infra dimidium, an ipsi suc- curratur	1. 6. 8
Electio.		Eligere potest, an ob rem vitiosam agere velit quanti minoris, an ad redhibendum	1. 6. 14
Quæ actio emtori eligenda, si ob rem vitiosam agere velit	1. 6. 14	Num actio ex L. 2. C. d. Resc. V. ipsi applicetur	1. 6. 31
Quæ actio eligenda, si ob læ- sionem enormissimam agatur	1. 6. 29	Num emtori læso actio competat, si res perempta	1. 6. 32
Condictio ex Lege an sit commo- dissima	<i>ibid.</i>	Emtor num locatori præferendus	1. 6. 53
In alternativis electio est ipsius de- bitoris, quam rem præstare ve- lit	1. 7. 7	Si conductor cedere nolit, quæ actio detur emtori	<i>ib.</i>
Emtio Venditio.		Emphyteusis.	
Quando adsit	1. 4. 11	Quid sit	1. 6. 55
Inæqualitas in emtione & venditio- ne qua actione emendanda	1. 6. 6	Actio inde competens quomodo no- minetur	<i>ib.</i>
Læsiō si infra dimidium, an subsi- stat	1. 6. 3	An, si pecunia intervenerit, actio- nem producat	<i>ib.</i>
An agi possit actione quanti minoris	<i>ib.</i>	An idem, si gratis promiserit do- minus	<i>ib.</i>
Emtor an actionem venditi institu- ere possit, si res vendita casu pe- rierit	1. 6. 23	An domino ratione canonis compe- tat tacita hypotheca	<i>ibid.</i>
Emtor.		Qua actione dominus laudemium consequi possit	1. 6. 56
Qua actione utatur contra vendito- rem ad rem venditam traden- dam	1. 6. 3	Emphyteuticariæ an hic locus sit	<i>ibid.</i>
Quid si nuncius intervenerit	<i>ib.</i>	An hypothecariæ	<i>ibid.</i>
Cur pretium prius offerre debeat	1. 6. 5	An conditioni ex Lege	<i>ibid.</i>
Si læsus, quomodo ipsi succurren- dum	1. 6. 7	Emphyteuta.	
		Num canonem præscribere possit	3. 1. 6. n. 8
		Error.	
		Error in nomine an contractum vi- tiet	1. 4. 26
			Ex-

I N D E X.

<p>Exceptio non numeratæ Pecuniæ.</p> <p>Quando obtineat 1. 5. II Exceptio Præscriptionis. Ante L. C. opponi potest. <i>Ingress.</i> <i>Section.</i> 3 A Judice num ex officio supplenda <i>ibid.</i></p> <p style="text-align: center;">Excussio.</p> <p>Excussionis exceptionem opponere potest possessor hypothecæ generalis, non specialis 2. 5. 8 Non potest opponi agenti ex interdicto Salviano 2. 5. II Debitoris debitori num detur 2. 5. 16</p> <p style="text-align: center;">F.</p> <p style="text-align: center;">Factum.</p> <p>IN facti circumstantias accuratissime inquirere debet actor 1. 1. 4 Factum quotuplex 1. 1. 5. 8 & 9 Num factum in obligationem venire possit 1. 4. 13 Alienum factum an promitti possit 1. 4. 15 Ad Societatem quatenus facta pertineant 1. 4. 16</p> <p style="text-align: center;">Factum alienum.</p> <p>Hujus nulla obligatio 1. 4. 15 Qua ratione ex promissione facti alieni nasci possit obligatio <i>ib.</i> Quatenus ex facto alieno quis obligetur 1. 4. 22</p>	<p>Factum illicitum.</p> <p>Quotuplex sit 1. 10. 1 An in factis illicitis concurrat consensus 1. 10. 2. Quotuplex læsio ex facto illicito 1. 10. 3.</p> <p style="text-align: center;">Fama,</p> <p>Læsa quomodo vindicanda 1. 10. 47</p> <p style="text-align: center;">Feudum.</p> <p>Allodio deficiente, an pater filiabus ex feudo debeat alimenta 1. 2. 23 An etiam fratres fororibus <i>ib.</i> Quæ actio inde competat <i>ib.</i> An etiam hypothecaria <i>ib.</i> Feudi vindicatio num vasallo detur 2. 1. 3 Juri revocandi feudum a quo tempore præscribatur 3. 1. 2. n. 4 Fideicommissum. Rebus fideicommissio obnoxiiis a quo tempore præscribatur 3. 1. 2. n. 5</p> <p style="text-align: center;">Fidejussio.</p> <p>Quando contrahatur 1. 4. 19 An differat a constituto 1. 4. 20 Quænam inde detur actio 1. 5. 42 <i>seqq.</i> Si quis promiserit se fidejussurum quæ actio instituenda 1. 5. 44 Fidejussor qualem actionem habeat contra debitorem 1. 5. 45 Num fidejussori actio competat</p>
--	--

I N D E X.

- tat contra principalem, antequam solverit 1. 6. 72
- Fides.
- Bona fides in præscriptione actionum necessaria 3. 1. 6.
- Mala fides interruptit præscriptionem 3. 1. 7.
- Filiatio.
- Hac negata, quando locus decreto provisionali 1. 2. 13
- Filiationis probatio admodum difficilis est *ibid.*
- Advocatus processui huic præjudiciali se non committat, nisi filio prius de alimentis fuerit prospectum *ibid.*
- Actio ad agnoscendum filium est reciproca 1. 2. 18
- Facta agnitione, alendi necessitas sua sponte sequitur *ib.*
- De probatione filiationis 1. 2. 19
- Hæc quoad matrem non difficilis *ibid.*
- Quoad patrem impossibilis dicitur *ibid.*
- Quasi possessio filiationis quomodo probanda 1. 2. 20
- Filius.
- An ipsi competat actio pro addiscenda disciplina 1. 2. 17
- Matri asserenti judicialiter filium esse adulterinum non creditur 1. 2. 19
- Idem valet in testamento *ib.*
- Factum cum filio initum an valeat 3. 1. 10.
- Periculosum est ipsi pecuniam credere, ob exceptionem S^Cti Macedoniani *ibid.*
- Ex contractu filiofamilias num pater obligetur 1. 8. 13. seqq.
- Qui cum filiofamilias contraxit, cautus sit in eligenda actione 1. 8. 24
- Filiofamilias, cujus bona materna a patre alienata, a quo tempore currat præscriptio 3. 1. 2. n. 2.
- Finium Communio.
- Ex hac resultat actio finium regundorum 1. 9. 26
- Vid. actio finium regundorum.
- Fratres.
- An se invicem alere teneantur 1. 2. 22
- An in subsidium ad dotem teneantur 1. 2. 25
- Fructus.
- Fructus ex re aliena bona fide percepti, qua actione repetendi 1. 2. 49
- Circa fructus si casus contingat in iocatione conductione, ad quem damnum pertineat 1. 6. 37. & 38
- In petitione hereditatis quales fructus restituantur 2. 3. 6
- Etiam non petiti in hoc iudicio adjudicantur *ibid.*
- Furiosus.
- Pacifici nequit 1. 2. 6
- Si tempore pacti dilucida inter

I N D E X.

tervalla habuit, an valide obligetur *ibid.*
 Furtum.
 Furtum passis quæ actiones competant 1. 10. 3. seqq.
 Furtum inter conjuges qua actione vindicetur 1. 10. 7
 Ob furtum post divortium commissum, quæ actio detur 1. 10. 9
 Delictum tigni juncti an coincidat cum furto 1. 10. 12
 An detur actio furti contra tutores 1. 10. 17

Furtiva Res.

Lucrum ex re furtiva perceptum, qua actione repetendum 1. 2. 48
 Si mobilis, an ufucapi possit 3. 2. 1. n. 26. seqq.

G.

Generatio.

AN extra matrimonium ad alimenta stringat 1. 2. 9
 Gerada.

Ad petendam Geradam in Saxonia quæ actio competat filiabus 2. 3. 28
 Guarentigiatum Instrumentum.
 Vid. Instrumentum Guarentigiatum.

H.

Hereditarium Jus.

Est separatum a Domino 2. 3. 1.

Hereditatis Aditio.

Quidnam inducat 1. 9. 22

Hereditatis Communio.

An ex hac resultet actio familiæ eriscunda 1. 9. 20

Hereditatis petitio.

Cui detur 2. 3. 3
 Contra quem 2. 3. 4. & 5
 In illam quoque præstationes personales veniunt 1. 3. 6
 Petiturus hereditatem mortem ejus, cujus se heredem dicit, probare tenetur 2. 3. 7
 Hereditatis petitio conventionalis 2. 3. 24

Heres.

Heres cum defuncto reputatur pro una eademque persona 1. 9. 21

Ex omni contractu obligatus est heres, ex quo obligabatur defunctus *ibid.*

Alia ratio est in delictis *ibid.*

Inventarium ad quid heredi proficit *ibid.*

Heres adeundo hereditatem ex quasi contractu obligatur 1. 9. 23

Heredi scripto datur remedium ex L. f. C. d. Edict. D. Hadrian. toll. 2. 3. 10. seqq.

Homo proprius.

Ob homines proprios fugitivos datur remedium ex L. 14. C. de Agricol. 2. 2. 30

Hora.

Ad diem constituendum quot horæ requirantur 4. 2

Præscriptio horaria quando obtineat *ibid.* n. 1. seqq.

Z z

Ho-

I N D E X

- Hospes.
- Quæ actio hospiti detur pro convi-
ctu 1. 6. 73
- Hypotheca.
- Quare ex pacto pignoris mox jus re-
ale hypothecæ quaratur credito-
ri 1. 3. 34
- Ad hypothecam constituendam,
num nudum pactum sufficiat 1.
4. 12
- Quomodo iterum in alterum trans-
ferri possit *ibid.*
- Actor attendat, annon in securitatem
crediti ipsi constituta sit hypothe-
ca 1. 5. 14
- Quæ differentia inter hypothecam
generalem & specialem *ib.*
- Tacita hypotheca præter legem non
singenda 2. 5. 1
- Hypothecaria actio.
- Vid. Actio Hypothecaria.
- I.
- Immissio.
- I**mmissionem in bona testatoris
heres potest impetrare ex reme-
dio L. f. C. de Edict. Div. Hadr.
toll. 2. 3. 10. seqq.
- Immissio in bona.
- An sponsa in bona sponsi, si matri-
monium consummare nolit, im-
mitti possit pro consequendis in-
terim alimentis 1. 2. 29
- Immunitas.
- Immunitatem prætendens a tributis
habet actionem confessoriam 2.
4. 7
- Non defenditur in immunitate pen-
dente quaestione super illa *ibid.*
- Impensa.
- Num propter impensas pignus re-
tineri possit 1. 5. 37
- Inaqualitas.
- Qua actione in emtione & venditio-
ne emendanda 1. 6. 6
- De incendio, ruina, naufragio
actio.
- Vid. Actio de incendio, ruina, nau-
fragio.
- Indebiti Solutio.
- Cur quasi contractibus adscribatur
1. 9. 24
- Indebitum quando promutuum ap-
pelletur *ib.*
- Ingratitudo.
- An tollat obligationem ad alimen-
ta 1. 2. 16
- Pendente lite super ingratitude
filius provisionaliter alendus *ib.*
- Inhibitio.
- Inhibitionis remedium in foro Sa-
xonico quodnam sit 2. 2. 12
- Injuria.
- Actio injuriarum quotupliciter in-
tentari possit 1. 10. 47
- Quando præscribatur 1. 10. 48
- Quando post annum agere liceat
ibid.
- Injuria libelli famosi quot annos du-
ret *ibid.*
- Quot species injuriæ ex L. Cornelia
1. 10. 49
- Actio injuriarum ex L. Cornelia an
sit perpetua *ibid.*
- An

I N D E X

- An soli injuriato ex hac L. actio competat *ibid.*
- Actio injuriarum recantatoria, seu ad palinodiam, quare sit perpetua 1. 10. 50
- An cum æstimatoria possit conjungi *ib.*
- Cautela de injuria per processum illata 1. 10. 51
- An remedium L. diffamari utile sit ad injurias removendas 1. 10. 52
- Actio injuriarum cum imploratione ex L. diffamari conjungi nequit *ibid.*
- Contra eximentem a judicio an datur actio injuriarum 1. 10. 54
Injuriarum actio.
- Vid. Actio Injuriarum.
Injuriarum ex L. Cornelia Actio.
- Vid. Actio Injuriarum ex L. Cornelia,
Injuria scripta. 1. 10. 48
Inflitor, 1. 8. 18
Qua actione obligetur 1. 8. 18
Instrumentum Guarentigiatum.
Ex hoc statim urgeri potest instrumenti obligatorii recognitio, aut ejus jurata diffessio 1. 5. 10
Interdictum.
Ne vis fiat re sua vel publica licere utendi, unde derivetur 1. 2. 41
De precario 1. 5. 18
Salvianum 1. 6. 46
De migrando 1. 6. 48
Uti possidetis 1. 6. 63
- De Remissionibus 1. 10. 44
Unde oriantur interdicta adipiscendæ possessionis 2. 2. 3
Unde retinendæ & recuperandæ 2. 2. 4
Interdictum de aqua quotidiana & æstiva 2. 2. 15
Interdictum de fonte 2. 2. 17
Interdictum de itinere actuque privato 2. 2. 14
Interdictum Ne vis fiat ei, qui in possessionem missus 2. 2. 6
Interdictum Quod legatorum 2. 3. 14
Conjungi potest cum hereditatis petitione *ibid.*
Interdictum Quorum bonorum 2. 3. 8
Interdictum de rivis 2. 2. 16
Interdictum de Superficiebus 2. 2. 13
Interdictum Uti possidetis 2. 2. 8
Etiam ob res incorporales competit 2. 2. 10. & 14. it. 2. 4. 9
Interdictum Utrubi 2. 2. 7
Interdictum Unde vi 2. 2. 19
Interdictum Salvianum pinguius est actione hypothecaria 2. 5. 10
Non admittitur hic exceptio excusationis 2. 5. 1
Quamdiu durent interdicta 3. 3. 3
n. II
Interesse.
Num ex factis, an ex jure æstimandum 1. 1. 4
An ob moram in solvendo ultra usuras peti possit 1. 6. 2
Interim.
Vid. Interimisticum decretum,
Z z 2 Inter-

I N D E X.

Interpres.

Quid juris, si contractus per interpretem initus 1. 8. 12
 Num uni interpreti credendum *ibid.*

Inventarium.

Si inventarium heres fecerit, quousque ex contractu defuncti obligetur 1. 9. 22.

Judex.

Quando litem suam faciet 1. 10. 35
 Parti competit actio in factum contra judicem, ad præstandam litem æstimationem *ibid.*
 Si ex consilio sapientum judicavit, an litem suam faciat *ibid.*
 Contra Judicem corruptum, an ex L. Jul. repetundarum agi possit *ibid.*
 Officium ipsius non est speciale remedium 2. 2. 31

Juramentum.

Inducit confessionem & habetur pro judicato 1. 5. 35
 Vis juramenti in conventionem præcedenti consistit *ibid.*
 Habet vim transactionis *ibid.*
 Juramentum *Minorationis.*

1. 10. 23

Juramentum promissorium.

Ex juramento promissorio non jure civ. sed Canon. datur actio 1. 3. 42

Juratorium Pactum.

Vid. Pactum juratorijum.

Jus.

Jus in re unde nascatur 2. 1. 3

De in jus vocato non eximendo actio.

Vid. Actio de in jus vocato non eximendo.

Quod jussu actio.

Vid. actio quod jussu.

L.

Lactatio.

Num mater compelli possit ad lactandum infantem 1. 2. 8

Lætio.

Si infra dimidium an succurratur emtori 1. 6. 8

Ob lætionem enormissimam quatenus contrahentibus succurratur 1. 6. 20

Enormis, an etiam in aliis contractibus attendatur 1. 6. 33

Laudemium.

Qua actione petendum 1. 6. 56

Legatum.

Legatarius rem legatam cujus possessio ab herede nondum apprehensa est, propria auctoritate occupans quomodo puniatur 2. 3. 14. seqq.

Si testamentum rescindatur, legata salva manent, excepto casu, si fratri turpis persona prælata 2. 3. 20

Filius querelam inofficiosi movens, num legatum amittat 2. 3. 21

Annuum legatum quot annis præscribatur 3. 1. 4. n. 20.

Leges.

Casus

I N D E X.

Casus L. Si & me & Titium 32. ff. de R. C.	1. 2. 44. & 2. 2. 31	L. fin. C. eod.	2. 2. 27
Requisita hujus Legis	1. 2. 45	L. 14. C. de Agricol.	2. 2. 30
Num extendenda	1. 2. 46. & 47	Lex Aquilia.	
Quando obtineat	1. 2. 48. seqq.	An ob damnum culpa datum, actio Legis Aquiliae institui possit	1. 10. 2
Qualis actio exinde detur	1. 2. 51. L. 23. ff. d. R. C.		1. 2. 52
Remedium L. in omnibus 41. ff. d. Judic.	1. 3. 14	An facta omissionis, vel non facta, hac lege vindicentur	<i>ibid.</i>
Actio ex L. si quis argentum 35 §. 5. C. d. Donat.	1. 3. 25	Omne damnum, qualecunque sit, vindicatur L. Aquilia	1. 10. 26
Remedium L. si unquam 8. C. d. Revocand. Donat.	1. 3. 28	Actor L. Aquilia agens, damnum probare tenetur	1. 10. 27
Quanam actio detur ex L. 2. C. d. R. Vendit.	1. 6. 29	An conductor ex L. Aquilia ad culpam levissimam conveniri possit	1. 10. 28
Remedium L. 25. C. Locat.	1. 6. 47	Legitima.	
Casus L. 96. ff. Pro Soc.	1. 6. 73	Læsus in legitima habet querelam inofficiosi testamenti	2. 3. 18
L. 2. C. d. Resc. V. num in permutatione obtineat.	1. 7. 13	Libellus.	
Remedium L. si quando C. Unde Vi	1. 10. 23	Ineptum libellum iudex ex officio rejicit	1. 1. 2
L. Diffamari num ad injurias pertineat	1. 10. 52	Libellus famosus.	1. 10. 48
An impediatur inquisitionem	<i>ibid.</i>	Litis Contestatio.	
Remedium L. 15. ff. de Cond. in deb.	2. 2. 30	Qualem actionem producat	1. 9. 28
L. 2. ff. de Cond. tritic.	<i>ibid.</i>	Num in criminalibus per litis contestationem quasi contractus celebretur	1. 9. 29
L. f. C. de Edict. D. Hadr. toll.	2. 3. 10. seqq.	Locatio Conductio.	
L. ult. C. de acqu. possess.	2. 29	Quando adfit	1. 4. 8. & 14
L. 2. C. de pign.	2. 4. 12		Casus
L. ult. C. de Prat. pign.	2. 5. 13	Z z 3	
L. 5. C. Unde Vi	2. 2. 26		
L. 7. C. eod.	2. 2. 28		
L. 10. C. eod.	2. 2. 27		

I N D E X.

Casus fortuiti, ad quem in locazione
pertineant 1. 6. 37. & 38

Lætio num in contractu locat. con-
duct. attendatur 1. 6. 42

Locatio Operis, Operæ.

Ex locatione operis, quæ actiones
oriantur 1. 6. 49

Locatio operæ quandoque est con-
tractus innominatus 1. 6. 50

Conductori operæ quæ actio detur
1. 6. 51

Locatori operæ quæ competat actio
1. 6. 52

Locatio Rerum.

Quænam actiones ex locatione re-
rum oriantur 1. 6. 3. seqq.

Ludus.

Ludo quod perditum, an repeti
possit 1. 10. 18

An liberi repetere possint, quæ a
parentibus ludo perditæ 1. 10. 19

M.

Magister navis.

Qua actione teneatur 1. 8. 19
Majestas.

Læse Majestatis crimen an præscribi
possit 3. 2. 5. n. 19

Mandatum.

Quando adfit 1. 4. 9. 13. 14. & 19

Si custodia rei immobilis alicui com-
missa, num hoc in mandatum de-
generet 1. 5. 27

Plures mandatarii num in solidum
teneantur 1. 6. 68

Mandatarius fines mandati exce-

dens, num actionem habeat 1.
6. 70

Ob damnum fatale num detur actio
mandatario 1. 6. 71

Manutenentia.

Decretum de manutenendo coinci-
dit cum possessorio summarissimi
2. 2. 11

Locum habet in corporalibus & in-
corporalibus *ibid.* & §. 14. in fin.

Matrimonium.

Quæ actio competat, si negetur ma-
trimonium 1. 2. 27

Mensis.

Quot dies mensem constituent 4.
4. 1

De præscriptionibus mensuris 4.
4. 2

Mensor.

An remedium aliquod contra sen-
tentias ex mensorum relatione
latas suppeditetur 1. 10. 34

Metus.

Si quis vi metuve compulsus alteri
aliquid dedit, quænam actio ipsi
competat ad damnum vindican-
dum 1. 10. 30

Actio quod metus causa an pingvior
sit actione L. Aquiliæ *ibid.*

Minor.

An pactum cum illo initum sit vali-
dum 1. 3. 9

Obligatu si ex contractu locuple-
tior factus *ibid.*

Idem, si dolus intercesserit *ibid.*

Jura-

I N D E X.

Juramentum accedens an ex minori
majorem faciat *ibid.*

An obligetur active & passive ex fa-
cto curatoris 1. 4. 24

Num ex suis, an ex curatoris bonis
satisfaciendum *ibid.*

An minori contra curatorem com-
petat actio utilis de rationibus di-
strahendis 1. 9. 14

Minori num præscriptio currat 3. 1.
2. n. 8

Momentum.

Quid sit 4. 1

Ejus præscriptio *ibid.* n. 1. seqq.
Mors.

Mors non præsumitur, sed proban-
da 2. 3. 7

In Saxonia post 70. annum imple-
tum quis mortuus esse præsumit-
ur *ibid.*

Mutuum.

Vid. Contractus mutui.

N.

Nauta.

NAutæ, caupones & stabularii an
in duplum teneantur, si quid
subtractum 1. 10. 58

Diversitas actionis ex quasi contra-
ctu & ex quasi delicto *ib.*

Negotiorum gestio.

Quando adsit 1. 4. 14. & 19

Quotuplex actio inde oriatur 1. 9. 5

In quonam distinguatur a mandato
ibid.

An gestor ob moram ad usuras obli-
getur 1. 9. 6

Quanam expensæ hic refundendæ
1. 9. 7

Expensæ num hic debeantur, si res
casu fatali perierit *ib.*

Novi Operis nunciatio.

Quomodo facienda 1. 10. 42

Quæ actio hic oriatur 1. 10. 43

An effectus nunciationis cautionem
impedire possit 1. 10. 44

Nobilis.

Nobilibus in Saxonia jus brazandi
cerevisiam, aliave opificia civica
aut mechanica exercendi, gene-
raliter interdictum 2. 4. 6

Nomen.

Nominibus oppignoratis quæ detur
actio 7. 5. 16

Nuncius.

Quomodo differat a procuratore 1.
8. 10

Num ipse nuncius obligetur 1. 8. 11

Nullitas.

Nullitatis querela adversus testa-
mentum pingvior est, quam que-
rela inofficiosi 2. 3. 21

O.

Obligatio.

EX facto naturali 1. 2. 1

Ex facto generationis quousque
sele extendat 1. 2. 3. & 4

Obligatio ex facto connubili 1. 2. 26

Obligatio ob lucrum ex re nostra
quæsitum 1. 2. 34

Quid

I N D E X

Quid juris, si quis alieno nomine obligationem contrahat 1. 4. 21
 Quatenus quis ex alieno facto obligetur 1. 4. 22
 Num alteri per alterum acquiratur obligatio 1. 8. 5. & 8

Obligatio aliena.

Si quis nudo pacto alienæ obligationi accedat, qualis inde nascatur actio 1. 4. 20

Obligatio conditionalis.

Quando hic præscriptio currere incipiat 3. 1. 3. n. 2

Obligatio Plurium.

Quid juris, si quis se una cum peculio obligavit 1. 4. 7
 Ex correali obligatione quænam resulter actio 1. 5. 41
 Si plures simul se obligaverint, quænam inter ipsos nascatur actio 1. 8. 3

Num correus solidum solvens regressum habeat 1. 8. 4. & 1. 4. 18
 Obligatio sub die.

A quo tempore hic incipiat currere præscriptio 3. 1. 3. n. 2

P.

Pactum.

Paciscens habilis esse debet 1. 3. 5
 De pacto cum furioso 1. 3. 6
 Pupillo 1. 3. 7
 Minore 1. 3. 9

Filiosfamilias 1. 3. 10

Prodigo 1. 3. 11

Clientis cum Advocato 1. 3. 13

Pacta conditionalia qualem obligationem producant 1. 3. 14

Pacta contra jus inita obligationem non producant 1. 3. 15

Pacta super negotio turpi invalida sunt 1. 3. 16

De pactis super re aliena 1. 3. 17

Num ex pactis alterius alteri actio vel exceptio competat 1. 3. 18

Pacta in rem distingvenda sunt ab iis, quæ in personam concepta 1. 3. 10

Successoribus singularibus num ex pacto antecessorum agendi & excipiendi facultas competat 1. 3. 20

Pacta successoria num valida 1. 3. 21

Num ex pacto tacito actio detur 1. 3. 22

Pactum non nudum quid sit 1. 3. 24

Quænam hujus species 1. 3. 25. 32. seqq.

Pactum additionis in diem

1. 6. 21

Qualem actionem producat 1. 6. 21

Num permutationi adjici possit 1. 7. 12

Pactum Commissorium.

Quid sit 1. 6. 22

An

I N D E X.

- An dominium ipso jure ad venditorem hic revertatur *ib.*
- Quæ actio ex hoc pacto competat *ibid.*
- Num permutationi adjici possit 1. 7. 12
- Pactum *Compromissorium.*
- Quid sit 1. 3. 36
- Quænam actio & exceptio inde nascatur *ibid.*
- An civile, an prætorium sit *ib.*
- Pactum *conditionale.*
- Ante conditionis eventum nulla institui potest actio 1. 3. 13
- Num hic poenitentia locus *ib.*
- De actione ante conditionis eventum instituenda 1. 3. 14
- Pactum *Confraternitatis.*
- Quænam actiones hic competant 1. 3. 21. & 2. 3. 24
- Pactum *de constituta pecunia.*
- Constitutum quid sit 1. 2. 33
- Ratione effectus ad pacta legitima refertur *ib.*
- Quare Prætorium pactum vocetur *ibid.*
- Pactum *contractui adjectum.*
- Quodnam sit 1. 3. 39
- Quænam actio exinde detur *ib.*
- Pactum *Hypotheca.*
- Num pactum legitimum 1. 3. 34
- Qualis actio ex eo detur *ibid.*
- Pactum *Juramento vestitum.*
- Quid operetur 1. 3. 41. & 42
- An major efficacia juramento tribuatur, quam nudo pacto *ibid.*
- Qui jurato promisit operas, si libertus non sit, an obligetur *ibid.*
- Pactum *liberatorium.*
- Quid sit 1. 3. 38
- Pactum *nudum.*
- An actionem producat 1. 3. 2
- Hodie habet vim stipulationis 1. 3. 3
- Validitas hujus pacti num ex Jure Canonico, an ex moribus *ib.*
- Qualis actio ex hoc pacto detur 1. 3. 4
- Pacta *non nuda.*
- Unde vestita dicantur 1. 3. 24
- Actio inde resultans quomodo vocetur *ibid.*
- Pactum *Retractus.*
- Quotuplex 1. 6. 23
- Quomodo alias vocetur *ibid.*
- An ex retractu legali actio detur contra tertium 1. 6. 25
- Quando hic vindicationi vel hypothecariae locus 1. 6. 26
- Pactum *Retrovenditionis.*
- Quænam inde oriatur actio 1. 6. 28
- Num permutationi adjici possit 1. 7. 12
- Quot annis illi præscribatur 3. 1. 1 n. 2
- A quo tempore hic incipiat præscriptio 3. 1. 3. n. 4. & 5
- Pactum *traditioni adjectum.*
- Quid operetur 1. 3. 40
- Pactum *Usurarum.*
- Num sit legitimum 1. 3. 57
- Pater.
- An indistincte ex contractu filii obligetur 1. 8. 13. & 14
- Aaa
- An

I N D E X.

- An ex contractu filii ipsi detur actio
ibid.
- Quando ob factum filii in solidum
obligetur 1. 8. 15
- Pauperies.
- Quid sit 1. 10. 60
- Peculium.
- Si filius ratione peculii contraxerit,
an detur actio in patrem 1. 8. 20
- Pecunia.
- Pecunia a patre in utilitatem libero-
rum impensa, an & qua actione ab
iis repetenda 1. 2. 50
- Pecunia mea, si ab altero alicui cre-
dita; quamnam actio exinde mihi
competat 1. 8. 8
- Permutatio.
- Quando adfit 1. 4. 11
- Num inter hanc & contractum inno-
minatum Do ut des, sit differen-
tia 1. 7. 10
- Quæ actio inde competat 1. 7. 11
- Qualia pacta permutatiõni adjician-
tur 1. 7. 12
- Vitia rei permutatæ qua actione
emendentur 1. 7. 13
- Personales Actiones.
- An promissam servitutem compe-
tentes, per quantum tempus du-
rent 3. 2. 2. n. 4. seqq.
- Ecclesiæ competentes quamdiu
dentur *ibid.* n. 6
- Civitati competentes, quanto tem-
pore præscribantur *ibid.* n. 7
- Persvasio.
- Qui alicui delictum persvasit, ad quid
teneatur 1. 10. 37
- Pestis.
- An præscriptionem impediatur 3. 1. 2
n. 7
- Petitorium.
- Quando cum possessorio conjungi
possit 2. 2. 32
- Pignus.
- Ad pignus restituendum quæ actio
competat 1. 5. 30
- An ad refusionem damni in pignore
dati agi possit *ibid.*
- Creditor ad indemnitate[m] pignoris
nomine consequendam, qua acti-
one utatur 1. 5. 35
- Quot modis sumatur 2. 5. 1
- Quomodo constituatur 2. 5. 2. seqq.
- Pollicitatio.
- Num pactum sit 1. 3. 45
- Qualis inde obligatio *ibid.*
- Possessio.
- Quomodo possessio rei transferatur
1. 4. 10
- Si sola possessio creditori conceda-
tur, qualis contractus *ib.*
- Si præter possessionem utilitas rei in
compensationem usurarum de-
tur, qualis contractus *ibid.*
- An sit causa actionis realis 2. 1. 2
- Ab actore in eam inquirendum 2.
1. 10
- Est species juris in re 2. 2. 1
- An in heredem transmittatur *ib.*
- Num & sine dejectione quis ea exci-
dere possit 2. 2. 18
- Ejus derelictio a procuratore &c.
facta, num domino præjudicet
2. 2. 29
- Possessio-

I N D E X.

<p>Possessorium.</p> <p>Ubi competit remedium possessorium, non deveniendum est ad rei vindicationem 2. 1. 23</p> <p>Possessoria remedia unde oriuntur 2. 2. 3. & 4</p> <p>Possessorium quomodo dividatur 2. 2. 8. & 9</p> <p>Quando cum petitorio conjungi possit 2. 2. 32</p> <p>Populares Actiones.</p> <p>Quamdiu durent 3. 3. 3. n. 2</p> <p>Præponens.</p> <p>Præponenti num detur actio contra tertium 1. 8. 19</p> <p>Præscriptio.</p> <p>Actioni redhibitoria quando præscribatur 1. 6. 15</p> <p>Nondum natae actioni præscribi nequit 3. 1. 1</p> <p>Actioni impedito num præscriptio currat 3. 1. 2</p> <p>Conventio, an præscriptionem impediatur 3. 1. 3</p> <p>Debitum in diversis terminis quomodo præscribatur 3. 1. 4</p> <p>Debitor num præscribere possit 3. 1. 5</p> <p>Bona fides in præscriptione necessaria 3. 1. 6</p> <p>Num etiam in actionibus pœnalibus 3. 1. 6 <i>ibid.</i> n. 10. & 11</p> <p>Mala fides interrumpit præscriptionem 3. 1. 7</p> <p>Præscriptio actionum realium 3. 2. 1</p> <p>Actionum civilium ex conventionione 3. 2. 2</p> <p>Actionum mixtarum 3. 2. 3</p>	<p>Actionum ex delicto 3. 2. 4</p> <p>Actionum prætoriarum rei persecutoriarum 3. 3. 1</p> <p>Remediorum Rescissorium 3. 3. 2</p> <p>Actionum prætoriarum pœnarium 3. 3. 3</p> <p>Actionum prætoriarum ex delicto rei persecutoriarum 3. 3. 4</p> <p>Actionum Feudalium 3. 3. 5</p> <p>Præscriptio momentanea dierum 4. 1</p> <p>Annorum 4. 4. 1. seqq.</p> <p>Præsentans.</p> <p>Quis dicatur in cambio 1. 7. 17</p> <p>Prætor.</p> <p>Prætoriarum actiones rem persequentes sunt perpetuæ 3. 3. 1</p> <p>Rescissoriae sunt annales 3. 3. 2</p> <p>Prætoriarum pœnales sunt annales 3. 3. 3</p> <p>Nisi rem persequantur 3. 3. 4</p> <p>Præcarium.</p> <p>Quando adfit 1. 4. 8 & 9</p> <p>Precarii nomine num actio aliqua detur 1. 5. 18</p> <p>Pretium.</p> <p>Soluta pretio nulla usurarum petitio remanet 1. 6. 2</p> <p>Qua actione inæqualitas pretii in emtione venditione emendanda 1. 6. 6</p> <p>Actiones privilegiatae.</p> <p>Quanto tempore præscribentur 3. 2. 2. n. 2</p> <p>Probatio.</p> <p>Num differentia inter probationem per</p>
---	---

I N D E X.

- per testes, & per instrumenta 1. 3 44
- Processus.
- Num per processum alicui injuria fieri possit 1. 10. 51
- Procurator.
- Ex contractu procuratoris, an actio quædam competat 1. 8. 6
- Num hic cessione quadam opus 1. 8 7
- Prodigus.
- Qualis actio competat contra prodigum dolose contrahentem 1. 3. 11
- Prohibentis negotia.
- Num prohibentis negotia gerens, obligationem sibi acquirat 1. 4. 19
- Promissio dotis.
- Vid. Dotis promissio.
- Promissum.
- An deficiente stipulatione peti possit 1. 5. 38
- Protimiseos Jus.
- Unde descendat 1. 6. 23
- An exinde detur actio contra tertium 1. 6. 24
- Provisio.
- Provisio hominis facit cessare provisionem legis 2. 3. 17
- Pubertati proximus.
- Si dolo quicquam commisit, valet contra ipsum exceptio doli 1. 3. 8
- Idem obtinet, si locupletior inde factus *ib.*
- Pupillus.
- Si dolose circa contractum versatus ex illo tenetur 1. 3. 8
- Actio hypothecaria ipsi datur contra tertium, ad quem bona tutoris pervenerunt 139. 12
- Præscriptio num pupillo currat 3. 1. 2. n. 8
- Puteus.
- An actio detur ob venas putei mei præcisas 1. 10. 46
- Q.
- Quantitas.
- U**Surarum quomodo æstimanda 1. 6. 2
- Quasi contractus.
- Quomodo investigandi 1. 4. 25
- Fundamentum obligationis ex quasi contractu in quo consistat 1. 9. 1
- Species quasi contractuum 1. 9. 3. & 4
- Querela inofficiosa donationis.
- Quamdiu duret 3. 2. 2. n. 13
- An ad integram donationem revocandam competat n. 27
- Querela inofficiosa dotis.
- Quamdiu duret 3. 2. 2. n. 14
- Cui detur *ibid.* n. 25
- Querela inofficiosi testamenti.
- An adhuc hodie detur 2. 3. 11. seqq.
- Succumbens in ea, legatum amittit *ibid.* n. 21
- Non habet locum, si minus legitima relicta *ibid.* n. 22
- Quamdiu duret 3. 2. 2. n. 12
- R.
- Realis Actio.
- C**ontra quem detur 2. 1. 1
- Quæ sit ejus causa 2. 1. 2. & 3
- Actiones in rem ex diversitate objecti non sunt multiplicandæ 2. 1. 16
- Quam-

I N D E X.

- Quo remedio sequestratio impug-
nanda. 1. 5. 29
- Servi.
- Ex contractu servi num dominus
obligetur 1. 8. 13. *seq.*
- Cum servo qui contraxit, cautus sit
in eligenda actione 1. 8. 24
- Servitus.
- Turbato in exercitio servitutis
quale remedium competat 2. 2. 9.
& 2. 4. 14
- Qua ratione vindicetur 2. 4. 1
- Pro tuendo jure servitutis quæ actio
detur 2. 4. 2 & 3
- Ob servitatem promissam quæ de-
tur actio 2. 4. 10
- Urbana quomodo tollatur 3. 2. 1.
n. 13. & 14
- Si usus servitutis non continuus ali-
cui concessus, quot anni ad ejus
prescriptionem requirantur 3.
2. 1. n. 15
- Socius.
- An socium invitum in communione
detinere possit 1. 6. 60
- Interdictum uti possidetis, an inter
socios locum habeat 1. 6. 63
- Solutio indebiti.
- vid. indebiti solutio.
- Spolium.
- Spoliato quomodo consulatur 2.
2. 19
- Sponsa Sponsus.
- Quenam actio inter sponfos com-
petat 1. 2. 27
- Quid remedii contra sponsam refra-
gariam 1. 2. 28
- Num sponsa in casu contumaciæ in
bona sponsi immitti possit 1. 2. 29
- Sponsalia.
- Nihil refert, an quis illa coram, an
per internuncium, an per episto-
lam contraxerit 1. 8. 10
- Stipulatio.
- Quando adsit 1. 4. 13. & 14
- Quenam actio ex stipulatu 1. 5. 38
- Conditio certi ex stipulatu *ib.*
- Actio ex stipulatu pro dote 1. 5. 39
- Num ex cautionibus actio ex stipu-
latu nascatur 1. 5. 45
- Studia.
- Num filio actio competat ad studia
addiscenda 1. 2. 17
- Num idem in liberis adoptivis 1.
2. 21
- Sublocatio.
- Quenam actio inter locatorem &
subconductorem 1. 6. 54
- Sumtus litis.
- Maritus quamdiu sumtus litis uxori
subministrare teneatur 1. 2. 36
- Superficies.
- Turbato in possessione superficiarii
juris quomodo consulatur 2. 1. 13
- Superficiario datur utilis superficiei
amissæ vindicatio 2. 1. 15
- An etiam conductori superficiei de-
tur *ibid.*
- T.
- Testamentum.
- Quod testamento cautum, illud
præstandum 1. 9. 23
- Testamenti inofficiosi querela.
vid. Querela.

I N D E X.

- Cui detur 2. 3. 18
 Traditio.
 Quicquid traditione conventum, il-
 lud pro valido reputatur 1. 3. 40
 Per traditionem dominium trans-
 fertur 2. 1. 6. & 8
 Interdum & sine traditione 2. 1. 7
 Transactio.
 Equiparatur iudicatio 1. 3. 35
 Translatio Domini.
 Res nostra sine facto nostro non
 transfertur 1. 1. 6
 Animus transferendi cum facto con-
 currere debet 1. 1. 7
 Transans.
 Quis dicatur in cambio 1. 7. 18
 An poenitere possit *ibid.*
 Qualis contractus inter transantem &
 illum, cui sit transa 1. 7. 20
 Tributum.
 Pratendens immunitatem a tributis,
 qualem actionem habeat 2. 4. 7
 Turba.
 Si damnum in turba datum, quænam
 competat actio 1. 10. 23
 Tutor.
 Si tutor pro pupillo contraxerit,
 quis conveniendus 1. 4. 24
 Contra fideiussores tutorum quæ
 actio detur 1. 9. 17
 Contra tutorem falsum quæ actio
 competat 1. 9. 16
 Tutelæ Administratio.
 Quænam actio inde resultet 1. 9. 9
 V.
 Vassallus.
 Quænam ipsi detur actio 2. 1. 13
 An domino in concursu præferatur
ibid.
 Venditio, Venditor.
 Quæ actio venditori competat con-
 tra emptorem ad solvendum pre-
 tium 1. 6. 1
 An usuras una cum pretio petere
 possit 1. 6. 2
 Res vendita cur præcise tradenda 1.
 6. 5
 An ea, quæ specialiter affirmavit
 venditor, præstare teneatur *ibid.*
 Ob vitia rei venditæ quænam detur
 actio 1. 6. 10. & 13
 Quid si qualitatis vitium subsit 1.
 6. 11
 Num ob singularum rerum vitia ad
 omnium etiam non vitiosarum
 redhibitionem agi possit 1. 6. 12
 Quatenus ex pacto dissolvi possit
 venditio 1. 6. 20
 Res vendita num ex affectione, an
 ex pretio, quo vulgariter vendi-
 tur, dijudicanda 1. 6. 31
 Verborum Obligatio.
 Quando adsit 1. 4. 11.
 Vindicatio.
 Vindicatio Feudi, Emphyteuseos,
 Superficie. *vid.* titulos speciales
 Vis.
 Si per vim bona sint ablata, quæ
 actio prodita 1. 10. 22
 Vitium.
 Ob rem vitiosam an actio perpetua
 competat 1. 6. 16
 Votum.
 Num

I N D E X.

Num ex voto obligatio	1. 3. 46	Ufus.	
Obligatio ex voto semel nata, an auctoritate superioris irritari possit	<i>ibid.</i>	Quando usus rei nostræ transfertur, qualis contractus	1. 4. 8
A Canonistis furto accensetur	1. 10. 20	Ad removendum impedimentum usus, num ex contractu locat. cond. agi possit	1. 6. 36
Quo remedio ei occurratur	<i>ib.</i>	Usufructus.	
	Usuræ.	Usufructuario qua ratione competat actio confessoria	2. 4. 8
Nudo pacto promissæ, an & quando peti possint	1. 3. 37. & 1. 5. 9	Utilitas innoxia.	
Ob moram an præstandæ sint	1. 5. 9	Unde originem habeat	1. 2. 42
Ab emtore pro re tradita quando peti possint	1. 6. 1.	Uxor.	
Soluto pretio nulla usurarum petitio remanet	1. 6. 2	Uxor alimenta petens, matrimonium probare debet	1. 2. 30
Emtor quando ad usuras non teneatur	<i>ibid.</i>	Num ad alendam maritum obligata	1. 2. 31
Qua actione repetantur usuræ	1. 10. 20. & 21	An compelli possit ad constituendam dotem	1. 2. 32
De re ex usuris empta	1. 6. 20	Bona dotalia quando a marito alienata, a quo tempore uxori præscriptio currat	3. 1. 2. 11. 3

FINIS.

DISSER-